

Marek Chrabkowski

Collectanea

z zakresu prawa karnego materialnego i procesowego

Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu
im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni
Gdynia 2015

Recenzent:

dr hab. Andrzej Gaca, prof. WSAiB

Kolegium Redakcyjne:

prof. dr hab. Jerzy Młynarczyk (przewodniczący)

dr Tomasz Białas

dr Piotr Lewandowski

prof. dr hab. Aurelia Polańska

dr hab. Kazimierz Dendura, prof. WSAiB

Regina Szutenberg

Sylwia Baranowska

Korekta:

Sylwia Baranowska, Marta Pączkowska

©Copyright by Wyższa Szkoła Administracji i Biznesu
im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni

ISBN 978-83-61505-53-2

Spis treści

Spis treści.....	3
Wstęp.....	9
Rozdział I – Funkcje prawa karnego	11
1. Funkcja sprawiedliwościowa.....	11
2. Funkcja ochronna.....	16
3. Funkcja gwarancyjna prawa karnego materialnego.....	18
4. Funkcja gwarancyjna prawa karnego procesowego.....	19
5. Funkcja prakseologiczna i regulacyjna.....	23
Rozdział II – Zasady prawa karnego materialnego.....	28
1. Zasada odpowiedzialności karnej za czyn.....	28
2. Zasada winy.....	28
3. Zasada odpowiedzialności indywidualnej i osobistej.....	30
4. Zasada humanitaryzmu.....	32
5. Zasada <i>nullum crimen sine lege</i>	33
Rozdział III – Zasady prawa karnego procesowego.....	35
1. Zasada prawdy materialnej.....	35
2. Zasada praworządności (legalizmu).....	39
3. Zasada domniemania niewinności.....	49
4. Zasada <i>in dubio pro reo</i>	50
5. Zasada swobodnej oceny dowodów.....	52
6. Zasada bezpośredniości.....	60
7. Zasada skargowości i ścigania z urzędu.....	61
8. Zasada kontradiktoryjności.....	62
9. Zasada prawa do obrony.....	64
10. Zasada <i>ne bis in idem</i>	67
11. Zasada proporcjonalności.....	68
12. Zasada kontroli procesu.....	69
13. Zasada uczciwego procesu.....	71
14. Zasada ekonomiki procesowej.....	73

Rozdział IV – Przepęstwa	75
1. Przepęstwo jako czyn zabroniony.....	75
Paremie łacińskie.....	75
Zwroty i terminy łacińskie.....	77
2. Podmiot przepęstwa.....	81
Paremie łacińskie.....	81
Zwroty i terminy łacińskie.....	81
3. Strona podmiotowa przepęstwa.....	85
Paremie łacińskie.....	85
Zwroty i terminy łacińskie.....	88
4. Przedmiot i strona przedmiotowa przepęstwa.....	96
Paremie łacińskie.....	96
Zwroty i terminy łacińskie.....	96
5. Formy zjawiskowe i stadialne przepęstwa.....	100
Paremie łacińskie.....	100
Zwroty i terminy łacińskie.....	101
6. Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar.....	104
Paremie łacińskie.....	104
Zwroty i terminy łacińskie.....	111
7. Powrót do przepęstwa.....	118
Paremie łacińskie.....	118
Zwroty i terminy łacińskie.....	118
8. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność.....	119
8.1. Kontratypy.....	119
8.2. Okoliczności wyłączające winę.....	122
9. Przepęstwa przeciwko ojczyźnie.....	124
Paremie łacińskie.....	124
Zwroty i terminy łacińskie.....	124
10. Przepęstwa wojenne.....	125
Paremie łacińskie.....	125
Zwroty i terminy łacińskie.....	125
11. Przepęstwa przeciwko życiu i zdrowiu.....	128
Paremie łacińskie.....	128
Zwroty i terminy łacińskie.....	128

12. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu.....	137
Paremie łacińskie.....	137
Zwroty i terminy łacińskie.....	138
13. Przestępstwa przeciwko rodzinie.....	140
Paremie łacińskie.....	140
Zwroty i terminy łacińskie.....	140
14. Przestępstwa przeciwko wolności i czci.....	141
Paremie łacińskie.....	141
Zwroty i terminy łacińskie.....	142
15. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości.....	148
Paremie łacińskie.....	148
Zwroty i terminy łacińskie.....	149
16. Przestępstwa przeciwko dobrom intelektualnym.....	151
Zwroty i terminy łacińskie.....	151
17. Przestępstwa przeciwko obyczajności.....	152
Zwroty i terminy łacińskie.....	152
18. Przestępstwa korupcyjne.....	156
Paremie łacińskie.....	156
Zwroty i terminy łacińskie.....	156
19. Przestępstwa przeciwko ochronie informacji.....	159
Paremie łacińskie.....	159
Zwroty i terminy łacińskie.....	159
20. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów.....	160
Paremie łacińskie.....	160
Zwroty i terminy łacińskie.....	160
21. Przestępstwa przeciwko mieniu.....	163
Paremie łacińskie.....	163
Zwroty i terminy łacińskie.....	165
Rozdział V – Postępowanie karne.....	174
1. Uczestnicy postępowania karnego.....	174
1.1. Sąd.....	174
Paremie łacińskie.....	174

Zwroty i terminy łacińskie.....	179
1.2. Oskarżyciel publiczny.....	181
Paremie łacińskie.....	181
Zwroty i terminy łacińskie.....	183
1.3. Pokrzywdzony.....	184
Paremie łacińskie.....	185
Zwroty i terminy łacińskie.....	187
1.4. Oskarżony (podejrzany).....	189
Paremie łacińskie.....	189
Zwroty i terminy łacińskie.....	195
1.5. Nieletni.....	199
Paremie łacińskie.....	199
Zwroty i terminy łacińskie.....	201
1.6. Pełnomocnik.....	203
Paremie łacińskie.....	203
Zwroty i terminy łacińskie.....	204
1.7. obrońca.....	204
Paremie łacińskie.....	204
Zwroty i terminy łacińskie.....	206
1.8. Świadek.....	207
Paremie łacińskie.....	207
Zwroty i terminy łacińskie.....	209
1.9. Biegły.....	212
Paremie łacińskie.....	212
Zwroty i terminy łacińskie.....	212
1.10. Inni uczestnicy	214
Paremie łacińskie.....	214
Zwroty i terminy łacińskie.....	216
1.11. Osoby najbliższe.....	216
Paremie łacińskie.....	216
Zwroty i terminy łacińskie.....	217
2. Bieg postępowania karnego.....	218
Paremie łacińskie.....	218
Zwroty i terminy łacińskie.....	221

3. Czynności procesowe.....	223
Paremie łacińskie.....	223
Zwroty i terminy łacińskie.....	227
4. Środki przymusu.....	237
Paremie łacińskie.....	237
Zwroty i terminy łacińskie.....	239
5. Immunitety.....	243
Paremie łacińskie.....	243
Zwroty i terminy łacińskie.....	243
6. Sprawa karna.....	244
Paremie łacińskie.....	244
Zwroty i terminy łacińskie.....	245
7. Postępowanie dowodowe.....	248
Paremie łacińskie.....	248
Zwroty i terminy łacińskie.....	255
8. Konsensualizm procesowy.....	257
Paremie łacińskie.....	257
Zwroty i terminy łacińskie.....	258
9. Wyrokowanie.....	261
Paremie łacińskie.....	261
Zwroty i terminy łacińskie.....	268
10. Postępowanie odwoławcze.....	273
Paremie łacińskie.....	273
Zwroty i terminy łacińskie.....	275
11. Terminy procesowe.....	277
Paremie łacińskie.....	277
Zwroty i terminy łacińskie.....	278
12. Koszty procesu.....	281
Paremie łacińskie.....	281
Zwroty i terminy łacińskie.....	282
Rozdział VI – <i>Varia</i>	283
1. Wykładnia prawa.....	283
Paremie łacińskie.....	283

Zwroty i terminy łacińskie.....	291
2. Retoryka prawnicza.....	303
Paremie łacińskie.....	303
Zwroty i terminy łacińskie.....	309
3. Legislacja	322
Paremie łacińskie.....	322
Zwroty i terminy łacińskie.....	327
4. Redakcja tekstów naukowych.....	329
Zwroty i terminy łacińskie.....	329
5. Ogólne zwroty i terminy łacińskie.....	336
Spis alfabetyczny paremii łacińskich.....	356
Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich.....	419
Bibliografia.....	496

Wstęp

Na przestrzeni dziejów ludzie wypracowali wiele zasad obowiązujących we współczesnych systemach prawnych. Dzięki temu, że w dużej mierze były one redagowane w języku uniwersalnym - po łacinie, do dzisiaj znajdują zastosowanie w praktyce i teorii prawniczej wielu współczesnych krajów. Stanowią one bardzo cenne wskazówki z zakresu interpretowania i stosowania prawa. Nie wyobrażamy sobie dzisiaj dobrze przygotowanego prawnika, który nie znałby tych paremii w brzmieniu oryginalnym. Łacińska terminologia prawnicza jest jednym z przedmiotów wchodzących w zakres studiów prawniczych, ponieważ immanentną cechą języka prawniczego jest wykorzystywanie terminów, zwrotów i sentencji prawniczych w tym właśnie języku. Przygotowanie więc do uprawiania zawodów prawniczych wymaga opanowania tej terminologii. Oddany do rąk czytelników leksykon jest zbiorem najważniejszych łacińskich terminów, zwrotów i sentencji prawniczych odnoszących się do prawa karnego zarówno materialnego, jak i procesowego wraz z opisami ich znaczenia. Z reguły są to dosłowne tłumaczenia na język polski, choć w przypadku niektórych haseł wskazano ich aktualne znaczenie podając w nawiasie tłumaczenie w brzmieniu literalnym. W publikacji uwzględniono nie tylko *stricte* prawniczą nomenklaturę, ale również wprowadzono terminy, zwroty i sentencje zaczerpnięte z literatury klasycznej oraz funkcjonujące w języku potocznym. Koncepcja zebrania fragmentów utworów pochodzących z różnych dzieł i od różnych twórców przesądziła o tytule książki. *Collectanea* to nic innego jak właśnie zbiór pism i ustępów pochodzących z różnych utworów i od różnych autorów. W rozdziałach: IV – Przesłania, V – Postępowanie karne i VI – Varia oprócz paremii zostały zamieszczone alfabetyczne zestawienia zwrotów i terminów łacińskich odnoszących się tematycznie do każdego z podrozdziałów.

Z uwagi na przyjętą systematykę niektóre z terminów, zwrotów i sentencji powtarzają się w różnych częściach podręcznika. Jest to zabieg celowy, ponieważ nie można było ich pominąć. Przykładowo sentencje zamieszczone w podrozdziale „Zasada prawdy materialnej” znalazły również się w podrozdziale „Postępowanie dowodowe” czy też „Uczestnicy postępowania karnego”. Dzięki temu zilustrowanie poszczególnych zagadnień wyodrębnionych w tej publikacji wydaje się pełniejsze. Wprowadzenie do polskiego procesu karnego modeli konsensualnego rozstrzygania spraw karnych spowodowało, że paremie łacińskie z zakresu prawa cywilnego również znalazły zastosowanie w sprawach karnych, stąd też i ich obecność na łamach tej książki. Leksykon nie byłby kompletny, gdyby pominięto w nim łacińską terminologię prawniczą z zakresu prawodawstwa, retoryki

prawniczej i wykładni prawa. Dzięki temu uzupełnieniu może być wykorzystywany jako materiał pomocniczy w nauce podstaw łacińskiej terminologii prawniczej. Zwroty i terminy łacińskie są także nieodłącznym elementem wykorzystywanym przy redagowaniu tekstów naukowych, dlatego też w jednym z podrozdziałów również zawarto informacje na ten temat.

Mam nadzieję, że oddany do rąk czytelników leksykon, dzięki swojej formie i przyjętej systematyce, może być wykorzystywany jako podręcznik dla studentów przygotowujących się do egzaminów z takich przedmiotów jak: Łacińska terminologia prawnicza, Prawo karne i Postępowanie karne. Ważną grupę adresatów stanowią również osoby, które są w trakcie przygotowywania prac magisterskich. Dodatkowo liczę, że będzie to ważna i przydatna pozycja w bibliotece każdego prawnika karnisty, operującego w swoich wypowiedziach słownych i pisemnych łacińską terminologią prawniczą.

dr Marek Chrabkowski

Rozdział I

Funkcje prawa karnego

1. Funkcja sprawiedliwościowa

Funkcja sprawiedliwościowa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
Aequitas non facti ius, sed iuri auxiliatur.	Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.
Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem. (Słuszność podąża za ustawą.)
Aequum et bonum est lex legum.	Sprawiedliwość i dobro to prawo praw.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.
Animi conscientia improbi excruciantur tum etiam poenae timore; qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando.	Niegodziwi cierpią udrękę sumienia również z powodu kary, którą już ponoszą, albo stale żywią obawę, by kiedyś jej nie ponieść.
Bene bonis, male malis.	Dobrze powinno dziać się dobrym, źle złym.
Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.	Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może być skazany.
Crimen grave non potest esse impunitum.	Ciężkie przestępstwo nie może ujść bezkarnie.
Culpam poena premit comes.	Winie depcze po piętach kara.
De similibus idem est iudicium.	W podobnych sprawach powinno zapadać podobne rozstrzygnięcie.
De sua malitia nemo debet commodum reportare.	Nikt nie powinien czerpać korzyści z popełnionego osobiście bezprawia.

Funkcja sprawiedliwościowa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Delictum iteratum gravius est.	Cięższe jest powtórne przestępstwo.
Ex frequenti delicto augetur poena.	Wobec wielokrotnego przestępstwa podwyższa się wymiar kary.
Ex malitia nemo commodum habere debet.	Nikt nie powinien czerpać korzyści z czynu złego.
Extremis malis extrema remedia.	Na wyjątkowe zło wyjątkowy lek.
Facientes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i współnicy podlegają jednakowej karze.
Fiat iustitia, pereat mundus!	Niech stanie się sprawiedliwość, choćby miał zginąć świat!
Fiat iustitia, ruat coelum!	Niech stanie się sprawiedliwość, choćby miało zawalić się niebo!
Gravior culpa, gravior poena.	Większa wina, surowsza kara.
Hominem homini incommodo suum commodum augere est contra naturam.	Jest to wbrew naturze, by człowiek pomnażał swoją korzyść ze stratą drugiego człowieka.
Ibi sit poena, ubi et noxa.	Niech tam będzie kara, gdzie było przestępstwo.
In omnibus quidem, maxime tamen in iure, aequitas spectanda est.	We wszystkich sprawach, szczególnie w prawie, należy mieć na względzie słusność.
Istitia non debet claudicare.	Sprawiedliwość nie powinna kuleć.
Iudex aequitatem semper spectare debet.	Sędzia powinien mieć zawsze na uwadze zasadę słusności.
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Iure naturae aequum est neminem cum alterius deterimento et iniuria fieri locupletiozem.	Według prawa natury słusnym jest, aby nikt nie bogacił się ze szkodą i krzywdą drugiego.
Ius et furi dicitur.	Nawet złodziejowi należy się sprawiedliwość przed sądem.
Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.	Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą przyznawania każdemu, co mu się należy.

Funkcja sprawiedliwościowa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Iustitia est fundamentum regnorum.	Sprawiedliwość jest podstawą państw (królestw).
Iustitia nemini neganda.	Nikommu nie należy odmawiać sprawiedliwości.
Iustitia non novit patrem nec matrem, solam veritatem spectat.	Sprawiedliwość nie zna ojca ani matki, ma wzgląd jedynie na prawdę.
Iustitiae dilatio est quaedam negatio.	Zwłoka w wymiarze sprawiedliwości jest pewnego rodzaju jego odmową.
Legibus et praemia proposita sunt virtutibus, et supplicia vitiis.	Prawa stawiają przed oczyma i nagrody dla cnót, i kary dla występków.
Lex non debet deficere conquerentibus in iustitia exhibenda.	Prawo nie powinno opuszczać tych, którzy szukają sprawiedliwości.
Maxime in iure aequitas spectanda est.	W prawie należy najbardziej zważać na sprawiedliwość.
Multiplicata transgressione crescat poenae inflictio.	Przy powtórnyim złamaniu prawa niech wzrasta wymiar kary.
Nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiozem.	Albowiem jest słuszne z natury, by nikt nie stał się bogatszym ze szkodą drugiego.
Nemini fraus sua debet patrocinari.	Nikogo nie powinno ochraniać jego oszustwo.
Nemo potestas commodum capere de iniuria sua propria.	Nikt nie może czerpać korzyści z bezprawia przez siebie popełnionego.
Nihil efficient admonitiones admotae gravibus vitiis.	Na nic zdadzą się upomnienia stosowane do ciężkich błędów.
Nihil iniquius venali iustitia.	Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny wymiar sprawiedliwości.
Nihil iustitia diuturnius.	Nic nie jest bardziej długotrwałe od sprawiedliwości.
Nomen "iuris" est a "iustitia" derivatum.	Nazwa „prawo” pochodzi od słowa „sprawiedliwość”.
Non debet lucrari ex alieno damno.	Nie można się wzbogacić z cudzej szkody.

Funkcja sprawiedliwościowa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Non diu latent scelera.	Zbrodnie niedługo pozostają w ukryciu.
Nulla potentia super leges esse debet.	Żadna władza nie powinna być ponad prawem.
Nullum sine auctoramento malum est.	Nie ma złego bez zapłaty.
Omnes populi legibus aut moribus reguntur.	Wszystkie narody rządzą się prawami lub obyczajami.
Opus iustitiae pax.	Dziełem sprawiedliwości jest pokój.
Par pari refertur.	Płaci się równym za równe.
Pereat mundus, fiat iustitia.	Niech zginie świat, byleby sprawiedliwości stało się zadość.
Poena debet commensurari delicto.	Kara powinna odpowiadać wadze przestępstwa.
Poena est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
Poena est noxae vindicta.	Kara jest odpłatą za szkodę.
Poena sequitur scelus.	Kara idzie za zbrodnią.
Praesumitur pro iustitia sententiae.	Domniemywa się, że wyrok jest sprawiedliwy.
Pro mensura delicti puniendum est.	Karać należy wzięwszy pod uwagę wagę przestępstwa.
Quidquid in occulto est, in apricum proferte aetas.	Cokolwiek jest w ukryciu, czas wydobędzie na światło słoneczne.
Quod est violentum, non est durable.	Co jest wymuszone siłą, nie jest długotrwałe.
Raro antecedentem scelestum deseruit pede poena claudo.	Kara, chociaż chroma (kulejąca), rzadko nie dosięga idącego przed nią zbrodniarza.
Sera tamen tacitis poena venit pedibus.	Późno, ale jednak cichymi krokami nadchodzi kara.

Funkcja sprawiedliwościowa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Sibi primo auxilium eripere est leges tollere.	Znieść prawa to tyle, co siebie samego pozbawić pomocy.
Summum ius summa iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi do niesprawiedliwości. (Najwyższe prawo najwyższą krzywdą.)
Super omnia veritas.	Prawda ponad wszystko.
Suum cuique.	Każdemu, co mu się należy.
Ubi aequitas evidens poscit, subveniendum est.	Należy pomagać tam, gdzie słuszność ewidentnie się tego domaga.
Ubi culpa est, ibi poena subesse debet.	Gdzie jest wina, tam powinna być kara.
Ubi lex, ibi poena.	Gdzie prawo, tam i kara.
Ubi societas, ibi ius.	Gdzie społeczeństwo, tam i prawo.
Una atque eadem voce lex omnibus loqui debet.	Prawo powinno mówić do wszystkich jednym i tym samym językiem.
Veritas vincit.	Prawda zwycięża.
Veritas visu et mora, falsa fastinatione et incertis valescunt.	Prawda wychodzi na jaw naocznie i powoli, fałsz utwierdza się przez pośpiech i niepewność.
Veritatem sequi est tueri iustitiam.	Iść za prawdą to zachowywać sprawiedliwość.
Vindicata hominem sceleratum aliquando consequetur.	Kara (zemsta) dosięgnie kiedyś zbrodniarza.

---

2. Funkcja ochronna

Funkcja ochronna	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Accusare nemo se debet.	Nikt nie ma obowiązku oskarżać samego siebie.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.
Civitatis autem mores magis corrigit parcitas animadversionum.	Obyczaje społeczeństwa bardziej poprawia wstrzeźliwość w wymierzaniu kar.
Crimen contrahitursi et voluntas nocendi intercedet.	Przestępstwo popełnia się, gdy występuje zamiar wyrządzenia szkody.
Crimen grave non potest esse impunibile.	Ciężkie przestępstwo nie może ująć bezkarnie.
Dura lex, sed lex.	Surowe (twarde) prawo, ale prawo.
Exemplo deterriti delinquant minus.	Kogo odstraszył przykład, popełnia mniej przestępstw.
Id quod interest, non solum ex damno dato constat, sed etiam ex lucro cessante.	Przy szacowaniu wysokości odszkodowania bierze się pod uwagę nie tylko wyrządzoną szkodę, lecz także utracony zysk.
Impunitas semper ad deteriora invitat.	Bezkarność zawsze zachęca do gorszego.
Interest rei publicae, ne maleficia remaneant impunita.	W interesie państwa leży, by czyny bezprawne nie pozostały bez kary.
Iuris effectus in executione consistit.	Skuteczność prawa leży w jego wykonaniu.
Legibus idcirco omnes servimus, ut liberi esse possimus.	Dlatego wszyscy służymy prawu, abyśmy mogli być wolni.
Legum nos esse servos oportet, ut liberi simus.	Trzeba, abyśmy byli niewolnikami praw, abyśmy byli wolni.
Lex iusta libertati, aequalitati et fraternitati praesidio est.	Sprawiedliwe prawo stoi na straży wolności, równości i braterstwa.
Malorum poena praesidium est bonis.	Karanie złych to ochrona dobrych.

Funkcja ochronna

Premie łacińskie

Znaczenie

Minimum malum fit contemnendo maximum.

Małe zło, jeżeli jest lekceważone, staje się wielkim.

Nemo cum damno alterius locupletior fieri debet.

Nikt nie powinien stać się bogatszym kosztem krzywdy drugiego.

Nemo de domo sua extrahi debet.

Nikogo nie wolno porywać siłą z jego domu.

Nemo diu gaudet, qui bellum incepit iniquum.

Nikt nie cieszy się długo, kto zaczął niesprawiedliwą wojnę.

Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur.

Nikt roztrotny nie karze dlatego, że popełniono czyn zabroniony, lecz po to, by go nie popełniać.

Nemo suo iure uti debet, ut alteri laedat.

Nikt nie powinien korzystać ze swego prawa tak, żeby szkodzić drugiemu.

Non bene, quae fuerit res male parta, perit.

Marnie przepada mienie w zły sposób nabyte.

Nullum crimen sine poena.

Nie ma przestępstwa bez kary.

Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius.

Wszelkie zło w zarodku łatwo daje się stłumić, zastarzałe staje się zazwyczaj silniejsze.

Omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam.

Dla wszystkich prawych obywateli korzystne jest bezpieczeństwo państwa.

Par delinquentis et suasoris culpa est.

Wina sprawcy i podżegacza jest równa.

Plus exempla quam peccata nocent.

Złe przykłady więcej szkodzą aniżeli same występki.

Poena ad paucos, ut metus ad omnes perveniat.

Karę wymierza się nielicznym, aby strach oddziaływał na wszystkich.

Pro libertate vitae periculo decertandum est.

W obronie wolności należy toczyć walkę choćby z narażeniem życia.

Qui hominem occiderit, punitur non habita differentia, cuius condicionis hominem interemit.

Kto zabija człowieka, ponosi karę bez względu na pozycję społeczną ofiary.

Qui vim facit, dolo malo facit.

Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.

Funkcja ochronna

Paremie łacińskie	Znaczenie
Rerum ordo confunditur, si unicuique iurisdictio non servetur.	Porządek rzeczy ulega zaburzeniu, jeżeli ochrona prawna nie zostaje zapewniona każdemu .
Teneros animos aliena opprobria saepe absterrent vitiis.	Napomnienia innych często odstraszą młode dusze od złego.
Unum castigabis, centum emendabis.	Jednego skarcisz, stu poprawisz.
Veniae facilitas incentivum est delinquendi.	Łatwość przebaczenia zachęca do przestępstwa.
Veterem ferendo iniuriam invitas novam.	Znosząc starą krzywdę zapraszałyś do wyrządzenia ci nowej.
Vim volumus extinguere, ius valeat necesse est.	Chcąc unicestwić gwałt, konieczne jest, aby prawo miało moc.

3. Funkcja gwarancyjna prawa karnego materialnego

Funkcja gwarancyjna prawa karnego materialnego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Aequior est dispositio legis quam hominis.	Decyzja prawa jest bardziej bezstronna niż decyzja człowieka.
Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.	Występek może być bez kary, kara nie może być bez występkę.
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez ustawy.
Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege certa.	Nie ma przestępstwa bez dokładnego opisu w ustawie.

Funkcja gwarancyjna prawa karnego materialnego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nullum crimen sine lege penali anteriori.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege poenali.	Nie ma przestępstwa bez ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege previa.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege scripta.	Nie ma przestępstwa bez prawa spisane go w formie ustawy.
Nullum crimen sine lege.	Nie ma przestępstwa bez ustawy.
Nullum crimen sine periculo sociali.	Nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa czynu.
Poena sine fraude esse non potest.	Nie może być kary bez przestępstwa.
Ubi non est culpa, ibi non est delictum.	Gdzie brak winy tam nie ma przestępstwa.
Verbis legis tanaciter inhaerendum.	Należy mocno trzymać się słów ustawy.

4. Funkcja gwarancyjna prawa karnego procesowego

Funkcja gwarancyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
A iure nemo recedere praesumitur.	Domniemywa się, że nikt nie rezygnuje ze swojego prawa.
Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
Actus omissa forma legis corrui t.	Czynność prawna dokonana z naruszeniem formy jest nieważna.

Funkcja gwarancyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.
Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.	Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może być skazany.
Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.
De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sędzi ludzkich myśli.
De maiore et minore non variant iura.	Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.
Ex singulis causis singulae poenae irrogantur.	W indywidualnych przypadkach nakłada się indywidualne kary.
Hominum causa omne ius constitutum est.	Wszelkie prawo jest stanowione ze względu na człowieka.
In dubiis reus est absolvendus.	W sprawach wątpliwych oskarżony jest zwalniany.
In dubio pro reo.	W razie wątpliwości [rozstrzygać należy] na korzyść oskarżonego.
In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere.	Nieprawidłowe jest wydawanie wyroku lub opinii prawnej bez uwzględnienia całości ustawy, wyłącznie na podstawie jednego jej fragmentu.
Iudicis est semper in causis verum sequi.	Obowiązkiem sędziego jest iść w sprawach zawsze za prawdą.
Ne bis in idem crimen iudicetur.	Niech nikogo nie sędzi się dwa razy za to samo przestępstwo.
Neminem captivabimus, nisi iure victum.	Nikogo nie będziemy więzili bez prawomocnego wyroku.
Nemo ex facto alterius praegravari debet.	Nikt nie może być obciążony działaniem drugiego.

Funkcja gwarancyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nemo prohibetur pluribus defensionibus uti.	Nikommu nie zakazuje się posługiwania wieloma środkami obrony.
Nemo punitur pro alieno delicto.	Nikogo nie karze się za cudze przestępstwo.
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikogo nie można zmusić do oskarżania siebie.
Nulla poena sine culpa.	Nie ma kary bez winy.
Nulla poena sine iudicio.	Nie ma kary bez sądu.
Nullum crimen sine culpa.	Nie ma przestępstwa bez winy.
Nullus describatur reus, priusquam convincatur.	Nikogo nie wolno uznawać za winnego przed skazaniem.
Omnis autem et animadversio et castigatio contumelia vacare debet.	Wszelkie zarówno dochodzenie, jak i kara mają być wolne od zniewagi.
Perspiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissus constituatur, quam causa deposcit.	Zadaniem sędziego jest baczyć, by nie orzeczono kary surowszej lub łagodniejszej, niż wymaga sprawa.
Praetor ius dicere potest, facere non potest.	Sędzia może egzekwować prawo, tworzyć go nie może.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Quae ab initio non valent, ex post facto convalescere non possunt.	Nie można po fakcie uzdrowić czynności, które od początku są nieważne.
Quae contra legis prohibitionem fiunt, pro infectis habentur.	Czynności dokonane wbrew zakazowi ustawy uważa się za niebyłe.
Quaevis actio praescriptione extinguitur.	Każda skarga wygasa na skutek przedawnienia.
Quando aliquid prohibetur, prohibetur et omne, per quod devenitur ad illud.	Gdy coś jest zakazane, zakazane jest wszystko, co do tego zmierza.

Funkcja gwarancyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
Quisque praesumitur bonus ac iustus, donec probetur contrarium.	Każdy dopóty uchodzi za dobrego i prawego, dopóki nie udowodni mu się czegoś przeciwnego.
Reformatio in peius iudici appellato non licet.	Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść oskarżonego.
Reprehensio calumnia vacare debet.	Nagana winna być wolna od potwarzy.
Reum non audiri, latrocinium est, non iudicium.	Nie wysłuchać oskarżonego to bezprawie, a nie sąd.
Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pozwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
Reus non tenetur loqui contra se.	Oskarżony nie jest zobowiązany zeznawać przeciwko sobie.
Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.	Lepiej jest uwolnić popełniającego przestępstwo niż skazać niewinnego.
Semel absolutus, semper absolutus	Raz uniewinniony, na zawsze uniewinniony.
Succurrendum semper parti maxime laboranti est.	Należy zawsze pomagać stronie będącej w najcięższym położeniu.
Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.	Nikt nie jest zobowiązany do ujawnienia swego wykroczenia.
Ubi iudicat, qui accusat, vis, non lex valet.	Gdzie sędzi oskarżyciel, obowiązuje siła, nie prawo.

5. Funkcja prakseologiczna i regulacyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Acta publica probant se ipsa.	Akta urzędowe świadczą same za siebie.
Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.	Czynność dokonana przed sądem ma większą moc od dokonanej poza sądem.
Audiatur et altera pars.	Niechaj będzie wysłuchana i druga strona.
Aut dedere, aut iudicare.	Albo wydaj, albo osądź.
Connexorum idem est iudicium.	Sprawy pozostające w związku przynależą do jednego procesu.
Crimen ibi puniendum, ubi commissum.	Za przestępstwo należy karać tam, gdzie je popełniono.
Cuilibet in arte sua credendum.	Każdemu należy wierzyć w sprawach jego rzemiosła.
Cum finis est licitus, etiam media sunt licita.	Gdy cel godziwy, godziwe są i środki.
Currit tempus contra desides et sui iuris contemptores.	Termin biegnie przeciwko opieszałym i zaniedbującym swe prawa.
De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
De minimis non curat praetor.	Sędzia nie dba o błahostki.
De principiis non est disputandum.	O zasadach się nie dyskutuje.
Debet quis iuri subiacere, ubi deliquit.	Podlega się prawu miejsca dokonania przestępstwa.
Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.	Ciężar dowodu spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.

Funkcja prakseologiczna i regulacyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Electa una via non datur recursus ad alteram.	Wybór jednego środka prawnego wyłącza możliwość użycia drugiego.
Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem.	Bytów nie należy mnożyć ponad konieczność.
Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	Tego, który jest poinformowany, nie należy więcej powiadamiać.
Expediit rei publicae, ut finis sit litium.	Dla państwa korzystne jest, aby procesy nie trwały zbyt długo.
Facta probantur, iura novit curia.	Fakty wymagają udowodnienia, przepisy prawa zna sąd.
Facultas probationum non est angustanda.	Możliwość przeprowadzenia dowodu nie powinna być ograniczana.
Festinatio iudiciorum noverca.	Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)
Ibi debet quis puniri, ubi quis deliquit.	Ukarać należy kogoś tam, gdzie dopuścił się przestępstwa.
Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.
Iudicis est ius dicere, non dare.	Zadaniem sędziego jest wymierzanie sprawiedliwości, a nie tworzenie prawa.
Iurisdictio sine modica coercitione nulla est.	Sądownictwo nie istnieje bez umiarkowanych środków przymusu.
Ius ad finem dat ius ad media.	Prawo do realizacji celu uprawnia do zastosowania odpowiednich środków.
Lex est exercitus iudicium tutissimus ductor.	Ustawa jest najpewniejszym przewodnikiem pracy sędziów.
Manifesta non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Minima non curat praetor.	Sędzia (pretor) nie dba o drobnostki.

Funkcja prakseologiczna i regulacyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nec vox omnis iudicis iudicati continet auctoritatem.	Nie każde zdanie sędziego ma powagę wyroku.
Necessitas probandi incumbit ili, qui agit.	Konieczność dowodu obciąża tego, kto oskarża.
Nemini vox deneganda.	Nikomu nie można odmówić głosu.
Nemo de improbitate sua consequitur actionem.	Nikt z nieuczciwości swojej nie nabywa skargi.
Nemo iudex sine actore.	Nie ma sędziego bez oskarżyciela (powoda).
Nemo simul actor et iudex.	Nikt nie jest jednocześnie oskarżycielem (powodem) i sędzią.
Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
Non exemplis, sed legibus iudicandum est.	Należy orzekać na podstawie ustaw, a nie naśladować wcześniejsze rozstrzygnięcia.
Non numeranda sed ponderanda sunt argumenta.	Argumenty należy oceniać nie według liczby, ale wagi.
Non sufficit iudex sciat, sed ordine iurisdictionis scire oportet.	Nie wystarczy, by sędzia wiedział, lecz trzeba, by nabył wiedzę w drodze postępowania sądowego.
Notoria non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Omnia praesumuntur legitime facta, donec probetur contrarium.	Domniemywa się, że wszystko zostało dokonane zgodnie z prawem, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.
Paria est non esse et non probari.	Nie istnieć i nie być) udowodnionym oznacza to samo.
Perspicua vera non sunt probanda.	Prawdy oczywiste nie wymagają dowodu.
Plus cautionis in re est quam in persona.	Rzecz stanowi lepsze zabezpieczenie niż osoba.
Plus est oculatus testis unus quam auriti decem.	Więcej znaczy jeden świadek naoczny niż dziesięciu ze słyszenia.

Funkcja prakseologiczna i regulacyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.
Prius quam exaudias, ne iudices.	Nie sądz, zanim nie wysłuchasz.
Probatio incubit ei, qui dicit, non ei, qui negat.	Ciężar dowodzenia spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.
Quae in curia acta sunt, rite agi praesumitur.	Domniemywa się, że czynności dokonane w sądzie spełniają wymogi formalne.
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać, powinien mieć dowód.
Qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	Kto jest powiadomiony, nie musi być powiadamiany ponownie.
Qui dat finem, dat media ad finem necessaria.	Kto wyznacza cel, daje środki potrzebne do jego osiągnięcia.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien poprzeć go dowodami.
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.
Qui non appellat, approbare videtur sententiam.	Kto się nie odwołuje, ten akceptuje wyrok.
Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
Quidquid non discutiur, iustitia non putatur.	Cokolwiek nie jest rozważone, nie może uchodzić za sprawiedliwe.
Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.	Co zostanie zdziałane pod wpływem strachu, nie będzie przeze mnie uznane.
Quod non est in actis, non est in mundo	Czego nie ma w aktach, tego nie ma w świecie.
Quod non legitur, non creditur.	Co nie jest odczytane, temu się nie wierzy.
Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.

Funkcja prakseologiczna i regulacyjna prawa karnego procesowego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Scripta publica probant se ipsa.	Dokumenty publiczne same z siebie są dowodami.
Scripturae fiunt ut quod actum est per eas facilius probari possit.	Dokumenty sporządza się, by czynności sporządzane w sposób formalny dały się łatwiej udowodnić.
Sententia debet esse conformis libello.	Wyrok powinien odpowiadać oskarżeniu (powództwu).
Si quis de maleficio fateatur, non semper ei fides habenda est: nonnumquam enim aut qua alia de causa in se confitetur.	Jeśli ktoś przyznał się do przestępstwa, nie zawsze należy dać mu wiarę: czasami bowiem przyznaje się pod wpływem groźby lub jakiegokolwiek innej przyczyny.
Superfluum est privatum testimonium, cum publica monumenta sufficiunt.	Zbyteczne jest zeznanie prywatne, kiedy wystarczą dokumenty publiczne.
Testes et documenta per productionem fiunt communia.	Przywołani w procesie świadkowie i dokumenty stają się wspólni.
Testibus non testimoniis creditur.	Wierzy się świadkom, nie ich świadectwom.
Testis causam suae absentiae iudici notam facere debet.	Świadek powinien wyjaśnić sędziemu przyczynę swej nieobecności na rozprawie.
Testis non est iudicare.	Sądzenie nie należy do świadków.
Ubi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet.	Gdzie proces raz się rozpoczął, tam też powinien znaleźć koniec.
Ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.	W takich samych okolicznościach należy stosować takie same rozwiązania prawne.
Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?	Na cóż słowa tam, gdzie są dowody rzeczowe?
Vanae voces populi non sunt audiendae.	Wydając wyrok nie należy słuchać zwodniczych opinii ludu.
Victus victori in expensis est condemnandus.	Pokonanego w sporze należy obciążyć kosztami procesu.

Rozdział II

Zasady prawa karnego materialnego

1. Zasada odpowiedzialności karnej za czyn

Zasada odpowiedzialności karnej za czyn

Paremie łacińskie	Znaczenie
Cogitationis poenam nemo patitur.	Nikogo nie karze się za myśli.
De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sędzi ludzkich myśli.
Et non facere facere est.	Powstrzymanie się od działania jest również działaniem.
Liberae sunt nostrae cogitationes.	Nasze myśli są wolne (swobodne).
Sola cogitatio furti faciendi non facit furem.	Sam zamiar popełnienia kradzieży nie czyni jeszcze złodziejem.

2. Zasada winy

Zasada winy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ad auctorem redit sceleris coacti culpa.	Wina powraca do tego, kto przymusił do zbrodni.
Casus a nullo praestatur.	Za przypadek się nie odpowiada.
Coactio non est imputabilis.	Przymusu nie zalicza się do zawinienia.
Crimen contrahitursi et voluntas nocendi intercedet.	Przestępstwo popełnia się, gdy występuje zamiar wyrządzenia szkody.

Zasada winy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.	Nie można przypisać winy temu, kto wprowadzie wie, lecz nie może zapobiec.
Culpa lata dolo aequipatur.	Ciężkie niedbalstwo równa się podstępowi.
Culpam autem esse, quod cum a diligente provideri potuerit et non esset provisum.	Niedbalstwo jest zaś wtedy, gdy nie przedsięwzięto tego, co zapobiegliwy człowiek mógł przedsięwziąć.
Damnum aut casu fit aut culpa.	Szkoda może być przypadkowa lub zawiniona.
Delinquitur aut proposito aut impetu aut casu.	Przestępstwo popełnia się umyślnie, w afekcie lub przypadkowo.
Dolus omnimodo puniatur.	Podstęp jest karany w każdym przypadku.
Dolus semper praestatur.	Za podstęp zawsze się odpowiada.
Errantis nulla voluntas est.	Działający pod wpływem błędu nie ma wolnej woli.
Furiosi nulla voluntas est.	Chory umysłowo nie ma woli.
Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.	Przy przestępstwach bierze się pod uwagę chęć, nie wynik.
In parvulis nulla deprehenditur culpa.	Dzieciom nie przypisuje się winy.
Iniuria ex affectu consistit.	Krzywdza zależy od zamiaru.
Magna culpa dolus est.	Wielkie zaniedbanie równa się złemu zamiarowi.
Magna neglegentia culpa est.	Wielkie zaniedbanie jest winą.
Nec esse ullum magnum malum praeter culpam.	Nie ma większego nieszczęścia niż wina.

Zasada winy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nulla poena sine culpa.	Nie ma kary bez winy.
Nullum crimen sine culpa.	Nie ma przestępstwa bez winy.
Omnia scelera, etiam ante effectum operis, quantum culpaesatis est, perfecta sunt.	Wszelkie zbrodnie zostają dokonane nawet przed popełnieniem czynu, jeżeli istniała zbrodnicza intencja.
Qui hominem occidit, sed si non occidendi animo id admisit, absolvi solet.	Kto zabija człowieka, jeśli dokonał tego bez zamiaru zabójstwa, winien być uniewinniony.
Ubi non est culpa, ibi non est delictum.	Gdzie brak winy tam nie ma przestępstwa.

3. Zasada odpowiedzialności indywidualnej i osobistej

Zasada odpowiedzialności indywidualnej i osobistej

Paremie łacińskie	Znaczenie
Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus.	Słusznie jest wybaczać winy proszącemu o przebaczenie.
Alterius contractu nemo obligatur.	Umowa nie zobowiązuje osoby trzeciej.
Bonus iudex varie personis causisque constituet.	Dobry sędzia rozstrzyga różnie, stosownie do osób i przypadków.
Crimina morte extinguuntur.	Przestępstwa wygasają wskutek śmierci sprawcy.
Delicta parentum liberis non nocent.	Przestępstwa rodziców nie szkodzą dzieciom.
In heredem non solent actiones transiere quae poenales sunt ex maleficio.	Na dziedzica nie zwykły przechodzić skargi o charakterze karnym z tytułu czynu niedozwolonego.

Zasada odpowiedzialności indywidualnej i osobistej

Paremie łacińskie

Znaczenie

In poenam heres non succedit.

Spadkobierca nie dziedziczy kary.

Mors omnia iura solvit.

Śmierć znosi wszelkie prawa.

Mortui poenam non dant.

Umarli nie ponoszą kary.

Nemo ex facto alterius praegravari debet.

Nikt nie może być obciążony działaniem drugiego.

Nemo punitur pro alieno delicto.

Nikogo nie karze się za cudze przestępstwo.

Poena ex delicto defuncti heres teneri non debet.

Kara za przestępstwo popełnione przez zmarłego nie powinna obciążać jego dziedziców.

Poenam heres non succedit.

Dziedzic nie dziedziczy kary.

Quae personae sunt, ad heredem non transeunt.

To, co jest ściśle związane z osobą zmarłego, nie przechodzi na dziedziców.

Quod pater in reatu criminis alicuius est, filiis impedimento ad honores esse non debet.

Fakt oskarżenia ojca o przestępstwo kryminalne, nie powinien przeszkadzać synowi w dostępie do urzędów.

Res iudicata alii non nocet.

Wyrok nie szkodzi osobom trzecim.

Sibi quisque peccat.

Każdy grzeszy za siebie, na swoje konto.

Suum cuique.

Każdemu, co mu się należy.

Universitas non delinquit.

Ogół nie popełnia przewinień.

---

4. Zasada humanitaryzmu

Zasada humanitaryzmu	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
Accipere praestat quam inferre iniuriam.	Lepiej jest doznawać krzywd, niż je wyrządzać.
Accusare nemo se debet.	Nikt nie ma obowiązku oskarżać samego siebie.
Aequum et bonum est lex legum.	Sprawiedliwość i dobro to prawo praw.
Bonus iudex damnat improbanda, non odit.	Dobry sędzia karze niegodziwości bez nienawiści.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.	Ból zmusza do kłamstwa nawet niewinnych.
Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succurritur.	Prawie we wszystkich procesach karnych uwzględnia się zarówno wiek, jak i brak doświadczenia.
Furiosus absentis loco est.	Sytuacja prawna chorego umysłowo jest podobna do sytuacji prawnej nieobecnego.
Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid agat.	Chory umysłowo nie może dokonywać żadnej czynności prawnej, ponieważ nie rozumie, co czyni.
Hominum causa omne ius constitutum est.	Wszelkie prawo jest stanowione ze względu na człowieka.
In dubis lenius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności.
Infinita aestimatio est libertatis.	Bezgraniczny szacunek dla wolności.
Ius summum saepe summa est malitia.	Często pełnia praw to pełnia niesprawiedliwości.
Maximum ius est saepe maxima iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi często do wielkiej niesprawiedliwości.

Zasada humanitaryzmu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikogo nie można zmusić do oskarżania siebie.
Nil minus quam irasci punientem decet.	Nic mniej nie przystoi wykonującemu karę jak gniew.
Omne ius hominum causa constitutum est.	Wszelkie prawo zostało ustanowione ze względu na ludzi.
Omnis autem et animadversio et castigatio contumelia vacare debet.	Wszelkie zarówno dochodzenie, jak i kara mają być wolne od zniewagi.
Poenae potius molliendae sunt quam asperandae.	Kary powinny być raczej łagodzone niż zaostrzane.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Reprehensio calumnia vacare debet.	Nagana winna być wolna od potwarzy.
Summum ius summa iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi do niesprawiedliwości. (Najwyższe prawo najwyższą krzywdą.)

5. *Zasada nullum crimen sine lege*

Zasada nullum crimen sine lege

Paremie łacińskie	Znaczenie
A verbis legis non est recedendum.	Nie należy odstępować od słów ustawy.
Aequior est dispositio legis quam hominis.	Decyzja prawa jest bardziej bezstronna niż decyzja człowieka.
Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.	Występek może być bez kary, kara nie może być bez występkę.

Zasada nullum crimen sine lege

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez ustawy.
Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege certa.	Nie ma przestępstwa bez dokładnego opisu w ustawie.
Nullum crimen sine lege penali anteriori.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege poenali.	Nie ma przestępstwa bez ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege previa.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege scripta.	Nie ma przestępstwa bez prawa spisane go w formie ustawy.
Nullum crimen sine lege.	Nie ma przestępstwa bez ustawy.
Nullum crimen sine periculo sociali.	Nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa czynu.
Poena sine fraude esse non potest.	Nie może być kary bez przestępstwa.
Ubi non est culpa, ibi non est delictum.	Gdzie brak winy, tam nie ma przestępstwa.
Verbis legis tanaciter inhaerendum.	Należy mocno trzymać się słów ustawy.

Rozdział III

Zasady prawa karnego procesowego

1. Zasada prawdy materialnej

Zasada prawdy materialnej

Paremie łacińskie	Znaczenie
Acta publica probant se ipsa.	Akta urzędowe świadczą same za siebie.
Amicius Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.	Drogi mi Platon, drogi Sokrates, ale jeszcze droższa prawda.
Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.	Dla dobrego sędziego większe znaczenie mają argumenty aniżeli świadkowie.
Certum est, quia impossibile est.	Jest prawdziwe, ponieważ jest niemożliwe.
Confessio non est probatio.	Przyznanie się do winy nie jest dowodem.
Contra facta non valent argumenta.	Wobec faktów argumenty nie mają znaczenia.
Crede experto.	Wierz biegłemu.
Credenda est scriptura.	Należy dawać wiarę dokumentom.
Cuilibet in arte sua credendum.	Każdemu należy wierzyć w sprawach jego rzemiosła.
Cum finis est licitus, etiam media sunt licita.	Gdy cel godziwy, godziwe są i środki.
Facta non praesumuntur, sed probantur.	Faktów się nie zakłada, lecz ich dowodzi.
Factum obicit, monumenta manent.	Czyn przeminął, wspomnienia o nim pozostają.
Facultas probationum non est angustanda.	Możliwość przeprowadzenia dowodu nie powinna być ograniczana.

Zasada prawdy materialnej

Paremie łacińskie	Znaczenie
Fiat lux!	Niech prawda wyjdzie na jaw!
Fictio cessat, ubi veritas locum habere potest.	Fikcja ustaje, gdy jej miejsce może zająć prawda.
Fictio non operatur ultra casum fictum.	Fikcja nie wywiera skutków prawnych poza przypadkiem, dla którego została ustanowiona.
Fraus in auctorem recidit.	Oszustwo uderza w samego sprawcę.
Homini mendaci, etiamisi vera dicit, nemo credit.	Nikt nie wierzy kłamcy, choćby mówił prawdę.
Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
In criminalibus probationes debent esse luce clariores.	Dowody w sprawach karnych powinny być jaśniejsze od światła.
In medio stat veritas.	Prawda leży pośrodku.
Incerta pro nullis habentur.	Niepewne nie ma znaczenia.
Inimico testi credere non oportet.	Nieprzyjaznemu świadkowi nie należy wierzyć.
Iudicis est semper in causis verum sequi.	Obowiązkiem sędziego jest iść w sprawach zawsze za prawdą.
Iuste creditur, quod communiter creditur.	Słusznie uważa się za prawdę to, co powszechnie jest uważane za prawdę.
Iustitia non novit patrem nec matrem, solam veritatem spectat.	Sprawiedliwość nie zna ojca ani matki, ma wzgląd jedynie na prawdę.
Magna vis veritas, quae facile se per se ipsa defendit.	Wielka moc prawdy, która łatwo się broni sama przez się.
Manifesta non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Multitudo errantium non parit errori patrocinium.	To, że wielu błądzi, nie czyni błędu wybaczalnym.

Zasada prawdy materialnej

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nil nisi verum.	Nic poza prawdą.
Nimium in altercando veritas amittitur.	W sporze zbyt gwałtownym ginie prawda.
Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
Nona ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Notoria non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Nullus idoneus testis in re sua intellegitur.	Nikt nie może być świadkiem w swojej sprawie.
Optimus testis confitens reus.	Najlepszym świadkiem jest oskarżony przyznający się do winy.
Perspiciua vera non sunt probanda.	Prawdy oczywiste nie wymagają dowodu.
Plus est in re, quam in existimatione mentis.	Większe znaczenie ma faktyczny stan rzeczy, niż jego wyobrażenie.
Plus est oculatus testis unus quam auriti decem.	Więcej znaczy jeden świadek naoczny niż dziesięciu ze słyszenia.
Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.
Praesumptio cedit veritati.	Domniemanie ustępuje przed prawdą.
Praesumptio iuris plena probatio.	Domniemanie prawne ma wartość pełnego dowodu w postępowaniu sądowym.
Quidquid in occulto est, in apicem proferte aetas.	Cokolwiek jest w ukryciu, czas wydobędzie na światło słoneczne.
Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.
Res iudicata pro veritate habetur.	Co osądzone, jest uważane za prawdę.
Scripta publica probant se ipsa.	Dokumenty publiczne same z siebie są dowodami.

Zasada prawdy materialnej

Paremie łacińskie	Znaczenie
Super omnia veritas.	Prawda ponad wszystko.
Superfluum est privatum testimonium, cum publica monumenta sufficiunt.	Zbyteczne jest zeznanie prywatne, kiedy wystarczą dokumenty publiczne.
Tanta est potentia veritatis, ut se ipsa sua claritate defendat.	Taka jest potęga prawdy, że broni się sama swoją przejrzystością.
Temporis filia veritas.	Prawda jest córką czasu.
Testes et documenta per productionem fiunt communia.	Przywołani w procesie świadkowie i dokumenty stają się wspólni.
Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?	Na cóż słowa tam, gdzie są dowody rzeczowe?
Veritas in omnem partem sui eadem est.	Prawda jest z każdej swej strony taka sama.
Veritas numquam perit.	Prawda nigdy nie ginie.
Veritas vincit.	Prawda zwycięża.
Veritas visu et mora, falsa fastinatione et incertis valescunt.	Prawda wychodzi na jaw naocznie i powoli, fałsz utwierdza się przez pośpiech i niepewność.
Veritatem sequi est tueri iustitiam.	Iść za prawdą to zachowywać sprawiedliwość.
Veritatis simplex oratio.	Prosta jest mowa prawdy.
Verum plus uno esse non potest.	Więcej niż jednej prawdy być nie może.

---

2. Zasada praworządności (legalizmu)

Zasada praworządności (legalizmu)	
Paremie łacińskie	Znaczenie
A verbis legis non est recedendum.	Nie należy odstępować od słów ustawy.
Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemywa się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.
Actio autem nihil aliud est quam ius persequendi iudicio quod sibi debetur.	Powództwo nie jest niczym innym jak prawem dochodzenia na drodze sądowej tego, co się komu należy.
Actor venire debet instructor quam reus.	Oskarżyciel (powód) powinien przyjść do sądu lepiej przygotowany od oskarżonego (pozwanego).
Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
Actus omissa forma legis corrui.	Czynność prawna dokonana z naruszeniem formy jest nieważna.
Ad turpia nemo obligatur.	Nikt nie jest zobowiązany do niegodziwości.
Aequior est dispositio legis quam hominis.	Decyzja prawa jest bardziej bezstronna niż decyzja człowieka.
Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem. (Słuszność podąża za ustawą.)
Aequum et bonum est lex legum.	Sprawiedliwość i dobro to prawo praw.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich wspólnicy podlegają tej samej karze.
Apices iuris non sunt iura.	Sztuczki prawne to nie prawo.
Bene bonis, male malis.	Dobrze powinno dziać się dobrym, źle złym.
Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie

Znaczenie

Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.

Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może być skazany.

Contra legem facere.

Działać niezgodnie z prawem.

Contra legem facti, qui id facti quod lex prohibet, in fraudem vero, qui salvis verbis legis sententiam eius circumvenit.

Wbrew ustawie postępuje ten, kto czyni to, czego ustawa zabrania; z ominięciem ustawy działa zaś ten, kto nie naruszając jej słów, obchodzi jej treść.

De maiore et minore non variant iura.

Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.

De similibus idem est iudicium.

W podobnych sprawach powinno zapadać podobne rozstrzygnięcie.

Dormitat aliquando leges, numquam moriuntur.

Prawa czasem śpią, ale nie umierają nigdy.

Dura lex, sed lex.

Surowe (twarde) prawo, ale prawo.

Exerendae sunt leges.

Praw należy przestrzegać.

Festinatio iudiciorum noverca.

Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)

Fiat iustitia, pereat mundus!

Niech stanie się sprawiedliwość, choćby miał zginąć świat!

Fiat iustitia, ruat coelum!

Niech stanie się sprawiedliwość, choćby miało zawalić się niebo!

Fortior est custodia legis quam hominis.

Silniejsza jest ochrona prawna niż ludzka.

Fraus et ius numquam cohabitant.

Oszustwo i prawo nie mogą współistnieć.

Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.

Występek może być bez kary, kara nie może być bez wystętku.

Ibi potest valere populus, ubi valent leges.

Tam może być mocny naród, gdzie mocne są prawa.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Inde datae leges, ne fortior omnia posset.	Prawa dane są po to, aby silniejszy nie mógł wszystkiego.
Imperia legum potentiora quam hominum.	Władza praw jest potężniejsza niż władza ludzi.
In dubis lenius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności.
In iudiciis non est acceptio personarum habenda.	W sądach nie należy mieć względu na osoby.
In legibus fundamentum rei publicae.	W prawach podstawa państwa.
Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere.	Nieprawidłowe jest wydawanie wyroku lub opinii prawnej bez uwzględnienia całości ustawy, wyłącznie na podstawie jednego jej fragmentu.
Iniuria non excusat iniuriam.	Bezprawie nie usprawiedliwia bezprawia.
Interest omnium recte facere.	Wszystkim zależy na właściwym postępowaniu.
Interest rei publicae, ne maleficia remaneant impunita.	W interesie państwa leży, by czyny bezprawne nie pozostały bez kary.
Invitus procurationem suscipere nemo cogitur.	Nikogo wbrew jego woli nie zmusza się do podjęcia się pełnomocnictwa.
Istitia non debet claudicare.	Sprawiedliwość nie powinna kuleć.
Iudex aequitatem semper spectare debet.	Sędzia powinien mieć zawsze na uwadze zasadę słuszności.
Iudex est lex loquens.	Sędzia jest mówiącą ustawą.
Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Iudicis est ius dicere, non dare.	Zadaniem sędziego jest wymierzanie sprawiedliwości, a nie tworzenie prawa.
Iudicis est recti nec munere, nec prece flecti.	Cechą sprawiedliwego sędziego jest nie dać się ująć ani darem, ani prośbą.
Iudicium non debet esse illusorium.	Wyrok nie powinien być pozorny.
Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.	Praw nie ustanawia się dla poszczególnych osób, lecz dla ogółu.
Iura novit curia.	Sąd zna prawo.
Iuris effectus in executione consistit.	Skuteczność prawa leży w jego wykonaniu.
Ius est ars boni et aequi.	Prawo jest sztuką stosowania tego, co dobre i słuszne.
Ius et fraus numquam cohabitant.	Prawo i oszustwo nie mogą współistnieć.
Ius et furi dicitur.	Nawet złodziejowi należy się sprawiedliwość przed sądem.
Ius fecit.	Prawo tak ustanowiło.
Ius patronis eget.	Prawo potrzebuje patronów.
Ius respicit aequitatem.	Prawo ma na względzie słuszość.
Iustitia civitatis fundamentum.	Sprawiedliwość podwaliną państwa.
Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.	Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą przyznawania każdemu, co mu się należy.
Iustitia est fundamentum regnorum.	Sprawiedliwość jest podstawą państw (królestw).
Iustitia nemini neganda.	Nikomu nie należy odmawiać sprawiedliwości.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Iustitiae dilatio est quaedam negatio.	Zwłoka w wymiarze sprawiedliwości jest pewnego rodzaju jego odmową.
Legalitas regnorum fundamentum.	Praworządność podstawą państwowości.
Legem mutum esse magistratum.	Prawo jest milczącym urzędnikiem.
Leges cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur.	Prawa mówią ze wszystkimi zawsze jednym i tym samym językiem.
Leges fundamentum libertatis.	Prawa są fundamentem wolności.
Legibus idcirco omnes servimus, ut liberi esse possimus.	Dlatego wszyscy służymy prawu, abyśmy mogli być wolni.
Legibus, non exemplis iudicandum.	Sądzić należy według ustaw, a nie według precedensów.
Legum nos esse servos oportet, ut liberi simus.	Trzeba, abyśmy byli niewolnikami praw, abyśmy byli wolni.
Lex est aranei tela.	Prawo jest jak pajęczyna.
Lex est exercitus iudicum tutissimus ductor.	Ustawa jest najpewniejszym przewodnikiem pracy sędziów.
Lex est recta ratio imperans honesta.	Prawo jest słuszną racją nakazującą to, co szlachetne.
Lex iniusta non est lex.	Ustawa niesprawiedliwa nie jest prawem.
Lex iubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria.	Prawo nakazuje to, co należy czynić, a zabrania rzeczy przeciwnych.
Lex iubet, non disputat.	Prawo nakazuje, nie dyskutuje.
Lex iusta libertati, aequalitati et fraternitati praesidio est.	Sprawiedliwe prawo stoi na straży wolności, równości i braterstwa.
Lex neminem cogit ad impossibilia.	Prawo nikogo nie zmusza do rzeczy niemożliwych.
Lex non debet deficere conquerentibus in iustitia	Prawo nie powinno opuszczać tych, którzy szukają

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
exhibenda.	sprawiedliwości.
Magistratum lex esse loquentem, legem autem mutum magistratum.	Urzędnik jest mówiącym prawem, prawo zaś niemym urzędnikiem.
Male nostro iure uti non debemus.	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
Malorum poena praesidium est bonis.	Karanie złych to ochrona dobrych.
Maxime in iure aequitas spectanda est.	W prawie należy najbardziej zważać na sprawiedliwość.
Maximum ius est saepe maxima iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi często do wielkiej niesprawiedliwości.
Meminerimus etiam adversus infimos iustitiam esse servandum.	Pamiętajmy, że nawet wobec najniżej stojących należy zachować sprawiedliwość.
Multitudo errantium non parit errori patrociniū.	To, że wielu błędzi, nie czyni błędu wybaczalnym.
Nec utendum iuribus, ubi legibus agi potest.	Nie należy rozkazywać tam, gdzie można użyć prawa.
Neminem oportet esse sapientiozem legibus.	Nikomu nie przystoi być mądrzejszym od ustaw.
Nemini vox deneganda.	Nikomu nie można odmówić głosu.
Nemo bis punitur pro eodem delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
Nemo de improbitate sua consequitur actionem.	Nikt z nieuczciwości swojej nie nabywa skargi.
Nemo debet bis puniri pro uno delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
Nemo est supra leges.	Nikt nie jest ponad prawem.
Nemo ius publicum remittere potest.	Nikt nie może odrzucić prawa publicznego.
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikt nie może być zmuszony do oskarżania samego siebie.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nihil iniquius venali iustitia.	Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny wymiar sprawiedliwości.
Nomen "iuris" est a "iustitia" derivatum.	Nazwa „prawo” pochodzi od słowa „sprawiedliwość”.
Non ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est regula fiat.	Reguły nie tworzą prawa, lecz się z niego wywodzą.
Non rex est lex, sed lex est rex.	Nie król jest prawem, ale prawo królem.
Nulla exculpatio sine lege.	Nie ma ekskulpacji bez podstawy prawnej.
Nulla poena sine iudicio.	Nie ma kary bez sądu.
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez ustawy.
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez przepisu ustawowego.
Nulla potentia super leges esse debet.	Żadna władza nie powinna być ponad prawem.
Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege certa.	Nie ma przestępstwa bez dokładnego opisu w ustawie.
Nullum crimen sine lege penali anteriori.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege poenali.	Nie ma przestępstwa bez ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege previa.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy.
Nullum crimen sine lege scripta.	Nie ma przestępstwa bez prawa spisanego w formie ustawy.
Nullum crimen sine lege.	Nie ma przestępstwa bez ustawy.
Nullum crimen sine periculo sociali.	Nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa czynu.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur.	Wydaje się, że nie postępuje nieuczciwie ten, kto korzysta ze swojego prawa.
Odiosa et inhonesta non sunt in lege praesumenda.	Nie należy domniemywać, że w ustawie znajdują się treści złe i nieuczciwe.
Omnes homines aequales sunt.	Wszyscy ludzie są równi.
Omnes populi legibus aut moribus reguntur.	Wszystkie narody rządzą się prawami lub obyczajami.
Omnia praesumuntur legitime facta, donec probetur contrarium.	Domniemywa się, że wszystko zostało dokonane zgodnie z prawem, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.
Omnia sunt incerta, cum a iure discesseris.	Wszystko jest niepewne, kiedy oddalisz się od prawa.
Patere legem, quam ipse tuleris.	Poddaj się prawu, które sam ustanowiłeś.
Patere legem, quam ipse fecisti.	Podlegasz prawu, które sam ustanowiłeś.
Poena sine fraude esse non potest.	Nie może być kary bez przestępstwa.
Praetor ius dicere potest, facere non potest.	Sędzia może egzekwować prawo, tworzyć go nie może.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Quae ab initio non valent, ex post facto convalescere non possunt.	Nie można po fakcie uzdrowić czynności, które od początku są nieważne.
Quae contra legis prohibitionem fiunt, pro infectis habentur.	Czynności dokonane wbrew zakazowi ustawy uważa się za niebyłe.
Quaestio fit de legibus, non de personis.	Rzecz w tym, jakie są prawa, a nie kim są osoby.
Quando aliquid prohibetur, prohibetur et omne, per quod devenitur ad illud.	Gdy coś jest zakazane, zakazane jest wszystko, co do tego zmierza.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać powinien mieć dowód.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
Quidquid non discutiur, iustitia non putatur.	Cokolwiek nie jest rozważone, nie może uchodzić za sprawiedliwe.
Quod ad ius naturale attinet, omnes homines aequales sunt.	Zgodnie z prawem naturalnym wszyscy ludzie są równi.
Quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotis.	Tym czym dla chorób są lekarstwa, dla spraw są prawa.
Res iudicata alii non nocet.	Wyrok nie szkodzi osobom trzecim.
Res iudicata pro veritate habetur.	Co osądzone, jest uważane za prawdę.
Reum non audiri, latrocinium est, non iudicium.	Nie wysłuchać oskarżonego to bezprawie, a nie sąd.
Sapientis iudicis est semper cogitare, quid lex cogat.	Mądry sędzia powinien stale rozważać to, co nakazuje prawo.
Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.	Lepiej jest uwolnić popełniającego przestępstwo niż skazać niewinnego.
Scripturae fiunt ut quod actum est per eas facilius probari possit.	Dokumenty sporządza się, by czynności sporządzone w sposób formalny dały się łatwiej udowodnić.
Se damnat iudex, innocentem qui opprimit.	Siebie samego skazuje sędzia, który uciska niewinnego.
Servi legum sumus, ut liberi esse possimus.	Jesteśmy sługami prawa, abyśmy mogli być wolni.
Si vis pacem, cole iustitiam.	Jeśli chcesz pokoju pielęgnuj sprawiedliwość.
Tantum devolutum, quantum appellatum.	Sprawa w takim zakresie przechodzi do sądu wyższej instancji, na ile zostało to określone w apelacji.

Zasada praworządności (legalizmu)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ubi civitas, ibi ius.	Gdzie państwo, tam prawo.
Ubi iudicat, qui accusat, vis, non lex valet.	Gdzie sędzi oskarżyciel, obowiązuje siła, nie prawo.
Ubi ius incertum, ibi ius nullum.	Gdzie prawo niepewne, tam nie ma prawa.
Ubi ius, ibi onus.	Gdzie prawo, tam obowiązek.
Ubi ius, ibi remedium.	Gdzie prawo, tam środek zaradczy.
Ubi ius, ibi societas.	Gdzie prawo, tam społeczeństwo.
Ubi lex, ibi poena.	Gdzie prawo, tam i kara.
Ubi periculum, ibi lex.	Gdzie jest niebezpieczeństwo, tam jest i ustawa.
Una atque eadem voce lex omnibus loqui debet.	Prawo powinno mówić do wszystkich jednym i tym samym językiem.
Ut enim magistratibus leges, sic populo praesunt magistratus.	Jak bowiem ustawy stoją nad urzędnikami, tak urzędnicy nad ludem.
Uti, non abuti.	Używać, nie nadużywać.
Vim volumus extinguere, ius valeat necesse est.	Chcąc unicestwić gwałt, konieczne jest, aby prawo miało moc.

---

3. Zasada domniemania niewinności

Zasada domniemania niewinności

Paremie łacińskie	Znaczenie
Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemywa się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.
Actore non probante reus absolvitur.	Gdy oskarżyciel (powód) nie popiera oskarżenia (powództwa), oskarżony (pozwany) zostaje uwolniony.
Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.
In dubiis abstinence.	W sprawach wątpliwych wstrzymaj się.
In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności.
In medio stat veritas.	Prawda leży pośrodku.
In finita aestimatio est libertatis.	Bezgraniczny szacunek dla wolności.
Innocens fortunam non testes timet.	Niewinny obawia się złego losu, a nie świadków.
Neminem captivabimus, nisi iure victum.	Nikogo nie będziemy więzili bez prawomocnego wyroku.
Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
Nullus describatur reus, priusquam vincatur.	Nikogo nie wolno uznawać za winnego przed skazaniem.
Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
Quisque praesumitur bonus ac iustus, donec probetur contrarium.	Każdy dopóty uchodzi za dobrego i prawego, dopóki nie udowodni mu się czegoś przeciwnego.
Res iudicatas restaurari exemplo grave est.	Trudno jest przywrócić stan sprzed wyroku.

4. Zasada in dubio pro reo**Zasada in dubio pro reo**

Paremie łacińskie	Znaczenie
Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.
Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
In criminalibus probationes debent esse luce clariores.	Dowody w sprawach karnych powinny być jaśniejsze od światła.
In dubiis benigniora.	W razie wątpliwości bardziej życzliwie.
In dubiis clementia.	W sprawach wątpliwych łagodność.
In dubiis lenius.	W sprawach wątpliwych łagodniej.
In dubiis libertas.	W sprawach wątpliwych [rozstrzygaj] na korzyść wolności.
In dubiis mitius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
In dubiis reus est absolvendus.	W sprawach wątpliwych oskarżony musi być zwolniony.
In dubio pro reo iudicandum est.	W razie wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego.
In dubio pro reo.	W razie wątpliwości [rozstrzygać należy] na korzyść oskarżonego.
In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności.
In pari delicto potior est conditio possidentis, defendentis.	W równym przestępstwie, lepsza jest sytuacja oskarżonego.
In poenalibus causis benignius interpretandum est.	W sprawach karnych należy interpretować łagodniej.

Zasada *in dubio pro reo*

Paremie łacińskie	Znaczenie
In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est quam tutius.	W sprawach wątpliwych iść za łagodniejszą interpretacją jest zarówno bardziej słuszne, jak i bardziej przezorne.
Incerta pro nullis habentur.	Niepewne nie ma znaczenia.
Infinita aestimatio est libertatis.	Bezgraniczny szacunek dla wolności.
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Melior est condicio defendentis.	Korzystniejsze jest położenie broniącego się.
Multitudo errantium non parit errori patrocinium.	To, że wielu błądzi, nie czyni błędu wybaczalnym.
Paria est non esse et non probari.	Nie istnieć i nie być udowodnionym oznacza to samo.
Res iudicatas restaurari exemplo grave est.	Trudno jest przywrócić stan sprzed wyroku.
Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.	Lepiej jest uwolnić popełniającego przestępstwo niż skazać niewinnego.
Succurrendum semper parti maxime laboranti est.	Należy zawsze pomagać stronie będącej w najcięższym położeniu.

5. Zasada swobodnej oceny dowodów

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Acta publica probant se ipsa.	Akta urzędowe świadczą same za siebie.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Actore non probante reus absolvitur.	Gdy oskarżyciel (powód) nie popiera oskarżenia (powództwa), oskarżony (pозwany) zostaje uwolniony.
Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.	Czynność dokonana przed sądem ma większą moc od dokonanej poza sądem.
Actus omissa forma legis corruiť.	Czynność prawna dokonana z naruszeniem formy jest nieważna.
Ad rem nihili facit.	To nie należy do sedna sprawy.
Affirmanti incumbit probatio.	Na twierdzącym spoczywa ciężar dowodu.
Affirmantis est probare.	Twierdzący powinien udowodnić.
Amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.	Drogi mi Platon, drogi Sokrates, ale jeszcze droższa prawda.
Animus praesumitur ab effectu.	Ze skutku wywodzi się istnienie zamiaru.
Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.	Dla dobrego sędziego większe znaczenie mają argumenty aniżeli świadkowie.
Argumenta non numeranda, sed ponderanda sunt.	Dowodów nie należy liczyć, lecz ważyć.
Audi alteram partem.	Wysłuchaj drugiej strony.
Audiatur et altera pars.	Niechaj będzie wysłuchana i druga strona.
Audienda et altera pars.	Niech zostanie wysłuchana i druga strona.
Bene iudicat, qui distinguit.	Dobrze sędzi ten, kto potrafi rozróżniać.
Bonus iudex varie personis causisque constituet.	Dobry sędzia rozstrzyga różnie, stosownie do osób i przypadków.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Causa causae est etiam causa causati.	Przyczyna przyczyny jest również przyczyną skutku.
Certum est, quia impossibile est.	Jest prawdziwe, ponieważ jest niemożliwe.
Comparatio non est ratio.	Porównanie nie jest dowodem.
Confessio est regina probationum.	Przyznanie się do winy to królowa dowodów.
Confessio non est probatio.	Przyznanie się do winy nie jest dowodem.
Confessus pro iudicato habetur.	Przyznającego się do winy uważa się za skazanego.
Contra facta non valent argumenta.	Wobec faktów argumenty nie mają znaczenia.
Crede experto.	Wierz biegłemu.
Credenda est scriptura.	Należy dawać wiarę dokumentom.
Credo, quia impossibile.	Wierzę, gdyż to jest niemożliwe.
Cui prodest scelus, is fecit.	Ten popełnił zbrodnię, komu przyniosła korzyść.
Cuilibet in arte sua credendum.	Każdemu należy wierzyć w sprawach jego rzemiosła.
Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare.	Każdy człowiek może się mylić, ale tylko głupiec trwa w błędzie.
De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
De minimis non curat praetor.	Sędzia nie dba o błahostki.
Difficile est crimen non prodere vultu.	Trudno nie zdradzić zbrodni wyrazem twarzy.
Durante causa durat effectus.	Dopóki działa przyczyna, trwa i skutek.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.	Ciężar dowodu spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.	Ból zmusza do kłamstwa nawet niewinnych.
Exempla illustrant, non probant.	Przykłady objaśniają, nie dowodzą.
Facta non praesumuntur, sed probantur.	Faktów się nie zakłada, lecz ich dowodzi.
Facta probantur, iura novit curia.	Fakty wymagają udowodnienia, przepisy prawa zna sąd.
Facultas probationum non est angustanda.	Możliwość przeprowadzenia dowodu nie powinna być ograniczana.
Fictio cessat, ubi veritas locum habere potest.	Fikcja ustaje, gdy jej miejsce może zająć prawda.
Fides scripturae est indivisibilis.	Prawdziwość dokumentu jest niepodzielna.
Fraus in auctorem recidit.	Oszustwo uderza w samego sprawcę.
Homini mendaci, etiamisi vera dicit, nemo credit.	Nikt nie wierzy kłamcy, choćby mówił prawdę.
Homo sum, nihil humani a me alienum esse puto.	Jestem człowiekiem i nic co ludzkie nie jest mi obce.
Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
Ignorantia facti excusat.	Nieznajomość stanu faktycznego jest okolicznością usprawiedliwiającą.
Ignorantia facti, non iuris excusat.	Usprawiedliwia nieznajomość faktu, nie prawa.
Ignorantia non est argumentum.	Niewiedza nie jest dowodem (argumentem).
Ignorantiam allegans eam probare debet.	Kto powołuje się na niewiedzę, ten powinien ją udowodnić.
In criminalibus probationes debent esse luce clariores.	Dowody w sprawach karnych powinny być jaśniejsze od światła.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
In dubio pro reo.	W razie wątpliwości [rozstrzygać należy] na korzyść oskarżonego.
In medio stat veritas.	Prawda leży pośrodku.
In teste et vitae qualitas spectari debet et dignitas.	U świadka powinno się oceniać i sposób życia, i godność.
Incerta pro nullis habentur.	Niepewne nie ma znaczenia.
Inimico testi credere non oporet.	Nieprzyjaznemu świadkowi nie należy wierzyć.
Is fecit, cui prodest.	Uczył ten, komu przyniosło to korzyść.
Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.
Iudicis est semper in causis verum sequi.	Obowiązkiem sędziego jest iść w sprawach zawsze za prawdą.
Iuste creditur, quod communiter creditur.	Słusznie uważa się za prawdę to, co powszechnie jest uważane za prawdę.
Magis creditur duobus testibus affirmantibus, quam mille negantibus.	Bardziej się wierzy dwóm świadkom twierzącym niż tysiącom przeczącym.
Manifesta non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus.	Kłamcy nie wierzymy, nawet gdy mówi prawdę.
Mendax in uno, mendax in omnibus.	Kłamca w jednej sprawie jest kłamcą we wszystkich.
More vulgi suum quisque flagitium aliis obiectat.	Powszechnym jest (na podobieństwo pospólstwa), że każdy swoją zbrodnię zarzuca innym.
Multi non omnes.	Wielu to nie wszyscy.
Negantis nulla probatio.	Zaprzeczający nie musi nic udowadniać.
Negantis probatio nulla est.	Zaprzeczenie nie jest żadnym dowodem.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
Non numeranda sed ponderanda sunt argumenta.	Argumenty należy oceniać nie według liczby, ale wagi.
Non quantitas, sed qualitas.	Nie ilość, lecz jakość.
Non ratione imperii, sed imperio rationis.	Nie z racji władzy, ale z nakazu rozumu.
Non tam facile, parricidium excusari potest, quam fieri.	Nie tak łatwo usprawiedliwić zabójstwo krewnego, jak go dokonać.
Nona ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Notoria non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Nullus idoneus testis in re sua intellegitur.	Nikt nie może być świadkiem w swojej sprawie.
Optima est lex quae minimum relinquit arbitrio iudicis; optimus iudex qui minimumsibi.	Najlepsza jest ustawa, która najmniej zostawia swobodnej ocenie sędziego; najlepszym jest sędzia, który najmniej zostawia własnej ocenie.
Optimus testis confitens reus.	Najlepszym świadkiem jest oskarżony przyznający się do winy.
Paria est non esse et non probari.	Nie istnieć i nie być udowodnionym oznacza to samo.
Perspicua vera non sunt probanda.	Prawdy oczywiste nie wymagają dowodu.
Plus est oculatus testis unus quam auriti decem.	Więcej znaczy jeden świadek naoczny niż dziesięciu ze słyszenia.
Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.
Praesumptio cedit veritati.	Domniemanie ustępuje przed prawdą.
Praesumptio iuris plena probatio.	Domniemanie prawne ma wartość pełnego dowodu w postępowaniu sądowym.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Probatio incubit ei, qui dicit, non ei, qui negat.	Ciężar dowodzenia spoczywa na tym, kto twierdzi, nie na tym, kto zaprzecza.
Quae publice fiunt, nulli licet ignorare.	Nikomu nie wolno nie znać tego, co się dokonuje publicznie.
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać powinien mieć dowód.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
Qui nimium probat, nihili probat.	Kto zbyt wiele dowodzi, nie dowodzi niczego.
Quicumque turpi fraude semel innotuit, etiam si verum dicit, amitti fidem.	Ktokolwiek raz dał się poznać jako sprawca haniebnego oszustwa, ten choćby mówił prawdę, traci wiarygodność.
Quidquid non discutitur, iustitia non putatur.	Cokolwiek nie jest rozważone, nie może uchodzić za sprawiedliwe.
Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.	Co zostanie wykonane pod wpływem strachu, nie będzie przeze mnie uznane.
Quod non est in actis, non est in mundo.	Czego nie ma w aktach, tego nie ma w świecie.
Quod non legitur, non creditur.	Co nie jest odczytane, temu się nie wierzy.
Regina probationum confessio.	Przyznanie się to królowa dowodów.
Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.
Sapiens nihil affirmat, quod non probet.	Mądry człowiek nie twierdzi niczego, czego nie zdołałby dowieść.
Sapientis est mutare consilium.	Rzeczą mądrego jest zmieniać zdanie.
Scripta publica probant se ipsa.	Dokumenty publiczne same z siebie są dowodami.
Si quis de maleficio fateatur, non semper ei fides habenda est: nonnumquam enim aut qua alia de causa in se confitetur.	Jeśli ktoś przyznał się do przestępstwa, nie zawsze należy dać mu wiarę: czasami bowiem przyznaje się pod wpływem groźby lub jakiegokolwiek innej przyczyny.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie	Znaczenie
Stabit praesumptio, donec probetur contrarium.	Domniemanie będzie obowiązywać, dopóki nie zostanie udowodnione twierdzenie przeciwne.
Suo quisque metu pericula metitur.	Każdy mierzy niebezpieczeństwo miarą własnego strachu.
Super omnia veritas.	Prawda ponad wszystko.
Superfluum est privatum testimonium, cum publica monumenta sufficiunt.	Zbyteczne jest zeznanie prywatne, kiedy wystarczą dokumenty publiczne.
Testes et documenta per productionem fiunt communia.	Przywołani w procesie świadkowie i dokumenty stają się wspólni.
Testibus non testimoniis creditur.	Wierzy się świadkom, nie ich świadectwom.
Testimonium unius non valet.	Świadectwo jednego tylko świadka nic nie znaczy.
Testis unus, testis nullus.	Jeden świadek to żaden świadek.
Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?	Na cóż słowa tam, gdzie są dowody rzeczowe?
Unus testis, nullus testis.	Jeden świadek to żaden świadek.
Vanae voces populi non sunt audiendae.	Wydając wyrok nie należy słuchać zwodniczych opinii ludu.
Veritas est adaequatio rei et intellectus.	Prawda jest to zgodność rzeczy i myśli.
Veritas in omnem partem sui eadem est.	Prawda jest z każdej swej strony taka sama.
Veritas numquam perit.	Prawda nigdy nie ginie.
Veritas vincit.	Prawda zwycięża.
Veritas visu et mora, falsa fastinatione et incertis valescunt.	Prawda wychodzi na jaw naocznie i powoli, fałsz utwierdza się przez pośpiech i niepewność.
Veritatem sequi est tueri iustitiam.	Iść za prawdą to zachowywać sprawiedliwość.

Zasada swobodnej oceny dowodów

Paremie łacińskie

Znaczenie

Veritatis simplex oratio.

Prosta jest mowa prawdy.

Verum plus uno esse non potest.

Więcej niż jednej prawdy być nie może.

Vincit omnia veritas.

Prawda wszystko zwycięża.

---

6. Zasada bezpośredniości

Zasada bezpośredniości

Paremie łacińskie

Znaczenie

Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.

Czynność dokonana przed sądem ma większą moc od dokonanej poza sądem.

Difficile est crimen non prodere vultu.

Trudno nie zdradzić zbrodni wyrazem twarzy.

Habemus confitentem reum.

Mamy oskarżonego uznającego winę.

Habemus optimum testem confitentem reum.

Najlepszym świadkiem jest przyznający się do winy oskarżony.

Inimico testi credere non oportet.

Nieprzyjawnemu świadkowi nie należy wierzyć.

Non sufficit iudex sciat, sed ordine iurisdictionis scire oportet.

Nie wystarczy, by sędzia wiedział, lecz trzeba, by nabył wiedzę w drodze postępowania sądowego.

Prius quam exaudias, ne iudices.

Nie sądz, zanim nie wysłuchasz.

Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.

Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.

Zasada bezpośredniości

Paremie łacińskie

Znaczenie

Recognitio nihil dat novi.

Potwierdzenie zeznania nie wnosi nic nowego.

Semper oportet ostendi originalem.

Zawsze należy okazywać oryginał.

Testibus non testimoniis creditur.

Wierzy się świadkom, nie ich świadectwom.

7. Zasada skargowości i ścigania z urzędu

Zasada skargowości i ścigania z urzędu

Paremie łacińskie

Znaczenie

Animi conscientia improbi excruciantur tum etiam poenae timore; qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando.

Niegodziwi cierpią udrękę sumienia również z powodu kary, którą już ponoszą, albo stale żywią obawę, by kiedyś jej nie ponieść.

Crimen grave non potest esse impunibile.

Ciężkie przestępstwo nie może ująć bezkarnie.

Culpam poena premit comes.

Winie depcze po piętach kara.

Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.

Występek może być bez kary, kara nie może być bez występku.

Interest rei publicae, ne maleficia remaneant impunita.

W interesie państwa leży, by czyny bezprawne nie pozostały bez kary.

Iuris effectus in executione consistit.

Skuteczność prawa leży w jego wykonaniu.

Lex iusta libertati, aequalitati et fraternitati praesidio est.

Sprawiedliwe prawo stoi na straży wolności, równości i braterstwa.

Lex videt iratum, iratus legem non videt.

Prawo widzi gniewnego, gniewny prawa nie widzi.

Minimum malum fit contemnendo maximum.

Małe zło, jeżeli jest lekceważone, staje się wielkim.

Zasada skargowości i ścigania z urzędu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ne cede malis.	Nie ustępuj przed złem.
Nemo iudex sine actore.	Nie ma sędziego bez oskarżyciela (powoda).
Nihil fit sine causa.	Nic nie dzieje się bez przyczyny.
Non diu latent scelera.	Zbrodnie niedługo pozostają w ukryciu.
Nullum crimen sine poena.	Nie ma przestępstwa bez kary.
Quaevis actio praescriptione extinguitur.	Każda skarga wygasa na skutek przedawnienia.
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać, powinien mieć dowód.
Quot delicta tot poenae.	Ile przewinień, tyle kar.
Sera tamen tacitis poena venit pedibus.	Późno, ale jednak cichymi krokami nadchodzi kara.
Ubi culpa est, ibi poena subesse debet.	Gdzie jest wina, tam powinna być kara.
Ubi ius, ibi onus.	Gdzie prawo, tam obowiązek.
Vim volumus extinguere, ius valeat necesse est.	Chcąc unicestwić gwałt, konieczne jest, aby prawo miało moc.
Vindicata hominem sceleratum aliquando consequetur.	Kara (zemsta) dosięgnie kiedyś zbrodniarza.

---

8. Zasada kontradiktoryjności

Zasada kontradiktoryjności	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Actore non probante reus absolvitur.	Gdy oskarżyciel (powód) nie popiera oskarżenia (powództwa), oskarżony (pозwany) zostaje uwolniony.
Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
Affirmanti incumbit probatio.	Na twierdzącym spoczywa ciężar dowodu.
Affirmantis est probare.	Twierdzący powinien udowodnić.
Audi alteram partem.	Wysłuchaj drugiej strony.
Audiatur et altera pars.	Niech będzie wysłuchana druga strona.
Audienda et altera pars.	Niech zostanie wysłuchana i druga strona.
Boni iudicis est lites dirimere.	Dobrego sędziego cechuje umiejętność łagodzenia sporów.
Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.	Badacze litery prawa (gramatycy) sprzeczą się i dotychczas spór jest u sędziego.
In pari delicto potior est conditio possidentis, defendentis.	W równym przestępstwie, lepsza jest sytuacja oskarżonego.
Iudicium nihil est nisi publica merces.	Sąd nie jest niczym innym jak publicznym targiem.
Lis litem genrat.	Spór rodzi spór.
Necessitas probandi incumbit ili, qui agit.	Konieczność dowodu obciąża tego, kto oskarża.
Nimum in altercando veritas amittitur.	W sporze zbyt gwałtownym ginie prawda.
Non numeranda sed ponderanda sunt argumenta.	Argumenty należy oceniać nie według liczby, ale wagi.

Zasada kontryktoryjności

Paremie łacińskie	Znaczenie
Prius quam exaudias, ne iudices.	Nie sądz, zanim nie wysłuchasz.
Probatio incubit ei, qui dicit, non ei, qui negat.	Ciężar dowodzenia spoczywa na tym, kto twierdzi, nie na tym, kto zaprzecza.
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać, powinien mieć dowód.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pozwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
Sententia ius facit inter partes.	Wyrok stanowi (tworzy) prawo pomiędzy stronami.

9. Zasada prawa do obrony

Zasada prawa do obrony

Paremie łacińskie	Znaczenie
A iure nemo recedere praesumitur.	Domniemywa się, że nikt nie rezygnuje ze swojego prawa.
Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
Accusare nemo se debet.	Nikt nie ma obowiązku oskarżać samego siebie.
Advocatus non accusat.	Adwokat nie oskarża.
Advocatus, sed non latro.	Adwokat obrońcą człowieka, a nie jego czynów. (Adwokat, ale nie łotr.)

Zasada prawa do obrony

Premie łacińskie	Znaczenie
Affirmanti incumbit probatio.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.
Apices iuris non sunt iura.	Sztuczki prawne to nie prawo.
Audi alteram partem.	Wysłuchaj drugiej strony.
Audi multa, loquere pauca.	Słuchaj dużo, mów mało.
Audiatur et altera pars.	Niech będzie wysłuchana druga strona.
Audienda et altera pars.	Niech zostanie wysłuchana i druga strona.
Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.
Charta non erubescit.	Papier wszystko przyjmie. (Papier się nie rumieni.)
De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.	Ciężar dowodu spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.
Extrema necessitas extremis nititur rationibus.	Ostateczna konieczność posługuje się ostatecznymi argumentami.
Facultas probationum non est angustanda.	Możliwość przeprowadzenia dowodu nie powinna być ograniczana.
Fatetur facinus, qui iudicium fugit.	Przyznaje się do winy, kto unika sądu.
Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid agat.	Chory umysłowo nie może dokonywać żadnej czynności prawnej, ponieważ nie rozumie, co czyni.
Habemus confitentem reum.	Mamy oskarżonego uznającego winę.
Habemus optimum testem confitentem reum.	Najlepszym świadkiem jest przyznający się do winy oskarżony.

Zasada prawa do obrony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Honestum non est semper, quod licet.	Nie zawsze uczciwe jest to, co jest dozwolone.
Impium praesidium praescriptio.	Przedawnienie jest niegodziwym środkiem obrony.
Incerta pro nullis habentur.	Niepewne nie ma znaczenia.
Innocens fortunam non testes timet.	Niewinny obawia się złego losu, a nie świadków.
Invitus nemo rem cogitur defendere.	Nikogo wbrew woli nie zmusza się do obrony swej sprawy.
Iuris ignorantia non excusat.	Nieznajomość prawa nie usprawiedliwia (nie może być wymówką).
Mala causa silenda est.	W złej sprawie najlepiej milczeć.
Manus manum lavat.	Ręka rękę myje.
Melior est condicio defendentis.	Korzystniejsze jest położenie broniącego się.
More vulgi suum quisque flagitium aliis obiectat.	Powszechnym jest (na podobieństwo pospólstwa), że każdy swoją zbrodnię zarzuca innym.
Negantis nulla probatio.	Zaprzeczający nie musi nic udowadniać.
Nemo prohibetur pluribus defensionibus uti.	Nikomu nie zakazuje się posługiwania wieloma środkami obrony.
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikogo nie można zmusić do oskarżania siebie.
Nil melius quam cum ratione tacere.	Nic nie ma lepszego nad rozsądne milczenie.
Non ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur.	Wydaje się, że nie postępuje nieuczciwie ten, kto korzysta ze swojego prawa.

Zasada prawa do obrony

Premie łacińskie	Znaczenie
Oratio pro domo sua.	Mowa we własnej obronie. (Mowa w interesie swego domu.)
Patroni petulantiam litigator luit.	Strona ponosi konsekwencje swawoli adwokata.
Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
Reum non audiri, latrocinium est, non iudicium.	Nie wysłuchać oskarżonego to bezprawie, a nie sąd.
Reus non tenetur loqui contra se.	Oskarżony nie jest zobowiązany zeznawać przeciw sobie.
Stultum est quaeri de adversis, ubi culpa tua est.	Jeśli wina jest u ciebie, głupio jest szukać jej u innych.
Suam quisque culpam auctores ad negotia transferunt.	Sprawcy własną winę przenoszą na okoliczności.
Succurrendum semper parti maxime laboranti est.	Należy zawsze pomagać stronie będącej w najcięższym położeniu.
Testis unus, testis nullus.	Jeden świadek to żaden świadek.
Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.	Nikt nie jest zobowiązany do ujawnienia swego wykroczenia.

10. Zasada *ne bis in idem*

Zasada *ne bis in idem*

Premie łacińskie	Znaczenie
Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemywa się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.

Zasada *ne bis in idem*

Paremie łacińskie	Znaczenie
Aut dedere, aut iudicare.	Albo wydaj, albo osądź.
Bis de eadem re ne sit actio.	Skarga nie przysługuje dwa razy w tej samej sprawie.
Ne bis in idem crimen iudicetur.	Niech nikogo nie sędzi się dwa razy za to samo przestępstwo.
Ne bis in idem crimen procedatur.	Nie można dwa razy procedować w tej samej sprawie.
Ne bis in idem.	Nie należy orzekać dwa razy w tej samej sprawie.
Nec vox omnis iudicis iudicati continet auctoritatem.	Nie każde zdanie sędziego ma powagę wyroku.
Nemo bis punitur pro eodem delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
Nemo debet bis puniri pro uno delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za jeden czyn zabroniony.
Semel absolutus, semper absolutus	Raz uniewinniony, na zawsze uniewinniony.

11. Zasada proporcjonalności

Zasada proporcjonalności

Paremie łacińskie	Znaczenie
Aequitas non facti ius, sed iuri auxiliatur	Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.
Ex malis eligere minima oporet.	Trzeba wybierać najmniejsze zło.
Existimatio est dignitatis inlaesae status, legibus ac moribus comprobatus, qui ex delicto nostro auctoritate legum aut minuitur aut consumitur.	Cześć obywatelska jest to stan nienaruszonej godności, uznany przez ustawy i obyczaje, który z mocy ustaw może ulec ograniczeniu lub utracie przez nasze przestępstwo.

Zasada proporcjonalności

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ius ad finem dat ius ad media.	Prawo do realizacji celu uprawnia do zastosowania odpowiednich środków.
Ius summum saepe summa est malitia.	Często pełnia praw to pełnia niesprawiedliwości.
Leges omnium salutem singulorum salutem anteponunt.	Prawo stawia dobro ogółu ponad dobro jednostki.
Legum nos esse servos oportet, ut liberi simus.	Trzeba, abyśmy byli niewolnikami praw, abyśmy byli wolni.
Nemo suo iure uti debet, ut alteri laedat.	Nikt nie powinien korzystać ze swego prawa tak, żeby szkodzić drugiemu.
Nihil efficient admonitiones ad motae gravibus vitiis.	Na nic zdadzą się upomnienia stosowane do ciężkich błędów.
Poenae est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
Qui finem vult idem vult ad finem necessaria.	Kto chce celu, chce również tego, co jest konieczne aby go osiągnąć.
Summum ius summa iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi do niesprawiedliwości. (Najwyższe prawo, najwyższą krzywdą.)

12. Zasada kontroli procesu

Zasada kontroli procesu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Appellatione extinguitur iudicatum.	Wyrok zostaje zniesiony przez apelację.
Iustitias vestras iudicabo.	Osądzę waszą sprawiedliwość.
Periculum in mora.	Niebezpieczeństwo w zwłoce.

Zasada kontroli procesu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Petere licet.	Prosić zawsze wolno.
Quaevis actio praescriptione extinguitur.	Każda skarga wygasa na skutek przedawnienia.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
Qui non appellat, approbare videtur sententiam.	Kto się nie odwołuje, ten akceptuje wyrok.
Qui non negat, fatetur.	Kto nie kwestionuje, uznaje.
Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
Qui tacet consentire videtur.	Kto milczy, ten się zgadza.
Reformatio in peius iudici appellato non licet.	Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść zasądzonego.
Res iudicatas restaurari exemplo grave est.	Trudno jest przywrócić stan sprzed wyroku.
Roma locuta, causa finita.	Rzym orzekł, sprawa skończona.
Suam mutare sententiam neminem posse.	Nikt nie może zmienić wydanego przez siebie wyroku.
Tam de se iudex iudicat quam de reo.	Sędzia wydaje wyrok zarówno na oskarżonego, jak i na siebie.
Tantum devolutum, quantum appellatum.	Sprawa w takim zakresie przechodzi do sądu wyższej instancji, na ile zostało to określone w apelacji.
Unicuique sua mora nocet.	Każdemu szkodzi jego własna zwłoka.

13. Zasada uczciwego procesu

Zasada uczciwego procesu	
Paremie łacińskie	Znaczenie
A iure nemo recedere praesumitur.	Domniemywa się, że nikt nie rezygnuje ze swojego prawa.
Ab initio nullum semper nullum.	Od początku nieważne, zawsze nieważne.
Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
Actus omissa forma legis corrui.	Czynność prawna dokonana z naruszeniem formy jest nieważna.
Ad turpia nemo obligatur.	Nikt nie jest zobowiązany do niegodziwości.
Aequitas non facti ius, sed iuri auxiliatur	Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.
Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem.(Słuszność podąża za ustawą.)
Bene bonis, male malis.	Dobrze powinno dziać się dobrym, źle złym.
Bonus iudex damnat improbanda, non odit.	Dobry sędzia karze niegodziwości bez nienawiści.
Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.	Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może być skazany.
Contra legem facere.	Dziać niezgodnie z prawem.
Contra legem facti, qui id facti quod lex prohibet, in fraudem vero, qui salvis verbis legis sententiam eius circumvenit.	Wbrew ustawie postępuje ten, kto czyni to, czego ustawa zabrania; z ominięciem ustawy działa zaś ten, kto nie naruszając jej słów, obchodzi jej treść.
Delicta parentum liberis non nocent.	Przestępstwa rodziców nie szkodzą dzieciom.

Zasada uczciwego procesu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Festinatio iudiciorum noverca.	Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)
Fraus et ius numquam cohabitant.	Oszustwo i prawo nigdy nie mieszkają razem.
Honestum non est semper, quod licet.	Nie zawsze uczciwe jest to, co jest dozwolone.
In omnibus quidem, maxime tamen in iure, aequitas spectanda est.	We wszystkich sprawach, szczególnie w prawie, należy mieć na względzie słuszność.
Interest omnium recte facere.	Wszystkim zależy na właściwym postępowaniu.
Iudex aequitatem semper spectare debet.	Sędzia powinien mieć zawsze na uwadze zasadę słuszności.
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.	Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą przyznawania każdemu, co mu się należy.
Male nostro iure uti non debemus.	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
Maximum ius est saepe maxima iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi często do wielkiej niesprawiedliwości.
Meminerimus etiam adversus infimos iustitiam esse servandum.	Pamiętajmy, że nawet wobec najniżej stojących należy zachować sprawiedliwość.
Ne quis sit iudex in propria causa!	Niech nikt nie będzie sędzią we własnej sprawie!
Nemini vox deneganda.	Nikomu nie można odmówić głosu.
Nemo suo iure uti debet, ut alteri laedat.	Nikt nie powinien korzystać ze swego prawa tak, żeby szkodzić drugiemu.
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikt nie może być zmuszony do oskarżania samego siebie.
Nihil iniquius venali iustitia.	Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny wymiar sprawiedliwości.

Zasada uczciwego procesu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nullus idoneus testis in re sua intellegitur.	Nikt nie może być świadkiem w swojej sprawie.
Perspiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissus constituatur, quam causa deposcit.	Zadaniem sędziego jest baczyć, by nie orzeczono kary surowszej lub łagodniejszej, niż wymaga sprawa.
Pro mensura delicti puniendum est.	Karać należy wzięwszy pod uwagę wagę przestępstwa.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Quae ab initio non valent, ex post facto convalescere non possunt.	Nie można po fakcie uzdrowić czynności, które od początku są nieważne.
Quae contra legis prohibitionem fiunt, pro infectis habentur.	Czynności dokonane wbrew zakazowi ustawy, uważa się za niebyłe.
Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
Quod ad ius naturale attinet, omnes homines aequales sunt.	Zgodnie z prawem naturalnym wszyscy ludzie są równi.
Reformatio in peius iudici appellato non licet.	Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść oskarżonego.
Reum non audiri, latrocinium est, non iudicium.	Nie wysłuchać oskarżonego to bezprawie, a nie sąd.
Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pozwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
Se damnat iudex, innocentem qui opprimit.	Siebie samego skazuje sędzia, który uciska niewinnego.
Succurrendum semper parti maxime laboranti est.	Należy zawsze pomagać stronie będącej w najcięższym położeniu.
Ubi aequitas evidens poscit, subveniendum est.	Należy pomagać tam, gdzie słuszność ewidentnie się tego domaga.
Una atque eadem voce lex omnibus loqui debet.	Prawo powinno mówić do wszystkich jednym i tym samym językiem.

Zasada uczciwego procesu

Paremie łacińskie

Znaczenie

Vanae voces populi non sunt audiendae.

Wydając wyrok nie należy słuchać zwodniczych opinii ludu.

---

14. Zasada ekonomiki procesowej

Zasada ekonomiki procesowej

Paremie łacińskie

Znaczenie

Alter rixatur de lana saepe caprina.

Często niejeden toczy spór o głupstwo (o kozią wełnę).

Connexorum idem est iudicium.

Sprawy pozostające w związku przynależą do jednego procesu.

Currit tempus contra desides et sui iuris contemptores.

Termin biegnie przeciwko opieszałym i zaniedbującym swe prawa.

Debet quis iuri subiacere, ubi deliquit.

Podlega się prawu miejsca dokonania przestępstwa.

Electa una via non datur recursus ad alteram.

Wybór jednego środka prawnego wyłącza możliwość użycia drugiego.

Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem.

Bytów nie należy mnożyć ponad konieczność.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

Tego, który jest poinformowany, nie należy więcej powiadamiać.

Expedit rei publicae, ut finis sit litium.

Dla państwa korzystne jest, aby procesy nie trwały zbyt długo.

Ibi debet quis puniri, ubi quis deliquit.

Ukarąć należy kogoś tam, gdzie dopuścił się przestępstwa.

Patet processus in infinitum.

Proces będzie trwał w nieskończoność.

Qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

Kto jest powiadomiony, nie musi być powiadamiany ponownie.

Zasada ekonomiki procesowej

Premie łacińskie

Znaczenie

Ubi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet.

Gdzie proces raz się rozpoczął, tam też powinien znaleźć koniec.

Unicuique sua mora nocet.

Każdemu szkodzi jego własna zwłoka.

Rozdział IV

Przestępstwa

1. Przestępstwo jako czyn zabroniony

Przestępstwo jako czyn zabroniony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Bonum ex malo non fit.	Dobro nie rodzi się ze zła.
Casus a nullo praestatur.	Za przypadek się nie odpowiada.
Commodum ex iniuria non oritur.	Korzyść nie rodzi się z bezprawia.
Contra legem facere.	Działać niezgodnie z prawem.
Contra legem facti, qui id facti quod lex prohibet, in fraudem vero, qui salvis verbis legis sententiam eius circumvenit.	Wbrew ustawie postępuje ten, kto czyni to, czego ustawa zabrania; z ominięciem ustawy działa zaś ten, kto nie naruszając jej słów, obchodzi jej treść.
Contra vim non valet ius.	Prawo ustępuje przed przemocą.
Crimen grave non potest esse impunibile.	Ciężkie przestępstwo nie może ująć bezkarnie.
Crimina morte extinguuntur.	Przestępstwa wygasają wskutek śmierci sprawcy.
Damnum aut casu fit aut culpa.	Szkoda może być zawiniona lub przypadkowa.
Damnum sine iniuria esse potest.	Szkoda może wystąpić bez naruszenia prawa.
Dolus semper praestatur.	Za podstęp zawsze się odpowiada.
Dura lex, sed lex.	Surowe (twarde) prawo, ale prawo.

Przestępstwo jako czyn zabroniony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ebrietas est metropolis omnium vitiorum.	Pijaństwo to siedlisko wszystkich występków.
Errantis nulla voluntas est.	Działający pod wpływem błędu nie ma wolnej woli.
Ex iniuria ius non oritur.	Prawo nie rodzi się z bezprawia.
Exerendae sunt leges.	Praw należy przestrzegać.
Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.	Występek może być bez kary, kara nie może być bez występkę.
Fugienda semper iniuria est.	Wyrządzenia krzywdy należy zawsze unikać.
Homo est dominus membrorum suorum.	Człowiek panuje nad swoimi członkami.
Immodica ira gignit insaniam.	Niepohamowany gniew rodzi szaleństwo.
Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
Iniuria ex eo dicta est, quod non iure fiat; omne enim quod non iure fit, iniuria fieri dicitur.	Bezprawie stąd bierze swą nazwę, że dzieje się coś niezgodnie z prawem; mówi się bowiem, iż wszystko, co dzieje się niezgodnie z prawem, staje się bezprawiem.
Iure naturae aequum est neminem cum alterius determinento et iniuria fieri locupletiozem.	Według prawa natury słusznym jest, aby nikt nie bogacił się ze szkodą i krzywdą drugiego.
Iure suo utendo nemini fiat iniuria.	Gdy się korzysta ze swego prawa, niech nikomu nie dzieje się krzywda.
Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.	Nakazy prawa są te: uczciwie żyć, nie szkodzić drugiemu, oddawać każdemu to, co mu się należy.
Legem nocens veretur, fortunam innocens.	Winny lęka się prawa, niewinny losu.
Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire.	Prawo ma moc: nakazywać, zakazywać, pozwalać, karać.
Lex citius tolerare vult privatum damnum quam publicum malum.	Prawo bardziej jest skłonne tolerować szkodę prywatną niż zło publiczne.

Przestępstwo jako czyn zabroniony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Lex iubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria.	Prawo nakazuje to, co należy czynić, a zabrania rzeczy przeciwnych.
Lex iusto non est posita.	Prawo nie dla sprawiedliwego jest ustanowione.
Lex semper dabit remedium.	Prawo zawsze znajdzie środek zaradczy.
Lex videt iratum, iratus legem non videt.	Prawo widzi gniewnego, gniewny prawa nie widzi.
Libertas est potestas faciendi id, quod iure licet.	Wolność jest to moc czynienia tego, co prawnie wolno.
Licita sunt, quae non prohibentur.	Dozwolone jest to, co nie jest zabronione.
Minimum malum fit contemnendo maximum.	Małe zło, lekceważone, staje się wielkim.
Multa scelera legem et iudicem effugiunt.	Wiele zbrodni uchodzi przed prawem i sędzią.
Multis minatur, qui uni facit iniuriam.	Wielu zagraża ten, kto jednemu wyrządza krzywdę.
Nec esse ullum magnum malum praeter culpam.	Nie ma większego nieszczęścia niż wina.
Nefas est nocere patriae, ergo civi quoque, nam hic pars patriae est.	Nie godzi się wyrządzać szkody ojczyźnie, a więc również współobywatelowi, bo ten jest częścią ojczyzny.
Neminem id agere, ut ex alterius praedatur inscitia.	Nikt nie powinien czynić czegoś, co przynosiłoby korzyść z nieświadomości drugiego.
Neminem laede.	Nie krzywdź nikogo.
Nemo damnum facti, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet.	Nie czyni szkody nikt prócz tego, kto czyni to, czego czynić nie ma prawa.
Nemo est supra leges.	Nikt nie jest ponad prawem.
Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.	Nikt nie może poprzez delikt uczynić lepszym swego położenia.

Przestępstwo jako czyn zabroniony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nemo potestas commodum capere de iniuria sua propria.	Nikt nie może czerpać korzyści z bezprawia przez siebie popełnionego.
Nemo suo iure uti debet, ut alteri laedat.	Nikt nie powinien korzystać ze swego prawa tak, żeby szkodzić drugiemu.
Nihil est facilius factu quam iniuria.	Najłatwiej jest wyrządzić krzywdę.
Nihil fit sine causa.	Nic nie dzieje się bez przyczyny.
Non diu latent scelera.	Zbrodnie niedługo pozostają w ukryciu.
Nudum latro transmittit.	Rozbójnik pozostawia w spokoju biednego (pomija golasą).
Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine culpa.	Nie ma przestępstwa bez winy.
Nullum crimen sine lege certa.	Nie ma przestępstwa bez dokładnego opisu w ustawie.
Nullum crimen sine lege poenali anteriori.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege poenali.	Nie ma przestępstwa bez ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege previa.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy.
Nullum crimen sine lege scripta.	Nie ma przestępstwa bez prawa spisane go w formie ustawy.
Nullum crimen sine lege.	Nie ma przestępstwa bez ustawy.
Nullum crimen sine periculo sociali.	Nie ma przestępstwa bez społecznego niebezpieczeństwa czynu.
Nullum crimen sine poena.	Nie ma przestępstwa bez kary.
Nullum scelus rationem habet.	Żadna zbrodnia nie ma uzasadnienia.

Przestępstwo jako czyn zabroniony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius.	Wszelkie zło w zarodku łatwo daje się stłumić, zastarzałe staje się zazwyczaj silniejsze.
Otia danta vitia.	Nieróbstwo powoduje występki.
Poena debet commensurari delicto.	Kara powinna odpowiadać wadze przestępstwa.
Poena est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
Poena maior absorbet minorem.	Kara cięższa pochłania lżejszą.
Poena sequitur scelus.	Kara idzie za zbrodnią.
Poena sine fraude esse non potest.	Nie może być kary bez przestępstwa.
Pro mensura delicti puniendum est.	Karać należy wzięwszy pod uwagę wagę przestępstwa.
Qui finem vult idem vult ad finem necessaria.	Kto chce celu, chce również tego, co jest konieczne aby go osiągnąć.
Qui vim facit, dolo malo facit.	Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.
Quo modo?	W jaki sposób?
Quod est violentum, non est durable.	Co jest wymuszone siłą, nie jest długotrwałe.
Quod lege non prohibitum, licitum est.	Czego prawo nie zakazuje, jest dozwolone.
Quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotis.	Tym czym dla chorób są lekarstwa, dla spraw są prawa.
Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.	Czego nie chcesz by stało się tobie, nie czyń drugiemu.
Rerum ordo confunditur, si unicuique iurisdictio non servetur.	Porządek rzeczy ulega zaburzeniu, jeżeli ochrona prawna nie zostaje zapewniona każdemu.
Sanctiones vocamus legum eas partes, quibus poenae constituuntur.	Sankcjami nazywamy te części ustaw, w których ustanowione są kary.

Przestępstwo jako czyn zabroniony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Scelera impetu, bona consilia mora valescunt.	Zbrodnie rosną z pośpiechem, dobre zamiary powoli.
Scelerum mater avarita.	Chciwość matką zbrodni.
Tam multae scelerus facies.	Tak wiele jest twarzy zbrodni.
Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.	Tam prawo jest deptane, gdzie przemoc dominuje.
Ubi culpa est, ibi poena subesse debet.	Gdzie jest wina, tam powinna być kara.
Ubi ius, ibi remedium.	Gdzie prawo, tam środek zaradczy.
Ubi non est culpa, ibi non est delictum.	Gdzie brak winy tam nie ma przestępstwa.
Ubi periculum, ibi lex.	Gdzie jest niebezpieczeństwo, tam jest i ustawa.
Ubi societas, ibi ius.	Gdzie społeczeństwo, tam i prawo.
Universitas non delinquit.	Ogół nie popełnia przewinień.
Variante causa variatur efectus.	Zmiana przyczyny powoduje zmianę skutku.
Vitia sine praeceptore discuntur.	Występków uczymy się bez nauczyciela.

---

2. Podmiot przestępstwa

Podmiot przestępstwa	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab homine homini cotidianum periculum.	Od człowieka człowiekowi grozi codzienne niebezpieczeństwo.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich wspólnicy podlegają tej samej karze.
Avaritia hominem ad quodvis maleficium impellit.	Chciwość popycha człowieka do wszelkich występków.
Crimene ab uno disce omnes.	Po tej jednej zbrodni poznasz wszystkich.
Crimina morte extinguntur.	Przestępstwa wygasają wskutek śmierci sprawcy.
De maiore et minore non variant iura.	Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.
Hominem homini insidiari nefas est.	Jest rzeczą niegodziwą, aby człowiek zasadzał się na człowieka.
Qui peccat ebrius, luat sobrius.	Kto grzeszy po pijanemu, pokutuje na trzeźwo.
Saepe nihil inimicitius homini, quam sibi ipse.	Często nic bardziej wrogiego dla człowieka niż on sam.

Podmiot przestępstwa	
Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abactor	porywacz
abductor	porywacz
adulterator nummorum	falszerz pieniędzy
aggressor	agresor; napastnik

Podmiot przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
aversor	defraudant
bigamus	bigamista
calumniator	oszczerca; rzucający fałszywe oskarżenia
carnifex	oprawca
cocitator	podżegacz
concitator	podżegacz; prowokator
criminator	oszczerca
deceptor	aferzysta
decoctor	defraudant pieniędzy państwowych
effractarius	włamywacz
effractor	włamywacz
ereptor	rozbójnik; rabuś
erro	chuligan
et consortes	i współnicy; i współtowarzysze; wraz ze współnikami
extraneus	nie posiadający znamienia wyróżniającego; nie mający jakiegś cechy; wyzuty z czegoś; nie należący do rodziny
fraudator	malwersant; oszust
functus officio	będący poza służbą
fur	złodziej
fur manifestus	zuchwały złodziej; jawny złodziej
grassator	rozbójnik miejski
homo ad fallendum paratus	oszust
homo facinorosus	zbrodniarz
homo maleficus	zbrodniarz

Podmiot przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
homo nefarius	zbrodniarz
homo nequam	chuligan
homo sceleratus	zbrodniarz
homo terrificans	terrorysta
homo terrificus	terrorysta
homo trium litterarum	złodziej (człowiek oznaczany trzema literami "fur")
homo vivacior et improbulus	chuligan
incendiarius	podpalacz
incendii auctor	podpalacz
insidiator	zamachowiec
intraneus	wyróżniony spośród tłumu; osoba o szczególnych, wskazanych w ustawie właściwościach
lanius	oprawca
latro	przestępca; gangster; bandyta
latro	rozbójnik; rabuś; rozbojarz
latronum caput	kierujący grupą przestępczą
leno	stręczyciel
nebulo	chuligan
nomen nescio (n.n.)	osoba nieznana; niewiadomego imienia; nazwisko nieznane
non notus (n.n.)	osoba nieznana; nieznany; nienotowany
obtrektor	oszczerca
particeps criminis	uczestnik zbrodni; współsprawca
peculator	defraudant pieniędzy państwowych
periurius	krzywoprzysięzca

Podmiot przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
pirata	rozbójnik morski
plagiarius	plagiator
praedo	przestępca rozbójniczy; rozbojarz; rozbójnik; rabuś; bandyta
praedro gregalis	przestępca; gangster; bandyta
profanus	profan
qui alieni operis se auctorem esse praedicat	plagiator
qui scelere se astrinix	sprawca zbrodni
qui scelus admisit	sprawca zbrodni
qui scelus patravit	sprawca zbrodni
qui tacenda anuntiat	niedyskretny; ujawniający tajemnicę
qui tacenda profert	niedyskretny; ujawniający tajemnicę
qui terrendi ratione abutitur	terrorysta
raptor	rozbójnik; rozbojarz; rabuś
seditionis concitator	stalker; burzyciel spokoju
seditionum auctor	stalker; burzyciel spokoju
sicarius	rozbójnik
spiritus movens	główny sprawca; motor działania; siła sprawcza
termocrates	terrorysta
tortor carnifex	dręczyciel
vexator	dręczyciel; prześladowca

---

3. Strona podmiotowa przestępstwa

Strona podmiotowa przestępstwa	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Abundans cautela non nocet.	Nadmierna ostrożność nie szkodzi.
Actio libera in causa, sed non in eventu.	Działanie wolne w przyczynie, lecz nie w momencie popełnienia czynu (nie w następstwie, nie w skutkach).
Ad auctorem redit sceleris coacit culpa.	Wina powraca do tego, kto przymusił do zbrodni.
Casus a nullo praestatur.	Za przypadek się nie odpowiada.
Casus est maior vis cui humana infirmitas resistere non potest.	Siła wyższa to zdarzenie, któremu słabość ludzka nie jest w stanie się oprzeć.
Coactio non est imputabilis.	Przymusu nie zalicza się do zawinienia.
Confessio non est probatio.	Przyznanie się do winy nie jest dowodem.
Crimen contrahitur si et voluntas nocendi intercedet.	Przestępstwo popełnia się, gdy występuje zamiar wyrządzenia szkody.
Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.	Nie można przypisać winy temu, kto wprowadzi wie, lecz nie może zapobiec.
Culpa lata dolo aequiperatur.	Ciężkie niedbalstwo równa się podstępowi.
Culpam autem esse, quod cum a diligente provideri potuerit et non esset provisum.	Niedbalstwo jest zaś wtedy, gdy nie przedsięwzięto tego, co zapobiegliwy człowiek mógł przedsięwziąć.
Culpam poena premit comes.	Winie depcze po piętach kara.
Damnum aut casu fit aut culpa.	Szkoda może być zawiniona lub przypadkowa.
Delinquitur aut proposito aut impetu aut casu.	Przestępstwo popełnia się umyślnie, w afekcie lub przypadkowo.

Strona podmiotowa przestępstwa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Dolus non praesumitur.	Nie domniemywa się złego zamiaru.
Dolus omnimodo puniatur.	Podstęp jest karany w każdym przypadku.
Dolus semper praestatur.	Za podstęp zawsze się odpowiada.
Ebrietas est metropolis omnium vitiorum.	Pijaństwo to siedlisko wszystkich występków.
Errantis nulla voluntas est.	Działający pod wpływem błędu nie ma wolnej woli.
Et qui hominem non occidit, sed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum.	Tego kto nie zabija człowieka, ale rani po to, by zabić, należy skazać jako winnego zabójstwa.
Fur est qui dolo malo rem alienam contrectat.	Złodziejem jest ten, kto w złym zamiarze zagarnia cudzą rzecz.
Furiosi nulla voluntas est.	Chory umysłowo nie ma woli.
Furiosus absentis loco est.	Sytuacja prawna chorego umysłowo jest podobna do sytuacji prawnej nieobecnego.
Geminat peccatum, quem delicti non pudet.	Podwaja swą winę, kto nie wstydzi się przestępstwa.
Gravior culpa, gravior poena.	Większa wina, surowsza kara.
Ignorantia iudicis foret calamitas innocentis.	Niewiedza sędziego jest zgubą niewinnego.
Imperitia pro culpa habetur.	Brak doświadczenia uważany jest za winę.
Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.	Przy przestępstwach bierze się pod uwagę chęć, nie wynik.
In parvulis nulla deprehenditur culpa.	Dzieciom nie przypisuje się winy.

Strona podmiotowa przestępstwa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Infans et qui infanti proximus est non multum a furioso differt, quia huius aetati pupilli nullum intellectum habent.	Dziecko i ten kto jest wiekiem bardzo bliski dziecku, niewiele różni się od chorego umysłowo, ponieważ podopieczni w tym wieku nie mają żadnego rozeznania.
Iniuria ex affectu consistit.	Krzywdza zależy od zamiaru.
Iniuriam qui facturus est, iam facit.	Kto ma zamiar wyrządzić krzywdę, już ją wyrządza.
Lata culpa est nimia neglegentia, id est non intellegere quod omnes intellegunt.	<i>Culpa lata</i> jest rażącym niedbalstwem, to jest niezrozumienie tego, co wszyscy rozumieją.
Legem nocens veretur, fortunam innocens.	Winny lęka się prawa, niewinny losu.
Leves homines futuri sunt improvidi.	Ludzie lekkomyślni będą ludźmi nieprzewidyującymi.
Magna culpa dolus est.	Wielkie zaniedbanie równa się złemu zamiarowi.
Magna neglegentia culpa est.	Wielkie zaniedbanie jest winą.
Maxima pericula semper dant veniam culpae.	Bardzo wielkie niebezpieczeństwo zawsze usprawiedliwia winę.
Maximum solacium est vacere culpa.	Największą pociechą jest brak winy.
Nec esse ullum magnum malum praeter culpam.	Nie ma większego nieszczęścia niż wina.
Nulla exculpatio sine lege.	Nie ma ekskulpacji bez podstawy prawnej.
Nulla poena sine culpa.	Nie ma kary bez winy.
Nullum crimen sine culpa.	Nie ma przestępstwa bez winy.
Nullus describatur reus, priusquam vincatur.	Nikogo nie wolno uznawać za winnego przed skazaniem.
Oblivio signum neglegentiae.	Zapominanie jest oznaką niedbalstwa.

Strona podmiotowa przestępstwa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Omnia scelera, etiam ante effectum operis, quantum culpae satis est, perfecta sunt.	Wszelkie zbrodnie zostają dokonane nawet przed popełnieniem czynu, jeżeli istniała zbrodnicza intencja.
Par deliquentis et suasoris culpa est.	Wina sprawcy i podżegacza jest równa.
Paucis temeritas est bono, multis malo.	Lekkomyślność niewielu ludziom wychodzi na dobre, wielu - na złe.
Prima est haec ultio, quod se iudice nemo nocens absolvitur.	To jest pierwszą zemstą, że we własnym sumieniu nikt winny nie bywa uwolniony.
Qui hominem occidit, sed si non occidendi animo id admisit, absolvi solet.	Każdego kto zabija człowieka, jeśli dokonał tego bez zamiaru zabójstwa, winno się uniewinnić.
Qui peccat ebrius, luat sobrius.	Kto grzeszy po pijanemu, pokutuje na trzeźwo.
Sola cogitatio furti faciendi non facit furem.	Sam zamiar popełnienia kradzieży nie czyni jeszcze złodziejem.
Stultum est quaeri de adversis, ubi culpa tua est.	Jeśli wina jest u ciebie, głupio jest szukać jej u innych.
Ubi culpa est, ibi poena subesse debet.	Gdzie jest wina, tam powinna być kara.
Ubi non est culpa, ibi non est delictum.	Gdzie brak winy tam nie ma przestępstwa.
Venia dignus est humanus error.	Ludzki błąd zasługuje na wybaczenie.

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
a mente discedere	stracić przytomność
ab irato	w gniewie
ad sanitatem redire	wrócić do przytomności

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad sanitatem reverti	wrócić do przytomności
alienatio mentis	postradanie zmysłów
amentia	niepoczytalność
animi defectio	utrata przytomności
animi motus	afekt
animo aeger	chory umysłowo
animo linqui	stracić przytomność
animus	wola; zamiar
animus	psychika; temperament
animus malus	zły zamiar
animus nocendi	zamiar szkodenia
animus sui compos	przytomność; pełnia władzy umysłowej
apud se esse	być przy zdrowych zmysłach (być u siebie)
arbitrium liberum	wolna wola
bona fide	w dobrej wierze
bona fides	dobra wiara
bona mente	z czystym sumieniem
bono animo	z czystym sumieniem
casus fatalis	przypadek losowy
casus fortuitus	wydarzenie przypadkowe
casus improvisus	przypadek nieprzewidziany
casus maior	zdarzenie nadzwyczajne
casus mixtus	przypadek mieszany
causa	pretekst; przyczyna; pobudka; powód

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
causa facinoris	pobudka czynu występnego
coactum facere	działać pod przymusem
cogitate	umyślnie
commenta opinionis	urojenie
commotio	afekt
commoveri magna animi perturbatione	być w silnym afekcie
compos mentis	będący przy zdrowych zmysłach
concitatio	afekt
conferre culpam	zrzucać winę
conscientia	sumienie; świadomość
conscientia culpae	poczucie winy
conscientia de culpa	poczucie winy
conscientia mala angi	mieć nieczyste sumienie
conscium sibi esse culpae	poczuwać się do winy
consilia mala	złe zamiary
consilio	umyślnie
consulto	umyślnie
consulto facere	działać z premedytacją
crimen productis testibus probare	dowieść winy opierając się na świadkach
crimini dare	poczytać za winę
culpa	wina
culpa dolo exorta	wina kombinowana
culpa lata	rażące niedbalstwo; ciężkie niedbalstwo
culpa levis	mała wina

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
culpa levis in abstracto	zaniedbanie wzorcowej staranności
culpa levis in concreto	zaniedbanie staranności we własnych sprawach
culpae conscientia angī	mieć nieczyste sumienie
culpam conferre	obciążyć winą
culpam sustinere	ponieść winę
de industria	umyślnie
delictum putativum	przestępstwo urojone
delirium ambitiosum	schizofrenia
dementia praecox	autyzm, schizofrenia
diligentia	dbałość; staranność; sumienność
diligentia debita	należyta staranność
diligentissimo	najwyższa staranność
doli capax	skłonny do podstępu
dolus	podstęp; zły zamiar; oszustwo
dolus alternativus	zamiar przemienny
dolus antecedens	zamiar powstały przed popełnieniem czynu zabronionego
dolus coloratus	zamiar zabarwiony; zamiar o szczególnym zabarwieniu; zamiar kierunkowy
dolus cumulativus	zamiar kumulatywny
dolus deliberatus	zamiar przemyślany
dolus directus	zamiar bezpośredni
dolus directus repentinus	zamiar bezpośredni nagły
dolus eventualis	zamiar ewentualny wynikowy
dolus eventualis cumulativus	zamiar ewentualny kumulatywny

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
dolus generalis	zamiar ogólny
dolus indirectus	zamiar pośredni
dolus malus	szczególnie zły zamiar
dolus praemeditatus	zamiar rozmyślny (przemysłany)
dolus quasi eventualis	zamiar niby ewentualny
dolus repentinus	zamiar nagły
dolus specialis	zamiar szczególny (kierunkowy)
dolus superveniens	zamiar powstały po popełnieniu czynu zabronionego
exceptio doli	zarzut podstępny
extra crimen esse	być wolnym od winy
extra culpam	bez winy
falsa opinio	fałszywy pogląd; urojenie
false opinari	uroić; być w błędzie
fide mala	w złej wierze
furandi libido	kleptomania
helleboro indiget	chory psychicznie (potrzebujący ciemizy)
imaginatio	urojenie
impos animi	słaby na umyśle; upośledzony
in errore esse	być w błędzie
in foro conscientiae	przed sądem sumienia
inconsiderantia	lekkomyślność
infidelitas	perfidia; premedytacja
ingenium	psychika
intellegentia	świadomość

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
intelligens	świadomy
invitum facere	działać pod przymusem
irato	w afekcie; w złości
lege artis	prawidłowo; według reguł sztuki; zgodnie z zasadami sztuki
levitas	lekkomyślność
libere	bez przymusu
lucida intervalla	chwile przytomności
luxuria	lekkomyślność
mala fide	w złej wierze; w nieuczciwych zamiarach
mala fides	zła wiara; zdrada
malo animo	w złej intencji; w złym zamiarze
mania persecutiva	mania prześladowcza
mania	obłąd; szaleństwo
maximo cum studio	z najwyższą starannością
mediatatum facere	działać z premedytacją
mens	osobowość; psychika
mens rea	zamiar; intencja przestępcza
mente captus	ograniczony umysłowo
mente deseri	stracić przytomność
mentis	psychoza
mentis compos	zdrowy na umyśle
mentis penetrabilia	najgłębsze zakamarki umysłu
morbis mentalis	choroba umysłowa; choroba psychiczna
motu proprio	z własnej woli

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
necessitas	przymus
neglectio	zaniedbanie
neglectus	zaniedbanie
negligentia	zaniedbanie; niedbalstwo
negligentia diligens	staranne niedbalstwo
non compos mentis	niepoczytalny; niespełna rozumu
non ego in culpa sum	to nie moja wina
non ignarus	świadomy
optima fide	w najlepszej wierze
per accidens	przez przypadek
per errorem	przez pomyłkę
perfidia	premedytacja; perfidia
perfidiosus	wyrachowany; perfidny
perfidus	perfidny; wyrachowany
periculi sui falsa opinione pati	cierpieć na manię prześladowczą
peritus	świadomy
permotio	afekt
perturbatio	afekt; psychoza; niepokój
praemeditatio	premedytacja
praeparatum facere	działać z premedytacją
praesumptio	urojenie
proprio motu	z własnej inicjatywy
psychosis	psychoza
putativus	urojony

Strona podmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
salva fide	z czystym sumieniem
sanitas mentis	przytomność; pełnia władzy umysłowej
sceleris conscientia angī	mieć nieczyste sumienie
schizophrenia	schizofrenia
sciens	świadomy
secundum artem	zgodnie z regułami sztuki
sensus	świadomość
sobrietas	trzeźwość
sons	winny
sponte sua	z własnej woli; bez przymusu
sponte sua et voluntate	z własnej woli i chęci
stupor	odurzenie
sua sponte	z własnej woli; bez przymusu
temeritas	lekkomyślność
uberrima fides	dobra wiara; uczciwe zamiary
vana opinio	urojenie
vecordia	niepoczytalność
vesania	niepoczytalność
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie
vis compulsiva	przymus psychiczny

---

4. Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Corpus humanum nullam recipit aestimationem.	Ciała człowieka nie da się wycenić.
Hannibal ante portas.	stan zagrożenia; niebezpieczeństwo (Hanibal u bram.)
Honor habet onus.	Godność (funkcja) nakłada ciężary.
Nullum scelus rationem habet.	Żadna zbrodnia nie ma uzasadnienia.
Pretia rerum non ex affectione seu utilitate singulorum, sed communiter funguntur.	Ceny rzeczy mają wartość rynkową, a nie uczuciową lub ze względu na ich przydatność dla jednostek.
Voluptatis vel affectionis aestimatio non habebitur.	Przy oszacowywaniu wartości rzeczy nie będzie brana pod uwagę przyjemność lub przywiązanie.

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
aberratio ictus	odchylenie działania
aculeus	bodziec
ad valorem	według wartości; według rzeczywistej ceny
agens	czynnik napędzający; czynnik kierujący
asper	okrutny
asperitas	okrucieństwo
atrocitas	okrucieństwo
atrox	okrutny

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
bene potus	nietrzeźwy
bonum	dobro; rzecz
bonum commune	dobro wspólne; dobro powszechne
bonum publicum	dobro publiczne
causa	pretekst; przyczyna; pobudka; powód
causa causarum	przyczyna przyczyn
causa efficiens	przyczyna sprawcza
causa facinoris	pobudka czynu występnego
causae maiores	ważne okoliczności
causae minores	pomniejsze okoliczności
circumstantia	okoliczność
colligare	obezwładnić
commune bonum	dobro powszechne
consecutio	następstwo; skutek
consequentia	następstwo; skutek
crapula	odurzenie alkoholem; upojenie alkoholowe
crudelis	okrutny
crudelitas	okrucieństwo
delicta propria	przestępstwa indywidualne
debitor	dłużnik
detrimento affectus	pokrzywdzony; poszkodowany
dignitas	godność
dignitas hominis	godność człowieka
diritas	okrucieństwo

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
dolor	ból fizyczny; cierpienie
ebrietas	odurzenie alkoholem; upojenie alkoholowe
ebrius	nietrzeźwy
eo loco	w tym miejscu
eo modo	w ten sposób
eo tempore	w tym czasie
exitus	następstwo; skutek
feritas	okrucieństwo
gens	ród; rodzaj ludzki; społeczność; naród
gravitas	godność
hoc loco	w tym miejscu
hoc tempore	w tym czasie; obecnie
homo	człowiek; istota ludzka
honestas	godność
honor	godność; zaszczyt; funkcja
imponderabilia	wartości moralne; rzeczy nieuchwytne ale istotne (wartości nie dające się zważyć)
in custodia legis	pod ochroną prawa
in loco delicti	w miejscu przestępstwa
in transitu	w tranzyście; przejazdem
incitamentum	bodziec
inhumanus	okrutny
iniura realis	krzywda wyrządzona czynem
iniuria verbalis	krzywda wyrządzona słowem
locus delicti	miejsce popełnienia czynu niedozwolonego

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
magnum bonum	wielkie dobro
metus	obawa; strach; trwoga
modus	sposób; metoda
modus faciendi	sposób działania
modus operandi	sposób działania
occasione habere	mieć sposobność; mieć okazję
odium	nienawiść
opus	czyn; dzieło; rzecz; praca
pavor	strach; trwoga
praeda	łup
pretium	wartość; cena; zapłata
pretium affectionis	wartość emocjonalna
pro bono publico	dla dobra publicznego
res communis	dobro wspólne
res extra commercium	rzecz wyłączona z obrotu
res immobilis	rzecz nieruchoma; nieruchomość
res in commercio	rzecz dopuszczona do obrotu
res incorporalis	dobro niematerialne
res mobilis	rzecz ruchoma; ruchomość
saevitia	okrucieństwo
saevus	okrutny
societas	społeczeństwo; wspólnota
stimulus	bodziec
sua sponte	z własnej woli; bez przymusu

Przedmiot i strona przedmiotowa przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
summum bonum	najwyższe dobro
tempore criminis	czas popełnienia przestępstwa
temulentus	nietrzeźwy
terror	strach; trwoga
timor	obawa; strach; trwoga
utilitas privata	interes prywatny
utilitas publica	interes publiczny
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie
vis absoluta	przymus fizyczny
vis compulsiva	przymus psychiczny

---

5. Formy zjawiskowe i stadialne przestępstwa

Formy zjawiskowe i stadialne przestępstwa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ad auctorem redit sceleris coacit culpa.	Wina powraca do tego, kto przymusił do zbrodni.
Affectus punitur, etsi non sequatur effectus.	Zamiar jest karalny nawet wtedy, gdy nie nastąpił skutek.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.
Cogitationis poenam nemo patitur.	Nikogo nie karze się za myśli.
De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sędzi ludzkich myśli.
Facientes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i współnicy podlegają jednakowej karze.

Formy zjawiskowe i stadialne przestępstwa

Paremie łacińskie	Znaczenie
In criminalibus voluntas pro facto reputabitur.	W prawie karnym zamiar traktowany jest jako czyn.
Iniuriam qui facturus est, iam facit.	Kto ma zamiar wyrządzić krzywdę, już ją wyrządza.
Maleficiorum societas nulla est.	Związek przestępców nie jest spółką.
Omnia scelera, etiam ante effectum operis, quantum culpa satis est, perfecta sunt.	Wszelkie zbrodnie zostają dokonane nawet przed popełnieniem czynu, jeżeli istniała zbrodnicza intencja.
Par deliquentis et suasoris culpa est.	Wina sprawcy i podżegacza jest równa.
Quando aliquid prohibetur, prohibetur et omne, per quod devenitur ad illud.	Gdy coś jest zakazane, zakazane jest wszystko, co do tego zmierza.
Qui mandat, ipse fecisse videtur.	Kto coś nakazuje, sam uważany jest za sprawcę.
Qui monet, quasi adiuvat.	Kto udziela rady, to tak, jakby udzielał pomocy.
Qui per alium facit, per ipsum facere videtur.	Kto działa przez innego, sam uchodzi za działającego.
Quod quis per alium fecit, ipse fecit.	Kto działa przez innego, jakby działał sam.
Sola cogitatio furti faciendi non facit furem.	Sam zamiar popełnienia kradzieży nie czyni jeszcze złodziejem.
Voluntas habetur pro facto.	Wola jest uważana za czyn.

Formy zjawiskowe i stadialne przestępstw

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
adiutor	polecznik; pomocnik
assecla	polecznik; pomocnik

Formy zjawiskowe i stadialne przestępstw

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
coactor delicti	współsprawca przestępstwa
cocitator	podżegacz
conari	usiłować
conatus	usiłowanie
conatus delicti	usiłowanie przestępstwa
conatus delinquendi	usiłowanie przestępstwa
concitare	podżegać; prowokować
concitator	podżegacz; prowokator
consortio	współdział
consortium	współdział
contendere	usiłować
defensor	poplecznik; pomocnik
delictum consumatum	przestępstwo dokonane
delictum tentatum	usiłowane przestępstwo
et consortes	i współnicy; i współtowarzysze; wraz ze współnikami
ex mandato	na polecenie
excitare	podżegać
fautor	poplecznik; pomocnik
impellere	prowokować
impulsio	prowokacja
impulsor	podżegacz; prowokator
impulsus	prowokacja
in gremio	razem; wspólnie
incitare	podżegać; prowokować

Formy zjawiskowe i stadialne przestępstw

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
instigare	podżegać
instigator	podżegacz
instinctor	podżegacz
intendere	usiłować
intentio	zamiar
intentionem habere	mieć zamiar
irritare	provokować
iter delicti	formy stadialne czynu zabronionego
machinator	podżegacz; prowokator
moliri	usiłować
nisus	usiłowanie
nitenti	usiłować
pactum illicitum	układ niedopuszczalny; układ nielegalny
particeps criminis	uczestnik zbrodni; współsprawca
proprio motu	z własnej inicjatywy
provocare	provokować
provocatio	provokacja
provocator	provokator
rationem habere	kalkulować; planować; uwzględniać
temptare	usiłować
temptatio	usiłowanie
tenator	podżegacz; prowokator; kusiciel
tentamina	usiłowanie

6. Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Aequo animo poenam, qui meruere, ferant.	Niech ze spokojem znoszą karę ci, którzy na nią zasłużyli.
Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus.	Słusznie jest wybaczać winy proszącemu o przebaczenie.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.
Animi conscientia improbi excruciantur tum etiam poenae timore; qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando.	Niegodziwi cierpią udrękę sumienia również z powodu kary, którą już ponoszą, albo stale żywią obawę, by kiedyś jej nie ponieść.
Bene bonis, male malis.	Dobrze powinno dziać się dobrym, źle złym.
Causa in praeteritum, poena in futurum confertur.	Przyczyna odnosi się do przeszłości, kara do przyszłości.
Civitatis autem mores magis corrigit parcitas animadversionum.	Obyczaje społeczeństwa bardziej poprawia wstrzeźliwość w wymierzaniu kar.
Corpus humanum nullam recipit aestimationem.	Ciała człowieka nie da się wycenić.
Crimen grave non potest esse impunibile.	Ciężkie przestępstwo nie może ująć bezkarnie.
Culpam poena premit comes.	Winie depcze po piętach kara.
Data merces est erroris mei magna.	Wysoka była cena mego błędu.
De sua malitia nemo debet commodum reportare.	Nikt nie powinien czerpać korzyści z popełnionego osobiście bezprawia.
Delictum iteratum gravius est.	Cięższe jest powtórne przestępstwo.
Dolus omnimodo puniatur.	Podstęp jest karany w każdym przypadku.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Dura lex, sed lex.	Surowe (twarde) prawo, ale prawo.
Ex frequenti delicto augetur poena.	Wobec wielokrotnego przestępstwa, podwyższa się wymiar kary.
Ex malitia nemo commodum habere debet.	Nikt nie powinien czerpać korzyści z czynu złego.
Ex singulis causis singulae poenae irrogantur.	W indywidualnych przypadkach nakłada się indywidualne kary.
Exemplo deterriti delinquent minus.	Kogo odstraszył przykład, popełnia mniej przestępstw.
Extremis malis extrema remedia.	Na wyjątkowe zło wyjątkowy lek.
Facientes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i współnicy podlegają jednakowej karze.
Fraus in auctorem recidit.	Oszustwo uderza w samego sprawcę.
Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.	Występek może być bez kary, kara nie może być bez występku.
Geminat peccatum, quem delicti non pudet.	Podwaja swą winę, kto nie wstydy się przestępstwa.
Gloria peccati nulla petenda sui est.	Nie należy chlubić się grzechem.
Gravior culpa, gravior poena.	Większa wina, surowsza kara.
Habemus confitentem reum.	Mamy oskarżonego uznającego winę.
Habemus optimum testem confitentem reum.	Najlepszym świadkiem jest przyznający się do winy oskarżony.
Ibi debet quis puniri, ubi quis deliquit.	Ukarąć należy kogoś tam, gdzie dopuścił się przestępstwa.
Ibi sit poena, ubi et noxa.	Niech tam będzie kara, gdzie było przestępstwo.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Id quod interest, non solum ex damno dato constat, sed etiam ex lucro cessante.	Przy szacowaniu wysokości odszkodowania bierze się pod uwagę nie tylko wyrządzoną szkodę, lecz także utracony zysk.
Impium praesidium praescriptio.	Przedawnienie jest niegodziwym środkiem obrony.
Impunitas semper ad deteriora invitata.	Bezkarność zawsze zachęca do gorszego.
Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności.
Infamibus portae non pateant dignitatum.	Drzwi do sprawowania urzędów niechaj nie stoją otworem przed niegodnymi.
Infans et qui infanti proximus est non multum a furioso differt, quia huius aetati pupilli nullum intellectum habent.	Dziecko i ten kto jest wiekiem bardzo bliski dziecku, niewiele różni się od chorego umysłowo, ponieważ podopieczni w tym wieku nie mają żadnego rozeznania.
Infinita aestimatio est libertatis.	Bezgraniczny szacunek dla wolności.
Initio caedis orto difficilis modus.	Kiedy się zacznie karać śmiercią, trudno zachować miarę.
Interest rei publicae, ne maleficia remaneant impunita.	W interesie państwa leży, by czyny bezprawne nie pozostały bez kary.
Iudex damnatur, cum nocens absolvitur.	Sędziego się potępia, jeśli winowajca uszedł kary.
Legibus et praemia proposita sunt virtutibus, et supplicia vitii.	Prawa stawiają przed oczyma i nagrody dla cnót, i kary dla występków.
Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire.	Prawo ma moc: nakazywać, zakazywać, pozwalać, karać.
Lex semper dabit remedium.	Prawo zawsze znajdzie środek zaradczy.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Lex severior poenalis retro non agit.	Ustawa karna surowsza nie działa wstecz.
Malorum poena praesidium est bonis.	Karanie złych to ochrona dobrych.
Maximum ius est saepe maxima iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi często do wielkiej niesprawiedliwości.
Mortui poenam non dant.	Umarli nie ponoszą kary.
Multiplicata transgressione crescat poenae inflictio.	Przy powtórным złamaniu prawa niech wzrasta wymiar kary.
Multos fortuna liberat poena, metu neminem.	Los wielu zwalnia od kary, nikogo jednak od strachu.
Ne scutica dignum horribili sectere flagello.	Zasługującego na ramię nie karz batogiem.
Nec umquam ad praeteritum, sed ad futurum poena refertur.	Kara odnosi się zawsze nie do przeszłości, lecz do przyszłości.
Nec veniam effuso sanguine casus habet.	Nie ma pobłażliwości tam, gdzie nastąpił rozlew krwi.
Neminem captivabimus, nisi iure victum.	Nikogo nie będziemy więzili bez prawomocnego wyroku.
Nemo bis punitur pro eodem delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
Nemo debet bis puniri pro uno delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za jeden czyn zabroniony.
Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.	Nikt nie może poprzez delikt uczynić lepszym swego położenia.
Nemo id ius, quod non habet, amittere potest.	Nikt nie może utracić prawa, którego nie ma.
Nemo potestas commodum capere de iniuria sua propria.	Nikt nie może czerpać korzyści z bezprawia przez siebie popełnionego.
Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur.	Nikt roztropny nie karze dlatego, że popełniono czyn zabroniony, lecz po to, by go nie popełniać.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nihil efficient admonitiones ad motae gravibus vitiis.	Na nic zdadzą się upomnienia stosowane do ciężkich błędów.
Nil minus quam irasci punientem decet.	Nic mniej nie przystoi wykonującemu karę jak gniew.
Nolenti non fita gratia.	Łaski nie wyświadcza się temu, kto jej nie pragnie.
Non debet lucrari ex alieno damno.	Nie można się wzbogacić z cudzej szkody.
Noxa caput sequitur.	Odpowiedzialność za szkodę podopiecznego ponosi zwierzchnik rodziny.
Nulla poena sine culpa.	Nie ma kary bez winy.
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez ustawy.
Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine poena.	Nie ma przestępstwa bez kary.
Nullum sine auctoramento malum est.	Nie ma złego bez zapłaty.
Oculum pro oculo, dentem pro dente.	Oko za oko, ząb za ząb.
Omne nefas veris abluitur lacrimis.	Znamię wszelkiego występku zmywają szczere łzy.
Omnes homines aequales sunt.	Wszyscy ludzie są równi.
Omnis autem et animadversio et castigatio contumelia vacare debet.	Wszelkie zarówno dochodzenie jak i kara mają być wolne od zniewagi.
Par pari refertur.	Płaci się równym za równe.
Per poenam reparatur aequalitas.	Karząc przywraca się równowagę.
Perspiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissus constituatur, quam causa deposcit.	Zadaniem sędziego jest baczyć, by nie orzeczono kary surowszej lub łagodniejszej, niż wymaga sprawa.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Poena ad paucos, ut metus ad omnes perveniat.	Karę wymierza się nielicznym, aby strach oddziaływał na wszystkich.
Poena constituitur in emendationem hominum.	Kary ustanawia się dla poprawy człowieka.
Poena debet commensurari delicto.	Kara powinna odpowiadać wadze przestępstwa.
Poena est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
Poena est noxae vindicta.	Kara jest odpłatą za szkodę.
Poena ex delicto defuncti heres teneri non debet.	Kara za przestępstwo popełnione przez zmarłego nie powinna obciążać jego dziedziców.
Poena maior absorbet minorem.	Kara cięższa pochłania lżejszą.
Poena sequitur scelus.	Kara idzie za zbrodnią.
Poena sine fraude esse non potest.	Nie może być kary bez przestępstwa.
Poenae mora longa.	Długo czeka się na karę.
Poenae potius molliendae sunt quam asperandae.	Kary powinny być raczej łagodzone niż zaostrzane.
Poenitentia sera raro est vera.	Późna skrucha rzadko jest szczerą.
Pro mensura delicti puniendum est.	Karać należy wzięwszy pod uwagę wagę przestępstwa.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Qui peccat ebrius, luat sobrius.	Kto grzeszy po pijanemu, pokutuje na trzeźwo.
Quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotis.	Tym czym dla chorób są lekarstwa, dla spraw są prawa.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Quos verba non sanat, carcer sanat, quos carcer non sanat, virga sanat.	Kogo nie poprawiają napomnienia słowne, poprawi więzienie, a kogo więzienie nie poprawi, poprawi różga.
Quot delicta tot poenae.	Ile przewinień, tyle kar.
Raro antecedentem scelestum deseruit pede poena claudo.	Kara, chociaż chroma (kulejąca), rzadko nie osiąga idącego przed nią zbrodniarza.
Reprehensio calumnia vacare debet.	Nagana winna być wolna od potwarzy.
Sanctiones vocamus legum eas partes, quibus poenae constituuntur.	Sankcjami nazywamy te części ustaw, w których ustanowione są kary.
Semel commissa poena non evanescit.	Raz wymierzona kara nie popada w zapomnienie.
Semel malus, semper malus.	Kto raz postąpił źle, jest zawsze uważany za złego.
Sera tamen tacitis poena venit pedibus.	Późno, ale jednak cichymi krokami nadchodzi kara.
Si poenitet, haud nocet error.	Jeśli jest skrucha, błąd nie szkodzi.
Summum ius summa iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi do niesprawiedliwości. (Najwyższe prawo, najwyższą krzywdą.)
Suum cuique.	Każdemu, co mu się należy.
Teneros animos aliena opprobria saepe absterrent vitiis.	Napomnienia innych często odstraszą młode dusze od złego.
Ubi culpa est, ibi poena subesse debet.	Gdzie jest wina, tam powinna być kara.
Ubi est confessio, ibi est remissio.	Gdzie jest przyznanie się, tam jest i przebaczenie.
Ubi lex, ibi poena.	Gdzie prawo, tam i kara.
Ultimum supplicium esse mortem solam interpretamur.	Jako najwyższą karę rozumiemy jedynie karę śmierci.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Paremie łacińskie	Znaczenie
Unum castigabis, centum emendabis.	Jednego skarcisz, stu poprawisz.
Veniae facilitas incentivum est delinquendi.	Łatwość przebaczenia zachęca do przestępstwa.
Vindicata hominem sceleratum aliquando consequetur.	Kara (zemsta) dosięgnie kiedyś zbrodniarza.

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
admonere	pouczyć
aequivalens	ekwiwalent; nawiązka
aeternis vinculis punire	skazać na dożywotnie pozbawienie wolności
amnestia	amnestia; ułaskawienie
animadversio	sankcja
annus probationis	rok próby
avertere periculum	zażegnać niebezpieczeństwo
bannitio	wygnanie
beneficium iuris	dobrodziejstwo prawa
capitis absolvere	uwalniać od kary śmierci
capitis damnare	skazać na karę śmierci
capitis deminutio	ścięcie; unicestwienie
carcer	więzienie; areszt
carcerarius	więzienny
carceris cella viritim distributa	izolatka więzienna
castigare	udzielać nagany

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
castigatio	nagana
cella	cela
cellula	cela
civiliter mortuus	pozbawiony praw publicznych
clausula	cela
compensatio	ekwiwalent; nawiązka; zadośćuczynienie
compescere	więzić
condemnere	skazać
cum animo corrigendi	w zamiarze (celu) wychowawczym
custodia	więzienie
custodiae publicae cella viritim distributa	izolatka więzienna
custodire	więzić
damnare	skazać; potępić
damnare pecunia	skazać na karę pieniężną
damnum	kara pieniężna
damnum pecuniarium	grzywna
de vi condemnare	skazać za użycie przemocy
delicta iuventutis	grzechy młodości
delicti impetrare	uzyskać ułaskawienie
disiungere	izolować
error in puniendo	błąd co do wymiaru kary
exigere	rekwirować
exigere supplicium	wykonywać wyrok śmierci
expiatio scelerum	ekspiacja za zbrodnie

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
exsecutio	egzekucja; wykonanie wyroku
favor minoris	przychylność dla małoletniego
feidum	nawiązka; okup wypłacany pokrzywdzonemu
fraus pia	oszustwo w zbożnym celu
fredum	grzywna
gladii ius et potestas	prawo wydawania wyroków śmierci (prawo i władza miecza)
ignoscere	ułaskawić
improbatio	nagana
impunis	bezkarny
impunitas	ułaskawienie
impunitatem dare	ułaskawić
impunitatem omnibus largiri	ogłosić amnestię ogólną
impunitus	bezkarny
in duplum	podwójnie, w dwójnasób
in effigie	wykonanie wyroku pod nieobecność skazanego
in fundo	w więzieniu (w wieży)
in integrum restitutio	przywrócenie do stanu pierwotnego
in minus	na niekorzyść
in plus	na korzyść
in pristinum statum restituere	przywrócić do dawnego stanu
in vincula conicere	aresztować; osadzać w więzieniu
in vituperationem cadere	otrzymywać naganą
in vituperationem incidere	otrzymywać naganą
in vituperationem venire	otrzymywać naganą

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
includere	więzić
infamia civilis	pozbawienie praw obywatelskich
insulare	izolować
inultus	bezkarny
iteratum delictum	recydywa
iteratum facinus	recydywa
ius coercendi	prawo nakładania kar
ius gladii	prawo miecza; prawo karania śmiercią
ius moderandi	prawo ustalania wysokości odszkodowania
ius strictum	prawo surowe
ius tribuere	wymierzyć sprawiedliwość
ius vitae ac necis	prawo życia i śmierci
leges Draconis	prawa okrutne; drakońskie
lex oblivionis	prawo amnestii
lex talionis	prawo talionu
lucrum cessans	utracony zysk
molestia poenae	uciążliwość kary
multa	grzywna; kara pieniężna
multam irrogare	nakładać karę
multam sufferre non posse	nie móc zapłacić grzywny
multare	ukarać
nectere	więzić
obiurgare	udzielać nagany
obiurgatio	nagana

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
obligatio ex delicto	zobowiązanie powstałe z czynu niedozwolonego
pecunia	kara pieniężna
pede poena claudo	nierychliwa kara
poena	kara; sankcja
poena afficere	wymierzyć karę; ukarać
poena capitis	kara śmierci
poena exilii	kara wygnania
poena gladii	kara ścięcia za pomocą miecza
poena legitima	kara ustawowa
poena liberare	ułaskawić
poena pecuniaria	grzywna; kara pieniężna
poena pecuniaria multare	ukarać grzywną
poena talionis	kara odwetu
poena	kara
poenae infamantes	kary zniesławiające
poenalis	dotyczący kary
poenam augere	obostrzyć karę
poenam dare	ponieść karę
poenam inferre	wymierzyć karę
poenam pendere	ponieść karę
poenam persolvere	ponieść karę
praecipere	pouczyć
pro dignitate	na korzyść godności
pro libertate	na korzyść wolności; za wolność

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
pro tanto	proporcjonalnie
publicare	konfiskować
publicatio	konfiskata
publice significare	podać do publicznej wiadomości
punire	ukarać
qui in crimen recidit	recydywista
qui saepius eadem in re delinquit	recydywista
re et corpore	na majątku i ciele
recompensatio	nawiązka; rekompensata; ekwiwalent
rependere damnum	naprawić szkodę
rependere detrimentum	naprawić szkodę
repetitum delictum	recydywa
repetitum facinus	recydywa
reprehendere	udzielać nagany
reprehendi	otrzymywać naganę
reprehensio	Nagana
rerum ante actarum oblivio	amnestia
restitutio in integrum	przywrócenie do stanu pierwotnego
retinere	więzić
satisfactio	zadośćuczynienie
secernere	izolować
secludere	izolować
sententia capitalis	wyrok śmierci
separare	izolować

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sub mortis poena	pod karą śmierci
sub poena	pod karą
sub poena infamiae	pod zagrożeniem karą utraty czci
sub poena mortis	pod zagrożeniem karą śmierci
sumere supplicium	wykonywać wyrok śmierci
supplicio afficere	ukarać śmiercią
supplicio affici	ponieść karę śmierci
supplicium	kara śmierci
supplicium sumere	wykonać karę śmierci
talio	nawiązka
ultimum supplicium	kara śmierci
universos certiores facere	podać do publicznej wiadomości
utili documento esse	dostać dobrą nauzkę
venia	ułaskawienie
venia praeteritorum	amnestia; ułaskawienie
veniam dare	ułaskawić
veniam impetrare	uzyskać ułaskawienie
vetustate abrogari	przedawnić się
vetustate derogari	przedawnić się
vincire	więzić
vincula	więzienie
vinculis liberare	uwolnić z więzienia
vituperare	udzielać nagany
vituperari	otrzymywać nagany

Kary i okoliczności wpływające na ich wymiar

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

vituperatio

nagana

vituperationem subire

otrzymywać naganą

---

7. Powrót do przestępstwa

Powrót do przestępstwa

Paremie łacińskie**Znaczenie**

Delictum iteratum gravius est.

Cięższe jest powtórne przestępstwo.

Ex frequenti delicto augetur poena.

Wobec wielokrotnego przestępstwa, podwyższa się wymiar kary.

Multiplicata transgressione crescat poenae inflictio.

Przy powtórny złamaniu prawa niech wzrasta wymiar kary.

Qui semel malus, semper malus.

Kto raz okazał się zły, jest nim zawsze.

Semel commissa poena non evanescit.

Raz wymierzona kara nie popada w zapomnienie.

Semel malus, semper malus.

Kto raz postąpił źle, jest zawsze uważany za złego.

Powrót do przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

capitalia ausus

kryminalista

iteratum delictum

recydywa

Powrót do przestępstwa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
iteratum facinus	recydywa
qui in crimen recidit	recydywista
qui saepius eadem in re delinquit	recydywista
rei capitalis affinis	kryminalista
rei capitalis damnatus	skazany kryminalista
repetitum delictum	recydywa
repetitum facinus	recydywa

---

8. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność

8.1. Kontratypy

Kontratypy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab assuetis non fit iniuria.	Z tradycji nie płynie bezprawie.
Ab omni lege necessitas exempta est.	Konieczność uwalnia od przestrzegania każdego prawa.
Adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere.	Zdrowy rozsądek pozwala bronić się w obliczu niebezpieczeństwa.
Arma in armatos sumere iura sinunt.	Prawa dopuszczają podniesienie broni przeciw uzbrojonym.
Coactus tamen voluit.	Zmuszony mimo to chciał.

Kontratypy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Consuetudinis ususque longaevi non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem.	Powaga zwyczaju i długotrwałej praktyki nie jest mała, jednakże nie aż tak duża, by mogła uchylić rozsądek lub ustawę.
Consuetudo debet esse certa, nam incerta pro nulla habetur.	Zwyczaj powinien być trwały, nietrwały bowiem nie ma waloru prawa.
Consuetudo et mos vim legis habere videntur.	Zwyczaj i obyczaj zdają się mieć siłę prawa.
Consuetudo legis habet vigorem.	Zwyczaj ma moc prawa.
Consuetudo pro lege servetur.	Zwyczaj jest traktowany jak prawo.
Cum finis est licitus, etiam media sunt licita.	Gdy cel godziwy, godziwe są i środki.
Damnum sine iniuria esse potest.	Szkoda może wystąpić bez naruszenia prawa.
Ex malis eligere minima oportet.	Trzeba wybierać najmniejsze zło.
Executio iuris non habet iniuriam.	Wykonanie prawa nie jest bezprawiem.
Fugienda semper iniuria est.	Wyrządzenia krzywdy należy zawsze unikać.
Inveterata consuetudo pro lege non imertio custoditur.	Dawny, zakorzeniony zwyczaj słusznie przestrzegany jest jako prawo.
Iuris executio non habet iniuriam.	Wykonanie prawa nie czyni krzywdy.
Legum corrector usus.	Zwyczaj korektorem ustaw.
Malus usus abolendus est.	Należy zwalczać złe zwyczaje.
Maxima pericula semper dant veniam culpae.	Bardzo wielkie niebezpieczeństwo zawsze usprawiedliwia winę.
Minus malum permittitur, ut evitetur maius.	Pozwala się na mniejsze zło, aby uniknąć większego.

Kontratypy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Necessitas caret lege.	W sytuacji przymusowej nie ma prawa. (Konieczność nie zna prawa.)
Necessitas cogit ad turpia.	Konieczność zmusza do czynów haniebnych.
Necessitas dat legem, non ipsa accipit.	Konieczność tworzy prawo, sama go nie uznaje.
Necessitas legem frangit.	Konieczność łamie prawo.
Necessitas non habet legem.	Konieczność nie zna prawa.
Necessitas ultimum et maximum telum.	Konieczność jest ostatnią i najpotężniejszą bronią.
Neminem laedit, qui suo iure utitur.	Nikomui nie szkodzi ten, kto korzysta ze swojego prawa.
Nemo damnum facti, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet.	Nie czyni szkody nikt prócz tego, kto czyni to, czego czynić nie ma prawa.
Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt et consentiunt.	Wydaje się, że nikt nie oszukuje tych, którzy o tym wiedzą i na to się godzą.
Non facit fraudem, qui facit, quod debet.	Nie czyni bezprawia, kto spełnia swą powinność.
Non videtur vim facere, qui iure suo utitur.	Wydaje się, że nie dopuszcza się przemocy, kto działa zgodnie ze swym prawem.
Nulla iniuria est, quae in volentem fiat.	Nie ma żadnej krzywdy, która byłaby wyrządzona temu, który jej chce.
Nulla regula sine exceptione.	Nie ma reguły bez wyjątku.
Nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur.	Wydaje się, że nie postępuje nieuczciwie ten, kto korzysta ze swojego prawa.
Obtemperandum est consuetudini rationabili tamquam legi.	Rozumnemu zwyczajowi należy być posłusznym tak jak ustawie.
Officii necessitas excusat.	Działania konieczne podejmowane urzędowo usprawiedliwiają.
Qui iure suo utitur, neminem laedit.	Kto korzysta ze swego prawa, nikomu nie szkodzi.

Kontratypy

Paremie łacińskie

Znaczenie

Qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam.

Kto korzysta ze swego prawa, nikomu nie wyrządza szkody.

Qui vult decipi, decipiatur.

Kto chce być oszukany, niech nim będzie.

Quod lege permittente fit, poenam non meretur.

Czynność dokonana za zezwoleniem ustawy nie zasługuje na karę.

Quod non est licitum lege, necessitas facit licitum.

To co jest prawnie zabronione, konieczność czyni dozwolonym.

Usus est unus legum corrector.

Zwyczaj jest jedynym korektorem prawa.

Vim vi defendere omnes leges omniaque iura permittunt.

Wszystkie ustawy i wszystkie prawa pozwalają bronić przed siłą za pomocą siły.

Vim vi repellere licet.

Siłę wolno odeprzeć siłą.

Vis maior est vis, cui resisti non potest.

Siła wyższa to siła, której niepodobna się oprzeć.

Vis maior excusat.

Siła wyższa usprawiedliwia.

Vis vi repellitur.

Gwałt gwałtem się odpiera.

Vis vim vi repellit.

Gwałt odpiera gwałt gwałtem.

Volenti non fit iniuria.

Chcącemu nie dzieje się krzywda.

8.2. Okoliczności wyłączające winę

Okoliczności wyłączające winę	
Paremie łacińskie	Znaczenie
Coactio non est imputabilis.	Przymusu nie zalicza się do zawinienia.
Damnum aut casu fit aut culpa.	Szkoda może być zawiniona lub przypadkowa.
Delinquitur aut proposito aut impetu aut casu.	Przestępstwo popełnia się umyślnie, w afekcie lub przypadkowo.
Errantis nulla voluntas est.	Działający pod wpływem błędu nie ma wolnej woli.
Furiosus absentis loco est.	Sytuacja prawna chorego umysłowo jest podobna do sytuacji prawnej nieobecnego.
Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.	Przy przestępstwach bierze się pod uwagę chęć, nie wynik.
In parvulis nulla deprehenditur culpa.	Dzieciom nie przypisuje się winy.
Infans et qui infanti proximus est non multum a furioso differt, quia huius aetati pupilli nullum intellectum habent.	Dziecko i ten, kto jest wiekiem bardzo bliski dziecku, niewiele różni się od chorego umysłowo, ponieważ podopieczni w tym wieku nie mają żadnego rozeznania.
Nulla exculpatio sine lege.	Nie ma ekskulpacji bez podstawy prawnej.
Nullum crimen sine culpa.	Nie ma przestępstwa bez winy.
Qui hominem occidit, sed si non occidendi animo id admisit, absolvi solet.	Kto zabija człowieka, jeśli dokonał tego bez zamiaru zabójstwa, winien być uniewinniony.
Venia dignus est humanus error.	Ludzki błąd zasługuje na wybaczenie.

9. Przesłępstwa przeciwko ojczyźnie

Przesłępstwa przeciwko ojczyźnie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nefas est nocere patriae, ergo civi quoque, nam hic pars patriae est.	Nie godzi się wyrządzać szkody ojczyźnie, a więc również współobywatelowi, bo ten jest częścią ojczyzny.
Omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam.	Dla wszystkich prawych obywateli korzystne jest bezpieczeństwo państwa.
Pro libertate vitae periculo decertandum est.	W obronie wolności należy toczyć walkę choćby z narażeniem życia.

Przesłępstwa przeciwko ojczyźnie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
emissarius	agent; szpieg
explorare	szpiegować
explorator	szpieg
index	zdrajca; szpieg
inquisitor	agent; szpieg
laesa maiestas	zdrada stanu; obraza majestatu
mala fides	zła wiara; zdrada
parricidium patriae	zdrada stanu
pro bono publico	dla dobra publicznego
proditor	zdrajca
res publica	państwo
speculator	agent; szpieg

Przestępstwa przeciwko ojczyźnie

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

traditor

zdrajca

---

10. Przestępstwa wojenne

Przestępstwa wojenne

Paremie łacińskie

Znaczenie

Arma in armatos sumere iura sinunt.

Prawa dopuszczają podniesienie broni przeciw uzbrojonym.

Hostes vulnerati - fratres.

Ranieni nieprzyjaciele to bracia.

Inter arma silent leges.

Podczas wojny milczą prawa.

Nemo diu gaudet, qui bellum incepit iniquum.

Nikt nie cieszy się długo, kto zaczął niesprawiedliwą wojnę.

Pax optima rerum.

Pokój to najlepsza rzecz.

Qui vim facit, dolo malo facit.

Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.

Przestępstwa wojenne

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

aggressor

agresor; napastnik

armisticium

zawieszenie broni

belli indicito

wypowiedzenie wojny

Przestępstwa wojenne

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
bellum	wojna
bellum civile	wojna domowa
bellum inferre	wypowiedzieć wojnę
bellum internecivum	wojna wyniszczająca
bellum intestinum	wojna domowa
bellum iustum	wojna sprawiedliwa
bellum letale	wojna śmiertelna
bellum mortiferum	wojna śmiertelna
bellum omnium contra omnes	wojna wszystkich przeciw wszystkim
bellum quod ultro infertur	wojna napastnicza
bellum ultro illatum	wojna napastnicza
castra deserere	dezercerować
casus belli	powód rozpoczęcia wojny; powód wypowiedzenia wojny
cernificina	kaźń
dare in tormenta	torturować
dedere tormentis	torturować
desertio	dezercja
desertor	dezercer
ergastulum et carnificina	miejsce kaźni
fugitivus	dezercer
genocidio	ludobójstwo
genocidium	ludobójstwo
homicidia	ludobójstwo
hominum caedes et occisio	ludobójstwo

Przestępstwa wojenne

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
hostis generis humani	wróg rodzaju ludzkiego
in bello	w czasie wojny
invasor	agresor
invidia gliscit	nienawiść narasta
manu armata	zbrojna ręka
multorum hominum caedes	ludobójstwo
odium	nienawiść
per invidiam	z nienawiści
per vim	przemocą; z użyciem przemocy
status belli	stan wojny; stan wojenny
tormenta	tortura
tormenta admovere	torturować
transfuga	dezertter
transfugium	dezercja
vexare	maltretować; prześladować; dręczyć; niepokoić
vexatio	maltretowanie; prześladowanie; dręczenie; niepokojenie
vexator	dręczyciel; prześladowca
vi et armis	gwałtem i zbrojnie
vi mandati	z mocy polecenia; z mocy rozkazu
vi rescripti	z mocy rozkazu
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie
vis absoluta	przymus fizyczny
vis armata	siła zbrojna
vis compulsiva	przymus psychiczny

---

11. Przeszpstwa przeciwko zyciu i zdrowiu

Przeszpstwa przeciwko zyciu i zdrowiu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Corpus humanum nullam recipit aestimationem.	Ciała człowieka nie da się wycenić.
Dominus membrorum suorum nemo videtur.	Nikt nie uchodzi za właściciela członków swego ciała.
Et qui hominem non occidit, sed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum.	Tego, kto nie zabija człowieka, ale rani po to, by zabić, należy skazać jako winnego zabójstwa.
Nec veniam effuso sanguine casus habet.	Nie ma pobłażliwości tam, gdzie nastąpił rozlew krwi.
Non tam facile, parricidium excusari potest, quam fieri.	Nie tak łatwo usprawiedliwić zabójstwo krewnego, jak go dokonać.
Occidit, qui non servat periturum, ubi potest.	Zabija, kto nie udziela pomocy tam, gdzie może.
Qui hominem occiderit, punitur non habita differentia, cuius condicionis hominem interemit.	Kto zabija człowieka, ponosi karę bez względu na pozycję społeczną ofiary.
Qui hominem occidit, sed si non occidendi animo id admisit, absolvi solet.	Kto zabija człowieka, jeśli dokonał tego bez zamiaru zabójstwa, winno się uniewinnić.
Qui vim facit, dolo malo facit.	Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.

Przeszpstwa przeciwko zyciu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
a mente discedere	stracić przytomność
a verbis ad verbera	od słów do rękoczynów
abortio	aborcja; poronienie
abortire	poronić

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abortum facere	usunąć ciążę; poronić
abortum pati	poronić
abortus	aborcja; poronienie
abortus criminalis	kryminalnie bezprawne przerwanie ciąży
agressurus	agresywny
animam iam agens	konający; umierający
animus occidendi	zamiar dokonania zabójstwa
appetere vitam	nastawać na życie
cadever	zwłoki
caede facere	mordować; zabijać; uśmiercać
caedere	mordować; zabijać; uśmiercać
caedes	morderstwo; zabójstwo
capiti insidias facere	nastawać na życie
capitis periculum	niebezpieczeństwo utraty życia
coartare	zadzierzgnąć
cocainum	kokaina
commotio cerebri	wstrząs mózgu
corpus exanime	zwłoki
corpus mortui	zwłoki
corpus mortuum	zwłoki
cruentare	zranić
cruror	krw
cultro percutere	dźgnąć nożem
de vita cedere	umrzeć

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
de vita decedere	umrzeć
decessus	zgon
depeculari	okraść; rabować
diem supremum obire	umrzeć
dimicatio vitae	niebezpieczeństwo śmierci
discessus e vita	śmierć
dolere	cierpieć; odczuwać ból
dolor	ból fizyczny; cierpienie
dolore afficere	sprawić ból
dolores corporis	cierpienia cielesne
edentare	wybijać zęby
euthanasia	eutanazja
excruciare	maltretować
exitium	śmierć
exitus letalis	zejście śmiertelne
exitus vitae	śmierć
extincio	zgon
extrema mortis colluctatio	konanie; umieranie
falcarius	nożownik
fratricida	bratobójca
fratricidium	bratobójstwo
gladiarius	nożownik
heroinum	heroina
homicida	zabójca; morderca

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
homicidium	morderstwo
homicidium	zabójstwo
icere	uderzać; zadawać cios
ictus cultri	pchnięcie nożem
ictus mortifer	śmiertelne pchnięcie
illidere	uderzać; zadawać cios
impressio	gwałt; przemoc
in agone spiritus ultimo esse	konać; umierać
in supremo vitae agone esse	konać; umierać
iniuria	zniewaga; krzywda; przemoc; bezprawie
iniuria afficere	wyrządzać krzywdę
interemptor	zabójca; morderca
interemptrix	zabójczyni; morderczyni
interfectio	zabójstwo; morderstwo
interfector	zabójca; morderca
interfector sui	samobójca
interfectorix	zabójczyni; morderczyni
interficere	zabijać; mordować; uśmiercać
interitus	zgon
intermori	konać; umierać
intermoriens	konający; umierający
internecio	mord zbiorowy
inurere iniuriam	wyrządzać krzywdę
irato	w afekcie, w złości

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
iugulare	mordować; zabijać; podciąć gardło
lacerare	okaleczyć
laceratio	uszkodzenie ciała; okaleczenie; uraz
laedere	znieważyć; zranić
laesio	uszkodzenie ciała; uraz
letalis	śmiertelny
letum	śmierć; zgon
manus afferre	pobić
manus sibi inferre	popęłnić samobójstwo
matricida	matkobójca
matricidium	matkobójstwo
membris capi	okaleczać
mente deseri	stracić przytomność
molestia	cierpienie
mori	umrzeć
moribundus	konający; umierający
moros sponte sumpta	samobójstwo
moros voluntaria	samobójstwo
mors	śmierć; zgon
mors subita	nagła śmierć
mors violenta	gwałtowna śmierć
mors voluntaria	samobójstwo
mortalis	śmiertelny
mortem afferens	śmiertelny

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
mortem sibi consciscere	odebrać sobie życie
mortem sponte sumere	popęłnić samobójstwo
mortifer	śmiertelny
mortis agon	konanie; umieranie
mucro	sztylet
mutilare	okaleczyć
mutilari	okaleczać
mutilatio	okaleczenie
narcomania	narkomania
nasciturus	plód poczęty (jeszcze nie narodzony)
naturae concedere	umrzeć śmiercią naturalną
necare	zamordować
necator	morderca
necere	zabijać; mordować; uśmiercać
nex	zabójstwo; morderstwo; gwałtowna śmierć
obit (Ob.)	zmarł
obitus	śmierć
occidere	zabijać; mordować; uśmiercać
odium	nienawiść
opprimere	udusić
paricidium committere	zabijać osobę najbliższą; mordować osobę najbliższą; uśmiercać osobę najbliższą
parricida	zabójca osoby bliskiej; ojcobójca
parricidium	zabójstwo osoby bliskiej; morderstwo osoby bliskiej; ojcobójstwo

---

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
partum abigere	usunąć ciążę
pati	cierpieć; odczuwać ból
per vim	przemocą; z użyciem przemocy
percussor	zabójca
percutere	uderzać; zadawać cios
pestilens	toksyczny
placida mors	eutanazja
post verba verbera	po słowach bijatyka
propricida	samobójca
propricidium	samobójstwo
pugio	sztylet
pugna	bójka
pulsare	pobić
qui medicamentis narcoticis uti solet	narkoman; uzależniony od narkotyków
qui medicamentis psychotropicis uti solet	narkoman; uzależniony od środków psychotropowych
qui sponte mortem sumit	samobójca
res ad manus atque ad pungam venit	dochodzi do bójki
rigor mortis	stężenie ciała wywołane śmiercią
rixa	bójka
rixam ciere	wszczać bójkę
rixam facere	wszczać bójkę
salutis discrimen	niebezpieczeństwo utraty życia
sanguinis profusio	utrata krwi
sanguis	krw

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sauciare	ranić; zranić
sauciatio	uraz
saucius	ranny
sibi mortem consciscere	popełnić samobójstwo
sibi necem consciscere	popełnić samobójstwo
sica	sztylet
siccarius	zabójca zawodowy; morderca zawodowy
strangulare	udusić
suffocare	dusić; udusić
suffocator	dusiciel
suicida	samobójca
suicidium	samobójstwo
suo morte defungi	umrzeć śmiercią naturalną
tortor carnifex	dręczyciel
toxicomania	narkomania
toxicum	trucizna
toxicus	toksyczny
trucidare	zabijać; mordować; uśmiercać
tundere	uderzać; zadawać cios
uno ictu	jednym uderzeniem; jednym ciosem
uno impetu	jednym natarciem; jednym zamachem
veneficus	toksyczny
veneno interciperere	truć; otruć
veneno interficere	truć; otruć

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
veneno interimere	truć; otruć
veneno necare	truć; otruć
veneno occidere	truć; otruć
veneno tollere	truć; otruć
venenum	trucizna
venenum haurire	truć się
venenum repentinum	silna trucizna
venenum sumere	truć się
venenum validum	silna tuczina
venenum velox	silna trucizna
verberare	pobić
vexare	maltretować; prześladować; dręczyć; niepokoić
vexatio	maltretowanie; prześladowanie; dręczenie; niepokojenie
vexator	dręczyciel; prześladowca
vim afferre	stosować przemoc; pobić
virus	trucizna
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie
vis absoluta	przymus fizyczny
vis compulsiva	przymus psychiczny
vita egredi	umrzeć
vita excedere	umrzeć
vita exire	umrzeć
vitae discrimen	niebezpieczeństwo utraty życia
vitae habilis	noworodek zdolny do życia

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
vitae insidias facere	nastawać na życie
vitae periculum	niebezpieczeństwo utraty życia
vitam amittere	stracić życie
voluntaria morte obire	popęłnić samobójstwo
voluntariam mortem sibi consciscere	popęłnić samobójstwo
vulnerare	ranić; zranić
vulneratio	uraz
vulneratus	ranny
vulnere afficere	ranić; zranić
vulnus dolore efficiens	bolesna rana
vulnus inferre	ranić; zranić

---

12. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Damnum infectum est damnum nondum factum, quod futurum veremur.	Szkoda zagrażająca to szkoda, która jeszcze nie powstała, a której wystąpienia obawiamy się w przyszłości.
Maleficiorum societas nulla est.	Związek przestępców nie jest spółką.
Omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam.	Dla wszystkich prawych obywateli korzystne jest bezpieczeństwo państwa.
Pirata est hostis humani generis.	Pirat jest wrogiem rodzaju ludzkiego.

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Salus publica suprema lex.	Dobro publiczne najwyższym prawem.
Tres faciunt collegium.	Trzech tworzy związek.
Uti via publica nemo recte prohibetur.	Nikomui nie zakazuje się właściwego korzystania z drogi publicznej.

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abactor	porywacz
abductor	porywacz
aëronavis abstractio a praestituto cursu	porwanie samolotu
ballistula ignifera	pistolet
ballistula ignivoma	pistolet
damnum infectum	szkoda grożąca
erro	chuligan
exterrere	terroryzować
homo nequam	chuligan
homo terrificans	terrorysta
homo terrificus	terrorysta
homo vivacior et improbulus	chuligan
in terrorem conicere	terroryzować
incolumitas	bezpieczeństwo
insidiae	zamach

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
insidiator	zamachowiec
latrocinatio	rozbój; bandytyzm
latronum caput	kierujący grupą przestępczą
manualis ballistula	pistolet
manuballista ignivoma	karabin
manuballistula	pistolet
metu perterrere	terroryzować
nebulo	chuligan
per invidiam	z nienawiści
potentia abuti	nadużywać władzy
praedonum gregalium princeps	kierujący grupą przestępczą
qui terrendi ratione abutitur	terrorysta
salus	bezpieczeństwo
sclopetum	karabin; strzelba
securitas	bezpieczeństwo
termocrates	terrorysta
terrere	terroryzować
territare	terroryzować
terrorem afferre	terroryzować
terrorem incutere	terroryzować
terrorem inferre	terroryzować
terrorem inicere	terroryzować
tumultum inicere civitatit	naruszyć spokój publiczny

---

13. Przepęstwa przeciwo rodzinie

Przepęstwa przeciwo rodzinie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Alimenta cum vita finiuntur.	Obowiązek alimentacyjny wygasa wraz ze śmiercią.
Familias conservari publice interest.	Utrzymywanie rodziny leży w ogólnym interesie.
Maxima debetur puero reverentia.	Dziecku należy się najwyższe poszanowanie.
Patria potestas in pietate debet, non atrocitate consistere.	Władza ojcowska powinna opierać się na miłości, nie na okrucieństwie.
Qui vim facit, dolo malo facit.	Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.

Przepęstwa przeciwo rodzinie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
adoptatio	adopcja
bigamia	dwużeństwo; bigamia
familiae ambitus	stosunki rodzinne
matrimonium multiplex	poligamia
odium	nienawiść
per abusum	przez nadużycie
plures simul uxores habere	żyć w poligamii
polygamia	poligamia
tortor carnifex	dręczyciel
vexare	maltretować; prześladować; dręczyć; niepokoić

Przestępstwa przeciwko rodzinie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
vexatio	maltretowanie; prześladowanie; dręczenie; niepokojenie
vexator	dręczyciel; prześladowca
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie
vis absoluta	przymus fizyczny
vis compulsiva	przymus psychiczny

14. Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Paremie łacińskie	Znaczenie
Contumeliam si dicis, audies.	Jeśli mówisz obelgę, obelgę usłyszysz.
Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.	Głupota języka jest sprawcą licznych przykrości.
Fama crescit eundo.	Plotka rozrasta się po drodze.
Fama nihil est celerius.	Nic szybszego nad plotkę.
Fama volat.	Plotka roznosi się błyskawicznie.
Leges fundamentum libertatis.	Prawa są fundamentem wolności.
Nemo de domo sua extrahi debet.	Nikogo nie wolno porywać siłą z jego domu.
Nominta sunt odiosa.	Wymienianie nazwisk jest niewskazane, może spowodować przykrości.

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Paremie łacińskie	Znaczenie
Non est remedium adversus sycophantae morsum.	Nie ma lekarstwa na ukąszenie złego języka.
Qui vim facit, dolo malo facit.	Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.
Semel emissum volat irrevocabile verbum.	Raz rzucone słowo ulatuje i nie może być cofnięte.
Semper aliquid haeret.	Z oszczerstwa zawsze coś przylgnie.
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est iudiciumque.	Jeśli ktoś kogoś dotknie złośliwym wierszem, niech wie, że jest prawo i sąd.
Veritas convicii non excusat iniuriam.	Wiara w prawdziwość wygłaszanych słów nie usprawiedliwia zniewagi.
Vincula da linguae vel tibi vinc(u)la dabit.	Więzy nałóż na język, albo on nałoży więzy na ciebie.

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abducere	porwać
abductio	porwanie
acerba et contumeliosa verba	inwektywa
actio de maiestate	proces o obrazę majestatu
afflicatio	trwoga
affligere	prześladować; dręczyć
agitare	niepokoić
angere	molestować; niepokoić
angor	niepokój; trwoga

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
anxietas	trwoga
anxietudo	trwoga
arripere	porwać; zagarniać; przywłaszczać
auctoritas	mir
bona immobilia	nieruchomości
bonam famam deperdere	tracić dobre imię
calumnia	kalumnia; potwarz; oszczerstwo; fałszywe oskarżenie
calumniari	zniesławiać; znieważać
calumniator	oszczerca; rzucający fałszywe oskarżenia
calumniosus	oszczerczy
coactum facere	działać pod przymusem
cogere	zmuszać
comminatio	groźba
conspuere	opluć
contumelia	inwektywa; obelga; zniewaga
contumeliam facere	ubliżać
contumeliose laedere	ubliżać
contumeliosus	obelżywy
conturbare	niepokoić
conturbatio	niepokój
conviciari	zniesławiać; znieważać
convicium	inwektywa; obelga; zniewaga
corripere	porwać
criminatio	oszczerstwo; fałszywe oskarżenie; potwarz

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
criminatio falsa	kalumnia
criminator	oszczerca
dedecus	zniewaga
dehonestare	znieważać; zniesławiać
dignitas	godność
dignitas hominis	godność człowieka
exagitare	prześladować; dręczyć
exceptio veritatis	zarzut prawdziwości słów zniesławiających
existimatio	reputacja
existimationem deperdere	tracić dobre imię
fama	opinia; reputacja
fama clamosa	głośna, skandaliczna plotka
famae abesse	szkodzić dobremu imieniu
gratia	mir
habeas corpus	normy gwarantujące wolność i nietykalność osobistą (abyś zachował nietykalność)
ignominia	zniewaga; niesława
in terrorem	dla zastraszenia
infamare	zniesławiać
infamia	niesława; zła reputacja
infamia affectu esse	być okrytym niesławą
ingerere contumelias	rzucić obelgi
iniuria	zniewaga; krzywda; przemoc; bezprawie
inquietare	niepokoić
insectatio	prześladowanie

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
laedere	znieważyć; zranić
laesa maiestas	zdrada stanu; obraza majestatu
libertas	wolność
liberum arbitrium	wolność
loci sanctitatem violare	profanować
mala nota	zła opinia
maledictum	przekleństwo; obelżywy wyraz
maledictus	obelżywy
meretrix	nierządnica; prostytutka
metuere	obawiać się
metus	obawa; strach; trwoga
metus causa	z obawy; ze strachu
minae	groźba
minatio	groźba
motus	niepokój
nectere	więzić
nomen	opinia; reputacja; nazwisko
nomen bonum	dobre imię
obiurgatio	inwektywa
obscaenus	wulgarny
obtrectatio	oszczerstwo
obtrectator	oszczerca
odium	nienawiść
offendere	znieważyć; urazić; obrazić

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
opprobrium	obelga
optio	wolność wyboru
panicus terror	paniczny lęk
pavor	strach; trwoga
per vim	przemocą; z użyciem przemocy
per vim adigere	zmuszać
peragitare	niepokoić
permovere	porwać
persecutio	prześladowanie
polluere	profanować
post verba verbera	po słowach bijatyka
premere	prześladować; dręczyć
probrosus	obelżywy
probrum	inwektywa; obelga
profanare	profanować; znieważać
profanatio	profanacja
profanum facere	profanować
profanus	profan
rapere	porwać; zagarniać; przywłaszczać; rabować
raptus	porwanie
rei sanctitatem violare	profanować
seditionis concitator	stalker; burzyciel spokoju
seditionum auctor	stalker; burzyciel spokoju
sollicitare	niepokoić

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sollicitudo	trwoga; niepokój
stuprare feminam	zgwałcić kobietę
stuprare mulierem	zgwałcić kobietę
stuprare virginem	zgwałcić kobietę
sub lege libertas	wolność pod panowaniem prawa
subigere	zmuszać
temerare	znieważać
terror	strach; trwoga
timere	obawiać się
timor	obawa; strach; trwoga
tortor carnifex	dręczyciel
verba dolentia	bolesne słowa
vexare	maltretować; prześladować; dręczyć; niepokoić
vexatio	maltretowanie; prześladowanie; dręczenie; niepokojenie
vexator	dręczyciel; prześladowca
violare	profanować; zgwałcić; znieważać
violare feminam	zgwałcić kobietę
violare mulierem	zgwałcić kobietę
violare virginem	zgwałcić kobietę
violatio	profanacja
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie
vis absoluta	przymus fizyczny
vis compulsiva	przymus psychiczny
vitiare feminam	zgwałcić kobietę

Przestępstwa przeciwko wolności i czci

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

vitiare mulierem

zgwałcić kobietę

vitiare virginem

zgwałcić kobietę

---

15. Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Paremie łacińskie**Znaczenie**

Abusus non est usus sed corruptela.

Nadużycie nie jest użyciem, lecz zepsuciem.

Certum est, quod is committit in legem, qui legis
verba complectens contra legis nititur voluntatem.To pewne, że ten przekracza ustawę, kto
rozumiejąc jej słowa, działa wbrew jej zamysłowi.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

Ból zmusza do kłamstwa nawet niewinnych.

Falsum in uno, falsum in omnibus.

Fałszywe w jednej sprawie; fałszywe
we wszystkich.

Fraus est celare fraudem.

Oszustwem jest ukrywać oszustwo.

Male verum examinat omnis corruptus iudex.

Źle bada prawdę każdy przekupny sędzia.

Manus manum lavat.

Ręka rękę myje.

Nemini fraus sua debet patrocinari.

Nikogo nie powinno ochraniać jego oszustwo.

Nihil iniquius venali iustitia.

Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny
wymiar sprawiedliwości.Quicumque turpi fraude semel innotuit, etiamisi
verum dicit, amitti fidem.Ktokolwiek raz dał się poznać jako sprawca
haniebnego oszustwa, ten choćby mówił prawdę,
traci wiarygodność.

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Paremie łacińskie	Znaczenie
Socius fit culpa, qui nocentem liberat.	Kto winnego uwalnia, staje się współwinny.
Solent mendaces luere poenas malefici.	Kłamcy zwykle ponoszą karę złoczyńcy.
Stultum est quaeri de adversis, ubi culpa tua est.	Jeśli wina jest u ciebie, głupio jest szukać jej u innych.
Venales sunt sententiae, quae in mercedem a corruptis iudicibus proferuntur.	Sprzedajne są wyroki, które są ogłaszane za zapłatą przez skorumpowanych sędziów.
Verum tacere et falsum asserere paria sunt.	Tym samym jest przemilczeć prawdę, co twierdzić nieprawdę.
Xenia et dona excaecant oculos iudicum.	Upominki i dary zaślepiają oczy sędziów.

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
adulterare	fałszować; fabrykować; podrobić
adulteratio veritatis	fałszerstwo
argumenta delere	zacierać ślady
argumentum ad crumenam	argument odwołujący się do kieszeni (łapówka)
argumentum falsum	dowód fałszywy
calumnia	kalumnia; potwarz; oszczerstwo; fałszywe oskarżenie
calumniator	oszczerca; rzucający fałszywe oskarżenia
celare	zatajać
commentum	nieprawda
conferre culpam	zrzucać winę

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
conticere	zatajać
crimen laesae maiestatis	zbrodnia obrazy majestatu
criminari	falszywie oskarżyć
criminatorio	oszczerstwo; fałszywe oskarżenie; potwarz
delitescere	tuszować; zatuszować
difficile facere	utrudniać
dissimulare	zatajać; tuszować; zatuszować
ex voto	na zasadzie przyrzeczenia
fallacia	fałsz; kłamstwo
fallere	oszukiwać; kantować
falsa accusatio	fałszywe oskarżenie
falsa dicere	kłamać; mówić nieprawdę
falsum	fałsz; kłamstwo; nieprawda
falsum iurare	fałszywie przysięgać
falsum ius iurandum	fałszywa przysięga
fides Graeca	wiarołomność (grecka wierność)
fides Punica	wiarołomność (wierność punicka)
impedire	utrudniać
in terrorem	dla zastraszenia
iudex corruptus	sędzia skorumpowany
malae artes	niedozwolone środki
mendacium	fałsz; kłamstwo; nieprawda
mendacium dicere	kłamać
mentiri	kłamać; mówić nieprawdę; zmyślać

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
occultare	zatajać
peierare	falszywie przysięgać
perfidum sacramentum	krzywoprzysięstwo
periurare	falszywie przysięgać
periurium	falszywie przysięgać; krzywoprzysięstwo
periurius	krzywoprzysięzca
potentia abuti	nadużywać władzy
praeter legem	obok prawa; z ominięciem prawa
punica fides	słowo wiarołomne (punickie słowo)
ratio falsa	dowód fałszywy
verba ad fallendum instructa	oszukańcze słowa

16. Przestępstwa przeciwko dobrom intelektualnym

Przestępstwa przeciwko dobrom intelektualnym

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
auctorem ad verbum transcribere neque nominare	dopuścić się plagiatu
plagiarius	plagiator
plagium	plagiat; kradzież intelektualna
qui alieni operis se auctorem esse praedicat	plagiator
scripta furantem pro suis praedicare	dopuścić się plagiatu
scriptoris imitatio	plagiat literacki

Przestępstwa przeciwko dobrom intelektualnym

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

scriptorum furtum

plagiat literacki

---

17. Przestępstwa przeciwko obyczajności

Przestępstwa przeciwko obyczajności

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

aberratio sexualis

zboczenie płciowe

amatorius

erotyczny

angere

molestować; niepokoić

bigamia

dwużeństwo; bigamia

bigamus

bigamista

carissa

kuplerstwo

coitus

stosunek seksualny

conspurare

zgwałcić

constuprare

zgwałcić

deformitas

nieprzyzwoitość

depravare

wykolejać; sprowadzać na złą drogę;
demoralizować; deprawować

depravatio

deprawacja; demoralizacja

depravatio morum

deprawacja; demoralizacja

deturpare

deprawować; demoralizować

devirginere

zgwałcić

domus meretricia

dom publiczny

eroticus

erotyczny

fatigare

molestować

Przestępstwa przeciwko obyczajności

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
fines verecundiae transire	naruszyć granicę przyzwoitości
fornicaria	nieządnicza; prostytutka
fornicatio	nieząd; prostytutka
fornicatrix	nieządnicza; prostytutka
ganea	dom publiczny
ganeum	dom publiczny
impudentia	nieprzyzwoitość
impudicit	nieprzyzwoitość
impudicitia	nieząd; prostytutka
incestum	kazirodztwo
incestum facere	dopuścić się kazirodztwa
incestuosus	kazirodczy
incestus	kazirodztwo
indignatio	zgorszenie
ingigne ferre	zgorszyć
inornatus	negliż
lascivus	lubieżny
lena	kuplerstwo
leno	stręczyciel
lenoniae aedes	dom publiczny
libidinosus	erotyczny; lubieżny
libidinum deversorium	dom publiczny
libido	popęd płciowy
lupanar	dom publiczny

Przestępstwa przeciwko obyczajności

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
matrimonium multiplex	poligamia
meretricium	nierząd; prostytutka
meretrix	nierządnica; prostytutka
molestiam afferre	molestować
molestiam exhibere	molestować
mores corrupti	amoralność
mores depravati	perwersja; demoralizacja
morum depravatio	deprawacja; perwersja; amoralność
morum perversitas	perwersja; amoralność; deprawacja
nuditas	nagość; golizna
obscena	rzeczy nieprzyzwoite; rzeczy sprośne
obscenitas	nieprzyzwoitość
obscenus	nieprzyzwoity
offensionem commovens	gorszący
oneri esse	molestować
perversitas	perwersja
pessimi exempli	gorszący
plures simul uxores habere	żyć w poligamii
polygamia	poligamia
pornographia	pornografia
prostibilitis	nierządnica; prostytutka
prostituta	nierządnica; prostytutka
prostitutio	nierząd; prostytutka; oddawanie się nierządowi
prostitutus	nieprzyzwoity

Przestępstwa przeciwko obyczajności

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
publicana	nierządnica; prostytutka
quaestum corpore facere	prostytuować się; kupczyć ciałem
qui offensionem offert	gorszący
qui offensioni est	gorszący
sadiana libido	sadyzm
sadismus	sadyzm
sensibus subiectus	erotyczny
stuprare	zgwałcić
stuprare feminam	zgwałcić kobietę
stuprare mulierem	zgwałcić kobietę
stuprare virginem	zgwałcić kobietę
stuprum	zgwałcenie
turpitude	nieprzyzwoitość
venus vulgivaga	prostytutka
Venus vulgivaga	prostytutka; nierządnica (włócząca się Wenus)
vestis domestica	negliż
violare	profanować; zgwałcić; znieważyć
violare feminam	zgwałcić kobietę
violare mulierem	zgwałcić kobietę
violare virginem	zgwałcić kobietę
violentum stuprum	zgwałcenie; zhańbienie
vitiare feminam	zgwałcić kobietę
vitiare mulierem	zgwałcić kobietę
vitiare virginem	zgwałcić kobietę

Przestępstwa przeciwko obyczajności

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

vulgivaga

prostytutka; nierządnicza

---

18. Przestępstwa korupcyjne

Przestępstwa korupcyjne

Paremie łacińskie**Znaczenie**

Auro quaeque ianua panditur.

Przed złotem wszystkie drzwi stoją otworem.

Auro solent adamantinae etiam perfringi fores.

Złoto wyważa nawet stalowe drzwi.

Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

Za złotem idzie prawo, a bez prawa wkrótce i przyzwoitość.

Corruptio optimi pessima.

Przekupienie najlepszego jest szczytem zła.

Corruptissima res publica plurimae leges.

Najwięcej ustaw wydaje się w skorumpowanym państwie.

Manus manum lavat.

Ręka rękę myje.

Munera sumpta ligant.

Przyjęty podarek zobowiązuje.

Nihil iniquius venali iustitia.

Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny wymiar sprawiedliwości.

Venales sunt sententiae, quae in mercedem a corruptis iudicibus proferuntur.

Sprzedajne są wyroki, które są ogłaszane za zapłatą przez skorumpowanych sędziów.

Xenia et dona excaecant oculos iudicum.

Upominki i dary zaślepiają oczy sędziów.

Przestępstwa korupcyjne

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad captandam benevolentiam	dla pozyskania życzliwości
animum donis tentare	proponować łapówkę
argumentum ad crumillam	argument odwołujący się do wartości materialnych (do mieszka)
argumentum argentarium	argument pieniężny; łapówka
commodum	korzyść
corrumpere	korumpować; przekupić
corrumpi	dać się przekupić; dać się skorumpować
corruptela	korupcja; łapownictwo; przekupstwo
de manu ad manum	z ręki do ręki
donis	dawać łapówkę
donis ad suam causam perducere	dawać łapówkę
donis corrumpere	dawać łapówkę
donis temptare	próbować przekupić
emere pretio	przekupić
emolumentum	korzyść
fructus	korzyść
homo animo venali	łapownik
homo venalis pecunia	łapownik
homo venalis pretio	łapownik
largitio	przekupstwo
largitio corruptelaque	łapówka
largitione	dawać łapówkę
largitione corrumpere	dawać łapówkę
largitioni resistere	nie dać się przekupić

Przestępstwa korupcyjne

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
largitionibus moveri	dać się przekupić; dać się skorumpować
lucrum	korzyść
mercari pretio	przekupić
mercede	dawać łapówkę
mercede corrumpere	dawać łapówkę
nepothismus	nepotyzm
nummarius	przekupny
oppugnare pecunia	próbować przekupić
pecunia corrumpere	przekupstwo
pecunia corrumpere	dawać łapówkę
pecunia donis	przekupić
pecunia largitione	przekupić
pecunia pretio	przekupić
pecuniam accipere	dać się przekupić; dać się skorumpować
quaestus	korzyść
qui dona a corruptore accipit	łapownik
qui munera a corruptore accipit	łapownik
qui pecuniam a corruptore accipit	łapownik
solicitare pecunia	próbować przekupić
utilitas	korzyść
venalis	przekupny
virtue officii	z racji obowiązku

---

19. Przepęstwa przeciwko ochronie informacji

Przepęstwa przeciwko ochronie informacji

Paremie łacińskie	Znaczenie
Exigua est virtus praestare silentia rebus; at contra gravis est culpa tacenda loqui.	Mała to cnota dochować tajemnicy; natomiast ciężką jest winą wygadać się o tym, o czym powinno się milczeć.

Przepęstwa przeciwko ochronie informacji

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abditus	tajny
absconditus	tajny
arcana imperii	tajemnice państwowe
arcanum	tajemnica
clandestinus	tajny
furtivus	tajny
occultum	tajemnica
occultus	tajny
qui tacenda anuntiat	niedyskretny; ujawniający tajemnicę
qui tacenda profert	niedyskretny; ujawniający tajemnicę
reconditus	tajny
res occulta	tajemnica
secretum	tajemnica
secretus	poufny; tajny
silenda	tajemnica

Przestępstwa przeciwko ochronie informacji

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

tectus

tajny

---

20. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

Premie łacińskie

Znaczenie

Fides scripturae est indivisibilis.

Prawdziwość dokumentu jest niepodzielna.

Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

adulterare

fałszować; fabrykować; podrobić

adulteratio veritatis

fałszerstwo

assignare

przyłożyć pieczęć

chirographum

podpis

chirographum apponere

podpisać

consignare

pieczętować

depravere

fałszować

documenta illegitima

fałszywe dokumenty

documentum

dokument; dokument urzędowy; pismo urzędowe

expressio

odcisk stempla

Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
exprimere imaginen in cera	odcisnąć pieczęć
fac simile	dokładne odtworzenie podpisu (zrób podobne)
falsarius	falszerz
imitari	podrobić
impressum	stempel; pieczęć
imprimere sigillum	odcisnąć pieczęć
instrumentum signatorium	stempel; pieczęć
interpolare	falszować
litteras corrumpere	podrobić dokumenty
litteras interlineare	podrobić dokumenty
litteras interpolare	podrobić dokumenty
locus sigilli	miejsce pieczęci
manu propria (mpp)(m.pr.)	własnoręcznie
manu scriptum	rękopis; manuskrypt (pisane ręką)
manu sua	własnoręcznie
manu tua	własnoręcznie
manum simulare	falszować pismo
manumea	własnoręcznie
manus	charakter pisma
nomen subscriptum	podpis
nomen suum subscribere	podpisać
notam imprimere	podstemplować
notare	podstemplować
nummi	pieniądz

Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
obsignare	pieczętować
obsignatus	opatrzone pieczęcią; opatrzone pieczęcią
propria manu	własnoręcznie (własną ręką)
propria manu factus	własnoręczny
res veritatis specie fucata	falsyfikat
res veritatis specie tecta	falsyfikat
scriptura	charakter pisma
sigilla imprimere	przyłożyć pieczęć; pieczętować
sigillum	pieczęć; pieczęć; stempel
sigillum appendere	przyłożyć pieczęć
signare	stemplować; pieczętować
signo munire	stemplować; pieczętować
signum	pieczęć; pieczęć; stempel
signum imprimere	stemplować; pieczętować; podstemplować
sua manu	własnoręcznie (własną ręką)
subnotare	podpisać
subscriptio manualis	własnoręczny podpis
subscriptio nominis	podpis
tabulas corrumpere	podrobić dokumenty
tabulas interlineare	podrobić dokumenty
tabulas interpolare	podrobić dokumenty
testamentum falsum	falszywy testament
vitiare	falszować

---

21. Przestępstwa przeciwko mieniu

Przestępstwa przeciwko mieniu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab abusu ad usum non valet consequentia.	Z nadużycia nie należy wnioskować o prawie do korzystania.
Celare fraudem fraus est.	Ukrywanie oszustwa jest oszustwem.
Dolo facti qui petit quod redditurus est.	Działa podstępnie ten, kto żąda tego, co będzie musiał zwrócić.
Emptor curiosus esse debet.	Nabywca powinien być dociekliwy.
Ex maleficio non oritur contractus.	Kontrakt nie rodzi się z czynu bezprawnego.
Ex turpi causa non oritur actio.	Z niegodziwej sprawy roszczenie nie powstaje.
Fraus est accipere, quod non possis reddere.	Oszustwem jest przyjęcie tego, czego nie mógłbyś zwrócić.
Fraus latet in generalibus.	Oszustwo kryje się w ogólnikach.
Fur est qui dolo malo rem alienam contrectat.	Złodziejem jest ten, kto w złym zamiarze zagarnia cudzą rzecz.
Fur semper moram facere videtur.	Złodziej zawsze jest traktowany tak, jakby znajdował się w zwłoce.
Furtum est contrctatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus eius possessionisve.	Kradzież jest to bezprawne zagarnięcie rzeczy dla osiągnięcia korzyści, i to bądź z samej rzeczy, bądź jej używania, bądź posiadania.
Furtum ex affectu consistit.	Kradzież zależy od zamiaru.
Furtum sine affectu furandi non committitur.	Kradzieży nie popełnia się bez zamiaru jej dokonania.
Genus perire non censetur.	Gatunek nie ginie.
Hominem homini incommodo suum commodum augere est contra naturam.	Jest to wbrew naturze, by człowiek pomnażał swoją korzyść ze stratą drugiego człowieka.

Przestępstwa przeciwko mieniu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Male parta male dilabuntur.	Źle zdobyte nie służy.
Nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletioem.	Albowiem jest słusne z natury, by nikt nie stał się bogatszym ze szkodą drugiego.
Nam videri me dolum malum facere, qui ex aliena iactura lucrum quaeram.	Uważam za działającego bezprawnie tego, kto czerpie korzyść ze szkody drugiego.
Nemo commodando rem facit eius, cui commodat.	Nikt nie przekazuje na własność swojej rzeczy, gdy ją komuś użycza.
Nemo cum damno alterius locupletior fieri debet.	Nikt nie powinien stać się bogatszym kosztem krzywdy drugiego.
Nemo sibi ipse causam possessionis mutare potest.	Nikt sam nie może zmienić sobie podstawy posiadania.
Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt et consentiunt.	Wydaje się, że nikt nie oszukuje tych, którzy o tym wiedzą i na to się godzą.
Nihil commune habet proprietas cum possessione.	Własność nie ma nic wspólnego z posiadaniem.
Non bene, quae fuerit res male parta, perit.	Marnie przepada mienie w zły sposób nabyte.
Non debet lucrari ex alieno damno.	Nie można się wzbogacić z cudzej szkody.
Numquam nuda traditio transfert dominium.	Samo wydanie rzeczy nie przenosi własności.
Occasio furem facit.	Okazja czyni złodzieja.
Pacta, quae turpem causam continent, non sunt observanda.	Umowy zawarte dla haniebnej przyczyny nie powinny być respektowane.
Periculum est emptoris.	Ryzyko ponosi nabywca.
Possessor male fidei ullo tempore non praescribit.	Posiadacz w złej wierze bez względu na czas nie może zasiedzieć rzeczy.
Primo falli incommodum est, secundo stultum, tertio turpe.	Dać się oszukać po raz pierwszy to nieprzyjemność, po raz drugi to głupota, po raz trzeci to hańba.

Przestępstwa przeciwko mieniu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Quae non posuisti, ne tollas!	Czegoś nie położył, nie bierz!
Quae tua sunt, tibi habe quae mea, redde mihi.	To, co twoje sobie zachowaj, a co moje, oddaj mi.
Qui vim facit, dolo malo facit.	Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.
Receptores non minus delinquant quam latrones.	Paszerzy popełniają nie mniejsze przestępstwo niż rozbójnicy.
Res clamat ad dominum.	Rzecz zabrana zawsze chce wrócić do swego właściciela.
Res perit domino.	Szkoda wynikła z utraty rzeczy obciąża właściciela.
Sola cogitatio furti faciendi non facit furem.	Sam zamiar popełnienia kradzieży nie czyni jeszcze złodziejem.

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abigere	zagarniać; przywłaszczać
abusus	wyzysk
ad se vindicare	przywłaszczyć
ad valorem	według wartości; według rzeczywistej ceny
adulterator nummorum	falszerz pieniędzy
aggressura	napad rabunkowy; rozbój
animus furandi	zamiar dokonania kradzieży
animus rem sibi habendi	wola zatrzymania rzeczy dla siebie
annexus	zabór; zagarnięcie

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
argenti circumductio	defraudacja
argentum	srebro
argumentum ad crumenam	argument odwołujący się do kieszeni (łapówka),
arripere	porwać; zagarniać; przywłaszczać
assecuratio furti resarciendi	ubezpieczenie od kradzieży
aufferre	rabować
aurum	złoto
avaritia	żądza zysku
aversor	defraudant
bona	majątek; mienie; dobra; własność
bona mobilia	ruchomości; dobra ruchome
bona peritura	dobra zniszczalne; dobra doczesne
bonum	dobro; rzecz
cautio de periculo furti	ubezpieczenie od kradzieży
cautio furti resarciendi	ubezpieczenie od kradzieży
charta nummaria	banknot
clam ac furtim merces importare et exportare	uprawiać kontrabandę
clam exportare	szmuglować; przemycać
clam importare	szmuglować; przemycać
clam invecta	kontrabanda
clavis falsa	wytrych
cleptomania	kleptomania
cleptomania affectus	kleptoman
compilare	okraść; obrabować

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
culpa in contrahendo	zawinione naruszenie umowy
culpa in eligendo	wina w doborze
damnum emergens	szkoda rzeczywista
debitor	dłużnik
deceptor	aferzysta
decipere	oszukiwać; kantować
decoctor	defraudant pieniędzy państwowych
depeculari	okraść; rabować
despoliare	rabować
destruere	zniszczyć
devastare	zniszczyć
diripere	rabować
dolusus	oszukańczy; podstępny
dolus	podstęp; zły zamiar; oszustwo
effractorius	włamywacz
effraccio	włamanie
effractor	włamywacz
effractoria	włamanie
effringere	włamywać się
ereptio	rozbój; rabunek
ereptor	rozbójnik; rabus
evertere	niszczyć
excursus	napad rabunkowy; rozbój
fallacia	oszustwo

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
fallax	oszukańczy
fallere	oszukiwać; kantować
falli pati	dać się oszukać
falsa moneta	falszywy pieniądz
falsi crimen	przestępstwo oszustwa
falsus	oszukańczy
fraudare	oszukiwać; kantować; malwersować
fraudatio	malwersacja
fraudator	malwersant
fraudator	oszust; malwersant
fraudulentus	oszukańczy
fraus	oszustwo; malwersacja; szkoda
fur	złodziej
fur manifestus	zuchwały złodziej; jawny złodziej
furandi libido	kleptomania
furari	wykraść
furem comprehendere	ująć złodzieja
furem prendere	łapać złodzieja
fures rapinas partiti sunt	złodzieje podzielili łupy
furtim exportare	szmugłować; przemycać
furtim importare	szmugłować; przemycać
furtum	kradzież; złodziejstwo
furtum importata	kontrabanda
furtum usus	kradzież używania; krótkotrwałe użycie

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
globus latronum	banda rozbójnicza
grassator	rozbójnik miejski
grassatura	napad rabunkowy; rozbój
harpagare	wykradać
homo ad fallendum paratus	oszust
homo trium litterarum	złodziej (człowiek oznaczany trzema literami "fur")
iactura rei familiaris	utrata majątku
ignem subdere	podpalić
ignem subicere	podpalić
impensae	wydatki; nakłady
in fraudem fisci	na szkodę Skarbu Państwa
incendere	podpalić
incendiarius	podpalacz
incendii auctor	podpalacz
inferre damnum	wyrządzać szkodę
inflammare	podpalić
inserere ignem	zaprószyć ogień
intertrimentum	defraudacja; malwersacja; strata
irruere	włamywać się
irrumperere	włamywać się
ius in re	prawo do rzeczy
ius possidendi	prawo posiadania
ius proprietatis	prawo własności
latro	rozbójnik; rabuś; rozbojarz

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
latrocinatio	rozbój; bandytyzm
latrocinium	rozbój; rabunek
latronem comprehendere	ująć złodzieja
lucri causa	dla zysku
lucrum cessans	utracony zysk
malversatio	oszustwo
manifestum furtum	kradzież jawna
manus publicum	ciężar publiczny; danina publiczna
merces interdictae	kontrabanda; przemyt
merces prohibitae	kontrabanda; przemyt
merces vetitae	kontrabanda; przemyt
merx vetita	kontrabanda; przemyt
metus	obawa; strach; trwoga
metus causa	z obawy; ze strachu
minae	groźba
minatio	groźba
moneta chartacea	banknot
noxa	uszkodzenie; szkoda
noxia	uszkodzenie; szkoda
nudare	obrabować
nummi	waluta
nummi adulterini	pieniądze fałszywe
nummi extrerarum gentium	waluta obca
nummos adulterare	fałszować pieniądze

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
nummus chartarius	banknot
occupare	zagarniać; przywłaszczać
occupatio	zabór; zagarnięcie
orum	majątek; mienie; dobra
pactum in onus tertii	umowa na niekorzyść osoby trzeciej
peculator	defraudant pieniędzy państwowych
peculatum facere	defraudować środki publiczne; dopuszczać się malwersacji środków publicznych; popełnić nadużycie finansowe
peculatus	defraudacja pieniędzy państwowych; kradzież pieniędzy publicznych
pecunia	pieniądz; waluta
pecuniam avertere	defraudować
pecuniarum subsidium	środki finansowe
pecunias e publico intercipere	dopuszczać się malwersacji
per vim	przemocą; z użyciem przemocy
pirata	pirat; rozbójnik morski
populari	rabować
portorii fraudatio	kontrabanda
possessio iniusta	posiadanie niezgodne z prawem
possessio malae fidei	posiadanie w złej wierze
possessiones	posiadanie
possessor malae fidei	posiadacz w złej wierze
praedatio	rabunek
praedator	przestępca rozbójniczy; rozbojarz; rozbójnik; rabuś

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
praedatorius	rabunkowy
praedo	przestępca rozbójniczy; rozbojarz; rozbójnik; rabuś; bandyta
proprietas	własność
qui incendi initium facit	podpalacz
quidquid est proprium	własność
rapax	rabunkowy
rapere	zagarniać; przywłaszczać; rabować; porwać
rapina	łup
rapina	przestępstwo rozbójnicze; rabunek
raptor	rozbójnik; rozbojarz; rabuś
ratione valoris	według wartości
rem et fortunas amittere	stracić całe mienie
res	rzecz; przedmiot
res corporalis	rzecz materialna
res mobilis	rzecz ruchoma; ruchomość
res propria	własność
res publica	rzecz publiczna
sibi arrogare	przywłaszczyć
sibi assumere	przywłaszczyć
sibi vindicare	przywłaszczyć
sicarius	rozbójnik
spolia opima	obfite łupy
spoliare	obrabować; okraść
spoliatio	rabunek

Przestępstwa przeciwko mieniu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
succendere	podpalić
suggestio falsi	podsuniecie błędu; wprowadzenie w błąd
suppresio	malwersacja
suum facere	przywłaszczyć
usurpatio iuris	przywłaszczenie prawa
vectigalium fraudatio	kontrabanda
verba ad fallendum instructa	oszukańcze słowa
vivere ex rapto	żyć z rozboju

Rozdział V

Postępowanie karne

1. Uczestnicy postępowania karnego

1.1. Sąd

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab interlocutorio discedere iudici licet.	Sędziemu wolno odstąpić od postanowienia tymczasowego.
Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemywa się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.
Actor sequitur forum rei.	Oskarżyciel (powód) podąża za miejscem sądu oskarżonego (pозwanego).
Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.	Czynność dokonana przed sądem ma większą moc od dokonanej poza sądem.
Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.	Dla dobrego sędziego większe znaczenie mają argumenty aniżeli świadkowie.
Audi alteram partem.	Wysłuchaj drugiej strony.
Audi multa, loquere pauca.	Słuchaj dużo, mów mało.
Audiatur et altera pars.	Niech będzie wysłuchana druga strona.
Audienda et altera pars.	Niech zostanie wysłuchana i druga strona.
Aut dedere, aut iudicare.	Albo wydaj, albo osądź.

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Paremie łacińskie	Znaczenie
Bene iudicat, qui distinguit.	Dobrze sędzi ten, kto potrafi rozróżniać.
Boni iudicis est lites dirimere.	Dobrego sędziego cechuje umiejętność łagodzenia sporów.
Bonus iudex damnat improbanda, non odit.	Dobry sędzia karze niegodziwości bez nienawiści.
Bonus iudex varie personis causisque constituet.	Dobry sędzia rozstrzyga różnie, stosownie do osób i przypadków.
Crimen ibi puniendum, ubi commissum.	Za przestępstwo należy karać tam, gdzie je popełniono.
Cuius est solum, eius est usque ad coelum.	Czyja jest ziemia, tego władza nad nią sięga aż do nieba.
Da mihi factum, dabo tibi ius.	Daj mi fakt, a dam ci prawo.
De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sędzi ludzkich myśli.
De minimis non curat praetor.	Sędzia nie dba o błahostki.
Facilius iudex quam testis reiicitur.	Łatwiej jest wyłączyć z procesu sędziego aniżeli świadka.
Facta probantur, iura novit curia.	Fakty wymagają udowodnienia, przepisy prawa zna sąd.
Festinatio iudiciorum noverca.	Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)
Ignorantia iudicis foret calamitas innocentis.	Niewiedza sędziego jest zgubą niewinnego.
Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere.	Nieprawidłowe jest wydawanie wyroku lub opinii prawnej bez uwzględnienia całości ustawy, wyłącznie na podstawie jednego jej fragmentu.
Infamibus portae non pateant dignitatum.	Drzwi do sprawowania urzędów niechaj nie stoją otworem przed niegodnymi.

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Premie łacińskie	Znaczenie
Iudex aequitatem semper spectare debet.	Sędzia powinien mieć zawsze na uwadze zasadę słuszności.
Iudex damnatur, cum nocens absolvitur.	Sędziego się potępia, jeśli winowajca uszedł kary.
Iudex est lex loquens.	Sędzia jest mówiącą ustawą.
Iudex non debet lege clementior esse.	Sędzia nie powinien być łagodniejszy niż prawo.
Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Iudicis est ius dicere, non dare.	Zadaniem sędziego jest wymierzanie sprawiedliwości, a nie tworzenie prawa.
Iudicis est recti nec munere, nec prece flecti.	Cechą sprawiedliwego sędziego jest nie dać się ująć ani darem, ani prośbą.
Iudicis est semper in causis verum sequi.	Obowiązkiem sędziego jest iść w sprawach zawsze za prawdą.
Iudicium nihil est nisi publica merces.	Sąd nie jest niczym innym jak publicznym targiem.
Iura novit curia.	Sąd zna prawo.
Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia.	Mądrość prawnicza jest znajomością spraw boskich i ludzkich, wiedzą o tym, co sprawiedliwe i niesprawiedliwe.
Iurisdictio sine modica coercitione nulla est.	Sądownictwo nie istnieje bez umiarkowanych środków przymusu.
Ius est ars boni et aequi.	Prawo jest sztuką stosowania tego, co dobre i słuszne.
Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.	Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą przyznawania każdemu, co mu się należy.
Lex est exercitus iudicum tutissimus ductor.	Ustawa jest najpewniejszym przewodnikiem pracy sędziów.

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Paremie łacińskie	Znaczenie
Male verum examinat omnis corruptus iudex.	Źle bada prawdę każdy przekupny sędzia.
Minima non curat praetor.	Sędzia (pretor) nie dba o drobnostki.
Ne quis sit iudex in propria causa!	Niech nikt nie będzie sędzią we własnej sprawie!
Nec vox omnis iudicis iudicati continet auctoritatem.	Nie każde zdanie sędziego ma powagę wyroku.
Nemo est iudex in propria causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex idoneus in propria causa.	Nikt nie jest odpowiednim sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex in sua causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex sine actore.	Nie ma sędziego bez oskarżyciela (powoda).
Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur.	Nikt roztropny nie karze dlatego, że popełniono czyn zabroniony, lecz po to, by go nie popełnić.
Nihil iniquius venali iustitia.	Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny wymiar sprawiedliwości.
Non sufficit iudex sciat, sed ordine iurisdictionis scire oportet.	Nie wystarczy, by sędzia wiedział, lecz trzeba, by nabył wiedzę w drodze postępowania sądowego.
Nulla poena sine iudicio.	Nie ma kary bez sądu.
Optima est lex quae minimum relinquit arbitrio iudicis; optimus iudex qui minimumsibi.	Najlepsza jest ustawa, która najmniej zostawia swobodnej ocenie sędziego; najlepszym jest sędzia, który najmniej zostawia własnej ocenie.
Perspiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissus constituatur, quam causa deposcit.	Zadaniem sędziego jest baczyć, by nie orzeczono kary surowszej lub łagodniejszej, niż wymaga sprawa.
Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Paremie łacińskie	Znaczenie
Praetor ius dicere potest, facere non potest.	Sędzia może egzekwować prawo, tworzyć go nie może.
Prius quam exaudias, ne iudices.	Nie sądz, zanim nie wysłuchasz.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
Quidquid non discutitur, iustitia non putatur.	Cokolwiek nie jest rozważone, nie może uchodzić za sprawiedliwe.
Sapientis est mutare consilium.	Rzeczą mądrego jest zmieniać zdanie.
Sapientis iudicis est semper cogitare, quid lex cogat.	Mądry sędzia powinien stale rozważać to, co nakazuje prawo.
Scit bonus iudex non tam quid, quam qua damnet, cernere.	Dobry sędzia mniejszą wagę przykładą do tego, za co skaże, niż do tego, w jaki sposób.
Se damnat iudex, innocentem qui opprimit.	Siebie samego skazuje sędzia, który uciska niewinnego.
Suum mutare sententiam neminem posse.	Nikt nie może zmienić wydanego przez siebie wyroku.
Tam de se iudex iudicat quam de reo.	Sędzia wydaje wyrok zarówno na oskarżonego, jak i na siebie.
Testis non est iudicare.	Sądzenie nie należy do świadków.
Venales sunt sententiae, quae in mercedem a corruptis iudicibus proferuntur.	Sprzedajne są wyroki, które są ogłaszane za zapłatą przez skorumpowanych sędziów.
Xenia et dona excaecant oculos iudicum.	Upominki i dary zaślepiają oczy sędziów.

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
aeqabilitas	bezstronność
amplitudo	powaga; autorytet
apud iudices	przed sądem
arbitrium	władza decydowania
auctoritas	powaga; autorytet
causam agere	przewodzić proces (sprawę)
dies nefasti	dni, kiedy sąd nie działa (dni niepomysłne)
dies non iuridicus	dni, kiedy sąd nie działa
dignitas	powaga; autorytet
diiudicare	sądzić
ex cathedra	z mocy autorytetu; z mocy zajmowanego stanowiska; urzędowo; w sposób przecinający dyskusję
experientia	doświadczenie
forum	sąd właściwy do rozpoznania sprawy
forum delicti commissi	sąd właściwy ze względu na popełnienie czynu niedozwolonego
forum deprehensionis	sąd miejsca zatrzymania podejrzanego
forum domicilii	sąd właściwy ze względu na miejsce zamieszkania
forum externum	sąd zagraniczny
forum internum	sąd krajowy
gravitas	powaga; autorytet
gremium	zespół; ogół
in corpore	w całości; w komplecie; w pełnym składzie
in pleno	w komplecie; w pełnym składzie
inquisitor	sędzia śledczy

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
insignia dignitatis	oznaki godności
iudex	sędzia
iudex corruptus	sędzia skorumpowany
iudex inhabilis	sędzia niezdolny do orzekania; sędzia wyłączony ze sprawy
iudex suspectus	sędzia podejrzany
iudicare	sądzić; wydać wyrok
iudicium	sądownictwo
iudicium committere	sądzić
iudicium exercere	sądzić; osądzać
iudicium facere	sądzić
iudicium, ad quod provocari potest	sąd apelacyjny
iudicium, ad quod provocatione certatur	sąd apelacyjny
iuris dictionis potestas	sądownictwo
iurisdictio	sądownictwo
ius agere	sądzić
ius coercendi	prawo nakładania kar
ius dicere	sądzić; wymierzać sprawiedliwość
ius puniendi	prawo karania
iustitia	wymiar sprawiedliwości
lex fori	prawo miejsca sądu, gdzie toczy się proces
liber	niezawisły
limina imperii	granice władzy
maiestas	powaga; autorytet
modus procedendi	sposób procedowania; tryb postępowania

Uczestnicy postępowania karnego - sąd

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ope iudicis	na podstawie zarządzenia sędziego
quaesitor	sędzia śledczy
qui in sua potestate est.	niezawisły
qui iudicat	sędzia
qui iudicium exercet	sędzia
sententiam ferre	sądzić
sine ira et studio	bezzstronnie; bez gniewu i zawziętości
sine ira et studio iudicium facere	sądzić bezzstronnie
sui potens	niezawisły
vi praesidii	z prawa przysługującemu przewodniczącemu

1.2. Oskarżyciel publiczny

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżyciel publiczny

Paremie łacińskie	Paremie łacińskie
Actor sequitur forum rei.	Oskarżyciel (powód) podąża za miejscem sądu oskarżonego (pозwanego).
Actor venire debet instructor quam reus.	Oskarżyciel (powód) powinien przyjść do sądu lepiej przygotowany od oskarżonego (pозwanego).
Actore non probante reus absolvitur.	Gdy oskarżyciel (powód) nie popiera oskarżenia (powództwa), oskarżony (pозwany) zostaje uwolniony.
Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
Apices iuris non sunt iura.	Sztuczki prawne to nie prawo.

Cuius est solum, eius est usque ad coelum.	Czyja jest ziemia, tego władza nad nią sięga aż do nieba.
Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.
Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.	Ciężar dowodu spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.
Fortiter in re, suaviter in modo.	Stanowczo w rzeczy, łagodnie w sposobie.
Infamibus portae non pateant dignitatum.	Drzwi do sprawowania urzędów niechaj nie stoją otworem przed niegodnymi.
Magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum.	Urzędnik jest mówiącym prawem, prawo zaś niemym urzędnikiem.
Male nostro iure uti non debemus.	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
Ne quis sit iudex in propria causa!	Niech nikt nie będzie sędzią we własnej sprawie!
Nemo est iudex in propria causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex idoneus in propria causa.	Nikt nie jest odpowiednim sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex in sua causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex sine actore.	Nie ma sędziego bez oskarżyciela (powoda).
Nihil probat, qui nimium probat.	Niczego nie dowiedzie, kto chce zbyt wiele dowieść.
Nimum in altercando veritas amittitur.	W sporze zbyt gwałtownym ginie prawda.
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać powinien mieć dowód.
Qui nimium probat, nihili probat.	Kto zbyt wiele dowodzi, nie dowodzi niczego.
Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pozwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
Sapiens nihil affirmat, quod non probet.	Mądry człowiek nie twierdzi niczego, czego nie zdołałby dowieść.
Sapientis est mutare consilium.	Rzeczą mądrego jest zmieniać zdanie.

Si in ius vocat ito.	Jeśli oskarżyciel (powód) wzywa przed sąd, oskarżony (pozwany) niech idzie.
Ubi iudicat, qui accusat, vis, non lex valet.	Gdzie sądzi oskarżyciel, obowiązuje siła, nie prawo.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżyciel publiczny

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
accessit	przystąpił; przyłączył się
accusare	oskarżać
accusatio	oskarżenie
accusator	oskarżyciel
activum	strona czynna; strona działająca
actor publicus	prokurator
alter ego	przedstawiciel (drugi ja)
altera pars	przeciwnik w sporze; druga strona
apices iuris	sztuczki prawnicze; subtelności prawa
argumentatio	argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
ars bene dicendi	sztuka dobrego mówienia
causam agere	prowadzić proces (sprawę)
causam cognoscere	prowadzić śledztwo
causam defendere	bronić sprawy
causam perdere	przegrywać proces (sprawę)
cognitor civitatis	prokurator
crimen deferre	oskarżać

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżyciel publiczny

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
in crimen vocare	oskarżać
in iudicium ducere	oskarżać
in iudicium vocare	wnieść akt oskarżenia; oskarżać
iudex inhabilis	sędzia niezdolny do orzekania; sędzia wyłączony se sprawy
iudex suspectus	sędzia podejrzany
ius postulandi	prawo do występowania przed sądem
legitimatio ad causam	legitymacja do działania w sprawie
legitimatio ad processum	legitymacja procesowa
limina imperii	granice władzy
onus probandi	ciężar dowodzenia; obowiązek udowodnienia winy

1.3. Pokrzywdzony

Uczestnicy postępowania karnego - pokrzywdzony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Absens absentis curator esse nequit.	Nieobecny nie może być kuratorem nieobecnego.
Absens carens.	Nieobecny sam sobie szkodzi.
Accipere praestat quam inferre iniuriam.	Lepiej jest doznawać krzywd, niż je wyrządzać.
Actio autem nihil aliud est quam ius persequendi iudicio quod sibi debetur.	Powództwo nie jest niczym innym jak prawem dochodzenia na drodze sądowej tego, co się komu należy.

Uczestnicy postępowania karnego - pokrzywdzony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Actio non datur non damnificato.	Niepokrzywdzonemu nie przysługuje skarga.
Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus.	Słusznie jest wybaczać winy proszącemu o przebaczenie.
Affines sunt viri et uxoris cognati.	Powinowatymi są krewni męża i żony.
Bis de eadem re ne sit actio.	Skarga nie przysługuje dwa razy w tej samej sprawie.
Collegium non moritur.	Korporacja nie umiera.
Corpus humanum nullam recipit aestimationem.	Ciała człowieka nie da się wycenić.
Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.
De maiore et minore non variant iura.	Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.
Factum obit, monumenta manent.	Czyn przeminął, wspomnienia o nim pozostają.
Heres sustinet personam defuncti.	Spadkobierca podtrzymuje sytuację prawną zmarłego.
Iniuria non excusat iniuriam.	Bezprawie nie usprawiedliwia bezprawia.
Invitus agere nemo cogitur.	Nikogo nie zmusza się do wniesienia oskarżenia (powództwa) wbrew woli.
Lex non debet deficere conquerentibus in iustitia exhibenda.	Prawo nie powinno opuszczać tych, którzy szukają sprawiedliwości.
Male nostro iure uti non debemus.	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur.	Dziecko poczęte traktuje się jak już narodzone ilekroć chodzi o jego korzyść.
Patroni petulantiam litigator luit.	Strona ponosi konsekwencje swawoli adwokata.
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać powinien mieć dowód.

Uczestnicy postępowania karnego - pokrzywdzony

Paremie łacińskie	Znaczenie
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.
Qui per alium facit, per ipsum facere videtur.	Kto działa przez innego, sam uchodzi za działającego.
Quod quis per alium fecit, ipse fecit.	Kto działa przez innego, jakby działał sam.
Res perit domino.	Szkoda wynikła z utraty rzeczy obciąża właściciela.
Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pozwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
Si in ius vocat ito.	Jeśli oskarżyciel (powód) wzywa przed sąd, oskarżony (pozwany) niech idzie.
Suo quisque metu pericula metitur.	Każdy mierzy niebezpieczeństwo miarą własnego strachu.
Ubi est confessio, ibi est remissio.	Gdzie jest przyznanie się, tam jest i przebaczenie.
Veniae facilitas incentivum est delinquendi.	Łatwość przebaczenia zachęca do przestępstwa.
Veterem ferendo iniuriam invitas novam.	Znosząc starą krzywdę zapraszałyś do wyrządzenia ci nowej.
Vim vi defendere omnes leges omniaque iura permittunt.	Wszystkie ustawy i wszystkie prawa pozwalają bronić przed siłą za pomocą siły.

Uczestnicy postępowania karnego - pokrzywdzony

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
accesit	przystał; przyłączył się
accusare	oskarżać
coargutor	współoskarżyciel; oskarżyciel posiłkowy

Uczestnicy postępowania karnego - pokrzywdzony

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
concedere	przebaczać
condonare	przebaczać
damno affectus	pokrzywdzony; poszkodowany
damnum accipere	ponieść stratę
damnum capere	ponieść stratę
damnum facere	ponieść stratę
deterimentum carare	ponieść szkodę
detrimento affectus	pokrzywdzony; poszkodowany
eriptur persona	prawdziwe oblicze
ex voto	na zasadzie przyrzeczenia
exarmatus	bezbronny
extra periculum	być poza niebezpieczeństwem
homo artifex	człowiek artysta
homo creator	człowiek twórca
iacturam facere	ponieść stratę
ignoscere	przebaczać
incommodum	przykrość; szkoda
inermis	bezbronny
iniuriam sibi illatam esse existimare	poczuć się skrzywdzonym
iniuriam sibi illatam esse putare	poczuć się skrzywdzonym
ius postulandi	prawo do występowania przed sądem
laborare	być w niebezpieczeństwie
legitimatio ad causam	legitymacja do działania w sprawie
legitimatio ad processum	legitymacja procesowa

Uczestnicy postępowania karnego - pokrzywdzony

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
mente deseri	stracić przytomność
meritae remissio	przebaczenie
misericordia	miłosierdzie; współczucie; litość
molestia	przykrość
molestia affici	doznać przykrości
molestiam accipere	doznać przykrości
molestiam capere	doznać przykrości
panicus terror	paniczny lęk
pati	cierpieć; odczuwać ból
poenae remissio	przebaczenie
qui una cum accusatore accusat	współoskarżyciel; oskarżyciel posiłkowy
qui una cum accusatore coarguit	współoskarżyciel; oskarżyciel posiłkowy
status nascendi	stan rodzenia się; stan powstawania
tutor	opiekun prawny; kurator; obrońca
venia	przebaczenie
veniam dare	przebaczanie
veniam impetrare	uzyskać przebaczenie
victima	pokrzywdzony; ofiara

1.4. Oskarżony (podejrzany)**Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)**

Paremie łacińskie	Znaczenie
Absens carens.	Nieobecny sam sobie szkodzi.
Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemuje się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.
Accipere praestat quam inferre iniuriam.	Lepiej jest doznawać krzywd, niż je wyrządzać.
Accusare nemo se debet.	Nikt nie ma obowiązku oskarżać samego siebie.
Actor sequitur forum rei.	Oskarżyciel (powód) podąża za miejscem sądu oskarżonego (pozwanego).
Actor venire debet instructor quam reus.	Oskarżyciel (powód) powinien przyjść do sądu lepiej przygotowany od oskarżonego (pozwanego).
Actore non probante reus absolvitur.	Gdy oskarżyciel (powód) nie popiera oskarżenia (powództwa), oskarżony (pozwany) zostaje uwolniony.
Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
Ad turpia nemo obligatur.	Nikt nie jest zobowiązany do niegodziwości.
Aequo animo poenam, qui meruere, ferant.	Niech ze spokojem znoszą karę ci, którzy na nią zasłużyli.
Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus.	Słusznie jest wybaczać winy proszącemu o przebaczenie.
Affines sunt viri et uxoris cognati.	Powinowatymi są krewni męża i żony.
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Animi conscientia improbi excruciantur tum etiam poenae timore; qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando.	Niegodziwi cierpią udrękę sumienia również z powodu kary, którą już ponoszą, albo stale żywią obawę, by kiedyś jej nie ponieść.
Audi multa, loquere pauca.	Słuchaj dużo, mów mało.
Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.
Confessio est regina probationum.	Przyznanie się do winy to królowa dowodów.
Confessio non est probatio.	Przyznanie się do winy nie jest dowodem.
Confessus pro iudicato habetur.	Przyznającego się do winy uważa się za skazanego.
Crimene ab uno disce omnes.	Po tej jednej zbrodni poznasz wszystkich.
Crimina morte extinguuntur.	Przestępstwa wygasają wskutek śmierci sprawy.
Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.
De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sędzi ludzkich myśli.
De maiore et minore non variant iura.	Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.
Delicta parentum liberis non nocent.	Przestępstwa rodziców nie szkodzą dzieciom.
Difficile est crimen non prodere vultu.	Trudno nie zdradzić zbrodni wyrazem twarzy.
Error iuris nocet.	Błąd co do prawa szkodzi.
Existimatio est dignitatis inlaesae status, legibus ac moribus comprobatus, qui ex delicto nostro auctoritate legum aut minuitur aut consumitur.	Cześć obywatelska jest to stan nienaruszonej godności, uznany przez ustawy i obyczaje, który z mocy ustaw może ulec ograniczeniu lub utracie przez nasze przestępstwo.
Extinguitur crimen mortalitate.	Wraz ze śmiercią wygasa przestępstwo.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Extrema necessitas extremis nititur rationibus.	Ostateczna konieczność posługuje się ostatecznymi argumentami.
Falsum in uno, falsum in omnibus.	Fałszywe w jednej sprawie, fałszywe we wszystkich
Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succurritur.	Prawie we wszystkich procesach karnych uwzględnia się zarówno wiek, jak i brak doświadczenia.
Furiosi nulla voluntas est.	Chory umysłowo nie ma woli.
Furiosus absentis loco est.	Sytuacja prawna chorego umysłowo jest podobna do sytuacji prawnej nieobecnego.
Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid agat.	Chory umysłowo nie może dokonywać żadnej czynności prawnej, ponieważ nie rozumie, co czyni.
Geminat peccatum, quem delicti non pudet.	Podwaja swą winę, kto nie wstydzi się przestępstwa.
Gloria peccati nulla petenda sui est.	Nie należy chlubić się grzechem.
Habemus confitentem reum.	Mamy oskarżonego uznającego winę.
Habemus optimum testem confitentem reum.	Najlepszym świadkiem jest przyznający się do winy oskarżony.
Homo homini lupus est.	Człowiek człowiekowi wilkiem.
Homo homini monstrum est.	Człowiek człowiekowi potworem.
Homo improbus beatus non est.	Człowiek nieuczciwy nie jest szczęśliwy.
Ignorantia iudicis foret calamitas innocentis.	Niewiedza sędziego jest zgubą niewinnego.
Improbi semper sunt in metu, ne poena afficiantur aliquando.	Ludzie nieuczciwi są ciągle w strachu, aby nie byli kiedyś ukarani.
In dubiis reus est absolvendus.	W sprawach wątpliwych oskarżony jest zwalniany.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Paremie łacińskie	Znaczenie
In dubio pro reo.	W razie wątpliwości [rozstrzygać należy] na korzyść oskarżonego.
In pari delicto potior est conditio possidentis, defendentis.	W równym przestępstwie, lepsza jest sytuacja oskarżonego.
Infamibus portae non pateant dignitatum.	Drzwi do sprawowania urzędów niechaj nie stoją otworem przed niegodnymi.
Innocens fortunam non testes timet.	Niewinny obawia się złego losu, a nie świadków.
Iuris ignorantia non excusat.	Nieznajomość prawa nie usprawiedliwia (nie może być wymówką).
Legem nocens veretur, fortunam innocens.	Winny lęka się prawa, niewinny losu.
Lex iusto non est posita.	Prawo nie dla sprawiedliwego jest ustanowione.
Mala causa silenda est.	W złej sprawie najlepiej milczeć.
Male nostro iure uti non debemus.	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
Melior est conditio defendentis.	Korzystniejsze jest położenie broniącego się.
More vulgi suum quisque flagitium aliis obiectat.	Powszechnym jest (na podobieństwo pospółstwa), że każdy swoją zbrodnię zarzuca innym.
Mores bonos mala vitiant consortia.	Dobre obyczaje psuje złe towarzystwo.
Mors omnia iura solvit.	Śmierć znosi wszelkie prawa.
Mortui poenam non dant.	Umarli nie ponoszą kary.
Necessitas probandi incumbit ili, qui agit.	Konieczność dowodu obciąża tego, kto oskarża.
Nemo duarum civitatum civis esse potest.	Nikt nie może być obywatelem dwóch państw.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nemo prohibetur pluribus defensionibus uti.	Nikommu nie zakazuje się posługiwania wieloma środkami obrony.
Nemo repente fuit turpissimus.	Nikt nagle nie stał się szubrawcem.
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikogo nie można zmusić do oskarżania siebie.
Nil melius quam cum ratione tacere.	Nic nie ma lepszego nad rozsądne milczenie.
Non ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Non tam facile, parricidium excusari potest, quam fieri.	Nie tak łatwo usprawiedliwić zabójstwo krewnego, jak go dokonać.
Nona ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Nullus describatur reus, priusquam convincatur.	Nikogo nie wolno uznawać za winnego przed skazaniem.
Nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur.	Wydaje się, że nie postępuje nieuczciwie ten, kto korzysta ze swojego prawa.
Omne nefas veris abluitur lacrimis.	Znamię wszelkiego występku zmywają szczere łzy.
Omnia sunt incerta, cum a iure discesseris.	Wszystko jest niepewne, kiedy oddalisz się od prawa.
Oratio pro domo sua.	Mowa we własnej obronie. (Mowa w interesie swego domu.)
Patroni petulantiam litigator luit.	Strona ponosi konsekwencje swawoli adwokata.
Poena constituitur in emendationem hominum.	Kary ustanawia się dla poprawy człowieka.
Poenitentia sera raro est vera.	Późna skrucha rzadko jest szczera.
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.
Qui mandat, ipse fecisse videtur.	Kto coś nakazuje, sam uważany jest za sprawcę.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Qui non appellat, approbare videtur sententiam.	Kto się nie odwołuje, ten akceptuje wyrok.
Qui peccat ebrius, luat sobrius.	Kto grzeszy po pijanemu, pokutuje na trzeźwo.
Qui per alium facit, per ipsum facere videtur.	Kto działa przez innego, sam uchodzi za działającego.
Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
Qui semel malus, semper malus.	Kto raz okazał się zły, jest nim zawsze.
Quicumque turpi fraude semel innotuit, etiamisi verum dicit, amitti fidem.	Ktokolwiek raz dał się poznać jako sprawca haniebnego oszustwa, ten choćby mówił prawdę, traci wiarygodność.
Quisque praesumitur bonus ac iustus, donec probetur contrarium.	Każdy dopóty uchodzi za dobrego i prawego, dopóki nie udowodni mu się czegoś przeciwnego.
Quod ab initio vitiosum est, tractu temporis convalescere non potest.	Co od początku jest występne, z biegiem czasu nie zdoła zmienić się na lepsze.
Quod quis per alium fecit, ipse fecit.	Kto działa przez innego, jakby działał sam.
Regina probationum confessio.	Przyznanie się to królowa dowodów.
Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pozwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
Reus non tenetur loqui contra se.	Oskarżony nie jest zobowiązany zeznawać przeciwko sobie.
Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.	Lepiej jest uwolnić popełniającego przestępstwo niż skazać niewinnego.
Semel absolutus, semper absolutus	Raz uniewinniony, na zawsze uniewinniony.
Semel malus, semper malus.	Kto raz postąpił źle, jest zawsze uważany za złego.
Si in ius vocat ito.	Jeśli oskarżyciel (powód) wzywa przed sąd, oskarżony (pozwany) niech idzie.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Paremie łacińskie	Znaczenie
Si poenitet, haud nocet error.	Jeśli jest skrucha, błąd nie szkodzi.
Stultum est quaeri de adversis, ubi culpa tua est.	Jeśli wina jest u ciebie, głupio jest szukać jej u innych.
Suam quisque culpam auctores ad negotia transferunt.	Sprawcy własną winę przenoszą na okoliczności.
Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.	Nikt nie jest zobowiązany do ujawnienia swego wykroczenia.
Ubi est confessio, ibi est remissio.	Gdzie jest przyznanie się, tam jest i przebaczenie.
Veniae facilitas incentivum est delinquendi.	Łatwość przebaczenia zachęca do przestępstwa.
Verba innocenti reperire facile est.	Niewinnemu łatwo jest znaleźć słowa wyjaśnienia.

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
absente reo	pod nieobecność oskarżonego
ad mendacia confugere	uciec się do kłamstwa
alibi	bytność w innym miejscu podczas popełnienia przestępstwa jako dowód niewinności (gdzie indziej)
argumenta delere	zacierać ślady
beneficiarius	korzystający z przywileju
causam defendere	bronić sprawy
causam perdere	przegrywać proces (sprawę)
coactor delicti	współsprawca przestępstwa

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
cocitator	podżegacz
compos mentis	będący przy zdrowych zmysłach
concitator	podżegacz; prowokator
conferre culpam	zrzucać winę
confiteor	przyznaję się; wyznaję
confiteri	przyznać się; wyjaśniać
debitor	dłużnik
doli capax	skłonny do podstępu
eriptur persona	prawdziwe oblicze
error in persona	błąd co do osoby; pomyłka co do osoby
et consortes	i współnicy; i współtowarzysze; wraz ze współnikami
ex mandato	na polecenie
faex populi	męty społeczne
falsa accusatio	fałszywe oskarżenie
fingere	zmyślać; kłamać
forum deprehensionis	sąd miejsca zatrzymania podejrzanego
gravis notae maculae	obciążony hańbą (obciążony wyraźną plamą)
helleboro indiget	chory psychicznie (potrzebujący ciemierzycy)
homo creator	kowal własnego losu (twórca samego siebie)
homo facinorosus	zbrodniarz
homo maleficus	zbrodniarz
homo nefarius	zbrodniarz
homo rapax	człowiek zachłanny
homo sceleratus	zbrodniarz

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
homo trium litterarum	złodziej (człowiek oznaczany trzema literami "fur")
impos animi	słaby na umyśle; upośledzony
impunis	bezkarny
in banco iudicis	na ławie sądowej
in flagranti crimine comprehensi	schwytni na gorącym uczynku w chwili popełnienia przestępstwa
in suspicionem cadere	ściągnąć na siebie podejrzenie
in suspicionem venire	ściągnąć na siebie podejrzenie
in suspicionem vocari	ściągnąć na siebie podejrzenie
incommodo afficere	sprawić przykrość
incommodum afferre	sprawić przykrość; wyrządzić szkodę
infitari	nie przyznać się
insocialis	aspołeczny
intraneus	wyróżniony spośród tłumu; osoba o szczególnych, wskazanych w ustawie właściwościach
ius postulandi	prawo do występowania przed sądem
lanius	oprawca
lapsus memoriae	błąd pamięci
lapsus temporis	błąd wynikający z upływu czasu
latro	przestępca; gangster; bandyta
latro	rozbójnik; rabuś; rozbojarz
lavare manus	uchylać się od odpowiedzialności (umywać ręce)
legitimatio ad causam	legitymacja do działania w sprawie
legitimatio ad processum	legitymacja procesowa
lex patriae	prawo ojczyznie

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
memoriae amissio	amnezja
mendax	kłamca
mentiri	kłamać; mówić nieprawdę; zmyślać
molestia afficere	sprawić przykrość
molestiam afferre	sprawić przykrość
molestiam exhibere	sprawić przykrość
nomen nescio (n.n.)	osoba nieznana; niewiadomego imienia; nazwisko nieznane
nomen nominandum	imię nieznane, ale które powinno być wymienione
non notus (n.n.)	osoba nieznana; nieznany; nienotowany
obolivio	amnezja
particeps criminis	uczestnik zbrodni; współsprawca
persona suspecta	osoba podejrzana
persona turpis	osoba niegodziwa
praedro gregalis	przestępca; gangster; bandyta
praetexere	zmyślać
pro domo sua	w swojej sprawie (w obronie własnego domu)
qui accusatur	oskarżony
qui pro quo	pomyłka co do osoby (jeden zamiast drugiego)
qui scelere se astrinix	sprawca zbrodni
qui scelus admisit	sprawca zbrodni
qui scelus patravit	sprawca zbrodni
rationem reddere iubere	pociągnąć do odpowiedzialności
reus	oskarżony
se defendere	odpowiadać przed sądem

Uczestnicy postępowania karnego – oskarżony (podejrzany)

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
semper fugitiosus	wieczny uciekinier
sons	winny
spiritus movens	główny sprawca; motor działania; siła sprawcza
status civitatis	obywatelstwo
suspectum esse	być podejrzanym
suspectus	podejrzany
suspiciosus	podejrzany
tecto nomine	beziemiennie; ukrywszy swoje nazwisko
venia primum deliquenti	przebaczenie przestępcy, który pierwszy raz popełnił przestępstwo
veniam impetrare	uzyskać przebaczenie
veniam petere	prosić o przebaczenie

1.5. Nieletni

Uczestnicy postępowania karnego – nieletni

Premie łacińskie	Znaczenie
Curatorem habenti curator non datur.	Nie daje się kuratora temu, kto go już ma.
Delicta parentum liberis non nocent.	Przestępstwa rodziców nie szkodzą dzieciom.
Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succurritur.	Prawie we wszystkich procesach karnych uwzględnia się zarówno wiek, jak i brak doświadczenia.
In parvulis nulla deprehenditur culpa.	Dzieciom nie przypisuje się winy.

Uczestnicy postępowania karnego – nieletni

Paremie łacińskie	Znaczenie
Infans et qui infanti proximus est non multum a furioso differt, quia huius aetati pupilli nullum intellectum habent.	Dziecko i ten kto jest wiekiem bardzo bliski dziecku, niewiele różni się od chorego umysłowo, ponieważ podopieczni w tym wieku nie mają żadnego rozeznania.
Iuvenale vitium est regere non posse impetum.	Jest to błąd młodzieńczy, nie móc pohamować popędu.
Malitia supplet aetatem.	Natężenie zła uzupełnia wiek.
Mores bonos mala vitiant consortia.	Dobre obyczaje psuje złe towarzystwo.
Noxa caput sequitur.	Odpowiedzialność za szkodę podopiecznego ponosi zwierzchnik rodziny.
Quiescere iuventus nescit.	Młodzież nie umie trwać w spokoju.
Quod ab initio vitiosum est, tractu temporis conualescere non potest.	Co od początku jest występne, z biegiem czasu nie zdoła zmienić się na lepsze.
Teneros animos aliena opprobria saepe absterrent vitiis.	Napomnienia innych często odstraszą młode dusze od złego.
Tutor incertus dari non potest.	Nie można ustanowić opiekunem osoby nieokreślonej.
Tutor personae, non rei vel causae datur.	Opiekuna ustanawia się dla osoby, a nie rzeczy czy sprawy.
Tutor personam pupilli auget.	Opiekun wspomaga osobę pupila.
Ubi peccat aetas maior, male discit minor.	Gdzie grzeszy starość, tam młodość uczy się zła.

Uczestnicy postępowania karnego – nieletni

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
adulescens	nieletni

Uczestnicy postępowania karnego – nieletni

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
alumnus	wychowanek
beneficiarius	korzystający z przywileju
corrumpere	wykolejać; sprowadzać na złą drogę; demoralizować
culpa in custodiendo	wina w nadzorze
cum animo corrigendi	w zamiarze (celu) wychowawczym
cura	dbałość; troska; opieka
cura	kuratela; nadzór; piecza
curatore uti	być pod kuratelą
delicta iuventutis	grzechy młodości
depravare	wykolejać; sprowadzać na złą drogę; demoralizować; deprawować
depravatio	deprawacja; demoralizacja
depravatio morum	deprawacja; demoralizacja
deturpare	deprawować; demoralizować
disciplina	wychowanie
docens	wychowawczy
educans	wychowawczy
educatio	wychowanie
favor minoris	przychylność dla małoletniego
homo perditus	wykolejeniec; człowiek zdemoralizowany
humanitas	człowieczeństwo; wychowanie
impubes	małoletni
in loco parentis	zamiast rodzica
instituens	wychowawczy

Uczestnicy postępowania karnego – nieletni

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
institutio	wychowanie
iuvenes	młodzież
iuventa	młodzież
iuventus	młodzież
nondum adulta aetae	małoletni
peccata adolescentiae	grzechy młodości
per favorem	z łaski; łaskawiej; z przychylności; przychylniej
perditus	człowiek zdemoralizowany; wykolejeniec
puerilis	nieletni
qui sui iuris nondum est	nieletni
tutela	kuratela
tutela legitima	opieka ustawowa
tutore uti	być pod kuratelą
tutorem dare	wyznaczyć kuratelę
tutorem instituere	wyznaczyć kuratelę
venia primum deliquenti	przebaczenie przestępcy, który pierwszy raz popełnił przestępstwo
vitia aetatis	błędy właściwe wiekowi
vitia iuventutis	błędy młodości

1.6. Pełnomocnik**Uczestnicy postępowania karnego – pełnomocnik**

Paremie łacińskie	Znaczenie
Absens absentis curator esse nequit.	Nieobecny nie może być kuratorem nieobecnego.
Aliena negotia exacto officio geruntur.	Cudze sprawy prowadzi się z należyłą starannością.
Apices iuris non sunt iura.	Sztuczki prawne to nie prawo.
Factum executoris factum partis.	Czynność przedstawiciela jest czynnością strony.
Invitus procurationem suscipere nemo cogitur.	Nikogo wbrew jego woli nie zmusza się do podjęcia się pełnomocnictwa.
Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia.	Mądrość prawnicza jest znajomością spraw boskich i ludzkich, wiedzą o tym, co sprawiedliwe i niesprawiedliwe.
Magnum est emolumentum iustitia.	Bardzo zyskownym zajęciem jest wymiar sprawiedliwości.
Malum consilium consultori pessimum.	Zła rada najbardziej szkodzi doradcy.
Mandatarius terminos sibi positos transgredi non potest.	Zleceniobiorca nie może przekraczać granic mu wyznaczonych.
Patroni petulantiam litigator luit.	Strona ponosi konsekwencje swawoli adwokata.
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.
Qui per alium facit, per ipsum facere videtur.	Kto działa przez innego, sam uchodzi za działającego.
Quod quis per alium fecit, ipse fecit.	Kto działa przez innego, jakby działał sam.

Uczestnicy postępowania karnego – pełnomocnik

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
alter ego	przedstawiciel (drugi ja)
dicere causam	prowadzić sprawę przed sądem; reprezentować kogoś przed sądem
falsus procurator	pełnomocnik działający bez umocowania
in nomine	w imieniu; z polecenia
iuris consultus	radca prawny; prawnik
ius postulandi	prawo do występowania przed sądem
legitimatio ad causam	legitymacja do działania w sprawie
legitimatio ad processum	legitymacja procesowa
negotiorum gestio	prowadzenie cudzych spraw bez pełnomocnictwa
per procura (per pro.)	na podstawie pełnomocnictwa; w zastępstwie; na mocy pełnomocnictwa
per procurationem	przez pełnomocnika
subsidio venire	przyjść z pomocą

1.7. obrońca

Uczestnicy postępowania karnego – obrońca

Paremie łacińskie	Znaczenie
Absens absentis curator esse nequit.	Nieobecny nie może być kuratorem nieobecnego.
Advocatus non accusat.	Adwokat nie oskarża.
Advocatus, sed non latro.	Adwokat obrońcą człowieka, a nie jego czynów. (Adwokat, ale nie łotr.)

Uczestnicy postępowania karnego – obrońca

Paremie łacińskie	Znaczenie
<i>Aliena negotia exacto officio geruntur.</i>	Cudze sprawy prowadzi się z należyłą starannością.
<i>Apices iuris non sunt iura.</i>	Sztuczki prawne to nie prawo.
<i>Factum executoris factum partis.</i>	Czynność przedstawiciela jest czynnością strony.
<i>Fortiter in re, suaviter in modo.</i>	Stanowczo w rzeczy, łagodnie w sposobie.
<i>Invitus procurationem suscipere nemo cogitur.</i>	Nikogo wbrew jego woli nie zmusza się do podjęcia się pełnomocnictwa.
<i>Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia.</i>	Mądrość prawnicza jest znajomością spraw boskich i ludzkich, wiedzą o tym, co sprawiedliwe i niesprawiedliwe.
<i>Magnum est emolumentum iustitia.</i>	Bardzo zyskownym zajęciem jest wymiar sprawiedliwości.
<i>Male nostro iure uti non debemus.</i>	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
<i>Malum consilium consultori pessimum.</i>	Zła rada najbardziej szkodzi doradcy.
<i>Mandatarius terminos sibi positos transgredi non potest.</i>	Zleceniobiorca nie może przekraczać granic mu wyznaczonych.
<i>Nemo prohibetur pluribus defensionibus uti.</i>	Nikomu nie zakazuje się posługiwania wieloma środkami obrony.
<i>Nihil probat, qui nimium probat.</i>	Niczego nie dowiedzie, kto chce zbyt wiele dowieść.
<i>Nimum in altercando veritas amittitur.</i>	W sporze zbyt gwałtownym ginie prawda.
<i>Patroni petulantiam litigator luit.</i>	Strona ponosi konsekwencje swawoli adwokata.
<i>Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.</i>	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.
<i>Qui nimium probat, nihili probat.</i>	Kto zbyt wiele dowodzi, nie dowodzi niczego.

Uczestnicy postępowania karnego – obrońca

Powieści łacińskie	Znaczenie
Qui per alium facit, per ipsum facere videtur.	Kto działa przez innego, sam uchodzi za działającego.
Quod quis per alium fecit, ipse fecit.	Kto działa przez innego, jakby działał sam.
Sapiens nihil affirmat, quod non probet.	Mądry człowiek nie twierdzi niczego, czego nie zdołałby dowieść.

Uczestnicy postępowania karnego – obrońca

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
advocatus	obrońca; adwokat
agere desinere	zakończyć praktykę adwokacką
alter ego	przedstawiciel (drugi ja)
altera pars	przeciwnik w sporze; druga strona
apices iuris	sztuczki prawnicze; subtelności prawa
argumentatio	argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
ars bene dicendi	sztuka dobrego mówienia
causam defendere	bronić sprawy
causam perdere	przegrywać proces (sprawę)
causas agere coepisse	zacząć praktykę adwokacką
causidicus	adwokat; mecenas
de foro decedere	zakończyć praktykę adwokacką
defensor	obrońca
dicere causam	prowadzić sprawę przed sądem; reprezentować kogoś przed sądem

---

Uczestnicy postępowania karnego – obrońca

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
falsus procurator	obrońca działający bez umocowania
forum attingere	zacząć praktykę adwokacką
in nomine	w imieniu; z polecenia
ius postulandi	prawo do występowania przed sądem
legitimatío ad causam	legitymacja do działania w sprawie
legitimatío ad processum	legitymacja procesowa
merces causidici	należność adwokata
negotiorum gestio	prowadzenie cudzych spraw bez pełnomocnictwa
palaestra	palestra
patronus	obrońca
per procura (per pro.)	na podstawie pełnomocnictwa; w zastępstwie; na mocy pełnomocnictwa
per procurationem	przez pełnomocnika
pretium causidici	należność adwokata
subsidio venire	przyjść z pomocą

1.8. Świadek

Uczestnicy postępowania karnego – świadek

Paremie łacińskie	Znaczenie
Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.
Facilius iudex quam testis reiicitur.	Łatwiej jest wyłączyć z procesu sędziego aniżeli świadka.

Uczestnicy postępowania karnego – świadek

Paremie łacińskie	Znaczenie
Factum obit, monumenta manent.	Czyn przeminął, wspomnienia o nim pozostają.
Falsum in uno, falsum in omnibus.	Fałszywe w jednej sprawie; fałszywe we wszystkich
Inimico testi credere non oporet.	Nieprzyjaznemu świadkowi nie należy wierzyć.
Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.
Magis creditur duobus testibus affirmantibus, quam mille negantibus.	Bardziej się wierzy dwóm świadkom twierzącym niż tysiącom przeczącym.
Mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus.	Kłamcy nie wierzymy, nawet gdy mówi prawdę.
Mendax in uno, mendax in omnibus.	Kłamca w jednej sprawie jest kłamcą we wszystkich.
Nemo testis in propria causa.	Nikt nie jest świadkiem we własnej sprawie.
Non ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Plus est oculatus testis unus quam auriti decem.	Więcej znaczy jeden świadek naoczny niż dziesięciu ze słyszenia.
Quicumque turpi fraude semel innotuit, etiamisi verum dicit, amitti fidem.	Ktokolwiek raz dał się poznać jako sprawca haniebnego oszustwa, ten choćby mówił prawdę, traci wiarygodność.
Quod iuratum est, id servandum est.	Co zostało zaprzysiężone, tego należy dotrzymać.
Recognitio nihil dat novi.	Potwierdzenie zeznania nie wnosi nic nowego.
Testibus non testimoniis creditur.	Wierzy się świadkom, nie ich świadectwom.
Testimonium unius non valet.	Świadectwo jednego tylko świadka nic nie znaczy.
Testis causam suae absentiae iudici notam facere debet.	Świadek powinien wyjaśnić sędziemu przyczynę swej nieobecności na rozprawie.

Uczestnicy postępowania karnego – świadek

Paremie łacińskie	Znaczenie
Testis non est iudicare.	Sądzenie nie należy do świadków.
Testis rite citatus pareat.	Świadek prawidłowo wezwany powinien się stawić.
Testis unus, testis nullus.	Jeden świadek to żaden świadek.
Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.	Nikt nie jest zobowiązany do ujawnienia swego wykroczenia.
Verum tacere et falsum asserere paria sunt.	Tym samym jest przemilczeć prawdę, co twierdzić nieprawdę.

Uczestnicy postępowania karnego – świadek

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad oculos	na oczach; naocznie
antestari	wzywać na świadka
argumentum magnum	dowód naoczny
beneficiarius	korzystający z przywileju
classicus testis	wiarygodny świadek
contestari	wezwać na świadka
credibilis	wiarygodny
falsum iurare	falszywie przysięgać
falsum ius iurandum	falszywa przysięga
fides	przyrzeczenie
fides Graeca	wiarołomność (grecka wierność)
fides Punica	wiarołomność (wierność punicka)

Uczestnicy postępowania karnego – świadek

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
fingere	zmyślać; kłamać
gravissimus testis	naczelny świadek
ignotus	incognito
in quaestione dicere	zeznawać w śledztwie
indicium facere	zeznawać
iurare	przysięgać
iure iurando alligare	związywać przysięgą
iuro	przysięgam na to
ius iurandum	przysięga
ius iurandum dare	przysięgać
ius iurandum interponere	przysięgać
ius iurandum iurare	przysięgać
lapsus memoriae	błąd pamięci
lapsus temporis	błąd wynikający z upływu czasu
memoria bona praeditum esse	mieć dobrą pamięć
memoria vigere	mieć dobrą pamięć
memoriae amissio	amnezja
mendax	kłamca
mentiri	kłamać; mówić nieprawdę; zmyślać
nemini notus	incognito
obolivio	amnezja
peierare	fałszywie przysięgać
periurare	fałszywie przysięgać; krzywoprzysięstwo
periurium	fałszywie przysięgać; krzywoprzysięstwo

Uczestnicy postępowania karnego – świadek

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
periurius	krzywoprzysięzca
polliceri	przyrzec
pollicitatio	przyrzeczenie
praetexere	zmyślać
probabilis	prawdopodobny; wiarygodny
profitere	zeznawać dobrowolnie
promissio	przyrzeczenie
promissum	przyrzeczenie
promittere	przyrzec
punica fides	słowo wiarołomne (punickie słowo)
tecto nomine	beziemiennie; ukrywający swoje nazwisko
testari	wezwać na świadka
testem interrogare	przesłuchać świadka
testis	świadek
testis classicus	świadek wiarygodny
testis oculatus	naoczny świadek
testis principalis	główny świadek
verax	prawdomówny
verbis conceptis iurare	przysięgać słowami ustalonej formuły
veridicus	prawdomówny
verisimilis	prawdopodobny; wiarygodny
verum dicere	mówić prawdę

1.9. Biegły**Uczestnicy postępowania karnego – biegły**

Paremie łacińskie	Znaczenie
Crede experto.	Wierz biegłemu.
Cuilibet in arte sua credendum.	Każdemu należy wierzyć w sprawach jego rzemiosła.
Experto credite.	Ufajcie doświadczonemu.
Multi multa sciunt, nemo omnia.	Wielu wie dużo, nikt wszystkiego.
Nemo iudex idoneus in propria causa.	Nikt nie jest odpowiednim sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex in sua causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
Omnis labor optat praemium.	Każda praca wymaga wynagrodzenia.
Quod iuratum est, id servandum est.	Co zostało zaprzysiężone, tego należy dotrzymać.

Uczestnicy postępowania karnego – biegły

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ex professo	z racji zawodu; ze znajomością rzeczy; według swej specjalności; z powołania
ex voto	na zasadzie przyrzeczenia
fides	przyrzeczenie; wierność; przysięga
fides Graeca	wiarołomność (grecka wierność)
fides Punica	wiarołomność (wierność punicka)

Uczestnicy postępowania karnego – biegły

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
intellegens	rzecznawca
iudex inhabilis	sędzia niezdolny do orzekania; sędzia wyłączony se sprawy
iudex suspectus	sędzia podejrzany
iurare	przysięgać
iure iurando alligare	związywać przysięgą
iuro	przysięgam na to
ius iurandum	przysięga
ius iurandum dare	przysięgać
ius iurandum interponere	przysięgać
ius iurandum iurare	przysięgać
periurare	fałszywie przysięgać
periurium	fałszywie przysięgać; krzywoprzysięstwo
periurius	krzywoprzysięzca
psychiater	psychiatra
psychiaterus	psychiatra
psychologus	psycholog
punica fides	słowo wiarołomne (punickie przyrzeczenie)
rei peritus	rzecznawca
rerum peritus	rzecznawca
translator	tłumacz

1.10. Inni uczestnicy**Uczestnicy postępowania karnego – inni uczestnicy**

Paremie łacińskie	Znaczenie
Depositum est, quod custodiendum alicui datum est.	Depozytem jest, to co zostało oddane komuś do strzeżenia.
Fiscus non erubescit.	Skarb państwa nie zna wstydu.
Fiscus semper idoneus successor sit et solvendo.	Skarb państwa jest zawsze zdolny do dziedziczenia i wypłacalny.
Fiscus semper rapax.	Skarb państwa zawsze chciwy.
Heres sustinet personam defuncti.	Spadkobierca podtrzymuje sytuację prawną zmarłego.
In heredem non solent actiones transiere quae poenales sunt ex maleficio.	Na dziedzica nie zwykły przechodzić skargi o charakterze karnym z tytułu czynu niedozwolonego.
In poenam heres non succedit.	Spadkobierca nie dziedziczy kary.
Poenam heres non succedit.	Dziedzic nie dziedziczy kary.
Quae personae sunt, ad heredem non transeunt.	To, co jest ściśle związane z osobą zmarłego, nie przechodzi na dziedziców.
Tutor incertus dari non potest.	Nie można ustanowić opiekunem osoby nieokreślonej.
Tutor personae, non rei vel causae datur.	Opiekuna ustanawia się dla osoby, a nie rzeczy czy sprawy.
Tutor personam pupilli auget.	Opiekun wspomaga osobę pupila.
Ut enim magistratibus leges, sic populo praesunt magistratus.	Jak bowiem ustawy stoją nad urzędnikami, tak urzędnicy nad ludem.

Uczestnicy postępowania karnego – inni uczestnicy

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
assessor	ławnik
biocolyta	policjant
causam cognoscere	przewodzić śledztwo
cursor	goniec pocztowy
custodes publici	policja
custos publicus	policjant
doctus	specjalista
expertus	specjalista
explorator	agent
fiscus	skarb państwa; fiskus
index	agent; wywiadowca
instrumenta communicationis socialis	środki społecznego przekazu
investigator	przewodzący postępowanie przygotowawcze; agent policyjny
munus	służba; sprawowanie urzędu
obses	poręczyciel
officium	służba; praca urzędowa
partes datae	służba; praca urzędowa
praes	poręczyciel
prescriptor	protokolant
publicae securitatis administratio	policja
publicae securitatis cura	policja
publicae securitatis custos	policjant
rerum cognitor	agent; wywiadowca
societas	spółka; stowarzyszenie

Uczestnicy postępowania karnego – inni uczestnicy

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
speciali studio excultus	specjalista
sponsor	poręczyciel
stenographus	stenograf
tabellarius	doręczyciel
tutore uti	być pod kuratelą
tutorem dare	wyznaczyć kuratelę
tutorem instituere	wyznaczyć kuratelę
vas	poręczyciel

1.11. Osoby najbliższe

Uczestnicy postępowania karnego – osoby najbliższe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Affines sunt viri et uxoris cognati.	Powinowatymi są krewni męża i żony.
Gradus adfinitati nulli sunt.	W powinowactwie nie ma stopni.
Gradus cognationis alii superioris ordinis sunt, alii inferioris, alii ex transverso sive a latere, superioris ordinis sunt parentes, inferioris liberi, ex transverso sive a latere fratres et sorores liberique eorum.	Stopnie pokrewieństwa inne są w linii wstępnej i zstępnej, inne wreszcie w linii bocznej, w linii wstępnej są rodzice, w linii zstępnej dzieci, a w linii bocznej bracia i siostry oraz ich dzieci.
Mater semper certa est.	Matka jest zawsze pewna.
Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.

Quod pater in reatu criminis alicuis est, filiis
impedimento ad honores esse non debet.

Fakt oskarżenia ojca o przestępstwo kryminalne,
nie powinien przeszkadzać synowi w dostępie
do urzędów.

Uczestnicy postępowania karnego – osoby najbliższe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
agnatio	pokrewieństwo
cognati	dalsza rodzina
cognatio	pokrewieństwo
coniunx	żona
consanguinei	dalsza rodzina
consanguinitas	pokrewieństwo
domus	rodzina
familia	rodzina
familiae ambitus	stosunki rodzinne
filius	syn
frater mariti	szwagier
frater uxoris	szwagier
glos	szwagierka
in loco parentis	zamiast rodzica
levir	szwagier
matrimonium	małżeństwo
natus	syn
nupta	żona
nurus	synowa
per nexum sanguinis	ze względu na pokrewieństwo

Uczestnicy postępowania karnego – osoby najbliższe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
propinqui	dalsza rodzina
propinquitas	pokrewieństwo
soror uxoris	szwagierka
sororis maritus	szwagier
suboles virilis	syn
uxor	żona
uxor fratris	szwagierka

---

2. Bieg postępowania karnego

Bieg postępowania karnego

Paremie łacińskie	Znaczenie
A iure nemo recedere praesumitur.	Domniemywa się, że nikt nie rezygnuje ze swojego prawa.
Advocatus non accusat.	Adwokat nie oskarża.
Applicatio est vita regulae.	Stosowanie prawa jest życiem normy prawnej.
Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.	Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może być skazany.
Causa criminalis non praeiudicat civili.	Sprawa karna nie ma wpływu na wynik sprawy cywilnej.
Clara non sunt interpretanda.	To co jasne, nie wymaga interpretacji.
Contra legem facere.	Działać niezgodnie z prawem.

Bieg postępowania karnego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Crimen ibi puniendum, ubi commissum.	Za przestępstwo należy karać tam, gdzie je popełniono.
Cuius est solum, eius est usque ad coelum.	Czyja jest ziemia, tego władza nad nią sięga aż do nieba.
Electa una via non datur recursus ad alteram.	Wybór jednego środka prawnego wyłącza możliwość użycia drugiego.
Exerendae sunt leges.	Praw należy przestrzegać.
Finis coronat opus.	Koniec wieńczy dzieło.
Ibi debet quis puniri, ubi quis deliquit.	Ukarać należy kogoś tam, gdzie dopuścił się przestępstwa.
Ibi sit poena, ubi et noxa.	Niech tam będzie kara, gdzie było przestępstwo.
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Iustitia nemini neganda.	Nikommu nie należy odmawiać sprawiedliwości.
Lege non distinguente nec nostrum est distinguere.	Tam gdzie ustawa nie rozróżnia, nie naszą rzeczą jest wprowadzać rozróżnienie.
Lex iubet ea, quae faciendae sunt, prohibetque contraria.	Prawo nakazuje to, co należy czynić, a zabrania rzeczy przeciwnych.
Lex semper dabit remedium.	Prawo zawsze znajdzie środek zaradczy.
Lex videt iratum, iratus legem non videt.	Prawo widzi gniewnego, gniewny prawa nie widzi.
Mors omnia iura solvit.	Śmierć znosi wszelkie prawa.
Mortui poenam non dant.	Umarli nie ponoszą kary.
Multa scelera legem et iudicem effugiunt.	Wiele zbrodni uchodzi przed prawem i sędzią.
Ne bis in idem crimen iudicetur.	Niech nikogo nie sędzi się dwa razy za to samo przestępstwo.

Bieg postępowania karnego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ne bis in idem crimen procedatur.	Nie można dwa razy orzekać w tej samej sprawie.
Ne bis in idem.	Nie dwa razy w tej samej sprawie.
Nemo de improbitate sua consequitur actionem.	Nikt z nieuczciwości swojej nie nabywa skargi.
Nemo iudex sine actore.	Nie ma sędziego bez oskarżyciela (powoda).
Non videtur vim facere, qui iure suo utitur.	Wydaje się, że nie dopuszcza się przemocy, kto działa zgodnie ze swym prawem.
Nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur.	Wydaje się, że nie postępuje nieuczciwie ten, kto korzysta ze swojego prawa.
Officii necessitas excusat.	Działania konieczne podejmowane urzędowo usprawiedliwiają.
Omnia praesumuntur legitime facta, donec probetur contrarium.	Domniemywa się, że wszystko zostało dokonane zgodnie z prawem, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.
Omnia sunt incerta, cum a iure discesseris.	Wszystko jest niepewne, kiedy oddalisz się od prawa.
Omnis autem et animadversio et castigatio contumelia vacare debet.	Wszelkie zarówno dochodzenie jak i kara mają być wolne od zniewagi.
Periculum in mora.	Niebezpieczeństwo w zwłoce.
Potentia non est nisi ad bonum.	Władza nie służy niczemu innemu jak dobru.
Qualia extrema, talia media.	Jakie potrzeby, takie środki.
Quando aliquid prohibetur, prohibetur et omne, per quod devenitur ad illud.	Gdy coś jest zakazane, zakazane jest wszystko, co do tego zmierza.
Qui licet quod est plus utique quod est minus.	Kto może więcej, ten może i mniej.
Qui non negat, fatetur.	Kto nie kwestionuje, uznaje.
Quidquid in occulto est, in apricum proferte aetas.	Cokolwiek jest w ukryciu, czas wydobędzie na światło słoneczne.

Bieg postępowania karnego

Paremie łacińskie	Znaczenie
Quod non legitur, non creditur.	Co nie jest odczytane, temu się nie wierzy.
Si in ius vocat ito.	Jeśli oskarżyciel (powód) wzywa przed sąd, oskarżony (pозwany) niech idzie.
Verba volant, scripta manet.	Słowa ulatują, pismo pozostaje.
Veritas numquam perit.	Prawda nigdy nie ginie.
Vim volumus extinguere, ius valeat necesse est.	Chcąc unicestwić gwałt, konieczne jest, aby prawo miało moc.

Bieg postępowania karnego

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ab initio (ab init.)	od początku
ab Iove principium	od sprawy najważniejszej (od Jowisza)
actio	czynność
actiones iuris	akty prawne; działania prawne
ad initium (ad init.)	do początku; na początku
apud iudices	przed sądem
casus	przypadek; zdarzenie; sprawa; przypadek prawny; wydarzenie
causam agere	prowadzić proces (sprawę)
de dato	poczynając od daty; od dnia wystawienia dokumentu
debita iustitiae	obowiązki sprawiedliwości
error fundamentalis	błąd podstawowy; błędne założenie
iudicium pugnae	pojedynek sądowy

Bieg postępowania karnego

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ius non scriptum	prawo niepisane; prawo zwyczajowe
lege artis	prawidłowo; według reguł sztuki; zgodnie z zasadami sztuki
legitimatio	przyznanie uprawnienia; legitymacja
lex fori	prawo miejsca sądu, gdzie toczy się proces
litis contestatio	wdanie się w spór
modus procedendi	sposób procedowania; tryb postępowania
opinio iuris	przekonanie prawne; pogląd prawny
ordini procpicere	pilnować porządku
ordo processus	porządek procesu
quaestio facti	zagadnienie faktyczne; pytanie dotyczące przebiegu wydarzenia
quaestio iuris	zagadnienie prawne; pytanie dotyczące strony prawnej
ratione iuris	według prawa
ratione loci	według miejsca
ratione materiae	według przedmiotu
ratione personae	według podmiotu; według osoby
ratione temporis	według czasu
rationem reddere iubere	pociągnąć do odpowiedzialności
rationes causa	przyczyna sprawy
rationes causae	przyczyny sprawy
salvo iure	bez naruszenia prawa; z zastrzeżeniem praw
secundum artem	zgodnie z regułami sztuki
secundum legem	zgodnie z ustawą; według litery prawa
secundum ordinem	zgodnie z porządkiem; z zachowaniem porządku

---

Bieg postępowania karnego

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sine ira et studio	bezstronnie; bez gniewu i zawziętości
sine ira et studio iudicium facere	sądzić bezstronnie
titulus legitimus	tytuł prawny
usus	zwyczaj; praktyka
usus curiae	praktyka sądowa; zwyczaj sądowy
usus fori	praktyka sądowa; zwyczaj sądowy

3. Czynności procesowe

Czynności procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab initio nullum semper nullum.	Od początku nieważne - zawsze nieważne.
Actio autem nihil aliud est quam ius persequendi iudicio quod sibi debetur.	Powództwo nie jest niczym innym jak prawem dochodzenia na drodze sądowej tego, co się komu należy.
Actio non datur non damnificato.	Nieposzkodowanemu nie przysługuje skarga.
Actor sequitur forum rei.	Oskarżyciel (powód) podąża za miejscem sądu oskarżonego (pozwanego).
Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.	Czynność dokonana przed sądem ma większą moc od dokonanej poza sądem.
Actus omissa forma legis corrui.	Czynność prawna dokonana z naruszeniem formy jest nieważna.
Actus simulatus nullius est momenti.	Czynność pozorna jest nieważna.
Aut dedere, aut iudicare.	Albo wydaj, albo osądź.

Czynności procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.
Bis de eadem re ne sit actio.	Skarga nie przysługuje dwa razy w tej samej sprawie.
Casus fortuitus a mora excusat.	Przypadek losowy usprawiedliwia zwłokę.
Crimina morte extinguuntur.	Przestępstwa wygasają wskutek śmierci sprawcy.
Curantes iura iuuant.	Prawo sprzyja tym, którzy o nie dbają.
De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
De minimis non curat praetor.	Sędzia nie dba o błahostki.
Et non facere, facere est.	Powstrzymanie się od działania jest również działaniem.
Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	Tego, który jest poinformowany, nie należy więcej powiadamiać.
Ex malis eligere minima oportet.	Trzeba wybierać najmniejsze zło.
Existimatio est dignitatis inlaesae status, legibus ac moribus comprobatus, qui ex delicto nostro auctoritate legum aut minuitur aut consumitur.	Cześć obywatelska jest to stan nienaruszonej godności, uznany przez ustawy i obyczaje, który z mocy ustaw może ulec ograniczeniu lub utracie przez nasze przestępstwo.
Facilius iudex quam testis reiicitur.	Łatwiej jest wyłączyć z procesu sędziego aniżeli świadka.
Facta probantur, iura novit curia.	Fakty wymagają udowodnienia, przepisy prawa zna sąd.
Festinatio iudiciorum noverca.	Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)
Forma legalis forma essentialis.	Forma prawna jest istotną częścią czynności prawnej.
Fraus numquam praesumitur.	Nigdy nie domniemywa się oszustwa.

Czynności procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Furiosus absentis loco est.	Sytuacja prawna chorego umysłowo jest podobna do sytuacji prawnej nieobecnego.
Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid agat.	Chory umysłowo nie może dokonywać żadnej czynności prawnej, ponieważ nie rozumie, co czyni.
Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.	Badacze litery prawa (gramatycy) sprzecząją się i dotychczas spór jest u sędziego.
Id quod erat demonstrandum.	To, czego należało dowieść.
In iudicando criminosa est celeritas.	W sądzie pośpiech jest przestępstwem.
Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.
Legum corrector usus.	Zwyczaj korektorem ustaw.
Lex est exercitus iudicum tutissimus ductor.	Ustawa jest najpewniejszym przewodnikiem pracy sędziów.
Mala grammatica non vitiat chartam.	Błędy gramatyczne nie osłabiają mocy obowiązującej dokumentu.
Minima non curat praetor.	Sędzia (pretor) nie dba o drobnostki.
Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur.	Dziecko poczęte traktuje się jak już narodzone ilekroć chodzi o jego korzyść.
Neminem laedit, qui suo iure utitur.	Nikomui nie szkodzi ten, kto korzysta ze swojego prawa.
Nemini vox deneganda.	Nikomui nie można odmówić głosu.
Nemo iure suo uti cogitur.	Nikt nie jest zmuszany do tego, by korzystać ze swego prawa.
Nihil fit sine causa.	Nic nie dzieje się bez przyczyny.
Nolenti non fita gratia.	Łaski nie wyświadcza się temu, kto jej nie pragnie.

Czynności procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Non bene, quae fuerit res male parta, perit.	Marnie przepada mienie w zły sposób nabyte.
Non facit fraudem, qui facit, quod debet.	Nie czyni bezprawia, kto spełnia swą powinność.
Numquam nuda traditio transfert dominium.	Samo wydanie rzeczy nie przenosi własności.
Obtemperandum est consuetudini rationabili tamquam legi.	Rozumnemu zwyczajowi należy być posłusznym tak jak ustawie.
Potestas stricte interpretetur.	Zakres władzy powinien być interpretowany w sposób ścisły.
Quae ab initio non valent, ex post facto convalescere non possunt.	Nie można po fakcie uzdrowić czynności, które od początku są nieważne.
Quae contra legis prohibitionem fiunt, pro infectis habentur.	Czynności dokonane wbrew zakazowi ustawy, uważa się za niebyłe.
Quae in curia acta sunt, rite agi praesumitur.	Domniemywa się, że czynności dokonane w sądzie spełniają wymogi formalne.
Quae simulatae geruntur, pro infectis habentur.	Czynności symulowane uważa się za niebyłe.
Qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	Kto jest powiadomiony, nie musi być powiadamiany ponownie.
Qui errat consentire non videtur.	Kto błędzi, ten nie uchodzi za wyrażającego zgodę.
Qui finem vult idem vult ad finem necessaria.	Kto chce celu, chce również tego, co jest konieczne aby go osiągnąć.
Qui iure suo utitur, neminem laedit.	Kto korzysta ze swego prawa, nikomu nie szkodzi.
Qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam.	Kto korzysta ze swego prawa, nikomu nie wyrządza szkody.
Qui tacet consentire videtur.	Kto milczy, ten się zgadza.
Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est eum non negare.	Kto milczy, jeszcze się nie zgadza, jednakże prawdą jest, że nie zaprzecza.
Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.	Co zostanie wykonane pod wpływem strachu,

---

Czynności procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
	nie będzie przeze mnie uznane.
Reum non audiri, latrocinium est, non iudicium.	Nie wysłuchać oskarżonego to bezprawie, a nie sąd.
Sapientis iudicis est semper cogitare, quid lex cogat.	Mądry sędzia powinien stale rozważać to, co nakazuje prawo.
Scriptura non valeat nisi in qua annus et dies evidenter ostenditur.	Dokument niech będzie nieważny, jeżeli nie wskazuje wyraźnie roku i dnia sporządzenia.
Scripturae fiunt ut quod actum est per eas facilius probari possit.	Dokumenty sporządza się, by czynności sporządzone w sposób formalny dały się łatwiej udowodnić.
Signum retinet signantum.	Podpis wiąże podpisującego.
Testis causam suae absentiae iudici notam facere debet.	Świadek powinien wyjaśnić sędziemu przyczynę swej nieobecności na rozprawie.
Testis rite citatus pareat.	Świadek prawidłowo wezwany powinien się stawić.
Ubi aequitas evidens poscit, subveniendum est.	Należy pomagać tam, gdzie słuszność ewidentnie się tego domaga.
Unicuique sua mora nocet.	Każdemu szkodzi jego własna zwłoka.
Voluntas habetur pro facto.	Wola jest uważana za czyn.
Voluptatis vel affectionis aestimatio non habebitur.	Przy oszacowywaniu wartości rzeczy nie będzie brana pod uwagę przyjemność lub przywiązanie.

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
aberratio ictus	odchylenie działania

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
absente reo	pod nieobecność oskarżonego
absentia	nieobecność; niestawiennictwo
accusare	oskarżać
accusatio	oskarżenie
acta	protokół
actio popularis	skarga w obronie interesu publicznego
ad eventum	forma czynności prawnej zastrzeżona dla wywołania określonych skutków prawnych
ad manus proprias	do rąk własnych
ad referendum	do przedstawienia; do zreferowania; do dalszego rozważenia
ad valorem	według wartości; według rzeczywistej ceny
annotatio emendatoria	sprostowanie
antestari	wzywać na świadka
arbitrium	władza decydowania
arcessere	wzywać na rozprawę
arguere	zarzucać; przedstawiać zarzuty
argumentis confirmare	uzasadniać
argumentum	uzasadnienie
assignare	przyłożyć pieczęć
boni mores	dobre obyczaje
brevi manu	od ręki; bez formalności; w skrócie; odręcznie; stenograficznie
causa	rozprawa
causa formalis	przyczyna formalna
causa materialis	przyczyna materialna

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
causae maiores	ważne okoliczności
causae minores	pomniejsze okoliczności
causificari	usprawiedliwiać
certiorem facere	zawiadamiać
chirographum	podpis
chirographum apponere	podpisać
cognitio	rozpoznanie
commentarii	protokół
commenticia suspicio	bezpodstawne podejrzenie
comprobare	weryfikować
concordat cum originali	zgodność z oryginałem
condictio furtiva	prawo dochodzenia zwrotu skradzionego mienia
conditio iuris	warunek wynikający z samego prawa
consensu omnium	za zgodą wszystkich
considerare	przemyśleć
consignare	pieczętować
consiliari	naradzać się
contemplari	śledzić
contestari	wezwać na świadka
crimen deferre	oskarżać
criminum delator	denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
criminum index	denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
culpam conferre	oskarżać
cum omni formalitate	z zachowaniem wszelkich formalności
datum questionis	data wyznaczonej rozprawy sądowej

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
de me sine me	o mnie beze mnie
declarare	dowieść
deffere	denuncjować; zawiadamiać o przestępstwie
delatio	denuncjacja; zawiadomienie o przestępstwie
delator	denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
delicti impetrare	uzyskać ułaskawienie
demonstrare	dowieść; udowodniać
deportatio	deportacja; zesłanie
disquisitio	dochodzenie sądowe; sądowe rozpoznanie sprawy
documentum	dokument; dokument urzędowy; pismo urzędowe
efflagitatio	żądanie
emendatio	sprostowanie
errata corrigenda	sprostowanie omyłek; błędy do poprawienia
error	omyłka
error decedendi	błąd orzeczenia
error in corpore hominis	błąd co do osoby
error in negotio	błąd dotyczący typu czynności prawnej
error in persona	błąd co do osoby; pomyłka co do osoby
error in procedendo	pomyłka w procedowaniu
error in syllaba	błąd pisarski
error iuris	błąd co do prawa
error procedendi	błąd procedowania
ex abundante cautela	z nadmiernej ostrożności
ex silentio	z milczącej zgody
exceptio rei iudicatae	zarzut powagi rzeczy osądzonej

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
excusare	usprawiedliwiać
excusatio	usprawiedliwienie
excusatione uti	usprawiedliwiać się
exemplis convincere	udowadniać
expetere	domagać się
explorare	poszukiwać; badać; dochodzić
expostulatio	żądanie
exprobare	zarzucać; przedstawiać zarzuty
exprobratio	zarzut
expurgare	usprawiedliwiać
exquirere	dociec; ustalić
exsilium	deportacja
facta concludentia	fakty dorozumiane; fakty konkludentne
fide digna documenta afferre	udokumentować
fide digna documenta ostendere	udokumentować
flagitare	domagać się
flagitatio	żądanie
forma ad probationem	forma czynności prawnej zastrzeżona dla celów dowodowych
forma ad solemnitatem	forma czynności prawnej zastrzeżona pod rygorem nieważności
forum externum	sąd zagraniczny
habeas corpus ad prosequendum	nakaz ścigania karnego
hac lege	na podstawie tego prawa
hypothesis	hipoteza; przypuszczenie
hypotheticus	hipotetyczny; przypuszczalny

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
in absentia	pod nieobecność; podczas nieobecności
in acta publica referre	protokołować
in banco iudicis	na ławie sądowej
in camera	przy drzwiach zamkniętych (w izbie)
in commentarios referre	protokołować
in contumaciam	wobec oporu; zaocznie
in crimen vocare	oskarżać
in forma speciali	w szczególnej formie
in iudicium ducere	oskarżać
in iudicium vocare	wnieść akt oskarżenia; oskarżać
in malam partem	w sposób szkodliwy; w sposób nieprzychylny
in pectore	sekretnie
in suspenso	w zawieszeniu; w niepewności; bez decyzji
in suspicionem adducere	rzucić podejrzenie
in tabulas referre	protokołować
in tabulis consignare	protokołować
in terrorem	dla ostrzeżenia
inanis	bezskuteczny
incusare	oskarżać
incusatio	oskarżenie
indagare	poszukiwać; badać; dochodzić; dociekać; ustalać
indagatio	poszukiwanie; dochodzenie; dociekanie; ustalanie
indicare	denuncjować; zawiadamiać o przestępstwie
indicium	donesienie; zawiadomienie o przestępstwie
indicium	zawiadomienie

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
indicium deferre	zawiadamiać
inefficax	bezskuteczny
inquirere	przeszukać; rewidować; poszukiwać; badać; dochodzić
inquisitio	poszukiwanie; dochodzenie; dociekanie; rozpoznanie
insimulare	oskarżać
insimulatio	zarzut
invenire	wykrywać
investigare	dociec; ustalić; natrafić na ślady
investigare	poszukiwać; badać; dochodzić
investigatio	poszukiwanie; dochodzenie; dociekanie
irritus	bezskuteczny
iudicium	rozprawa
iure caduco	gwałtem; przemocą; siłą; bez podstawy prawnej (prawem kaduka)
ius iudicarium	prawo sądowe
lapsus	omyłka; mimowolny błąd
lapsus calami	mimowolny błąd w piśmie; literówka
lapsus linguae	błąd w mowie; przejęzyczenie
lex loci	prawo właściwe dla danego miejsca
lex non scripta	prawo niepisane; prawo zwyczajowe
lis	rozprawa
litteras reddere	doręczyć list
locus fixus	miejsce stałego zamieszkania
locus sigilli	miejsce pieczęci

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
manu scriptum	rękopis; manuskrypt (pisane ręką)
manus dare	doręczyć
menda tollere	poprawiać omyłki
mendum	omyłka
modus agendi	sposób postępowania
monitio	upomnienie
monitus	upomnienie
mutatio controversiae	zmiana przedmiotu sporu
mutum silentium	milcząca zgoda; obustronne milczenie
negotium	czynność prawna; proces; sprawa
negotium accidentalia	składniki dodatkowe czynności prawnej
negotium claudicans	wadliwa czynność prawna
negotium essentialia	istotne składniki czynności prawnej
negotium non existens	czynność prawna nieistniejąca
negotium nullum	czynność prawna nieważna
nolle prosequi	nie chceć ścigać; zaprzestać sprawy sądowej
nomen deffere	denuncjować; zawiadamiać o przestępstwie
nominis delatio	denuncjacja; zawiadomienie o przestępstwie
nominis delator	denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
nominis index	denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
notificatio	zawiadomienie
nulla razione	bez żadnej podstawy
nullitas ipso iure	nieważność z mocy prawa
nullius momenti	nieważny; niewywołujący skutków prawnych
nuntiare	zawiadamiać

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
nuntiatio	zawiadomienie
nuntium	zawiadomienie
nuntiuns	zawiadomienie o przestępstwie; doniesienie
obsignare	pieczętować
obsignatus	opatrzone pieczętką; opatrzone pieczęcią
omnibus vestigiis inquirere	inwigilować
omnibus vestigiis insistere	inwigilować
ope exteptionis	za pomocą zarzutu procesowego
ope iudicis	na podstawie zarządzenia sędziego
optima fide	w najlepszej wierze
ostendere	dowieść
per curiam	przez sąd
per denuntiationem	z doniesienia
per errorem	przez pomyłkę
per facta concludentia	wyrażenie woli przez czynność faktyczną; przez dorozumiane oświadczenie woli
per longum et latum	rozwlekle; szeroko (długo i szeroko)
per nexum sanguinis	ze względu na pokrewieństwo
per nuntium	przez posłańca
per obitum	z powodu śmierci
percontatio	przesłuchanie; wywiad; rozpytanie
permissionem loquendi dare	udzielić głosu
perscribere	protokołować
poscere	domagać się
postulare	domagać się

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
postulatio	zażalenie; żądanie
pro forma	dla pozorów; dla formy
probare	dowieść; udowodniać; uzasadniać; weryfikować
probatio	dowodzenie; udowodnienie; weryfikacja
propugnaculum	usprawiedliwienie
quaestio iuris	zagadnienie prawne; pytanie dotyczące strony prawnej
rapere in ius	pozwać do sądu
ratio decidendi	podstawa decyzji; podstawa rozstrzygnięcia
recognitio	weryfikacja
reddere	doręczyć
reperire	wykrywać
res	rozprawa
rescriptio	odpowiedź pisemna
revelare	wykrywać
scrutari	poszukiwać; badać; dochodzić
se excusare	usprawiedliwiać się
se purgare	usprawiedliwiać się
sententia non existens	orzeczenie nieistniejące
sententio interlocutoria	orzeczenie w kwestii incydentalnej
sigilla imprimere	przyłożyć pieczęć; pieczętować
sigillum	pieczętka; pieczęć; stempel
sigillum appendere	przyłożyć pieczęć
signare	stemplować; pieczętować
signo munire	stemplować; pieczętować

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
signum	pieczętka; pieczęć; stempel
signum imprimere	stemplować; pieczętować; podstemplować
sine loco (s.l.)	bez oznaczenia miejsca
spectare	śledzić; uwzględniać
stare decisis	stać przy podjętych postanowieniach
stenographia	stenografia
sua manu	własnoręcznie (własną ręką)
sub ferula	pod przymusem (pod różgą)
sub secreto	w tajemnicy; dyskretnie
subnotare	podpisać
subscriptio manualis	własnoręczny podpis
subscriptio nominis	podpis
suspectare	podejrzewać
suspectum habere	podejrzewać
suspicari	podejrzewać
suspicio	podejrzenie; poszlaka
suspicionem augere	utwierdzać w podejrzeniu
suspicionem excitare	budzić podejrzenie
suspicionem habere	podejrzewać
suspicionem inferre	wzbudzić podejrzenie
suspicionem inicere	budzić podejrzenie
suspicionem movere	budzić podejrzenie
suspicioni dedere	narazić na podejrzenia
tabulae	protokół
tacitis custodiis observari	być inwigilowanym

Czynności procesowe

Terminy i zwroty łacińskie	Znaczenie
tacitis custodiis observatus	inwigilowany
tacito consensu	za milczącą zgodą
testari	wezwać na świadka
testem interrogare	przesłuchać świadka
testimonium	świadczenie; oświadczenie; dowód; dokument urzędowy
transcriptio textus pronuntiationis notarum ope	transkrypcja
vanus	bezskuteczny
verificare	weryfikować
versio	wersja
vexata quaestio	roztrząsane pytania
vi mandati	z mocy polecenia; z mocy rozkazu

4. Środki przymusu

Środki przymusu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab interlocutorio discedere iudici licet.	Sędziemu wolno odstąpić od postanowienia tymczasowego.
Ad tempus concessa post tempus censentur denegata.	To, co zostało przyznane na określony czas, po upływie terminu należy uważać za uchylone.
Carcer ad homines custodiendos, non ad puniendos, dari debet.	Areszt powinien służyć do zatrzymywania ludzi, a nie do karania.
Cautio medicina est arresti.	Kaucja to lekarstwo na areszt.

Środki przymusu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Cessante causa cessat effectus.	Z ustaniem przyczyny ustaje skutek.
In dubiis abstinere.	W sprawach wątpliwych wstrzymaj się.
In dubiis clementia.	W sprawach wątpliwych traktuj łagodnie.
In dubiis lenius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
In dubiis libertas.	W sprawach wątpliwych [rozstrzygaj] na korzyść wolności.
In dubiis mitius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
In dubiis reus est absolvendus.	W sprawach wątpliwych oskarżony jest zwalniany.
In dubio pro reo.	W razie wątpliwości [rozstrzygać należy] na korzyść oskarżonego.
In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności..
Infinita aestimatio est libertatis.	Bezgraniczny szacunek dla wolności.
Invitus liberari potest.	Można zostać uwolnionym wbrew swej woli.
Iurisdictio sine modica coercitione nulla est.	Sądownictwo nie istnieje bez umiarkowanych środków przymusu.
Ius ad finem dat ius ad media.	Prawo do realizacji celu uprawnia do zastosowania odpowiednich środków.
Non videtur vim facere, qui iure suo utitur.	Wydaje się, że nie dopuszcza się przemocy, kto działa zgodnie ze swym prawem.
Plus cautionis in re est quam in persona.	Rzecz stanowi lepsze zabezpieczenie niż osoba.

Środki przymusu

Paremie łacińskie**Znaczenie**

Socius fit culpa, qui nocentem liberat.

Kto winnego uwalnia, staje się współwinny.

Vis vi repellitur.

Gwałt gwałtem się odpiera.

Środki przymusu

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

bona confiscata

dobra skonfiskowane

brevis

tymczasowy

carcer

więzienie; areszt

colligare

obezwładnić

commisum

konfiskata

compescere

obezwładnić

comprehendere

zatrzymać; aresztować

comprehensio

ujęcie; zatrzymanie

confinatio

internowanie

confiscare

konfiskować

confiscatio

konfiskata

delicto flagranti

na gorącym uczynku

denuntiatio

list gończy

deportatio

deportacja; zesłanie

deprehendere in maleficio

ująć na gorącym uczynku

detinere

zatrzymywać

disiungere

izolować

Środki przymusu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
favor libertatis	przychylność dla wolności
fidem dare	dać poręczenie
flagrante delicto	na gorącym uczynku; na miejscu zbrodni
forum deprehensionis	sąd miejsca zatrzymania podejrzanego
furem comprehendere	ująć złodzieja
furem prendere	łapać złodzieja
habitus	zewnątrzny wygląd człowieka
homo comprehensus	osoba aresztowana
homo in vincula coniectus	osoba aresztowana
in custodia retinere	zatrzymywać; aresztować
in custodiam dare	zatrzymywać; aresztować
in deposito	dla zabezpieczenia; w depozycie
in flagranti	na gorącym uczynku
in manifesto facinore comprehendere	złapać na gorącym uczynku
in manifesto facinore deprehendere	złapać na gorącym uczynku
in vincula conicere	aresztować; osadzać w więzieniu
insectatio	pogoń; pościg
insidere	zasadzać się; zaczaić się
insidiae	zasadzka
insidiari	zasadzać się; zaczaić się
insulare	izolować
ius asyli	prawo azylu; prawo schronienia
ius reos tradendi	prawo ekstradycji
latronem comprehendere	ująć złodzieja

Środki przymusu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
litterae transituales	paszport
manica	kajdanki
obses	poręczyciel
obsistere	stawiać opór; sprzeciwiać się
per interim	tymczasowo
persecutio	pogoń; ściganie
praedem esse	poręczyć
praemandata	list gończy
praemandatis requisitio	poszukiwanie listem gończym
praes	poręczyciel
pro libertate	na korzyść wolności; za wolność
proscribere	konfiskować
publicare	konfiskować
publicatio	konfiskata
qui carcere retinetur	osoba aresztowana
relegatio	deportacja
reluctari	stawiać opór
reorum traditio	ekstradycja
reorum traditionem petere	domagać się ekstradycji
resistere	stawiać opór; przeciwdziałać; sprzeciwiać się
salvus conductus	list żelazny
secernere	izolować
secludere	izolować
semper fugitiosus	wieczny uciekinier

Środki przymusu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
separare	izolować
sponsor	poręczyciel
sponsorem esse	poręczyć
sub ferula	pod przymusem (pod różgą)
syngraphus	paszport
tempus	tymczasowy
vadem esse	poręczyć
vas	poręczyciel

---

5. Immunitety

Immunitety

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ad tempus concessa post tempus censetur denegata.	To, co zostało przyznane na określony czas, po upływie terminu należy uważać za uchylone.
Legati iure gentium sancit sunt.	Na mocy prawa międzynarodowego przedstawiciele państwa obcego są nietykalni.
Sancti habeantur legati.	Posłów należy uważać za nietykalnych (uświęconych).

Immunitety

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
beneficiarius	korzystający z przywileju
beneficium	dobrodziejstwo; przywilej
gratia	łaska; przywilej
inviolabilis	nietykalny
inviolatus	nietykalny
legatus	poseł
legatus popularis	poseł
legibus solutus	niezwiązany prawami; niepodlegający prawom
non tractabilis	nietykalny
sacrosanctus	nietykalny
sanctitas	nietykalność (świętość)
sanctus	nietykalny (święty)

6. Sprawa karna

Sprawa karna

Paremie łacińskie	Znaczenie
Adhuc sub iudice lis est.	Dotychczas spór jest przed sądem.
Alternae sunt vices rerum.	Zmienne są koleje spraw.
Causa finita est.	Sprawa została zakończona.
Connexorum idem est iudicium.	Sprawy pozostające w związku przynależą do jednego procesu.

Sprawa karna

Paremie łacińskie	Znaczenie
In iudice nulla mora est.	Sędzia nie pozostaje w zwłóce.
Lis litem genrat.	Spór rodzi spór.
Patet processus in infinitum.	Proces będzie trwał w nieskończoność.
Quis, quid, ubi, quibus, auxiliis, cur, quomodo, quando?	Kto, co, gdzie, jakimi środkami, dlaczego, w jaki sposób, kiedy?
Quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotis.	Tym czym dla chorób są lekarstwa, dla spraw są prawa.
Quod non est in actis, non est in mundo	Czego nie ma w aktach, tego nie ma w świecie.
Sub iudice lis est.	Sprawa jeszcze w sądzie, nie rozstrzygnięta.
Ubi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet.	Gdzie proces raz się rozpoczął, tam też powinien znaleźć koniec.

Sprawa karna

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ab initio (ab init.)	od początku
abolere actionem	umorzyć sprawę
abolitio facti	amnestia
accusare	oskarżać
accusatio	oskarżenie
acta iudicialia	akta sądowe
actis testantibus	jak świadczą akta
ad acta (a.a.)	odłożyć do akt; sprawa załatwiona (do akt)

Sprawa karna

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad litem	do sprawy; do sporu sądowego
ad personam	ze względu na osobę
amnestia	amnestia; ułaskawienie
ante litem	przed zaistnieniem sporu
aqua haeret	sprawa nie idzie; są trudności (woda się zatrzymuje)
caput causae	punkt główny sprawy
cardo causae	punkt główny sprawy
casus perplexus	przypadek zawiły
causa criminalis	sprawa karna; sprawa kryminalna
causa facilis	łatwa sprawa
causa finita	sprawa zakończona
causa in personam	sprawa przeciwko osobie
causa in rem	postępowanie w sprawie
causa incognita	bez śledztwa
causam cognoscere	prowadzić śledztwo
causam defendere	bronić sprawy
causam perdere	przegrywać proces (sprawę)
connexitas causarum	łączność spraw
delictum	czyn zabroniony; delikt; wykroczenie; występki; przestępstwo
dicere causam	prowadzić sprawę przed sądem; reprezentować kogoś przed sądem
disquisitio	dochodzenie sądowe; sądowe rozpoznanie sprawy
documenta inquisitionis	akta sprawy karnej
documenta quaeestionis	akta sprawy karnej

Sprawa karna

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
exploratio	śledztwo
facit	rezultat końcowy; suma
forum domicilii	sąd właściwy ze względu na miejsce zamieszkania
in camera	przy drzwiach zamkniętych (w izbie)
in limine	na początku procesu (u progu)
in personam	w odniesieniu do osoby
in rem	w odniesieniu do rzeczy (sprawy)
in statu dormiendi	w stanie uśpienia
in suspenso	w zawieszeniu; w niepewności; bez decyzji
indagatio	śledztwo; dochodzenie
inquisitio	śledztwo; dochodzenie; dochodzenie sądowe
investigatio	śledztwo; dochodzenie
iudicibus tradere	oddać w ręce sprawiedliwości
iudicium habere	toczyć proces
lis pendens	zawisłość sprawy
lite pendente	w czasie trwania sporu; w czasie procesu
meritum	istota sprawy
negotium	proces; sprawa; czynność prawna
omnes causae	ogół spraw
pendente lite	w czasie trwania sporu; w czasie procesu
pro tempore et pro re	stosownie do czasu i sprawy
processus in infinitum	postępowanie bez końca; dowodzenie w nieskończoność
punctum puncti	istota sprawy; najważniejszy punkt
punctum quaestionis	sedno sprawy; istota sprawy

Sprawa karna

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
punctum salienes	punkt główny; punkt zasadniczy
quaestio	dochodzenie sądowe; śledztwo
repertorium	spis spraw
rerum ante actarum oblivio	amnestia
res facilis	łatwa sprawa
status controversiae	przedmiot sprawy; przedmiot sporu
sub iudice	sprawa w toku (przed sędzią)
variae sunt rerum figurae	różne są postacie spraw; różnie się sprawy układają
venia praeteritorum	amnestia; ulaskawienie
versus	przeciw

7. Postępowanie dowodowe

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Acta publica probant se ipsa.	Akta urzędowe świadczą same za siebie.
Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
Affirmanti incumbit probatio.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.
Affirmantis est probare.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.
Amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.	Drogi mi Platon, drogi Sokrates, ale jeszcze droższa prawda.

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Animus praesumitur ab effectu.	Ze skutku wywodzi się istnienie zamiaru.
Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.	Dla dobrego sędziego większe znaczenie mają argumenty aniżeli świadkowie.
Argumenta non numeranda, sed ponderanda sunt.	Dowodów nie należy liczyć, lecz ważyć.
Audi alteram partem.	Wysłuchaj drugiej strony.
Audiatur et altera pars.	Niech będzie wysłuchana druga strona.
Audienda et altera pars.	Niech zostanie wysłuchana i druga strona.
Comparatio non est ratio.	Porównanie nie jest dowodem.
Confessio est regina probationum.	Przyznanie się do winy to królowa dowodów.
Confessio non est probatio.	Przyznanie się do winy nie jest dowodem.
Confessus pro iudicato habetur.	Przyznającego się do winy uważa się za skazanego.
Contra facta non valent argumenta.	Wobec faktów argumenty nie mają znaczenia.
Crede experto.	Wierz biegłemu.
Credenda est scriptura.	Należy dawać wiarę dokumentom.
Cui prodest scelus, is fecit.	Ten popełnił zbrodnię, komu przyniosła korzyść.
Cuilibet in arte sua credendum.	Każdemu należy wierzyć w sprawach jego rzemiosła.
Dolus non praesumitur.	Nie domniemywa się złego zamiaru.
Dubitando ad veritatem venimus.	Przez wątplenie dochodzimy do prawdy.

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.	Ciężar dowodu spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.	Ból zmusza do kłamstwa nawet niewinnych.
Exempla illustrent, non probant.	Przykłady objaśniają, nie dowodzą.
Experto credite.	Ufajcie doświadczonemu.
Facta non praesumuntur, sed probantur.	Faktów się nie zakłada, lecz ich dowodzi.
Facultas probationum non est angustanda.	Możliwość przeprowadzenia dowodu nie powinna być ograniczana.
Fiat lux!	Niech prawda wyjdzie na jaw!
Fictio cessat, ubi veritas locum habere potest.	Fikcja ustaje, gdy jej miejsce może zająć prawda.
Fictio non operatur ultra casum fictum.	Fikcja nie wywiera skutków prawnych poza przypadkiem, dla którego została ustanowiona.
Fides scripturae est indivisibilis.	Prawdziwość dokumentu jest niepodzielna.
Forma legalis forma essentialis.	Forma prawna jest istotną częścią czynności prawnej.
Fraus in auctorem recidit.	Oszustwo uderza w samego sprawcę.
Frustra probatur quod probatum non relevat.	Próżny dowód, który nie odnosi się do sprawy.
Homini mendaci, etiam si vera dicit, nemo credit.	Nikt nie wierzy kłamcy, choćby mówił prawdę.
Id quod erat demonstrandum.	To czego należało dowieść.
Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
Ignorantia non est argumentum.	Niewiedza nie jest dowodem (argumentem).

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ignorantiam allegans eam probare debet.	Kto powołuje się na niewiedzę, ten powinien ją udowodnić.
In criminalibus probationes debent esse luce clariores.	Dowody w sprawach karnych powinny być jaśniejsze od światła.
Incerta pro nullis habentur.	Niepewne nie ma znaczenia.
Inimico testi credere non oportet.	Nieprzyjaznemu świadkowi nie należy wierzyć.
Is fecit, cui prodest.	Uczył ten, komu przyniosło to korzyść.
Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.
Iudicis est semper in causis verum sequi.	Obowiązkiem sędziego jest iść w sprawach zawsze za prawdą.
Ius ad finem dat ius ad media.	Prawo do realizacji celu uprawnia do zastosowania odpowiednich środków.
Iuste creditur, quod communiter creditur.	Słusznie uważa się za prawdę to, co powszechnie jest uważane za prawdę.
Magis creditur duobus testibus affirmantibus, quam mille negantibus.	Bardziej się wierzy dwóm świadkom twierzącym niż tysiącom przeczącym.
Manifesta non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus.	Kłamcy nie wierzymy, nawet gdy mówi prawdę.
Mendax in uno, mendax in omnibus.	Kłamca w jednej sprawie jest kłamcą we wszystkich.
Necessitas probandi incumbit ili, qui agit.	Konieczność dowodu obciąża tego, kto oskarża.
Negativa non sunt probanda.	Zaprzeczeń się nie dowodzi.
Nemo prohibetur pluribus defensionibus uti.	Nikommu nie zakazuje się posługiwania wieloma środkami obrony.
Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikogo nie można zmusić do oskarżania siebie.

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Nemo testis in propria causa.	Nikt nie jest świadkiem we własnej sprawie.
Nihil probat, qui nimium probat.	Niczego nie dowiedzie, kto chce zbyt wiele dowieść.
Nominta sunt odiosa.	Wymienianie nazwisk jest niewskazane, może spowodować przykrości.
Non ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
Notoria non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
Non nova, sed nove.	Rzecz nie nowa, ale podana w nowy sposób.
Optimus testis confitens reus.	Najlepszym świadkiem jest oskarżony przyznający się do winy.
Paria est non esse et non probari.	Nie istnieć i nie być udowodnionym oznacza to samo.
Perspicua vera non sunt probanda.	Prawdy oczywiste nie wymagają dowodu.
Plus est oculatus testis unus quam auriti decem.	Więcej znaczy jeden świadek naoczny niż dziesięciu ze słyszenia.
Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.
Praesumptio cedit veritati.	Domniemanie ustępuje przed prawdą.
Praesumptio iuris plena probatio.	Domniemanie prawne ma wartość pełnego dowodu w postępowaniu sądowym.
Probatio incubit ei, qui dicit, non ei, qui negat.	Ciężar dowodzenia spoczywa na tym, kto twierdzi, nie na tym, kto zaprzecza.
Quae publice fiunt, nulli licet ignorare.	Nikomiu nie wolno nie znać tego, co się dokonuje publicznie.
Quando aliquid prohibetur, prohibetur et omne, per quod devenitur ad illud.	Gdy coś jest zakazane, zakazane jest wszystko, co do tego zmierza.

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać powinien mieć dowód.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
Qui nimium probat, nihili probat.	Kto zbyt wiele dowodzi, nie dowodzi niczego.
Quicumque turpi fraude semel innotuit, etiamisi verum dicit, amitti fidem.	Ktokolwiek raz dał się poznać jako sprawca haniebnego oszustwa, ten choćby mówił prawdę, traci wiarygodność.
Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.	Co zostanie wykonane pod wpływem strachu, nie będzie przeze mnie uznane.
Quod non legitur, non creditur.	Co nie jest odczytane, temu się nie wierzy.
Recognitio nihil dat novi.	Potwierdzenie zeznania nie wnosi nic nowego.
Regina probationum confessio.	Przyznanie się to królowa dowodów.
Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.
Res iudicata pro veritate habetur.	Co osądzone, jest uważane za prawdę.
Reus non tenetur loqui contra se.	Oskarżony nie jest zobowiązany zeznawać przeciw sobie.
Sapiens nihil affirmat, quod non probet.	Mądry człowiek nie twierdzi niczego, czego nie zdołałby dowieść.
Scripta publica probant se ipsa.	Dokumenty publiczne same z siebie są dowodami.
Scripturae fiunt ut quod actum est per eas facilius probari possit.	Dokumenty sporządza się, by czynności sporządzone w sposób formalny dały się łatwiej udowodnić.
Semper oportet ostendi originale.	Zawsze należy okazywać oryginał.
Sententia facit ius.	Wyrok stanowi (tworzy) prawo.

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Si quis de maleficio fateatur, non semper ei fides habenda est: nonnumquam enim aut qua alia de causa in se confitetur.	Jeśli ktoś przyznał się do przestępstwa, nie zawsze należy dać mu wiarę: czasami bowiem przyznaje się pod wpływem groźby lub jakiegokolwiek innej przyczyny.
Stabit praesumptio, donec probetur contrarium.	Domniemanie będzie obowiązywać, dopóki nie zostanie udowodnione twierdzenie przeciwne.
Super omnia veritas.	Prawda ponad wszystko.
Superfluum est privatum testimonium, cum publica monumenta sufficiunt.	Zbyteczne jest zeznanie prywatne, kiedy wystarczą dokumenty publiczne.
Testes et documenta per productionem fiunt communia.	Przywołani w procesie świadkowie i dokumenty stają się wspólni.
Testibus non testimoniis creditur.	Wierzy się świadkom, nie ich świadectwom.
Testimonium unius non valet.	Świadectwo jednego tylko świadka nic nie znaczy.
Testis causam suae absentiae iudici notam facere debet.	Świadek powinien wyjaśnić sędziemu przyczynę swej nieobecności na rozprawie.
Testis non est iudicare.	Sądzenie nie należy do świadków.
Testis rite citatus pareat.	Świadek prawidłowo wezwany powinien się stawić.
Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.	Nikt nie jest zobowiązany do ujawnienia swego wykroczenia.
Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?	Na coż słowa tam, gdzie są dowody rzeczowe?
Unus testis, nullus testis.	Jeden świadek to żaden świadek.
Veritas in omnem partem sui eadem est.	Prawda jest z każdej swej strony taka sama.
Veritas numquam perit.	Prawda nigdy nie ginie.
Veritas vincit.	Prawda zwycięża.

Postępowanie dowodowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Veritas visu et mora, falsa fastinatione et incertis valescunt.	Prawda wychodzi na jaw naocznie i powoli, fałsz utwierdza się przez pośpiech i niepewność.
Veritatem sequi est tueri iustitiam.	Iść za prawdą to zachowywać sprawiedliwość.
Veritatis simplex oratio.	Prosta jest mowa prawdy.
Verum plus uno esse non potest.	Więcej niż jednej prawdy być nie może.
Verum tacere et falsum asserere paria sunt.	Tym samym jest przemilczeć prawdę, co twierdzić nieprawdę.
Vincit omnia veritas.	Prawda wszystko zwycięża.

Postępowanie dowodowe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad probationem	forma czynności prawnej zastrzeżona dla celów dowodowych
ad referendum	do przedstawienia; do zreferowania; do dalszego rozważenia
ad solemnitatem	forma czynności prawnej zastrzeżona pod rygorem nieważności
argumentatio	argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
argumenti causa	dla dowodu; jako dowód
argumento esse	posłużyć za dowód
argumentum aptum	dowód niezbity
argumentum clarum	dowód niezbity
argumentum grave	dowód niezbity

Postępowanie dowodowe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
argumentum magnum	dowód naoczny
considerare	przemyśleć
consiliari	naradzać się
corpus delicti	przedmiot będący dowodem popełnienia przestępstwa i świadczący o jego popełnieniu
demonstrare	dowieść; udowodniać
dissimulare	zatajać; tuszować; zatuszować
documentis convincere	udowodniać
exemplis convincere	udowodniać
factum notorium	fakt powszechnie znany
iurare	przysięgać
iure iurando alligare	związywać przysięgą
maximum et fortissimum argumentum	główny dowód
meditari	przemyśleć
modus probandi	sposób dowodzenia
nuda veritas	naga prawda
probare	dowieść; udowodniać; uzasadniać; weryfikować
probatio	dowodzenie; udowodnienie; weryfikacja
probatum est	zostało dowiedzione; udowodniono
punctum controversiae	punkt sporny
quaestio facti	zagadnienie faktyczne; pytanie dotyczące przebiegu wydarzenia
rationem afferre	przytoczyć dowód
rationem ostendere	przytoczyć dowód
rationem refutare	obalać dowód

Postępowanie dowodowe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
rationem reicere	obalać dowód
recognitio	weryfikacja
secundum legem	zgodnie z prawem
sub ferula	pod przymusem (pod różgą)
testem esse	służyć jako dowód
veritatem imitari	odtwarzać rzeczywistość
verum	pewnik; fakt niepodważalny
vis probandi	siła dowodów
vis probationis	siła dowodzenia; siła argumentacji

8. Konsensualizm procesowy

Konsensualizm procesowy

Premie łacińskie	Znaczenie
Ad turpia nemo obligatur.	Nikt nie jest zobowiązany do niegodziwości.
Alter rixatur de lana saepe caprina.	Często niejeden toczy spór o głupstwo (o kozią wełnę).
Alterius contractu nemo obligatur.	Umowa nie zobowiązuje osoby trzeciej.
Arbitrium est iudicium.	Orzeczenie rozjemcze ma moc wyroku sądowego.
Boni iudicis est lites dirimere.	Dobrego sędziego cechuje umiejętność łagodzenia sporów.
Contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis.	Zawarcie kontraktu jest dobrowolne, ale wykonanie przymusowe.

Konsensualizm procesowy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Conventio est lex.	Umowa ma siłę prawa.
Conventio omnis intellegitur rebus sic stantibus.	Każda umowa ma moc, o ile okoliczności, przy których była zawarta, nie uległy zmianie.
Ex pacto illicito non oritur actio.	Z niedozwolonej umowy nie rodzi się skarga.
Fatetur facinus, qui iudicium fugit.	Przyznaje się do winy, kto unika sądu.
Habemus confitentem reum.	Mamy oskarżonego uznającego winę.
Habemus optimum testem confitentem reum.	Najlepszym świadkiem jest przyznający się do winy oskarżony.
Impossibilis condicio pro non scripta habetur.	Warunek niemożliwy do spełnienia traktuje się jako niezapisany.
Impossibilium nulla obligatio est.	Zobowiązanie do wykonania świadczenia niemożliwego jest nieważne.
In medium quaerebant.	Szukali ugody.
Iudicium nihil est nisi publica merces.	Sąd nie jest niczym innym jak publicznym targiem.
Nemo compellitur contrahere.	Nikogo nie zmusza się do zawarcia umowy.
Omne nefas veris abluitur lacrimis.	Znamię wszelkiego występku zmywają szczerze łzy.
Pacta sunt servanda.	Umów należy dotrzymywać.
Pacta, quae turpem causam continent, non sunt observanda.	Umowy zawarte dla haniebnego przyczyny nie powinny być respektowane.
Pactis standum est.	Umów należy dotrzymywać.
Placet lex et rata esto.	Układ mi odpowiada i niech obowiązuje.

Konsensualizm procesowy

Paremie łacińskie	Znaczenie
Transactio est instar rei iudicatae.	Uгода jest natychmiastowym osądzeniem sprawy.
Transactio est timor litis.	Uгода to strach przed sporem.
Ubi est confessio, ibi est remissio.	Gdzie jest przyznanie się, tam jest i przebaczenie.
Veniae facilitas incentivum est delinquendi.	Łatwość przebaczenia zachęca do przestępstwa.
Veterem ferendo iniuriam invitas novam.	Znosząc starą krzywdę zapraszałyś do wyrządzenia ci nowej.

Konsensualizm procesowy

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
arbiter	sędzia polubowny; mediator; sędzia rozjemczy; rozjemca
arbiter litis	sędzia polubowny; mediator; sędzia rozjemczy; rozjemca
arbitrium	sąd rozjemczy; sąd polubowny
clausula rebus sic stantibus	zastrzeżenie, że układ obowiązuje tak długo, jak długo nie zmieniły się warunki
compacisci	zawrzeć układ
compacto	według umowy
compromissum	umowa
conciliatio	mediacja
concordia	jednomysłność; ugoda
consensu omnium	za zgodą wszystkich
contractum	umowa

Konsensualizm procesowy

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
conventio	ugoda; umowa
conventum	umowa
decidere	ugodzić się; ustosunkować się
depacisci	zawrzeć układ
disceptator	sędzia polubowny; sędzia rozjemczy; mediator; rozjemca
ex composito	według umowy
ex consensu	za zgodą
ex contractu	z kontraktu; z umowy
ex convento	według umowy
ex pacto	z umowy; na mocy umowy; według umowy
foedus	ugoda
indicta causa	bez zbadania sprawy; bez rozprawy sądowej
mutuus	wzajemny; dwustronny
mutuus consensus	obustronna zgoda; wzajemne przyzwolenie
mutuus dissensus	obustronna niezgoda
omnium consensu	za zgodą wszystkich; jednomyślnie
pacisci	zawrzeć umowę
pacta conventa	uzgodnione układy
pactio	ugoda; umowa
pactionem facere	ugodzić się
pactionem inire	ugodzić się
pactum	ugoda
pactum	umowa
pactum illicitum	układ niedopuszczalny; układ nielegalny

Konsensualizm procesowy

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
per consensum	za zgodą
poenae remissio	przebaczenie
poenam subire	poddać się karze
praedictum	umowa
reconciliare	doprowadzić do zgody
rem contrahere	zawrzeć umowę
venia	przebaczenie
veniam impetrare	uzyskać przebaczenie
veniam petere	prosić o przebaczenie

9. Wyrokowanie

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemywa się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.
Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
Aequitas enim lucet ipsa per sese.	Sprawiedliwość świeci sama przez się.
Aequitas non facti ius, sed iuri auxiliatur	Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.
Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem. (Słuszność podąża za ustawą.)

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.
Appellatione extinguitur iudicatum.	Wyrok zostaje zniesiony przez apelację.
Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.	Dla dobrego sędziego większe znaczenie mają argumenty aniżeli świadkowie.
Arbitrium est iudicium.	Orzeczenie rozjemcze ma moc wyroku sądowego.
Aut dedere, aut iudicare.	Albo wydaj, albo osądź.
Bene bonis, male malis.	Dobrze powinno dziać się dobrym, źle złym.
Bene iudicat, qui distinguit.	Dobrze sędzi ten, kto potrafi rozróżniać.
Boni iudicis est lites dirimere.	Dobrego sędziego cechuje umiejętność łagodzenia sporów.
Bonus iudex damnat improbanda, non odit.	Dobry sędzia karze niegodziwości bez nienawiści.
Bonus iudex varie personis causisque constituet.	Dobry sędzia rozstrzyga różnie, stosownie do osób i przypadków.
Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.	Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może być skazany.
Causa in praeteritum, poena in futurum confertur.	Przyczyna odnosi się do przeszłości, kara do przyszłości.
Confessus pro iudicato habetur.	Przyznającego się do winy uważa się za skazanego.
Corpus humanum nullam recipit aestimationem.	Ciała człowieka nie da się wycenić.
Crede experto.	Wierz biegłemu.
Credenda est scriptura.	Należy dawać wiarę dokumentom.

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Credo, quia impossibile.	Wierzę, gdyż to jest niemożliwe.
Crimen grave non potest esse impunibile.	Ciężkie przestępstwo nie może ująć bezkarnie.
Da mihi factum, dabo tibi ius.	Daj mi fakt, a dam ci prawo.
De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sądzi ludzkich myśli.
De minimis non curat praetor.	Sędzia nie dba o błahostki.
De similibus idem est iudicium.	W podobnych sprawach powinno zapadać podobne rozstrzygnięcie.
Et qui hominem non occidit, sed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum.	Tego kto nie zabija człowieka, ale rani po to, by zabić, należy skazać jako winnego zabójstwa.
Ex facto ius oritur.	Prawo powstaje z faktu.
Extremis malis extrema remedia.	Na wyjątkowe zło wyjątkowy lek.
Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succurritur.	Prawie we wszystkich procesach karnych uwzględnia się zarówno wiek, jak i brak doświadczenia.
Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.	Występek może być bez kary, kara nie może być bez wystętku.
Id, quod interest, non solum ex damno dato constat, sed etiam ex lucro cessante.	Przy szacowaniu wysokości odszkodowania bierze się pod uwagę nie tylko wyrządzoną szkodę, lecz także utracony zysk.
Ignorantia iudicis foret calamitas innocentis.	Niewiedza sędziego jest zgubą niewinnego.
Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
In dubiis libertas.	W sprawach wątpliwych [rozstrzygaj] na korzyść wolności.
In dubio pro reo iudicandum est.	W razie wątpliwości należy rozstrzygnąć na korzyść oskarżonego

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
In dubis lenius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.	Przy przestępstwach bierze się pod uwagę chęć, nie wynik.
In omnibus quidem, maxime tamen in iure, aequitas spectanda est.	We wszystkich sprawach, szczególnie w prawie, należy mieć na względzie słuszość.
In poenalibus causis benignius interpretandum est.	W sprawach karnych należy interpretować łagodniej.
In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustius est quam tutius.	W sprawach wątpliwych iść za łagodniejszą interpretacją jest zarówno bardziej słuszne, jak i bardziej przezorne.
Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere.	Nieprawidłowe jest wydawanie wyroku lub opinii prawnej bez uwzględnienia całości ustawy, wyłącznie na podstawie jednego jej fragmentu.
Interest rei publicae, ne maleficia remaneant impunita.	W interesie państwa leży, by czyny bezprawne nie pozostały bez kary.
Is fecit, cui prodest.	Uczył ten, komu przyniosło to korzyść.
Iudex aequitatem semper spectare debet.	Sędzia powinien mieć zawsze na uwadze zasadę słuszości.
Iudex damnatur, cum nocens absolvitur.	Sędziego się potępia, jeśli winowajca uszedł kary.
Iudex est lex loquens.	Sędzia jest mówiącą ustawą.
Iudex non debet lege clementior esse.	Sędzia nie powinien być łagodniejszy niż prawo.
Iudicatum titulus est optimus.	Najlepszym tytułem prawnym jest wyrok.
Iudicis est ius dicere, non dare.	Zadaniem sędziego jest wymierzanie sprawiedliwości, a nie tworzenie prawa.
Iudicium non debet esse illusorium.	Wyrok nie powinien być pozorny.
Ius summum saepe summa est malitia.	Często pełnia praw to pełnia niesprawiedliwości.

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.	Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą przyznawania każdemu, co mu się należy.
Iustitia non novit patrem nec matrem, solam veritatem spectat.	Sprawiedliwość nie zna ojca ani matki, ma wzgląd jedynie na prawdę.
Legibus, non exemplis iudicandum.	Sądzić należy według ustaw, a nie według precedensów.
Maximum ius est saepe maxima iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi często do wielkiej niesprawiedliwości.
Meminerimus etiam adversus infimos iustitiam esse servandum.	Pamiętajmy, że nawet wobec najniżej stojących należy zachować sprawiedliwość.
Nec vox omnis iudicis iudicati continet auctoritatem.	Nie każde zdanie sędziego ma powagę wyroku.
Nemo bis punitur pro eodem delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
Nemo debet bis puniri pro uno delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
Nemo iudex idoneus in propria causa.	Nikt nie jest odpowiednim sędzią we własnej sprawie.
Nemo iudex in sua causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
Nemo punitur pro alieno delicto.	Nikogo nie karze się za cudze przestępstwo.
Nihil efficient admonitiones admotae gravibus vitiis.	Na nic zdadzą się upomnienia stosowane do ciężkich błędów.
Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
Non exemplis, sed legibus iudicandum est.	Należy orzekać na podstawie ustaw, a nie naśladować wcześniejsze rozstrzygnięcia.
Non quantitas, sed qualitas.	Nie ilość, lecz jakość.
Non ratione imperii, sed imperio rationis.	Nie z racji władzy, ale z nakazu rozumu.
Non rex est lex, sed lex est rex.	Nie król jest prawem, ale prawo królem.

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Non sufficit iudex sciat, sed ordine iurisdictionis scire oportet.	Nie wystarczy, by sędzia wiedział, lecz trzeba, by nabył wiedzę w drodze postępowania sądowego.
Nulla poena sine iudicio.	Nie ma kary bez sądu.
Nullum sine auctoramento malum est.	Nie ma złego bez zapłaty.
Par pari refertur.	Płaci się równym za równe.
Perspiciendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissus constituatur, quam causa deposcit.	Zadaniem sędziego jest baczyć, by nie orzeczono kary surowszej lub łagodniejszej, niż wymaga sprawa.
Petere licet.	Prosić zawsze wolno.
Poena constituitur in emendationem hominum.	Kary ustanawia się dla poprawy człowieka.
Poena debet commensurari delicto.	Kara powinna odpowiadać wadze przestępstwa.
Poena est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
Poena est noxae vindicta.	Kara jest odpłatą za szkodę.
Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.
Praesumitur pro iustitia sententiae.	Domniemywa się, że wyrok jest sprawiedliwy.
Praetor ius dicere potest, facere non potest.	Sędzia może egzekwować prawo, tworzyć go nie może.
Prius quam exaudias, ne iudices.	Nie sądz, zanim nie wysłuchasz.
Pro mensura delicti puniendum est.	Karać należy wzięwszy pod uwagę wagę przestępstwa.
Prohibenda autem maxime est ira in puniendo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Prohibenda est ira in puniendo.	Karząc nie wolno się gniewać.
Qui hominem occidit, sed si non occidendi animo id admisit, absolvi solet.	Kto zabija człowieka, jeśli dokonał tego bez zamiaru zabójstwa, winien być uniewinniony.
Qui non appellat, approbare videtur sententiam.	Kto się nie odwołuje, ten akceptuje wyrok.
Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
Quidquid non discutitur, iustitia non putatur.	Cokolwiek nie jest rozważone, nie może uchodzić za sprawiedliwe.
Quod non est in actis, non est in mundo.	Czego nie ma w aktach, tego nie ma w świecie.
Quot delicta tot poenae.	Ile przewinień, tyle kar.
Reprehensio calumnia vacare debet.	Nagana winna być wolna od potwarzy.
Res iudicata alii non nocet.	Wyrok nie szkodzi osobom trzecim.
Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.
Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.
Res iudicata pro veritate habetur.	Co osądzone, jest uważane za prawdę.
Res iudicatas restaurari exemplo grave est.	Trudno jest przywrócić stan sprzed wyroku.
Sapientis iudicis est semper cogitare, quid lex cogat.	Mądry sędzia powinien stale rozważać to, co nakazuje prawo.
Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.	Lepiej jest uwolnić popełniającego przestępstwo niż skazać niewinnego.
Scit bonus iudex non tam quid, quam qua damnet, cernere.	Dobry sędzia mniejszą wagę przykładą do tego, za co skaże, niż do tego, w jaki sposób.
Semel absolutus, semper absolutus	Raz uniewinniony, na zawsze uniewinniony.

Wyrokowanie

Paremie łacińskie	Znaczenie
Semel commissa poena non evanescit.	Raz wymierzona kara nie popada w zapomnienie.
Sententia debet esse conformis libello.	Wyrok powinien odpowiadać oskarżeniu (powództwu).
Sententia facit ius.	Wyrok stanowi (tworzy) prawo.
Sententia ius facit inter partes.	Wyrok stanowi (tworzy) prawo pomiędzy stronami.
Signum retinet signantum.	Podpis wiąże podpisującego.
Suam mutare sententiam neminem posse.	Nikt nie może zmienić wydanego przez siebie wyroku.
Summum ius summa iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi do niesprawiedliwości. (Najwyższe prawo, najwyższą krzywdą.)
Suum cuique.	Każdemu, co mu się należy.
Tam de se iudex iudicat quam de reo.	Sędzia wydaje wyrok zarówno na oskarżonego, jak i na siebie.
Ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.	W takich samych okolicznościach należy stosować takie same rozwiązania prawne.
Ubi iudicat, qui accusat, vis, non lex valet.	Gdzie sędzi oskarżyciel, obowiązuje siła, nie prawo.
Vanae voces populi non sunt audiendae.	Wydając wyrok nie należy słuchać zwodniczych opinii ludu.
Venales sunt sententiae, quae in mercedem a corruptis iudicibus proferuntur.	Sprzedajne są wyroki, które są ogłaszane za zapłatą przez skorumpowanych sędziów.
Veritas est adaequatio rei et intellectus.	Prawda jest to zgodność rzeczy i myśli.

Wyrokowanie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
absolvere	uniewinniać
ad deliberandum	do zastanowienia; do rozpatrzenia; do namysłu; do rozważenia
ad publicandum	do powszechnej wiadomości
ad referendum	do przedstawienia; do zreferowania; do dalszego rozważenia
argumentatio	argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
argumentis confirmare	uzasadniać
argumentum	uzasadnienie
auctoritas rei iudicatae	powaga rzeczy osądzonej
audita querela	po wysłuchaniu przewodu sądowego
calculus Minervae	akt uniewinnienia przy równości głosów albo przy jednym więcej przeciw oskarżonemu
cogitare	przemyśleć
concordia	jednomyślność; ugoda
condemnare	potępić
condemnatio	potępienie
condemnere	skazać
confirmatio	uzasadnienie
consensio	jednomyślność
consensu omnium	za zgodą wszystkich
consensus	jednomyślność
considerare	przemyśleć
consiliari	naradzać się
consilium	narada
consilium habere	odbyć naradę

Wyrokowanie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
consulere	naradzać się
consultare	naradzać się
consultatio	narada
cum animo corrigendi	w zamiarze (celu) wychowawczym
damnare	skazać; potępić
damnare pecunia	skazać na karę pieniężną
damnatio	potępienie
de fortuna iudicare	decydować o losach
de vi condemnare	skazać za użycie przemocy
decernere	wydać wyrok; wymierzyć sprawiedliwość
deliberare	naradzać się
deliberatio	narada
diiudicare	sądzić
error in puniendo	błąd co do wymiaru kary
ex aequo et bono	na podstawie dobra i słuszności
ex debito iustitiae	na mocy sprawiedliwości
ex tempore	bez przygotowania; stosownie do okoliczności
examinare	wziąć pod uwagę
exceptio rei iudicatae	zarzut powagi rzeczy osądzonej
excusare	uniewinniać
expurgare	uniewinniać
facinus maioris abollae	cięższa gatunkowo zbrodnia (czyn większego płaszczka)
favor libertatis	przychyłość dla wolności
favor minoris	przychyłość dla małoletniego

Wyrokowanie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
fiat iustitia	niech będzie wymierzona sprawiedliwość
habere deliberationem	naradzać się
in contumaciam	wobec oporu; zaocznie
in dubio pro libertate	w razie wątpliwości należy rozstrzygnąć na korzyść wolności
in favorem	na korzyść
in forma speciali	w szczególnej formie
iniquitas	niesprawiedliwość
iudicare	sądzić; wydać wyrok
iudicem esse	osądzać
iudicium committere	sądzić
iudicium exercere	sądzić; osądzać
iudicium facere	sądzić
iure et facto	z prawa i stanu faktycznego
ius agere	sądzić
ius dicere	sądzić; wymierzać sprawiedliwość
ius puniendi	prawo karania
ius reddere	wydać wyrok
ius tribuere	wymierzyć sprawiedliwość
iustus	prawny; prawomocny; należny; słuszny; formalny; zgodny z prawem
legitimum facere	uprawomocnić
legitimus	prawny; prawomocny; ustawowy
lex oblivionis	prawo amnestii
liberare	uniewinniać

Wyrokowanie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
meditari	przemyśleć
nemine contradicente (ne. con.)	uchwalone jednogłośnie; wobec braku sprzeciwu
nemine dissentiente	uchwalone jednogłośnie; wobec braku sprzeciwu
notum facere	podać do wiadomości
novum iudicium	nowe orzeczenie sądowe
nullius momenti	nieważny; niewywołujący skutków prawnych
ope legis	na podstawie ustawy
per acclamationem	przez aklamację; jednogłośnie
per favorem	z łaski; łaskawiej; z przychylności; przychylniej
per rem iudicatam	prawomocnie
per scrutinium	przez tajne głosowanie
perpendere	przemyśleć
poena eximi	zostawać zwolnionym od kary
pro didnitate	na korzyść godności
pro tanto	proporcjonalnie
probare	dowieść; udowodniać; uzasadniać; weryfikować
qui pro quo	jeden zamiast drugiego; pomyłka co do osoby
ratio decidendi	podstawa decyzji; podstawa rozstrzygnięcia
ratio scripta	uzasadnienie na piśmie
ratus	prawomocny
res iudicata	rzecz osądzona; powaga rzeczy osądzonej; sprawa zakończona prawomocnym wyrokiem
salvo iure	bez naruszenia prawa; z zastrzeżeniem praw
sententia capitalis	wyrok śmierci
sententia	wyrok; opinia

Wyrokowanie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sententiam dicere	głosować
sententiam ferre	sądzić
sons	winny
una voce	jednogłośnie (jednym głosem)
unanimitas	jednomysłność
unanimiter	jednomysłnie
uno animo	jednomysłnie
validum facere	uprawomocnić
venia primum deliquenti	przebaczenie przestępcy, który pierwszy raz popełnił przestępstwo
verba veritatis	słowa prawdy
votum separatum	zdanie odrębne

10. Postępowanie odwoławcze

Postępowanie odwoławcze

Paremie łacińskie	Znaczenie
Alternae sunt vices rerum.	Zmienne są koleje spraw.
Appellatione extinguitur iudicatum.	Wyrok zostaje zniesiony przez apelację.
Causa finita est.	Sprawa została zakończona.
Charta non erubescit.	Papier wszystko przyjmie. (Papier się nie rumieni.)
Currit tempus contra desides et sui iuris contemptores.	Termin biegnie przeciwko opieszałym i zaniedbującym swe prawa.

Postępowanie odwoławcze

Paremie łacińskie	Znaczenie
Electa una via non datur recursus ad alteram.	Wybór jednego środka prawnego wyłącza możliwość użycia drugiego.
Gradatim est appellandum.	Środki odwoławcze należy wnosić stopniowo.
Iustitias vestras iudicabo.	Osądzę waszą sprawiedliwość.
Periculum in mora.	Niebezpieczeństwo w zwłoce.
Petere licet.	Prosić zawsze wolno.
Quaevis actio praescriptione extinguitur.	Każda skarga wygasa na skutek przedawnienia.
Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
Qui non appellat, approbare videtur sententiam.	Kto się nie odwołuje, ten akceptuje wyrok.
Qui non negat, fatetur.	Kto nie kwestionuje, uznaje.
Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
Qui tacet consentire videtur.	Kto milczy, ten się zgadza.
Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est eum non negare.	Kto milczy, jeszcze się nie zgadza, jednakże prawdą jest, że nie zaprzecza.
Reformatio in peius iudici appellato non licet.	Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść zasądzonego.
Res iudicatas restaurari exemplo grave est.	Trudno jest przywrócić stan sprzed wyroku.
Roma locuta, causa finita.	Rzym orzekł, sprawa skończona.
Suam mutare sententiam neminem posse.	Nikt nie może zmienić wydanego przez siebie wyroku.
Tam de se iudex iudicat quam de reo.	Sędzia wydaje wyrok zarówno na oskarżonego, jak i na siebie.

Postępowanie odwoławcze

Paremie łacińskie**Znaczenie**

Tantum devolutum, quantum appellatum.	Sprawa w takim zakresie przechodzi do sądu wyższej instancji, na ile zostało to określone w apelacji.
Unicuique sua mora nocet.	Każdemu szkodzi jego własna zwłoka.

Postępowanie odwoławcze

Zwroty i terminy łacińskie**Znaczenie**

a iudicio provocare	apelować od wyroku
adversari	przeciwstawić się; sprzeciwiać się
adversum esse	sprzeciwiać się
appellare	apelować
appellatio	apelacja
appellationem admittere	przyjąć apelację
appellationem interponere	wnieść apelację
appellationem recipere	przyjąć apelację
appellatorius	apelacyjny; odwoławczy
argumentis confirmare	uzasadniać
argumentum	uzasadnienie
calculus Minervae	akt niewinnienia przy równości głosów albo przy jednym więcej przeciw oskarżonemu
causa finita	sprawa zakończona
causa formalis	przyczyna formalna
causa iusta	słuszna przyczyna
causam agere	prowadzić proces (sprawę)
causam perdere	przegrywać proces (sprawę)

Postępowanie odwoławcze

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
comminuere	podważać
consensu omnium	za zgodą wszystkich
contra	sprzeciw
deminuere	podważać
ex abundante cautela	z nadmiernej ostrożności
exhibere querellam	wnieść zażalenie
gravamen	ciężar; zażalenie; część skargi
improbatio	sprzeciw
in tribunali provocationum iudex	sędzia sądu apelacyjnego
inanis	bezskuteczny
inefficax	bezskuteczny
irritus	bezskuteczny
iudices appellationem damanti reppulerunt	sąd odrzucił apelację
iudices provocationem damanti reppulerunt	sąd odrzucił apelację
iudicum, ad quod provocari potest	sąd apelacyjny
iudicum, ad quod provocatione certatur	sąd apelacyjny
ius provocandi	prawo odwołania się
ius provocationis	prawo apelacji; prawo odwołania się
novum iudicium	nowe orzeczenie sądowe
ope exteptionis	za pomocą zarzutu procesowego
petitio principii	żądanie podstawy; wskazywanie na bezpodstawność
poscere	domagać się
postulare	domagać się
postulatio	zażalenie; żądanie

Postępowanie odwoławcze

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
provocare	zaskarżyć
provocatio	zażalenie
provocatio a iudicum sententia	apelacja od wyroku sądowego
provocationem interponere	wnieść apelację
querella	zażalenie
querimonia	zażalenie
reformatio in peius	zmiana na gorsze; zmiana na niekorzystne
res iudicata	rzecz osądzona; powaga rzeczy osądzonej; sprawa zakończona prawomocnym wyrokiem
summa potestas	najwyższa władza
tribunal provocationum	sąd apelacyjny

11. Terminy procesowe

Terminy procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ad tempus concessa post tempus censentur denegata.	To, co zostało przyznane na określony czas, po upływie terminu należy uważać za uchylone.
Casus fortuitus a mora excusat.	Przypadek losowy usprawiedliwia zwłokę.
Currit tempus contra desides et sui iuris contemptores.	Termin biegnie przeciwko opieszałym i zaniedbującym swe prawa.
Dies a media nocte incipit et sequentis noctis media parte finitur.	Dzień mierzy się od północy do północy następczej.
Expedit rei publicae, ut finis sit litium.	Dla państwa korzystne jest, aby procesy nie trwały zbyt długo.
Festinatio iudiciorum noverca.	Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)

Terminy procesowe

Paremie łacińskie	Znaczenie
Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.	Badacze litery prawa (gramatycy) sprzeczą się i dotychczas spór jest u sędziego.
Impium praesidium praescriptio.	Przedawnienie jest niegodziwym środkiem obrony.
In iudicando criminosa est celeritas.	W sądzie pośpiech jest przestępstwem.
In iudice nulla mora est.	Sędzia nie pozostaje w zwłoce.
Iustitiae dilatio est quaedam negatio.	Zwłoka w wymiarze sprawiedliwości jest pewnego rodzaju jego odmową.
Omnia tempus habent.	Wszystko ma swój czas.
Patet processus in infinitum.	Proces będzie trwał w nieskończoność.
Periculum in mora.	Niebezpieczeństwo w zwłoce.
Poenae mora longa.	Długo czeka się na karę.
Praescriptio patrona generis humani.	Przedawnienie patronką rodzaju ludzkiego.
Quaevis actio praescriptione extinguitur.	Każda skarga wygasa na skutek przedawnienia.
Sera tamen tacitis poena venit pedibus.	Późno, ale jednak cichymi krokami nadchodzi kara.
Unicuique sua mora nocet.	Każdemu szkodzi jego własna zwłoka.

Terminy procesowe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
a die	od tego dnia
ab hodierno	od dziś
ab illo tempore	od tej pory
ad tempus	na czas
anni currentis	roku bieżącego
anni futuri	roku przyszłego
anni praeteriti	roku przeszłego
anno (a.)	w roku
anno currente (a.c.)	w roku bieżącym
aqua haeret	sprawa nie idzie; są trudności (woda się zatrzymuje)
brevi manu	od ręki; bez formalności; w skrócie; odręcznie; stenograficznie
citissime	niezwłocznie; jak najprędzej
cito	szybko; bez zwłoki
datum questionis	data wyznaczonej rozprawy sądowej
de dato	poczynając od daty; od dnia wystawienia dokumentu
dextero tempore	w dogodnym czasie
dies	dzień; data; termin
dies cedens	dzień zaistnienia zdarzenia prawnego
dies certa	ustalony termin
dies constituta	termin; wyznaczony czas
dies praestituta	termin; wyznaczony czas
dies ultima	termin ostateczny
hoc anno	w tym roku

Terminy procesowe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
hoc tempore	w tym czasie; obecnie
in praesenti	obecnie; w chwili obecnej
in terminis	we właściwym czasie
kalendae	pierwszy dzień miesiąca
kalendarium	kalendarz
lite pendente	w czasie trwania sporu; w czasie procesu
mense (m.)	w miesiącu
mora	zwłoka; opóźnienie
moratorium	odroczenie terminu
negotium necessarium	nagła sprawa; sprawa niecierpiąca zwłoki
nunc	obecnie
pendente lite	w czasie trwania sporu; w czasie procesu
per annum (p.a.)	rocznie
post festum	za późno (po święcie)
praescriptio temporis	przedawnienie
pro anno (pr.a.)	rocznie
pro rata temporis	stosownie do upływu czasu
pro tempore	stosownie do czasu
pro tempore et pro re	stosownie do czasu i sprawy
pro tempore	stosownie do okoliczności; stosownie do czasu; czasowo
processus in infinitum	postępowanie bez końca; dowodzenie w nieskończoność
signum temporis	znak czasu; znamię czasu
sine die	bez daty; bez oznaczonego dnia

Terminy procesowe

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sine mora	bez zwłoki
sine tempore (s.t.)	ściśle punktualnie
suo tempore	we właściwym czasie
tempore opportuno	w stosownym czasie; w odpowiednim czasie
tempore procedendi	czas procedowania, czas trwania procesu
tempus delicti	czas popełnienia czynu zabronionego
terminus a quo	termin początkowy; data, od której coś się zaczyna
terminus ad quem	termin końcowy; czas, do którego się oblicza; punkt końcowy
terminus ante quem	termin, przed którym coś nastąpiło lub ma nastąpić
terminus post quem	termin, po którym coś ma nastąpić; czas, po którego upłynięciu coś ma nastąpić
terminus praeclusivus	termin ostateczny; termin prekluzyjny
vadimonium	termin stawienia się
vetustate abrogari	przedawnić się
vetustate derogari	przedawnić się

12. Koszty procesu

Koszty procesu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Fiscus semper idoneus successor sit et solvendo.	Skarb państwa jest zawsze zdolny do dziedziczenia i wypłacalny.
Magnum est emolumentum iustitia.	Bardzo zyskownym zajęciem jest wymiar sprawiedliwości.

Koszty procesu

Paremie łacińskie	Znaczenie
Omnis litigator victus debet impensis.	Każdy przegrany w procesie powinien ponieść jego koszty.
Qui dat finem, dat media ad finem necessaria.	Kto wyznacza cel, daje środki potrzebne do jego osiągnięcia.
Victus victori in expensis est condemnandus.	Pokonanego w sporze należy obciążyć kosztami procesu.

Koszty procesu

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ex propriis	z własnych środków
gratis	za darmo; bezpłatnie
impensae	wydatki; nakłady
impensae necessariae	nakłady konieczne
impensae voluptariae	nakłady zbędne
litis sumptus	koszty sądowe
merces causidici	należność adwokata
pecuniam migration insumptam restituere	zwrócić koszty podróży
pretium causidici	należność adwokata
sumptum inferre	obciążyć kosztami
sumptus tolerare	ponieść koszty

Rozdział VI

Varia

1. Wykładnia prawa

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
A ratione ad rationatum valet consequentia.	Wywód następstwa z racji jest wywodem poprawnym.
A verbis legis non est recedendum.	Nie należy odstępować od słów ustawy.
Ab uno disce omnes.	Z jednego sądz o wszystkich.
Abrogata lege abrogante non reviviscit abrogata.	Uchylenie ustawy uchylającej ustawę nie przywraca obowiązywalności uchylonej ustawy.
Absoluta sententia expositore non indiget.	Jasne wyrażenie nie wymaga interpretacji.
Aequitas non facti ius, sed iuri auxiliatur	Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.
Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem. (Słuszność podąża za ustawą.)
Applicatio est vita regulae.	Stosowanie prawa jest życiem normy prawnej.
Benignius leges interpretandae sunt, quo voluntas earum conservetur.	Ustawy wtedy są właściwie interpretowane, gdy zachowuje się ich ducha. (Prawa należy tłumaczyć łagodniej, by zachować ich cel.)
Causarum cognitio cognitionem eventorum facit.	Poznanie przyczyny powoduje poznanie skutków.
Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.	To pewne, że ten przekracza ustawę, kto rozumiejąc jej słowa, działa wbrew jej zamysłowi.
Cessante ratione legis cessat ipsa lex.	Gdy ustaje przyczyna wydania ustawy, traci moc i sama ustawa.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Clara non sunt interpretanda.	To co jasne, nie wymaga interpretacji.
Comparatio non est ratio.	Porównanie nie jest dowodem.
Constitutio respicit futura et non praeterita.	Ustawa spogląda w przyszłość, nie w przeszłość.
Contra legem facti, qui id facti quod lex prohibet, in fraudem vero, qui salvis verbis legis sententiam eius circumvenit.	Wbrew ustawie postępuje ten, kto czyni to, czego ustawa zabrania; z ominięciem ustawy działa zaś ten, kto nie naruszając jej słów, obchodzi jej treść.
Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.	Komu wolno więcej, tym bardziej wolno mniej.
Cuius est condere, eius est abrogate.	Kto może stanowić prawo, ten może je uchylić.
Da mihi factum, dabo tibi ius.	Daj mi fakt, a dam ci prawo.
De maiore et minore non variant iura.	Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.
De minimis non curat lex.	Ustawa nie troszczy się o drobiazgi.
De principiis non est disputandum.	O zasadach się nie dyskutuje.
Diuturna consuetudo pro iure et lege in his quae non ex scripto descendunt observari solet.	Długotrwały zwyczaj zwykło się stosować jako prawo i ustawę w tych przypadkach, w których brak prawa pisanego.
Dubitando ad veritatem venimus.	Przez wątplenie dochodzimy do prawdy.
Eius est interpretari leges, cuius est condere.	Do tego należy interpretacja ustaw, kto je stanowi.
Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem.	Bytów nie należy mnożyć ponad konieczność.
Ex uno disce omnes.	Na podstawie jednego sądz o wszystkich.
Exceptio confirmat regulam.	Wyjątek potwierdza regułę.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Exceptio est strictissimae interpretationis.	Wyjątek powinien być interpretowany ściśle.
Exclusa censentur omnia, quae lex enumerando non inclusit.	Należy uznać za wyłączone wszystko to, czego ustawowe wyliczenie nie włączyło.
Exempla illustrent, non probant.	Przykłady objaśniają, a nie dowodzą.
Expressio specialis omnem impedit extensionem.	Dokładne wyrażenie wyklucza wykładnię rozszerzającą.
Generi per speciem derogatur.	Prawo szczególne uchyla ogólne.
Hominis est errare, insipientis in errore perseverare.	Rzeczą ludzką jest błędzić, rzeczą głupców jest trwać w błędzie.
Hominum causa omne ius constitutum est.	Wszelkie prawo jest stanowione ze względu na człowieka.
Humanum est errare.	Błędzić jest rzeczą ludzką.
Id quod erat demonstrandum.	To czego należało dowieść.
Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
Ignorantia legis nocet.	Nieznajomość ustawy szkodzi.
In ambigua voce legis ea potius accipienda est significatio, quae vitio caret, praesertim cum etiam voluntas legis ex hoc colligi possit.	W przypadku dwuznacznego brzmienia ustawy należy wybrać to znaczenie, które jest wolne od wady, zwłaszcza gdy z tego można także wnioskować o woli ustawy.
In claris non fit interpretatio.	W sprawach jasnych nie dokonuje się interpretacji.
In legibus magis simplicitas quam difficultas placet.	W ustawach lepsza jest prostota niż zawichość.
In maiore minus inest.	W większym tkwi też mniejsze.
In omnibus quidem, maxime tamen in iure, aequitas spectanda est.	We wszystkich sprawach, szczególnie w prawie, należy mieć na względzie słuszość.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
In poenalibus causis benignius interpretandum est.	W sprawach karnych należy interpretować łagodniej.
In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustus est quam tutius.	W sprawach wątpliwych iść za łagodniejszą interpretacją jest zarówno bardziej słuszne, jak i bardziej przezorne.
Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere.	Nieprawidłowe jest wydawanie wyroku lub opinii prawnej bez uwzględnienia całości ustawy, wyłącznie na podstawie jednego jej fragmentu.
Ita lex scripta est.	Tak jest napisana ustawa.
Ius est ars boni et aequi.	Prawo jest sztuką stosowania tego, co dobre i słuszne.
Ius non docet, sed iubet.	Prawo nie poucza, lecz nakazuje.
Ius publicum privatorum pactis mutari non potest.	Prawo publiczne nie może ulec zmianie na skutek umów osób prywatnych.
Ius respicit aequitatem.	Prawo ma na względzie słusność.
Lege non distinguente nec nostrum est distinguere.	Tam gdzie ustawa nie rozróżnia, nie naszą rzeczą jest wprowadzać rozróżnienie.
Lege totum, si vis scire totum.	Czytaj całość ustawy, jeśli chcesz znać całość.
Leges cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur.	Prawa mówią ze wszystkimi zawsze jednym i tym samym językiem.
Leges omnium salutem sigulorum salutis anteponunt.	Prawo stawia dobro ogółu ponad dobro jednostki.
Leges posteriores priores contrarias abrogant.	Ustawy późniejsze znoszą wcześniejsze przeciwne.
Legis constructio non facit iniuriam.	Interpretacja ustawy nie jest bezprawiem.
Lex benignior retro agit.	Ustawa korzystniejsza działa wstecz.
Lex consumens derogat legi consumptae.	Przepis pochłaniający wyłącza stosowanie przepisu pochłoniętego.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Lex dubia non obligat.	Prawo wątpliwe nie ma mocy obowiązującej.
Lex Europae derogat legi nationali.	Prawo europejskie uchyla prawo krajowe.
Lex fingit, ubi subsistit aequitas.	Ustawa tworzy fikcję tam, gdzie istnieje słuszość.
Lex iniusta non est lex.	Ustawa niesprawiedliwa nie jest prawem.
Lex lege tollitur.	Ustawa uchyla ustawę.
Lex mitior retro agit.	Ustawa względniejsza działa wstecz.
Lex nihili frustra facti.	Ustawa niczego nie czyni na próżno.
Lex non distinguit.	Ustawa nie rozróżnia.
Lex non obligat nisi promulgata.	Ustawa nie obowiązuje, jeżeli nie jest ogłoszona.
Lex poenalis retro agit cum exceptione legis severioris.	Ustawa karna działa wstecz za wyjątkiem ustawy mniej względnej
Lex posterior ad priores trahi nequit.	Ustawa późniejsza nie może być interpretowana według sensu ustawy wcześniejszej.
Lex posterior derogat legi priori.	Ustawa późniejsza uchyla wcześniejszą.
Lex posterior generalis non derogat legi priori speciali.	Ustawa późniejsza ogólna nie znosi wcześniejszej ustawy szczególnej.
Lex primaria derogat legi subsidiariae.	Ustawa zasadnicza uchyla ustawę posiłkową. (Przepis pierwotny wyłącza przepis posiłkowy.)
Lex prospicit, non respicit.	Ustawa patrzy do przodu, nie wstecz.
Lex retro non agit.	Prawo nie działa wstecz.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Lex semper dabit remedium.	Prawo zawsze znajdzie środek zaradczy.
Lex semper intendit, quod conventi rationi.	Prawo zawsze przewiduje to, co zgadza się z rozumem.
Lex severior poenalis retro non agit.	Ustawa karna surowsza nie działa wstecz.
Lex specialis derogat legi generali.	Ustawa szczególna uchyla ustawę ogólną.
Lex superior derogat legi inferiori.	Ustawa wyższa uchyla ustawę niższą.
Minime sunt mutanda, quae interpretationem certam semper habuerunt.	Jak najmniej należy zmieniać to, co zawsze miało jednoznaczną interpretację.
Multitudo errantium non parit errori patrociniū.	To, że wielu błędzi, nie czyni błędu wybaczalnym.
Mutata ratione legis mutatur et lex ipsa.	Gdy zmienia się racja wydania prawa, zmienia się też samo prawo.
Negatio duplex est affirmatio.	Podwójne przeczenie stanowi twierdzenie.
Neminem oportet esse sapienterem legibus.	Nikommu nie przystoi być mądrzejszym od ustaw.
Nomen "iuris" est a "iustitia" derivatum.	Nazwa „prawo” pochodzi od słowa „sprawiedliwość”.
Non sunt iudicandae leges.	Ustaw nie należy osądzać.
Nova, sed non nova.	Rzecz nie nowa, ale podana w sposób nowy.
Nulla regula sine exceptione.	Nie ma reguły bez wyjątku.
Nulla regula sine exceptione.	Nie ma reguły bez wyjątków.
Odiosa et inhonesta non sunt in lege praesumenda.	Nie należy domniemywać, że w ustawie znajdują się treści złe i nieuczciwe.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Omne ius aut necessitas fecit aut consensus constituit aut flammavit consuetudo.	Wszelkie prawo albo stworzyła konieczność, albo ustanowiła zgoda ludzi, albo utrwalił zwyczaj.
Omne simile claudicat.	Porównanie nie jest argumentem. (Każde porównanie kuleje.)
Omnis interpretatio vel declarat vel extendit vel restringit.	Każda wykładnia albo wyjaśnia, albo rozszerza, albo zawęża.
Paria est non esse et non probari.	Nie istnieć i nie być udowodnionym oznacza to samo.
Poenalia sunt restringenda.	W prawie karnym obowiązuje wykładnia zawężająca.
Potestas stricte interpretetur.	Zakres władzy powinien być interpretowany w sposób ścisły.
Praesumptio cedit veritati.	Domniemanie ustępuje prawdzie.
Quaeras de dubiis, legem bene discere si vis!	Doszukujesz się wątpliwości, przeczytaj uważnie ustawę, jeśli chcesz dobrze wiedzieć!
Qui licet quod est plus utique quod est minus.	Kto może więcej, ten może i mniej.
Qui plus potest, minus potest.	Kto może więcej, może mniej.
Quod erat demonstrandum. (q.e.d.)	Co było do udowodnienia.
Quod est absurdum. (q.e.a.)	Co jest absurdem.
Quod est impossibile. (q.e.i.)	Co jest niemożliwe.
Quod subintellegitur, non deest.	Co istnieje w domyśle, nie jest nieistniejące.
Quot capita, tot sensus.	Ile głów, tyle opinii.
Quot homines tot sententiae.	Ilu ludzi, tyle opinii.

Wykładnia prawa

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ratio est anima legis.	Rozum jest duszą prawa.
Ratio legis est anima legis.	Sens ustawy jest jej duszą.
Regula est quae rem, quae est, breviter enarrat. Non ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est, regula fiat.	Zasadą jest to, co krótko opisuje stan rzeczy. Prawo nie wyprowadza się z zasady, lecz z obowiązującego prawa powstaje zasada.
Salus populi suprema lex esto.	Dobro ludu niechaj będzie najwyższą ustawą.
Salus publica suprema lex esto.	Dobro publiczne niechaj będzie najwyższą ustawą.
Salus rei publicae suprema lex esto.	Dobro państwa niechaj będzie najwyższą ustawą.
Sanctiones vocamus legum eas partes, quibus poenae constituuntur.	Sankcjami nazywamy te części ustaw, w których ustanowione są kary.
Sapiens nihil affirmat, quod non probet.	Mądry człowiek nie twierdzi niczego, czego nie zdołałby dowieść.
Sapientis est mutare consilium.	Rzeczą mądrego jest zmieniać zdanie.
Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem.	Znać ustawy to nie trzymać się ich słów, ale rozumieć sens i znaczenie.
Sensum non verba spectamus.	Patrzemy na sens, a nie na słowa.
Si quid non apparet, non ius deficit, sed probatio.	Jeśli coś nie jest jasne, to nie jest to niedoskonałość prawa lecz dowodu.
Simplicitas legibus amica.	Prostota przyjaciółką ustaw.
Suorum quisque verborum optimus interpretus.	Każdy jest najlepszym interpretatorem swych słów.
Tertium datur.	Jest trzecie wyjście.
Tertium non datur.	Trzecie wyjście nie jest możliwe.
Ubi cessat ratio legis, cessat ipsa lex.	Gdzie ustaje sens ustawy, ustaje sama ustawa.

Wykładnia prawa

Premie łacińskie	Znaczenie
Ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.	W takich samych okolicznościach należy stosować takie same rozwiązania prawne.
Ubi ius incertum, ibi ius nullum.	Gdzie prawo niepewne, tam żadne prawo.
Una via ex multis.	Droga jedna z wielu.
Verba cum effectum accipienda.	Słowa należy rozumieć zgodnie z ich znaczeniem.
Verbis legis tanaciter inhaerendum.	Należy mocno trzymać się słów ustawy.
Versio interlinearis.	Czytaj między wierszami.
Vigilantibus leges sunt scriptae.	Ustawy są napisane dla czuwających.

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
a contrario	z przeciwieństwa; wychodząc z przeciwnego założenia; przeciwnym sposobem; przeciwnie
a fortiori	tym bardziej; od mocniejszej strony
a minori ad maius	od mniejszego do większego
a posteriori	z późniejszego; z następstwa
a priori	z wcześniejszego; z założenia
a priori	z góry
ab absurdo	do (od) absurdu
ad absurdum	do (od) niedorzeczności
ad fontes	do (od) źródeł

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad litteram	dosłownie; dokładnie
aestimare	opiniować
analogia	podobieństwo
analogia iuris	analogia z prawa
analogia legis	analogia z ustawy
argumentatio	argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
argumentis confirmare	uzasadniać
argumento ex ...	argument z ...
argumentum	uzasadnienie
argumentum a cohaerentia	argument z niesprzeczności; wnioskowanie z niesprzeczności
argumentum a completudine	argument z zupełności; wnioskowanie z zupełności
argumentum a contrario	argument z przeciwieństwa; wnioskowanie z przeciwieństwa
argumentum a fortiori	argument z silniejszego; wnioskowanie z silniejszego
argumentum a maiori ad minus	wnioskowanie z większego na mniejsze
argumentum a minori ad maius	wnioskowanie z mniejszego na większe
argumentum a rerum natura	argument z natury rzeczy; wnioskowanie z natury rzeczy
argumentum a rubrica	argument z systematyki (z rubryki); wnioskowanie z systematyki
argumentum a simili	argument z podobieństwa; wnioskowanie z podobieństwa
argumentum ab auctoritate	argument odwołujący się do autorytetu
argumentum ab exemplo	argument z przykładu
argumentum ab impossibili	argument z niemożliwego

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
argumentum ab inconvenienti	argument z niezgodności
argumentum ab utili	argument z użyteczności
argumentum ad absurdum	argument z doprowadzenia do absurdu
argumentum ad consequentiam	argument z następstw (konsekwencji)
argumentum ad exemplum	argument odwołujący się do przykładu
argumentum ad hominem	argument odwołujący się do dwuznaczności
argumentum ad iudicium	argument odwołujący się do rozsądku
argumentum ad rem	argument odwołujący się do meritum sprawy; dowód oparty na prawdziwej okoliczności
argumentum aptum	dowód niezbity
argumentum certum	argument nie do obalenia
argumentum clarum	dowód niezbity
argumentum ex consensu gentium	argument wynikający z powszechnej zgody
argumentum grave	dowód niezbity
auctoritas prudentium	powaga opinii uczonych prawników
axioma	pewnik; fakt niepodważalny
axioma medium	uogólnienie na podstawie doświadczenia
benigna interpretatio	przychylna interpretacja; życzliwa interpretacja
casus	przypadek; zdarzenie; sprawa; przypadek prawny; wydarzenie
causa sine qua non	przyczyna niezbędna; przyczyna konieczna
circulus in definiendo	błędne koło w definiowaniu
circulus in demonstrando	błędne koło w dowodzeniu
circulus in probando	błędne koło przez użycie wniosku jako przesłanki; błędne koło przez użycie konkluzji jako argumentu

---

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
circulus vitiosus	błędne koło; błędne rozumowanie
clarescere	rozjaśniać; wyjaśniać; klarować
communis opinio	opinia powszechna
condicio sufficiens	warunek wystarczający
conditio iuris	warunek wynikający z samego prawa
conditio sine qua non	warunek konieczny; warunek nieodzowny
contra aquam remigare	płynąć pod prąd
contra bonos mores	wbrew dobrym obyczajom
contra ius commune	wbrew prawu powszechnemu
contra ius et fas	przeciw prawu ludzkiemu i boskiemu
contra legem	wbrew ustawie; sprzecznie z prawem
contra naturam	wbrew naturze; przeciw naturze
contra praescriptum	wbrew przepisowi
contra rationem	przeciw rozumowi; wbrew zdrowemu rozsądkowi
contradictio	sprzeczność; twierdzenie przeciwne
contradictio explicita	wyraźna sprzeczność
contradictio implicita	ukryta sprzeczność
contradictio in adiecto	sprzeczność w przydawce
contradictio in se	sprzeczność sama w sobie
contradictio in terminis	sprzeczność w zestawieniu terminów (określeń)
contrariis reiectiis	po odrzuceniu tezy przeciwnej
crux interpretum	miejsce trudne do wyjaśnienia (krzyż tłumacza)
deductio	dedukcja; wnioskowanie
deductio ad absurdum	rozumowanie prowadzące do niedorzeczności

---

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
definiendum	człon definiowany; to co ma być zdefiniowane
definiens	człon definiujący; to co definiuje
definitio	definicja
definitus	ustalony; stały; zdefiniowany
demonstrare	dowieść; udowodniać
dilemma	dylemat
dispositio	dyspozycja
docere	wyjaśniać; objaśniać
doctrina iuris	nauka prawa
e contrario	wychodząc z przeciwnego stanowiska
eo ipso	tym samym
eo sensu	w tym znaczeniu
ergo	zatem; więc; dlatego
erratum in ratione	błąd w rozumowaniu
error	falsywy pogląd
error fundamentalis	błąd podstawowy; błędne założenie
error in objecto	pomyłka co do przedmiotu; omyłka co do rzeczy
error iuris	błąd co do prawa
ex consequenti	w konsekwencji; na drodze wnioskowania
ex fontibus	ze źródeł; według źródeł
ex hoc nascitur	wyływa stąd wniosek
ex hypothesi	z założenia
ex ipso fonte	z samego źródła
ex iure	z mocy prawa; na mocy prawa

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ex lege	z mocy ustawy
ex nunc	od teraz; od tej chwili; od teraz na przyszłość; od zaraz
ex ratione legis	według ustawodawcy; według ducha ustawy
ex tunc	od wtedy; od tamtej chwili; z mocą wsteczną
exceptio	wyjątek
exceptis excipiendis	z wyłączeniem; z wyłączeniem tego, co należy wyłączyć
exemplum in contrarium	przykład przeciwieństwa
existimatio	pogląd
explicite	jasno; wyraźnie
expressio specialis	wyrażenie ściśle
expressis verbis	wymownymi słowami; dobitnymi słowami; wyraźnie; dobitnie; wprost; dokładnie
fallacia amphiboliae	błąd amfibolii (wieloznaczności)
fallacia compositionis et divisionis	błąd połączenia i podziału
fallacia consequentis	błąd wynikania
fallacia fictae universalitatis	błąd pospiesznego (nierzetelnego) uogólnienia
fallacia non causae ut causae	błąd przez potraktowanie czegoś, co nie jest przyczyną, jako przyczyny
falsa opinio	falszywy pogląd; urojenie
fontes iuris	źródła prawa
fontes iuris cognoscendi	źródła poznania prawa
fraudem legis et honestatis	przeciw prawu i honorowi
glossa	komentarz (objaśnienie) do orzeczenia sądowego
glossa interlinearis	glosa zawarta między wierszami przepisów

---

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
glossa marginalis	glosa zawarta na marginesie tekstu przepisów
idem per idem	to samo przez to samo
ignoratio elenchi	nieznajomość tezy dowodzonej
ignotum per ignotius	określenie nieznanego przez jeszcze bardziej nieznanne
ignotum per ignotum	wyjaśnienie nieznanego przez nieznanne
implicite	włącznie; domyślnie; ciemno; niewyraźnie; pośrednio
in fine	na końcu
in fraudem legis	w celu obejścia ustawy
in sensu sano	w dobrym znaczeniu
in sensu stricto	w ścisłym znaczeniu
incerta incertioribus explicare	wątpliwe wyjaśniać jeszcze bardziej wątpliwymi
inductio	indukcja; naprowadzanie
interpretatio stricta	wykładnia ścisła
ipso facto	tym samym; na mocy samego faktu
ipso iure	z mocy samego prawa
iudicare	opiniować
iudicatura	orzecznictwo
iudicium	opinia; pogląd
iurisprudentia	prawoznawstwo; nauka prawa
ius cogens	prawo bezwzględnie obowiązujące
ius naturae	prawo natury
ius naturale	prawo naturalne
ius non scriptum	prawo niepisane; prawo zwyczajowe

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ius scriptum	prawo pisane
ius singulare	prawo szczególne; prawo wyjątkowe
iusta causa	słuszna przyczyna; słuszna sprawa; przyczyna oparta o prawo
iuxta legem	według ustawy; zgodnie z przepisami ustawy
lato sensu	w szerokim rozumieniu
lege et consuetudine	według prawa i obyczaju
legis dispositio	przepis ustawowy; norma ustawowa
lex abrogata	ustawa uchylona
lex generalis	ustawa ogólna
lex lata	ustawa ustanowiona; ustawa obowiązująca
lex loci	prawo właściwe dla danego miejsca
lex posterior	ustawa późniejsza
lex prior	ustawa wcześniejsza
lex specialis	ustawa szczególna; ustawa specjalna; przepis szczególny; przepis specjalny
lex subsidiaria	ustawa subsydiarna; przepis subsydiarny
logica	logika
magnum ignotum	wielka niewiadoma
me iudice	według mnie; według mojego osądu; według mojej opinii
mens legis	intencja ustawy; intencja ustawodawcy
modus cogitandi	sposób myślenia
modus ponendo ponens	sposób przez stwierdzenie stwierdzający
modus ponendo tollens	sposób przez stwierdzenie przeczący
modus probandi	sposób dowodzenia

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
modus tollendo ponens	sposób przez zaprzeczenie stwierdzający
modus tollendo tollens	sposób przez zaprzeczenie zaprzeczający
mutatis mutandis	zmieniając to, co powinno być zmienione; po dokonaniu niezbędnych zmian; z uwzględnieniem niezbędnych zmian; z uwzględnieniem istniejących różnic
natura rerum	natura rzeczy; charakter rzeczy
nego maiorem	negacja przesłanki większej
nego minorem	negacja przesłanki mniejszej
nervus probandi	argument podstawowy; dowód główny
nisi lex aliter iubet	o ile ustawa nie stanowi inaczej
non causa pro causa	niby-przyczyna zamiast przyczyny
non liquet (n.l.)	niejasne; nie jest jasne
non sequitur	nie wynika
numerus clausus	liczba zamknięta; wyliczenie enumeratywne; lista zamknięta; wyliczenie ograniczone
obscurum per obscurius	niejasne tłumaczyć jeszcze mniej zrozumiałym
offusum (off.)	niejasne (rozlane)
ope legis	na podstawie ustawy
opinio	opinia; pogląd
opinio iuris	przekonanie prawne; pogląd prawny
ostendere	dowieść
per analogiam	przez podobieństwo; przez analogię
per expressum	dosłownie
per inductionem	przez wnioskowanie
per se	samo przez się; samo w sobie

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
petitio principii	żądanie podstawy; wskazywanie na bezpodstawność
post hoc, ergo propter hoc	po tym, zatem na skutek tego
praeceptum iuris	przepis prawa
praesumptio	domniemanie
praesumptio iuris	domniemanie prawne
praesumptio iuris ac de iure	domniemanie niewzruszalne
praesumptio iuris tantum	domniemanie wzruszalne
praeter legem	obok prawa; z ominięciem prawa
pravum iudicium	falszywy pogląd
prima facie	na pierwszy rzut oka
principiis argumentatio	dedukcja
principiis ratiocinatio	dedukcja
principium exclusi tertii	prawo wyłączonego środka
pro et contra	za i przeciw
pro futuro	na przyszłość
pro re nata	w zależności od okoliczności
probare	dowieść; udowodniać; uzasadniać; weryfikować
probatum est	zostało dowiedzione; udowodniono
processus in infinitum	postępowanie bez końca; dowodzenie w nieskończoność
propria verborum sententia	znaczenie literalne
punctum controversiae	punkt sporny
punctum puncti	istota sprawy; najważniejszy punkt
punctum quaestionis	sedno sprawy; istota sprawy

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
punctum salienes	punkt główny; punkt zasadniczy
quaestio	pytanie; zagadnienie
quaestio facti	zagadnienie faktyczne; pytanie dotyczące przebiegu wydarzenia
quaestio iuris	zagadnienie prawne; pytanie dotyczące strony prawnej
quaestiones iuris	kwestie prawne
ratio	rozumowanie; wyjaśnienie
ratio dubitandi	podstawa do wyrażenia wątpliwości
ratio iuris	sens prawa
ratio legis	uzasadnienie ustawy; uzasadnienie ustawowe; duch ustawy; sens ustawy; cel ustawy
ratio suasoria	racja przekonywająca; powód przekonywający
ratio sufficiens	racja wystarczająca; powód wystarczający; dostateczny powód
ratio ultima	racja ostateczna
rationem ducere	uwzględniać
rationem habere	uwzględniać; kalkulować; planować
recte	słusznie; poprawnie
reductio	redukcja; wnioskowanie redukcyjne
reductio ad absurdum	sprowadzenie do absurdu; sprowadzenie do niedorzeczności
regressus ad infinitum	cofanie się w nieskończoność
res explorata	pewnik; fakt niepodważalny
res litigiosa	przedmiot sporu; rzecz sporna
reservatis reservandis	przy zastrzeżeniu tego, co powinno być zastrzeżone

---

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
respectare	uwzględniać
respectum habere	uwzględniać
respicere	uwzględniać
secundum legem	zgodnie z prawem
secundum legem	zgodnie z ustawą; według litery prawa
sensu largo	w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
sensu lato	w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
sensu proprio	w znaczeniu właściwym
sensu strictiore	w ściślejszym znaczeniu
sensu stricto	w ścisłym znaczeniu
sententia	pogląd
sententia contraria	odmienna opinia
sequitur	wyływa stąd wniosek
spectare	śledzić; uwzględniać
sub condicione	pod warunkiem
sub hac condicione	pod tym warunkiem
suprema lex	najwyższe prawo
temporum ratione habita	wziąwszy pod uwagę okoliczności czasu
terminus iuris	termin prawny
terminus technicus	wyrażenie fachowe; wyrażenie techniczne
thema probandi	przedmiot dowodzenia
theoria iuridica	teoria prawna
ultima ratio	ostateczny środek; decydujący argument; argument ostateczny
uti doctis placet	jak twierdzą uczeni (jak się uczonym zdaje)

Wykładnia prawa

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
vacatio legis	okres pomiędzy ogłoszeniem a wejściem w życie ustawy; spoczywanie ustawy (próżnowanie ustawy)
verbalis	dosłowny
verbatim et litteratim	dosłownie i literalnie
versio interlinearis	treść umieszczona między wierszami
verum	pewnik; fakt niepodważalny
via negationis	przez zaprzeczenie

2. Retoryka prawnicza

Retoryka prawnicza

Paremie łacińskie	Znaczenie
Ab hoc et ab hac.	O tym i owym.
Accipere praestat quam inferre iniuriam.	Lepiej jest doznawać krzywd, niż je wyrządzać.
Acta est fabula.	Sztuka skończona, odegrana.
Acta haec res est.	Stało się, przegrałem.
Acu rem tetigisti.	Trafiłeś w sedno. (Dotknąłeś rzeczy igłą.)
Ad rem nihili facit.	To nie należy do sedna sprawy.
Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus.	Słusznie jest wybaczać winy proszącemu o przebaczenie.
Affirmanti incumbit probatio.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.

Retoryka prawnicza

Paremie łacińskie	Znaczenie
Affirmantis est probare.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.
Amicius Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.	Drogi mi Platon, drogi Sokrates, ale jeszcze droższa prawda.
Armaturam in lingua habet.	Ma broń w języku.
Audi multa, loquere pauca.	Słuchaj dużo, mów mało.
Bos in lingua.	Nie ma odwagi mówić tego, co myśli. (Wół na języku.)
Clara non sunt interpretanda.	To co jasne, nie wymaga interpretacji.
Contra facta non valent argumenta.	Wobec faktów argumenty nie mają znaczenia.
Contra negantem principia non est disputandum.	Z kimś, kto neguje zasady, nie należy dyskutować.
Contumeliam si dicis, audies.	Jeśli mówisz obelgę, obelgę usłyszysz.
Cui prodest?	Komu przynosi to korzyść?
Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare.	Każdy człowiek może się mylić, ale tylko głupiec trwa w błędzie.
Cum sapiente loquens perpaucais utere verbis.	W rozmowie z mądrym używaj niewielu słów.
De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
De hoc satis!	Dość już o tym!
De principiis non est disputandum.	O zasadach się nie dyskutuje.
Dicta factis discrepant.	Słowa przeczą czynom.
Duobus litigantibus tertius gaudet.	Gdzie dwóch się kłóci, tam trzeci korzysta.

Retoryka prawnicza

Paremie łacińskie	Znaczenie
Et tu, Brute, contra me?	I ty, Brutusie, przeciw mnie?
Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.	Głupota języka jest sprawcą licznych przykrości.
Extrema necessitas extremis nititur rationibus.	Ostateczna konieczność posługuje się ostatecznymi argumentami.
Facile dictu, difficile factu.	Łatwo powiedzieć, trudno zrobić.
Facta sunt verbis difficiliora.	Czyny są trudniejsze od słów.
Facta, non verba!	Czynów, nie słów!
Factum, non fabula.	Niewiarygodne a jednak prawdziwe.
Fortiter in re, suaviter in modo.	Stanowczo w rzeczy, łagodnie w sposobie.
Gladiator in arena consilium capit.	Gladiator decyduje się na arenie.
Hic haeret aqua.	W tym sęk. (Tu woda stanęła.)
Hoc opus, hic labor est.	Oto trudności, oto kłopot.
Id quod erat demonstrandum.	To czego należało dowieść.
Imperare sibi maximum est imperium.	Panować nad sobą to najwyższa władza.
Insapientis est in errore perseverare.	Rzeczą głupców jest obstawać przy błędzie.
Inutilis quaestio solvitur silentio.	Na bezsensowne pytania odpowiada się milczeniem.
Lis litem genrat.	Spór rodzi spór.
Loquitur quidquid in buccam venit.	Plecie co ślina na język przyniesie.

Retoryka prawnicza

Paremie łacińskie	Znaczenie
Mera mendacia narras.	Opowiadasz czyste kłamstwa.
Multa, non multum.	Wiele słów, mało treści. (Wiele, ale nie za dużo.)
Multitudo errantium non parit errori patrocinium.	To, że wielu błądzi, nie czyni błędu wybaczalnym.
Multo quam ferrum lingua atrocior ferit.	Ostry język znacznie bardziej tnie niż żelazo.
Multum in parvo.	Dużo treści w niewielu słowach. (Dużo w małym.)
Nec caput nec pes sermoni adparet.	W tej mowie nie widać ani głowy, ani nóg.
Nec temere, nec timide.	Ani zuchwale, ani tchórzliwie.
Nihil ad rem.	To nie ma nic do rzeczy.
Nil ad rem.	To nie ma nic do rzeczy.
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.	Nie ma wartości przykład, który jedno sporne pytanie rozwiązuje przy pomocy drugiego pytania spornego.
Non adnumerare verba, sed appendere oporet.	Słów nie należy liczyć, lecz je ważyć.
Non multa, sed multum.	Krótko, ale treściwie.
Non verbis, sed actis.	Nie słowami, ale czynami.
Omne simile claudicat.	Porównanie nie jest argumentem. (Każde porównanie kuleje.)
Orator est vir bonus, dicendi peritus.	Mówca to człowiek prawy, biegły w mówieniu.
Oratorem irasci minime decet, simulare non dedecet.	Mówcy najmniej wypada się gniewać, ale udawać gniew przystoi.
Per me licet.	Ja się nie sprzeciwiam.

Retoryka prawnicza

Premie łacińskie	Znaczenie
Petere licet.	Prosić zawsze wolno.
Qui dicit de uno, negat de altero.	Kto twierdzi jedno, zaprzecza drugiemu.
Qui non negat, fatetur.	Kto nie kwestionuje, uznaje.
Quid ad rem?	Co to ma do rzeczy?
Quid est rei?	O co chodzi?
Quid hoc sibi vult?	Co to ma znaczyć?
Quid iuris?	A co na to prawo?
Quis hoc credat?	Kto w to uwierzy?
Quo iure?	Jakim prawem?
Quod dixi, dixi.	Co powiedziałem, to powiedziałem, obstaję przy swoim.
Quod erat faciendum.	Co trzeba było uczynić.
Quot homines tot sententiae.	Ilu ludzi, tyle opinii.
Rem actu tetigisti.	Trafiłeś w sedno sprawy.
Rixari de asini umbra.	Spierać się o błahostkę. (Spierać się o cień osła.)
Sapiens nihili affirmant, quod non probat.	Mądry niczego nie twierdzi, czego nie mógłby udowodnić.
Satis est satius.	Dość to już za dużo.
Scio me nihil scire.	Wiem, że nic nie wiem.

Retoryka prawnicza

Paremie łacińskie	Znaczenie
Semel emissum volat irrevocabile verbum.	Raz rzucone słowo ulatuje i nie może być cofnięte.
Suaviter in modo, fortier in re.	Delikatnie co formy, mocno co do treści.
Suorum quisque verborum optimus interpres.	Każdy jest najlepszym interpretatorem swych słów.
Super omnia veritas.	Prawda ponad wszystko.
Tandem bona causa triumphat.	Wreszcie słuszna sprawa zwycięża.
Testis unus, testis nullus.	Jeden świadek to żaden świadek.
Tetigisti acu.	Trafiłeś w sedno sprawy. (Dotknąłeś igłą.)
Tria verba non potest iungere.	Osoba będąca złym mówcą. (Nie potrafi skleić trzech słów.)
Tria videnda sunt oratori: quid dicat et quo quidque loco et quo modo.	Mówca winien zadbać o trzy rzeczy: co mówi, gdzie to mówi i w jaki sposób.
Ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.	W takich samych okolicznościach należy stosować takie same rozwiązania prawne.
Una via ex multis.	Droga jedna z wielu.
Verba et voces praeterea que nihil.	Słowa i słowa, nic ponadto.
Verba facere mortuo.	Przemawiać do ściany. (Przemawiać do nieboszczyka.)
Versio interlinearis.	Czytaj między wierszami.
Vincula da linguae vel tibi vinc(u)la dabit.	Więzy nałóż na język, albo on nałoży więzy na ciebie.
Vox unius, vox nullius.	Głos jednego, to żaden głos.

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
a fortiori	tym bardziej; od mocniejszej strony
a notioribus ad ignotiora	od znanego do nieznanego
a propositio aberrare	odbiec od tematu
a propositio digredi	odbiec od tematu
ab absurdo	do (od) absurdu
ab re	od rzeczy
ad absurdum	do (od) niedorzeczności
ad amussim	wedle przepisu; wedle reguły
ad aperturam libri	bez przygotowania (z otwartej książki)
ad disputandum	do (od) dyskusji
ad hominem argumentum	argument do osoby; dowodzenie dostosowane do poziomu interlokutora
ad mendacia confugere	uciec się do kłamstwa
ad vocem	w nawiązaniu do; nawiązując do poprzedniej wypowiedzi; przychodzi mi na myśl
adversari	przeciwstawić się; sprzeciwiać się
alia res	inna historia
allocutio	przemowa do kogoś
alterna iurgia indere	wykłócać się
andertiora verba	słowa, które palą
argumenta ad auditores	argumenty odwołujące się do słuchaczy
argumentatio	argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
argumenti causa	dla dowodu; jako dowód
argumentis confirmare	uzasadniać
argumento esse	posłużyć za dowód

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
argumento ex ...	argument z ...
argumentum	uzasadnienie
argumentum a consensu gentium	argument z powszechnej zgody ludów
argumentum a silentio	argument z milczenia
argumentum ab auctoritate	argument odwołujący się do autorytetu
argumentum ab effectu	argument ze skuteczności
argumentum ab impossibili	argument z niemożliwego
argumentum ab inconvenienti	argument z niezgodności
argumentum ab utili	argument z użyteczności
argumentum ad absurdum	argument z doprowadzenia do absurdu
argumentum ad auditorem	argument odwołujący się do słuchaczy
argumentum ad baculum	argument siły; uciekać się do kija jako argumentu
argumentum ad captandum vulgus	argument populistyczny; argument dla pozyskania tłumu
argumentum ad consequentiam	argument z następstw (konsekwencji)
argumentum ad exemplum	argument odwołujący się do przykładu
argumentum ad hominem	argument odwołujący się do człowieka; argument dostosowany do konkretnego człowieka
argumentum ad homonimem	argument odwołujący się do dwuznaczności
argumentum ad ignorantiam	argument odwołujący się do niewiedzy
argumentum ad imperium	argument odwołujący się do rozkazu
argumentum ad invidiam	argument obliczony na uprzedzenie słuchacza do danej osoby (odwołujący się do nienawiści)
argumentum ad iudicium	argument odwołujący się do rozsądku
argumentum ad lapidem	argument do kamienia
argumentum ad metum	argument odwołujący się do trwogi

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
argumentum ad misericordiam	argument odwołujący się do litości
argumentum ad nauseam	argument odwołujący się do odrazy
argumentum ad novitam	argument odwołujący się do nowości
argumentum ad numeram	argument odwołujący się do wyliczenia
argumentum ad oculos	argument odwołujący się do oczu
argumentum ad orationem	argument odwołujący się do przemówienia
argumentum ad passiones	argument odwołujący się do namiętności
argumentum ad personam	argument odwołujący się do osoby (zarzut natury osobistej)
argumentum ad populum	argument odwołujący się do ludu; argument demagogiczny
argumentum ad pudorem	argument odwołujący się do wstydu
argumentum ad quietem	argument odwołujący się do spokoju
argumentum ad rem	argument odwołujący się do meritum sprawy; dowód oparty na prawdziwej okoliczności
argumentum ad reverentiam	argument odwołujący się do szacunku
argumentum ad ridiculum	argument odwołujący się do śmieszności
argumentum ad socordiam	argument odwołujący się do opieszałości
argumentum ad superstitionem	argument odnoszący się do przesądu
argumentum ad temperantiam	argument odnoszący się do umiarkowania
argumentum ad vanitatem	argument odnoszący się do próżności słuchaczy (pochlebstwo)
argumentum ad verecundiam	argument odnoszący się do autorytetu (poważania); powołanie się na autorytet
argumentum ad vertiginem	argument odnoszący się do lekkomyślności
argumentum aptum	dowód niezbity
argumentum baculinum	ultimatum (argument w postaci kija)

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
argumentum certum	argument nie do obalenia
argumentum clarum	dowód niezbity
argumentum ex concessis	argument z przyzwolenia
argumentum ex consensu gentium	argument wynikający z powszechnej zgody
argumentum ex silentio	argument wyprowadzony z milczenia
argumentum grave	dowód niezbity
argumentum per eloquentiam	argument wynikający z elokwencji
argumentum probabile	argument o pozorach prawdopodobieństwa
ars bene dicendi	sztuka dobrego mówienia
ars dicendi	krasomówstwo
ars orandi	krasomówstwo
ars oratoria	krasomówstwo; sztuka oratorska
ars rhetorica	krasomówstwo
artis dicendi artifex	krasomówca
artis dicendi peritus	krasomówca
axioma medium	uogólnienie na podstawie doświadczenia
capitis deminutio	ścięcie; unicestwienie
causa sine qua non	przyczyna niezbędna; przyczyna konieczna
circuitus verborum	omówienie
circulus in definiendo	błędne koło w definiowaniu
circulus in demonstrando	błędne koło w dowodzeniu
circulus in probando	błędne koło przez użycie wniosku jako przesłanki; błędne koło przez użycie konkluzji jako argumentu
circulus vitiosus	błędne koło; błędne rozumowanie

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
conditio sine qua non	warunek konieczny; warunek nieodzowny
confirmare	podtrzymać twierdzenie
confutare	odeprzeć argument
consilium abeundi	rada usunięcia się, wycofania
contendere	podtrzymać twierdzenie
contio	przemowa
contra rationem	przeciw rozumowi; wbrew zdrowemu rozsądkowi
contradictio	sprzeczność; twierdzenie przeciwne
contradictio explicita	wyraźna sprzeczność
contradictio implicita	ukryta sprzeczność
contradictio in se	sprzeczność sama w sobie
contradictio in subiecto	sprzeczność w samym przedmiocie
contradictio in terminis	sprzeczność w zestawieniu terminów (określeń)
contrariis reiectiis	po odrzuceniu tezy przeciwnej
copia verborum	mnogość słów
copiosus	elokwentny
crassa ignorantia	ordynarna niewiedza
de facto	faktycznie; istotnie; w rzeczywistości; w istocie
delitigare	wykłócać się
denegare	dać odpowiedź negatywną
detritis verbis uti	mówić ogólnikami
dictum acerbum	gorzka prawda
discrepare	różnić się w poglądach
disertus	elokwentny

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
dissentire	być przeciwnego zdania; różnić się w poglądach
dissidere	być przeciwnego zdania; różnić się w poglądach
e contra	przeciwnie; z przeciwnego stanowiska
e contrario	wychodząc z przeciwnego stanowiska
elocutio	wysłowienie
eloquentia	elokwencja
eloquentia	krasomówstwo
eo ipso	tym samym
ergo	więc
error fundamentalis	błąd podstawowy; błędne założenie
error in objecto	pomyłka co do przedmiotu; omyłka co do rzeczy
ex adverso	z przeciwnej strony
ex capite	z głowy; z pamięci
ex cathedra	z mocy autorytetu; z mocy zajmowanego stanowiska; urzędowo; w sposób przecinający dyskusję
ex hoc nascitur	wyływa stąd wniosek
ex iusta causa	ze słusznego powodu; na podstawie słusznej przyczyny
ex promptu	bez przygotowania
ex tempore	bez przygotowania; stosownie do okoliczności
exemplum afferre	przytoczyć przykład
exemplum commemorare	przytoczyć przykład
exemplum in contrarium	przykład przeciwieństwa
exemplum ponere	przytoczyć przykład
exordium	wstęp

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
facultas dicendi	krasomówstwo
facultas dicendi	talent oratorski
facundia	elokwencja; krasomówstwo
facundus	elokwentny
furor loquendi	pasja mówienia
furor scribendi	pasja pisania
gratis dictum	powiedzenie nie na temat
ignoratio elenchi	nieznajomość tezy dowodzonej
ignotum per ignotius	określenie nieznanego przez jeszcze bardziej nieznanego
ignotum per ignotum	wyjaśnienie nieznanego przez nieznanego
in abstracto	odrębnie; w oderwaniu od rzeczywistości; abstrakcyjnie
in aqua scribis	pisane na wodzie
in brevi	w krótkich słowach
in cauda venenum	jad w ogonie
in medias res	w istotę; w sedno rzeczy (w środek rzeczy)
in propria persona	we własnej osobie
in sensu stricto	w ścisłym znaczeniu
in utramque partem	za i przeciw
in utrumque paratus	przygotowany na każdą możliwość
inepta dicere	mówić niedorzeczności
ineptiae	niedorzeczność
infinitio	negacja
ingenium oratorium	krasomówstwo

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
inter nos loquendo	mówiąc między nami
iure et facto	z prawa i stanu faktycznego
lapides loquitur	niebezpieczny dla słuchaczy (mówi kamieniami)
lapsus	omyłka; mimowolny błąd
lapsus linguae	błąd w mowie; przejęzyczenie
lato sensu	w szerokim rozumieniu
linguae acerbae esse	odznaczać się ostrością języka
locum citare	przytoczyć cytat
locum laudare	przytoczyć cytat
materia tractanda	sprawa do omówienia
me iudice	według mnie; według mojego osądu; według mojej opinii
meliora propone	przedstaw lepsze propozycje
memorabilis	godny pamięci
modus loquendi	sposób wyrażania się
modus probandi	sposób dowodzenia
mollissima fandi tempora	najodpowiedniejszy czas do zabrania głosu
multa paucis	dużo w niewielu słowach
mutatio controversiae	zmiana przedmiotu sporu
negatio	negacja
nego consequentiam	negacja konsekwencji
nego maiorem	negacja przesłanki większej
nego minorem	negacja przesłanki mniejszej
nihil obstat	nic nie stoi na przeszkodzie; nie ma przeszkód
nihil supra	nic ponadto; doskonale

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
nihili novi	nic nowego
nolens volens	chcąc nie chcąc
nomen omen	imię wróżbą; imię (nazwa) ujawnia charakter osoby (rzeczy)
nota bene (n.b.)	nawiasem mówiąc; zauważ dobrze
nuda veritas	naga prawda
nudis verbis	wprost (nagimi słowami)
nulla ratione	bez żadnej podstawy
numerus clausus	liczba zamknięta; wyliczenie enumeratywne; lista zamknięta; wyliczenie ograniczone
obiter dicta	nawiasem mówiąc; powiedziane mimochodem
obiter dictum	nawiasem mówiąc; powiedziane mimochodem
obscurum per obscurius	niejasne tłumaczyć jeszcze mniej zrozumiałym
offusum (off.)	niejasne (rozlane)
oleum in igne	zaostrzać sytuację
opinio communis	powszechna opinia; powszechny pogląd
optimo modo	w najlepszy sposób
oratio	przemowa
orator	mówca
oratorius	krasomówczy
ore rotundo	okrągłymi słowami; okrągłymi zdaniem; pełnym głosem
paucis verbis	w kilku słowach; krótko mówiąc
per analogiam	przez podobieństwo; przez analogię
per contra	z drugiej strony
per exemplum	na przykład

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
per expressum	dosłownie
per fas et nefas	dozwołonymi lub niedozwołonymi środkami; wszelkimi sposobami
per longum et latum	rozwlekłe; szeroko (długo i szeroko)
per se	samo przez się; samo w sobie
persuadere	namawiać; nakłaniać
petitio principii	żądanie podstawy; wskazywanie na bezpodstawność
praeter omnium opinionem	wbrew powszechnej opinii
prima facie	na pierwszy rzut oka
pro contra	z drugiej strony
pro et contra	za i przeciw
pro memoria	dla przypomnienia
pro re nata	w zależności od okoliczności
pro tempore et pro re	stosownie do czasu i sprawy
probatio	dowodzenie
procul dubio	bez wątpienia
pronuntiatio	wygłoszenie
publica verba	banaly
punctum puncti	istota sprawy; najważniejszy punkt
punctum quaestionis	sedno sprawy; istota sprawy
punctum salienes	punkt główny; punkt zasadniczy
quae cum ita sint	wobec tego; ponieważ rzeczy tak się mają
quaestio	pytanie; zagadnienie
quaestio facti	zagadnienie faktyczne; pytanie dotyczące przebiegu wydarzenia

---

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
quaestio iuris	zagadnienie prawne; pytanie dotyczące strony prawnej
quaestiones facti	kwestie faktyczne
quod nego	temu zaprzeczam
ratio dubitandi	podstawa do wyrażenia wątpliwości
ratio legis	uzasadnienie ustawy; uzasadnienie ustawowe; duch ustawy; sens ustawy; cel ustawy
ratio suasoria	racja przekonywająca; powód przekonywający
ratio sufficiens	racja wystarczająca; powód wystarczający; dostateczny powód
ratio ultima	racja ostateczna
rationem afferre	przyczyć dowód
rationem ostendere	przyczyć dowód
rationem refutare	obalać dowód
rationem reicere	obalać dowód
recta via	prostą drogą; bez wybiegów
recusare	dać odpowiedź negatywną
recusatio	negatywna odpowiedź
refutare	odeprzeć argument
refutatio	odparcie argumentów
repudiare	dać odpowiedź negatywną
repudiatio	negatywna odpowiedź
res dubia	rzecz wątpliwa
res litigiosa	przedmiot sporu; rzecz sporna
respondere	udzielić odpowiedzi
responsum	odpowiedź

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
responsum dare	udzielić odpowiedzi
responsum statim datum	natychmiastowa odpowiedź
rethoricus	krasomówczy
retorsio argumenti	zawrócenie argumentu
rhetor	krasomówca
rumor publicus	publiczne przekonanie; fama
rusticanum dictum	prostackie powiedzenie
sacrificium intellectus	rezygnacja z własnego przekonania
se opponere	przeciwstawić się
sensu largo	w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
sensu lato	w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
sensu proprio	w znaczeniu właściwym
sensu strictiore	w ściślejszym znaczeniu
sensu stricto	w ścisłym znaczeniu
sensus communis	zdrowy rozsądek; rozum powszechny
sententia	wyrok; opinia
sequitur	wyływa stąd wniosek
si fabula vera	jeśli to prawda co mówią
sine dubio	bez wątpienia
sit venia verbo	za pozwoleniem
status controversiae	przedmiot sprawy; przedmiot sporu
sub alia forma	z innego punktu widzenia; pod inną postacią; w innym kształcie
sub alia specie	z innego punktu widzenia; pod inną postacią; w innym kształcie

---

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
sucus orationis	kwintesencja mowy
suggestio falsi	podsuniecie błędu; wprowadzenie w błąd
summa summarum	podsumowując; ostatecznie; wszystko razem
temporum ratione habita	wziąwszy pod uwagę okoliczności czasu
tempus in lite conterere	wykłócać się
ultima ratio	ostateczny środek; decydujący argument; argument ostateczny
uno verbo	jednym słowem; krótko mówiąc
usus loquendi	biegłość w mówieniu
ut exemplum docet	jak uczy przykład
ut fertur	jak mówią
ut ita dicam	że tak powiem
ut loquitur vulgus	jak się powszechnie twierdzi
uti doctis placet	jak twierdzą uczeni (jak się uczonym zdaje)
venia sit	za pozwoleniem; niech będzie wolno
venia sit dicto	niech będzie wolno powiedzieć
verba afferre	przytoczyć słowa
verba dolentia	bolesne słowa
verba ponere	przytoczyć słowa
verba praescripta	wskazane słowa
verba proferre	przytoczyć słowa
verba sua considerare	liczyć się ze słowami
verbatim et litteratim	dosłownie; słowo w słowo
verbi causa	dla przykładu
versio interlinearis	treść umieszczona między wierszami

Retoryka prawnicza

Terminy i zwroty łacińskie	Tłumaczenie polskie
vexata quaestio	roztrząsane pytania
via negationis	przez zaprzeczenie
vir disertus	krasomówca
vir eloquens	krasomówca
vir eloquentissimus	krasomówca
vir exercitatus in dicendo	krasomówca
vir facundia praestans	krasomówca
vir facundus	krasomówca
vir validus	krasomówca
vis dicendi	krasomówstwo
vis probationis	siła dowodzenia; siła argumentacji
viva voce	żywym głosem; ustnym zaświadczeniem

3. Legislacja

Legislacja

Paremie łacińskie	Znaczenie
Abrogata lege abrogante non reviviscit abrogata.	Uchylenie ustawy uchylającej ustawę nie przywraca obowiązywalności uchylonej ustawy.
Ad ea, quae debeat adaptari ius, quae frequenter eveniunt.	Prawo powinno stosować się do tego, co zdarza się często.
Ad ea, quae frequentius accidunt, iura adaptantur.	Prawa dostosowują się do tych przypadków, które zdarzają się bardzo często.

Legislacja

Paremie łacińskie	Znaczenie
Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem. (Słuszność podąża za ustawą.)
Applicatio est vita regulae.	Stosowanie prawa jest życiem normy prawnej.
Auctor legis semper est impernas.	Twórca prawa zawsze jest tym, który ma władzę.
Consensus facit legem.	Zgoda tworzy prawo.
Constitutio respicit futura et non praeterita.	Ustawa spogląda w przyszłość, nie w przeszłość.
Corruptissima res publica plurimae leges.	Najwięcej ustaw wydaje się w skorumpowanym państwie.
Cuius est condere, eius est abrogate.	Kto może stanowić prawo, ten może je uchylić.
Curia parlamenti suis propriis legibus subsistit.	Parlament funkcjonuje według własnych zasad.
De minimis non curat lex.	Ustawa nie troszczy się o drobiazgi.
Eius est interpretari leges, cuius est condere.	Do tego należy interpretacja ustaw, kto je stanowi.
Eius est tollere legem, cuius est condere.	Ten może uchylić prawo, kto je ogłosił.
Ex facto ius oritur.	Prawo powstaje z faktu.
Ex his, quae forte uno aliquo casu accidere posunt, iura non constituuntur.	Praw nie ustanawia się dla tych przypadków, które zdarzyć się mogą tylko raz.
Hominum causa omne ius constitutum est.	Wszelkie prawo jest stanowione ze względu na człowieka.
In legibus magis simplicitas quam difficultas placet.	W ustawach lepsza jest prostota niż zawiłość.
In omnibus quidem, maxime tamen in iure, aequitas spectanda est.	We wszystkich sprawach, szczególnie w prawie, należy mieć na względzie słuszność.
Iudicis est ius dicere, non dare.	Zadaniem sędziego jest wymierzanie sprawiedliwości, a nie tworzenie prawa.

Legislacja

Paremie łacińskie	Znaczenie
Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.	Prawo nie ustanawia się dla poszczególnych osób, lecz dla ogółu.
Iura scripta vigilantibus sunt.	Prawa są pisane dla znających prawo (dla czuwających).
Ius est ars boni et aequi.	Prawo jest sztuką stosowania tego, co dobre i słuszne.
Ius et fraus numquam cohabitant.	Prawo i oszukaństwo nie mogą współistnieć.
Ius non docet, sed iubet.	Prawo nie poucza, lecz nakazuje.
Lege brevem esse oportet, quo fcilius ab imperitis teneatur.	Prawo powinno być zwięzłe, aby łatwiej mogli zapamiętać je niedoświadczeni.
Legem brevem esse oportet.	Ustawa powinna być zwięzła.
Leges ab omnibus intellegi debent.	Ustawy powinny być zrozumiałe dla wszystkich.
Leges bonae ex malis moribus procreantur.	Dobre ustawy rodzą się ze złych zwyczajów.
Leges breves sunt, quo facilius teneantur.	Niechaj ustawy będą krótkie, by były łatwiejsze do zapamiętania.
Leges quoque proficiunt ad bonos mores.	Prawa także przyczyniają się do dobrych obyczajów.
Lex dubia non obligat.	Prawo wątpliwe nie ma mocy obowiązującej.
Lex iniusta non est lex.	Ustawa niesprawiedliwa nie jest prawem.
Lex lege tollitur.	Ustawa uchyla ustawę.
Lex moneat, non doceat.	Ustawa niech nakazuje, a nie poucza.
Lex necessitatis est lex temporis.	Ustawa wydana w chwili konieczności jest ustawą chwilową.
Lex non debet esse ludibrio.	Ustawa nie powinna być przedmiotem drwin.

Legislacja

Paremie łacińskie	Znaczenie
Lex non obligat nisi promulgata.	Ustawa nie obowiązuje, jeżeli nie jest ogłoszona.
Necessitas dat legem, non ipsa accipit.	Konieczność tworzy prawo, sama go nie uznaje.
Nemo ius sibi dicere potest.	Nikt nie może stanowić prawa dla siebie.
Nova constitutio futuris formam imponere debet, non praeteritis.	Nowa ustawa powinna regulować przyszłość, a nie przeszłość.
Novus rex, nova lex.	Nowa władza, nowe prawo.
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez ustawy.
Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez przepisu ustawowego.
Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege certa.	Nie ma przestępstwa bez dokładnego opisu w ustawie.
Nullum crimen sine lege penali anteriori.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege poenali.	Nie ma przestępstwa bez ustawy karnej.
Nullum crimen sine lege previa.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy.
Nullum crimen sine lege scripta.	Nie ma przestępstwa bez prawa spisane w formie ustawy.
Nullum crimen sine lege.	Nie ma przestępstwa bez ustawy.
Omne ius hominum causa constitutum est.	Wszelkie prawo zostało ustanowione ze względu na ludzi.
Omnis definitio periculosa est.	Wszelka definicja jest niebezpieczna.
Optima est lex quae minimum relinquit arbitrio iudicis.	Najlepsza jest ustawa, która najmniej zostawia swobodnej ocenie sędziego.

Legislacja

Paremie łacińskie	Znaczenie
Optima est lex quae minimum relinquit arbitrio iudicis; optimus iudex qui minimum sibi.	Najlepsza jest ustawa, która najmniej zostawia swobodnej ocenie sędziego; najlepszym jest sędzia, który najmniej zostawia własnej ocenie.
Patere legem, quam ipse tuleris.	Poddaj się prawu, które sam ustanowiłeś.
Patere legem, quam ipse fecisti.	Poddaj się prawu, które sam ustanowiłeś.
Perditissima res publica plurimae leges.	Państwo nierządne wydaje bardzo dużo ustaw.
Poena est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
Poenae potius molliendae sunt quam asperandae.	Kary powinny być raczej łagodzone niż zaostrzane.
Politia legibus, non leges politiae adaptandae.	Polityka powinna dopasowywać się do ustaw, a nie ustawy do polityki.
Quae rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.	To, czego zabrania natura rzeczy nie powinno być usankcjonowane w żadnej ustawie.
Quid sunt leges sine moribus.	Co są warte prawa bez moralności.
Ratio legis est anima legis.	Sens ustawy jest jej duszą.
Salus populi suprema lex esto.	Dobro ludu niechaj będzie najwyższą ustawą.
Salus publica suprema lex esto.	Dobro publiczne niechaj będzie najwyższą ustawą.
Salus rei publicae suprema lex esto.	Dobro państwa niechaj będzie najwyższą ustawą.
Simplicitas legibus amica.	Prostota przyjaciółką ustaw.
Unam tollendo legem ceteras infirmatis.	Znosząc jedno prawo osłabiacie inne.

Legislacja

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
abrogatio	uchylenie (ustawy)
auctoritas iuris	powaga prawa
de lege ferenda	co do przyszłego unormowania
de lege lata	w odniesieniu do prawa obowiązującego
fines poenarum	istota, cel prawa karnego
fontes iuris	źródła prawa
fontes iuris cognoscendi	źródła poznania prawa
fontes iuris oriundi	źródła tworzenia prawa
legem abrogare	znieść ustawę
legem ferre	wnieść projekt ustawy
legem rogare	wnieść projekt ustawy
legem tollere	znieść ustawę
leges Draconis	prawa okrutne; drakońskie
legis	ustawa; prawo
legis auctor	prawodawca; ustawodawca
legis conditor	prawodawca
legis lator	prawodawca; ustawodawca
legislatio	prawodawstwo; ustawodawstwo
legislator	prawodawca; ustawodawca
legum auctor	prawodawca; ustawodawca
legum conditor	prawodawca; ustawodawca
legum ferendarum auctoritas	władza prawodawcza; władza ustawodawcza
legum ferendarum potestas	władza prawodawcza; władza ustawodawcza
legum lator	prawodawca; ustawodawca

Legislacja

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
legum scribendarum auctoritatis	władza prawodawcza; władza ustawodawcza
lex	ustawa; prawo; przepis prawny
lex abrogata	ustawa uchylona
lex mortua	martwa litera prawa
mens legis	intencja ustawy; intencja ustawodawcy
numerus clausus	liczba zamknięta; wyliczenie enumeratywne; lista zamknięta; wyliczenie ograniczone
occasio legis	okazja wydania ustawy
praeceptum iuris	przepis prawa
praesumptio	domniemanie
praesumptio iuris	domniemanie prawne
praesumptio iuris ac de iure	domniemanie prawne niewzruszalne
praesumptio iuris tantum	domniemanie prawne wzruszalne
qui leges condidit	prawodawca
qui leges scriptis	prawodawca
ratio iuris	sens prawa
ratio legis	uzasadnienie ustawy; uzasadnienie ustawowe; duch ustawy; sens ustawy; cel ustawy
suprema lex	najwyższe prawo
ultima ratio	ostateczny środek; decydujący argument; argument ostateczny
vacatio legis	okres pomiędzy ogłoszeniem a wejściem w życie ustawy; spoczywanie ustawy (próżnowanie ustawy)
vis legis	siła ustawy; siła prawa; na mocy prawa

4. Redagowanie tekstów naukowych

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
a linea	od nowego wiersza; od początku wiersza
ab initio (ab init.)	od początku
absque nota	książka bez daty i miejsca wydania
ad initium (ad init.)	do początku; na początku
adnotatio (adn.)	notatka
Benevole lector!	Łaskawy czytelniku!
brevi manu	od ręki; bez formalności; w skrócie; odręcznie; stenograficznie
caput (cap.)	rozdział
circuitus verborum	omówienie
collectanea	pisma, ustępy zebrane z różnych utworów i autorów
confer (cf)	porównaj
correctis corrigendis imprimatur (corr. corr. impr.)	wolno drukować po przeprowadzeniu koniecznych poprawek
cum debita reverentia	z należnym poważaniem
cum figuris	z ilustracjami
cum multis aliis	z wielu innymi rzeczami
cum notis variorum scriptorum	z uwagami różnych pisarzy
cum summa laude	z najwyższą pochwałą
currente calamo	szybkim piórem
curriculum vitae (cv)	przebieg życia; życiorys
de integro	na nowo; od początku
de nomine	z nazwy; z imienia; nominalnie

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
de noviter	na nowo; od początku
de novo	na nowo; od początku
de plano	łatwo; bez trudności
dele (d.)	zniszcz; zetrzyj; skasuj
deletum (d.)(del.)	skasowane; starte; zniszczone
desunt certa	reszty brak
errata	wykaz błędów; błąd
et cetera (etc.)	i tak dalej
et quae sequuntur	i tak dalej
et sequentia	i następne
et sic porro (e.s.p.)	i tak dalej
ex fontibus	ze źródeł; według źródeł
ex libris	z książek; z księgozbioru
ex utraque parte	z obu stron; obustronnie
exempli causa	na przykład; dla przykładu
exempli gratia	na przykład; dla przykładu
explicit	ma się ku końcowi
folio recto	na wierzchniej stronie
folio verso	na odwrotnej stronie
ibidem (ib.)	tamże; w tym samym dziele; w tym samym miejscu
id est (i.e.)	to jest; to znaczy
idem (id.)	to samo; tenże; ten sam autor
idem quod (i.q.)	to samo, co
imprimatur	można drukować; niech będzie wydrukowane

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
in albis	książka nieoprawna
in extenso	w całości
in fine	na końcu strony; na końcu rozdziału
in margine	na marginesie
in merito	merytorycznie; w samej treści
in oppositio	w przeciwieństwie; w odróżnieniu
in optima forma	w najlepszej formie; w najlepszej postaci
in paucis	w krótkich słowach
in tergo	na odwrocie; na odwrotnej stronie
in verso	na odwrocie; na odwrotnej stronie
inedita	utwory literackie niewydane
infra (inf.)	poniżej; na dole
initio (init.)	na początku
item (i.)	także; również; tak samo
iunctim	łącznie
lapsus calami	mimowolny błąd w piśmie; literówka
lectori benevolvo salutem (L.B.S.)	pozdrowienia dla życzliwego czytelnika
lectori salutem (L.S.)	pozdrowienia dla czytelnika
legum doctor (L.L.D.)	doktor prawa
legum magister (L.L.M.)	magister prawa
liber (l.)	księga; książka
liber citatus (l.c.) (l.cit.)	książka cytowana
liquet	jasne; dowiedzione
loco citato (l.c.) (l.cit.)	w miejscu cytowanym

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
locum citare	przytoczyć cytat
locum laudare	przytoczyć cytat
magnum opus	wielkie dzieło
manu propria (mpp)(m.pr.)	własnoręcznie
marginalia	uwagi na marginesie; rzeczy mniej ważne
memorabilia	rzeczy godne zapamiętania; sprawy godne zapamiętania
memorandum	to co należy zapamiętać; notatka dla pamięci
miscellanea	zbiór tekstów lub utworów różnych autorów i rozmaitej treści
mixtum compositum	mieszanina wyrazów bez ładu i składu
more suo	na swój sposób; po swojemu
ne varietur	bez zmian; nie dokonywać zmian
nec plus ultra	nic nadto; ani kroku dalej; szczyt doskonałości
nihil supra	nic ponadto
non liquet (n.l.)	niejasne; nie jest jasne
non plus ultra	nic nadto; ani kroku dalej; szczyt doskonałości
non sequitur	nie wynika
nota bene (n.b.)	nawiasem mówiąc; zauważ dobrze
novum	nowość; coś nowego
obiter dicta	nawiasem mówiąc; powiedziane mimochodem
obiter dictum	nawiasem mówiąc; powiedziane mimochodem
offusum (off.)	niejasne (rozlane)
omittit (om.)	pomija
opera omnia	dzieła wszystkie

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
opera selecta	dzieła wybrane; wybór
opere citato (op. cit.)	w dziele cytowanym
opere laudato (op. l.)	w dziele cytowanym
opus citatum (op. cit.)	dzieło cytowane
opus supra cetera (O.s.c.)	dzieło ponad inne, doskonałe
pagina	strona; numeracja stron
passim	w różnych miejscach; tu i ówdzie
passus	fragment tekstu
per salutem	przeskakując
post postscriptum (p.p.s.)	pod dopiskiem; po dopisku
post scriptum (p.s.)	dopisek (po liście)
praetermissis praetemitendis (p.p.)	opuściwszy to, co należało opuścić
praetermisso titulo (p.t.)	opuściwszy tytuł
pro memoria	dla przypomnienia
proximo (prox.)	najbliżej
quantum libet (q.l.)	do woli
quantum placet (q.p.)	ile się podoba
quod erat demonstrandum. (q.e.d.)	co było do udowodnienia
quod est absurdum. (q.e.a.)	co jest absurdem
quod est impossibile. (q.e.i.)	co jest niemożliwe
quod vide (q.v.)	co zobacz; odsyłacz
recensuit (rec.)	ocenił
recto	na stronie czołowej karty
respice finem	patrz końca

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
salutem dicti (s.d.)	pozdrawia
salvo errore et omissione (s.e.e.o.)	z możliwością błędu i przeoczenia
salvo pleno titulo (s.p.t.)	z zachowaniem pełnego tytułu
scilicet (sc.)	to jest; mianowicie
sequens (sq.)	następny
sequentes (s.q.q.)	następni
sic	dosłownie; słowo w słowo
sic dicta	tak zwane
sine loco (s.l.)	bez oznaczenia miejsca
sine spe	beznadziejnie; bez nadziei
sit ut est	niech będzie tak, jak jest
sub alia forma	z innego punktu widzenia; pod inną postacią; w innym kształcie
sub finem (s.f.)	pod koniec
sub voce (s.v.)	pod nazwą; pod słowem; pod hasłem
sufficit	wystarczy
superscriptum (superscr.)	napisane wyżej
supra (sup.)	wyżej; powyżej
tecto nomine	beziemiennie; ukrywając swoje nazwisko
textus	kontekst
toto titulo (t.t.)	z pełnym tytułem
ubi supra	powyżej
unum et idem	jedno i to samo
unum et necessarium	jedno, ale konieczne; jedno i konieczne
unum idemque	jedno i to samo

Redagowanie tekstów naukowych

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
usque ad finem	aż do końca
usque ad nauseam	aż do mdłości; aż do obrzydzenia
ut infra (u.i.)	jak niżej
ut retro (u.r.)	jak na poprzedniej stronie
ut sequitur (u.s.)	jak następuje; jak dalej
ut supra (ut s.)	jak wyżej
vacat	wolne miejsce
varia lectio (v.l.)	różne odczytywanie tekstu
varia	różności; różnorodności; różne rzeczy
variorum	z różnych
verbi gratia (v.g.)	na przykład
versio interlinearis	treść umieszczona między wierszami
verso folio	na odwrotnej stronie kartki
versus (v.)	wiersz
Verte, si placet. (v.s.pl.)	Odwróć, proszę.
veteris styli (v.s.)	według starego stylu
vice	zamiast
vice versa	na odwrót; nawzajem; przeciwnie
vide (v.)	patrz; zobacz
vide infra (v.i.)	patrz poniżej
vide supra (v.s.)	patrz powyżej
videlicet	mianowicie
volumen (vol.)	pismo; tom; wolumin
vulgo	zwykle; pospolicie; kolokwialnie

---

5. Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Ogólne zwroty i terminy łacińskie	
Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
a casu ad casum	od przypadku do przypadku
a linea	od nowego wiersza; od początku wiersza
a maximis ad minima	od największego do najmniejszego
a natura rei	z natury rzeczy
a novo	od nowa
a posteriori	z późniejszego; z następstwa
a priori	z wcześniejszego; z założenia
ab aeterno	od zawsze
ab ante	od stanu poprzedniego
ab extra	od zewnątrz
ab hinc	stąd
ab intra	od wewnątrz
ab ovo	od samego początku (od jajka)
abrogatio	uchylenie [ustawy]
absque nota	książka bez daty i miejsca wydania
actum ut supra	dokonane jak wyżej
ad acta (a.a.)	odłożyć do akt; sprawa załatwiona (do akt)
ad casum	stosownie do danego przypadku
ad exemplum	na przykład; dla przykładu
ad extra	na zewnątrz
ad extremum	do końca; do ostateczności
ad feliciora tempora	do lepszych czasów

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ad finem	do końca
ad hoc	doraźnie
ad infinitum	w nieskończoność
ad interim	tymczasowo
ad intra	do wnętrza
ad litem	do sprawy; do sporu sądowego
ad litteram	dosłownie; dokładnie
ad manus proprias	do rąk własnych
ad notam	do wiadomości
ad ostentationem	na pokaz
ad personam	ze względu na osobę
ad rem	do rzeczy; do sedna sprawy
ad valorem	według wartości; według rzeczywistej ceny
ad verbum	dosłownie
ad vocem	w nawiązaniu do; nawiązując do poprzedniej wypowiedzi; przychodzi mi na myśl
adnotatio (adn.)	notatka
alias	kiedy indziej; albo; inaczej
ante litem	przed zaistnieniem sporu
ante omnia	przede wszystkim
approximative	w przybliżeniu
arbitris remotis	bez świadków; w cztery oczy
auctoritas iuris	powaga prawa
aut - aut	albo - albo
beneficium iuris	dobrodziejstwo prawa

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
Benevole lector!	Łaskawy czytelniku!
benignus	ludzki; przyjazny; łaskawy
boni mores	dobrze obyczaje
bono sensu	w dobrym znaczeniu
bonus eventus	pomyślne zdarzenie; dobry wynik
caput (cap.)	rozdział
cardinalis	zasadniczy
casus	przypadek; zdarzenie; sprawa; przypadek prawny; wydarzenie
causa proxima	przyczyna najbliższa
causa remota	przyczyna dalsza
causa sine qua non	przyczyna niezbędna; przyczyna konieczna
causa sufficiens	dostateczna przyczyna
causa sui	przyczyna samej siebie
causalis	kauzalny
ceteris paribus	przy takich samych pozostałych okolicznościach/warunkach
circa (ca)	około; mniej więcej
circuitus verborum	omówienie
citissime	niezwłocznie; jak najprędzej
cito	szybko; bez zwłoki
civitas	państwo
clarus	widoczny; oczywisty
codex	zbiór ustaw; zbiór praw
collectanea	pisma, ustępy zebrane z różnych utworów i autorów

---

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
communi consensu	za zgodą powszechną
confer (cf)	porównaj
contra	przeciwnie; sprzecznie; wbrew
corpus	ciało; materia; treść
correctis corrigendis imprimatur (corr. corr. impr.)	wolno drukować po przeprowadzeniu koniecznych poprawek
cum debita reverentia	z należnym poważaniem
cum figuris	z ilustracjami
cum grano salis	z rezerwą; z odrobiną sceptycyzmu
cum multis aliis	z wielu innymi rzeczami
cum notis variorum scriptorum	z uwagami różnych pisarzy
cum summa laude	z najwyższą pochwałą
cunabula iuris	podstawy prawa (kolebka wiedzy prawniczej)
currente calamo	szybkim piórem
de casu ad casum	sporadycznie
de causis capitalibus disciplina	kryminalistyka
de causis capitalibus doctrina	kryminalistyka
de facto	faktycznie; istotnie; w rzeczywistości; w istocie
de integro	na nowo; od początku
de iure	z mocy prawa
de lege ferenda	co do przyszłego unormowania
de lege lata	w odniesieniu do prawa obowiązującego
de nomine	z nazwy; z imienia; nominalnie
de noviter	na nowo; od początku
de novo	na nowo; od początku

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
de plano	łatwo; bez trudności
dele (d.)	zniszcz; zetrzyj; skasuj
deletum (d.)(del.)	skasowane; starte; zniszczone
delictum	czyn zabroniony; delikt; wykroczenie; występek; przestępstwo
derogatio	uchylenie (ustawy)
desunt certa	reszty brak
Deus ex machina	niespodziewanie; nagle (Bóg z maszyny)
dicis causa	dla pozor; na pokaz
directe	wprost; bezpośrednio
doctrina de causis generibusque criminum	kryminologia
doctrina de causis generibusque scelerum	kryminologia
doctrina iuris	nauka prawa
documentum	dokument; dokument urzędowy; pismo urzędowe
dominium	władza; panowanie
e converso	odwrotnie
elegantia iuris	subtelność prawna
eo ipso	tym samym
eo loco	w tym miejscu
eo modo	w ten sposób
eo nomine	pod tą nazwą
eo sensu	w tym znaczeniu
eo tempore	w tym czasie
erga omnes	wobec wszystkich
erga omnia	wobec wszystkiego

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ergo	zatem; więc; dlatego
ergo	więc
errata	wykaz błędów; błąd
et alii	i inni
et cetera (etc.)	i tak dalej
et multa alia	i wiele innych
et quae sequuntur	i tak dalej
et sequentia	i następne
et sic de similibus	i tak o podobnych
et sic in infinitum	i tak w nieskończoność
et sic porro (e.s.p.)	i tak dalej
et vice versa	i na odwrót
evidens	widoczny; oczywisty
ex abrupto	niespodziewanie; nagle; bez przygotowania
ex accidenti	z przypadku; przypadkiem
ex aequo	na równi; jednakowo
ex ante	z góry; przed faktem
ex consequenti	w konsekwencji; na drodze wnioskowania
ex consuetudine	z przyzwyczajenia
ex definitione	na podstawie (mocy) definicji
ex definitione	z definicji
ex eadem causa	z tej samej przyczyny
ex fontibus	ze źródeł; według źródeł
ex gratia	z życzliwości; z przychylności

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ex hypothesi	z założenia
ex iure	z mocy prawa; na mocy prawa
ex lege	z mocy prawa
ex libris	z książek; z księgozbioru
ex more	zgodnie ze zwyczajem; według zwyczaju
ex nunc	od teraz; od tej chwili; od teraz na przyszłość; od zaraz
ex parte	jednostronnie
ex post	z dołu; po fakcie
ex toto	w całości; zupełnie; z całości
ex tunc	od wtedy; od tamtej chwili; z mocą wsteczną
ex usu	na mocy zwyczaju; z praktyki
ex utraque parte	z obu stron; obustronnie
examinare	wziąć pod uwagę
exceptio	wyjątek; zastrzeżenie; klauzula ograniczająca
exceptis excipiendis	z wyłączeniem; z wyłączeniem tego, co należy wyłączyć
excessus	odejście; odstępstwo; przekroczenie
exempli causa	na przykład
exempli causa	na przykład; dla przykładu
exempli gratia	na przykład; dla przykładu
exempli gratia (e.g.)	na przykład
explicit	ma się ku końcowi
explicite	jasno; wyraźnie
expressis verbis	wymownymi słowami; dobitnymi słowami; wyraźnie; dobitnie; wprost; dokładnie

---

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
extra iocum	bez żartów; na serio
extra ordinem	poza porządkiem; wyjątkowo; nadzwyczajnie
extremum	kres; ostateczność; granica
facit	rezultat końcowy; suma
factum irrevocabile	fakt dokonany
fas atque nefas	dozwolone i niedozwolone
folio recto	na wierzchniej stronie
folio verso	na odwrotnej stronie
generalia	zagadnienia ogólne
generalis	ogólny; powszechny
genesis	los człowieka; przeznaczenie człowieka
gens	ród; rodzaj ludzki; społeczność; naród
genus	rodzaj; gatunek; klasa rzeczy; grupa przynależności rzeczy
gloria	chwała; cześć
gradatim	stopniowo; krok po kroku
gradatio	stopniowanie
gratis	za darmo; bezpłatnie
grosso modo	w dużym przybliżeniu
habilis	stosowny; zdolny (do czegoś); odpowiedni
hac lege	na podstawie tego prawa
hoc est	to znaczy; to jest
ibidem (ib.)	tamże; w tym samym dziele; w tym samym miejscu
id est (i.e.)	to jest; to znaczy

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
idem (id.)	to samo; tenże; ten sam autor
idem quod (i.q.)	to samo, co
imperium	państwo
implicite	włącznie; domyślnie; ciemno; niewyraźnie; pośrednio
imprimatur	można drukować; niech będzie wydrukowane
in actu	w działaniu
in albis	książka nieoprawna
in ambiguo	w razie wątpliwości
in concreto	konkretnie; w danym przypadku; w określonej sytuacji; w określonym wypadku
in dubio	w razie wątpliwości
in effectu	w wyniku
in extenso	w całości; dokładnie
in extenso	w całości
in facto	faktycznie; w rzeczywistości
in fine	na końcu
in fine	na końcu strony; na końcu rozdziału
in genere	w ogólności; w ogóle
in globo	w całości
in gremio	razem; wspólnie
in loco	w miejscu; zamiast
in margine	na marginesie
in merito	merytorycznie; w samej treści
in omen eventum	na wszelki wypadek

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
in omnem eventum	na wszelki wypadek
in oppositio	w przeciwieństwie; w odróżnieniu
in optima forma	w najlepszej formie; w najlepszej postaci
in paucis	w krótkich słowach
in persona	osobiście
in praesentia	w obecności
in praxi	w rzeczywistości (w praktyce)
in primis	przede wszystkim; zwłaszcza
in principio	w zasadzie; na początku
in re	w samej rzeczy
in rerum natura	w rzeczywistości (w naturze rzeczy)
in sensu strictiore	w ściślejszym znaczeniu
in sensu stricto	w ścisłym znaczeniu
in spe	w przyszłości; w nadziei
in specie	w szczególności
in statu nascendi	w chwili powstawania; w stadium początkowym; w stanie rodzenia się
in statu praesenti	w stanie obecnym
in statu quo ante	w stanie poprzednim
in statu quo nunc	w stanie obecnym
in suma	razem; w całości
in tergo	na odwrocie; na odwrotnej stronie
in toto	w całości
in usu	w użyciu; w praktyce
in verso	na odwrocie; na odwrotnej stronie

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
indirecte	pośrednio
inedita	utwory literackie niewydane
infra (inf.)	poniżej; na dole
initio (init.)	na początku
institutum	przepis prawny
inter	pośród; między; pomiędzy; w trakcie; w ciągu
inter alia	między innymi
inter nos	między nami; w cztery oczy; pomiędzy nami
interim	tymczasem; stan tymczasowy
item (i.)	także; również; tak samo
iunctim	łącznie
iuris vincula	więzy prawa
ius	prawo; uprawnienie
ius commune	prawo powszechne
ius criminale	prawo karne
ius generis humani	prawo rodzaju ludzkiego
ius gentium	prawo międzynarodowe
ius humanum	prawo ludzkie
ius naturae	prawa natury
ius naturale	prawo naturalne
ius omnibus nationibus commune	prawo międzynarodowe
ius poenale	prawo karne
ius publicum	prawo publiczne
ius scriptum	prawo pisane

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
ius singulare	prawo szczególne; prawo wyjątkowe
ius universale	prawo obowiązujące na terenie całego państwa
ius violare	pogwałcić prawo; naruszyć prawo
iustus	prawny; prawomocny; należny; słuszny; formalny; zgodny z prawem
lato sensu	w szerokim sensie
lectorī benevolvo salutem (L.B.S.)	pozdrowienia dla życzliwego czytelnika
lectorī salutem (L.S.)	pozdrowienia dla czytelnika
lege factus	prawny
leges	ustawy; zbiór ustaw
legibus constitutus	prawny
legis	ustawa; prawo
legitimus	prawny; prawomocny; ustawowy
legum doctor (L.L.D.)	doktor prawa
legum magister (L.L.M.)	magister prawa
lex	ustawa; prawo; przepis prawny
lex	ustawa; prawo; przepis prawny
lex ferenda	ustawa, która ma być uchwalona w przyszłości
lex scripta	prawo pisane
liber (l.)	księga; książka
liber citatus (l.c.) (l.cit.)	książka cytowana
liquet	jasne; dowiedzione
loco citato (l.c.) (l.cit.)	w miejscu cytowanym
magna pars	duża część; większa część
magnum opus	wielkie dzieło

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
manu intrepida	bez wahania; bez wątpliwości (pewną ręką)
marginalia	uwagi na marginesie; rzeczy mniej ważne
marginalis	marginesowy
memorabilia	rzeczy godne zapamiętania; sprawy godne zapamiętania
memorandum	to co należy zapamiętać; notatka dla pamięci
mens	myśl; umysł; rozum
minimum	najmniej
miscellanea	zbiór tekstów lub utworów różnych autorów i rozmaitej treści
mixtum compositum	mieszanina wyrazów bez ładu i składu
modus	sposób; metoda
more suo	na swój sposób; po swojemu
mutatis mutandis	zmieniając to, co powinno być zmienione; po dokonaniu niezbędnych zmian; z uwzględnieniem niezbędnych zmian; z uwzględnieniem istniejących różnic
natura rerum	natura rzeczy; charakter rzeczy
ne varietur	bez zmian; nie dokonywać zmian
nec optimus, nec pessimus	ani najlepszy, ani najgorszy; średni
nec plus ultra	nic nadto; ani kroku dalej; szczyt doskonałości
nemine excepto	nie wyłączając nikogo
nihil obstat	nic nie stoi na przeszkodzie; nie ma przeszkód
nihil supra	nic ponadto
nihili novi	nic nowego
non licet	nie wolno; nie można; nie godzi się
non nocere	nie szkodzić

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
non plus ultra	nic nadto; ani kroku dalej; szczyt doskonałości
novum	nowość; coś nowego
nudis verbis	wprost (nagimi słowami)
nulla ratione	bez żadnej podstawy
numerus clausus	liczba zamknięta; wyliczenie enumeratywne; lista zamknięta; wyliczenie ograniczone
ob eam rem	z tego powodu
offusum (off.)	niejasne (rozlane)
omittit (om.)	pomija
omnes causae	ogół spraw
omni casu	w każdym przypadku
omni modo	wszelkimi sposobami
opera omnia	dzieła wszystkie
opera selecta	dzieła wybrane; wybór
opere citato (op. cit.)	w dziele cytowanym
opere laudato (op. l.)	w dziele cytowanym
optima forma	w najlepszej postaci
optimum	najlepsze
opus	dzieło; rzecz; praca; czyn
opus citatum (op. cit.)	dzieło cytowane
opus supra cetera (O.s.c.)	dzieło ponad inne, doskonałe
pagina	strona; numeracja stron
paragraphus	paragraf
pari ratione	z tego samego powodu; z tego samego względu
passim	w różnych miejscach; tu i ówdzie

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
passus	fragment tekstu
per capita	na głowę; na osobę
per consequens	konsekwentnie
per continuitatem	z racji ciągłości
per exemplum	na przykład
per expressum	dosłownie
per modum	na wzór; na sposób
per occasionem	przy okazji
per omnia	w ogóle; w każdym przypadku
per salutem	przeskakując
per se	samo przez się; samo w sobie
peractis peragendis	po wykonaniu tego, co należało wykonać
persona	osoba; postać
pleno iure	w pełnym prawie
plerumque fit	najczęściej bywa
pluralitas	większość
plus minus	mniej więcej
plus ultra	wciąż więcej; wciąż dalej
post factum	po fakcie; po dokonanych czynie
post festum	za późno (po święcie)
post postscriptum (p.p.s.)	pod dopiskiem; po dopisku
post scriptum (p.s.)	dopisek (po liście)
praeceptum iuris	przepis prawa
praeter naturam	wbrew naturze

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
praeter propter	mniej więcej; około
praetermissis praetemittendis (p.p.)	opuściwszy to, co należało opuścić
praetermisso titulo (p.t.)	opuściwszy tytuł
prima facie	na pierwszy rzut oka
primo	po pierwsze
primo loco	na pierwszym miejscu
primum	przede wszystkim
pro bono publico	dla dobra publicznego
pro certo	na pewno
pro et contra	za i przeciw
pro futuro	na przyszłość
pro parte	w części; częściowo; proporcjonalnie; stosownie
pro publico bono	dla dobra ogółu; dla dobra publicznego
pro rata	w części; częściowo; proporcjonalnie; stosownie
proximo (prox.)	najbliżej
psychologia criminalis	kryminologia
quaestiones facti	kwestie faktyczne
quaestiones iuris	kwestie prawne
quantum libet (q.l.)	do woli
quantum placet (q.p.)	ile się podoba
quasi	jakby; jakoby; rzekomo
quod vide (q.v.)	co zobacz; odsyłacz
quomodo	w jaki sposób
ratio	powód; przyczyna

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
rebus sic stantibus	w takim stanie rzeczy; gdy sprawy tak stoją
recensuit (rec.)	ocenił
recto	na stronie czołowej karty
res	uprawnienie; stosunek prawny
salutem dicti (s.d.)	pozdrawia
salvo errore et omissione (s.e.e.o.)	z możliwością błędu i przeoczenia
salvo pleno titulo (s.p.t.)	z zachowaniem pełnego tytułu
scilicet (sc.)	to jest; mianowicie
secundum legem	zgodnie z prawem
secundum quid	do pewnego stopnia
semper eadem	zawsze to samo
semper idem	zawsze ten sam; zawsze to samo
sensu largo	w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
sensu lato	w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
sensu proprio	w znaczeniu właściwym
sensu strictiore	w ściślejszym znaczeniu
sensu stricto	w ścisłym znaczeniu
sequens (sq.)	następny
sequentes (s.q.q.)	następni
sic	dosłownie; słowo w słowo
sic dicta	tak zwane
sic et simpliciter	tak, i wyłącznie tak
signum mali	zły znak
signum temporis	znak czasu; znamię czasu

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
sine effectu	bez skutku; bez wpływu
sine lege	bez ustawy; bez prawa
sine spe	beznadziejnie; bez nadziei
sit ut est	niech będzie tak, jak jest
statu quo ante	w stanie poprzednim
statu quo nunc	w obecnym stanie
status praesens	aktualny stan rzeczy; stan obecny
status quo	obecny stan rzeczy; stan, w jakim coś się znajduje
status quo ante	poprzedni stan rzeczy; stan dawniejszy
stricte	dokładnie
sub alia forma	z innego punktu widzenia; pod inną postacią; w innym kształcie
sub colore iuris	pod pozorem prawa
sub finem (s.f.)	pod koniec
sub specie	pod postacią; pod pozorem
sub voce (s.v.)	pod nazwą; pod słowem; pod hasłem
Sublata causa tollitur effectus.	Z usunięciem przyczyn ginie skutek.
sufficit	wystarczy
sui generis	swego rodzaju, w swoim rodzaju; swoisty
superscriptum (superscr.)	napisane wyżej
supra (sup.)	wyżej; powyżej
tecto nomine	beziemiennie; ukrywający swoje nazwisko
tertium comparationis	podstawa porównania
tertium quid	coś pośredniego; coś trzeciego
textus	kontekst

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
titulus legitimus	tytuł prawny
toto titulo (t.t.)	z pełnym tytułem
ubi supra	powyżej
unum et idem	jedno i to samo
unum et necessarium	jedno, ale konieczne; jedno i konieczne
unum idemque	jedno i to samo
usque ad finem	aż do końca
usque ad nauseam	aż do mdłości; aż do obrzydzenia
ut infra (u.i.)	jak niżej
ut retro (u.r.)	jak na poprzedniej stronie
ut sequitur (u.s.)	jak następuje; jak dalej
ut supra (ut s.)	jak wyżej
vacat	wolne miejsce
varia lecito (v.l.)	różne odczytywanie tekstu
varia	różności; różnaitości; różne rzeczy
variorum	z różnych
verbi gratia (v.g.)	na przykład
verso folio	na odwrotnej stronie kartki
versus (v.)	wiersz
versus (v.)	naprzeciw; w kierunku
verte, si placet. (v.s.pl.)	odwróc, proszę
veteris styli (v.s.)	według starego stylu
via facti	faktycznie
via iuris	prawnie

Ogólne zwroty i terminy łacińskie

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
via legis	legalnie
via privata	nieformalnie
vice	zamiast
vice versa	na odwrót; nawzajem; przeciwnie
vide (v.)	patrz; zobacz
vide infra (v.i.)	patrz poniżej
vide supra (v.s.)	patrz powyżej
videlicet	mianowicie
volens nolens	chcąc nie chcąc
volumen (vol.)	pismo; tom; wolumin
vulgo	zwykle; pospolicie; kolokwialnie

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
1.	A iure nemo recedere praesumitur.	Domniemywa się, że nikt nie rezygnuje ze swojego prawa.
2.	A ratione ad rationatum valet consequentia.	Wywód następstwa z racji jest wywodem poprawnym.
3.	A verbis legis non est recedendum.	Nie należy odstępować od słów ustawy.
4.	Ab abusu ad usum non valet consequentia.	Z nadużycia nie należy wnioskować o prawie do korzystania.
5.	Ab assuetis non fit iniuria.	Z tradycji nie płynie bezprawie.
6.	Ab hoc et ab hac.	O tym i owym.
7.	Ab homine homini cotidianum periculum.	Od człowieka człowiekowi grozi codzienne niebezpieczeństwo.
8.	Ab initio nullum semper nullum.	Od początku nieważne, zawsze nieważne.
9.	Ab interlocutorio discedere iudici licet.	Sędziemu wolno odstąpić od postanowienia tymczasowego.
10.	Ab omni lege necessitas exempta est.	Konieczność uwalnia od przestrzegania każdego prawa.
11.	Ab uno disce omnes.	Z jednego sądz o wszystkich.
12.	Abrogata lege abrogante non reviviscit abrogata.	Uchylenie ustawy uchylającej ustawę nie przywraca obowiązywalności uchylonej ustawy.
13.	Absens absentis curator esse nequit.	Nieobecny nie może być kuratorem nieobecnego.
14.	Absens carens.	Nieobecny sam sobie szkodzi.
15.	Absentem in criminibus damnari non oportet.	Nie należy skazywać nieobecnego.
16.	Absoluta sententia expositore non indiget.	Jasne wyrażenie nie wymaga interpretacji.
17.	Absolutus sententia iudicis praesumitur innocens.	Domniemuje się, że uniewinniony przez sąd jest niewinny.
18.	Abundans cautela non nocet.	Nadmierna ostrożność nie szkodzi.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
19. Abusus non est usus sed corruptela.	Nadużycie nie jest użyciem, lecz zepsuciem.
20. Accipere praestat quam inferre iniuriam.	Lepiej jest doznawać krzywd, niż je wyrządzać.
21. Accusare nemo se debet.	Nikt nie ma obowiązku oskarżać samego siebie.
22. Acta est fabula.	Sztuka skończona, odegrana.
23. Acta haec res est.	Stało się, przegrałem.
24. Acta publica probant se ipsa.	Akta urzędowe świadczą same za siebie.
25. Actio autem nihil aliud est quam ius persequendi iudicio quod sibi debetur.	Powództwo nie jest niczym innym jak prawem dochodzenia na drodze sądowej tego, co się komu należy.
26. Actio libera in causa, sed non in eventu.	Działanie wolne w przyczynie, lecz nie w momencie popełnienia czynu (nie w następstwie, nie w skutkach).
27. Actio non datur non damnificato.	Niepokrzywdzonemu nie przysługuje skarga.
28. Actor sequitur forum rei.	Oskarżyciel (powód) podąża za miejscem sądu oskarżonego (pozwanego).
29. Actor venire debet instructor quam reus.	Oskarżyciel (powód) powinien przyjść do sądu lepiej przygotowany od oskarżonego (pozwanego).
30. Actore non probante reus absolvitur.	Gdy oskarżyciel (powód) nie popiera oskarżenia (powództwa), oskarżony (pozwany) zostaje uwolniony.
31. Actori incumbit onus probandi.	Ciężar dowodu spoczywa na oskarżycielu (powodzie).
32. Actus hominis, non dignitas iudicentur.	Niech sądzone będą czyny ludzkie, nie godności i piastowane stanowiska.
33. Actus iudicialis potentior est extraiudiciali.	Czynność dokonana przed sądem ma większą moc od dokonanej poza sądem.
34. Actus non facit reum nisi mens sit rea.	Czyn nie świadczy o winie, póki umysł nie jest winny.
35. Actus omissa forma legis corrui.	Czynność prawna dokonana z naruszeniem

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	formy jest nieważna.
36. Actus simulatus nullius est momenti.	Czynność pozorna jest nieważna.
37. Acu rem tetigisti.	Trafiłeś w sedno. (Dotknąłeś rzeczy igłą).
38. Ad auctorem redit sceleris coacit culpa.	Wina powraca do tego, kto przymusił do zbrodni.
39. Ad ea, quae debeat adaptari ius, quae frequenter eveniunt.	Prawo powinno stosować się do tego, co zdarza się często.
40. Ad ea, quae frequentius accidunt, iura adaptantur.	Prawa dostosowują się do tych przypadków, które zdarzają się bardzo często.
41. Ad rem nihili facit.	To nie należy do sedna sprawy.
42. Ad tempus concessa post tempus censentur denegata.	To, co zostało przyznane na określony czas, po upływie terminu należy uważać za uchylone.
43. Ad turpia nemo obligatur.	Nikt nie jest zobowiązany do niegodziwości.
44. Adfinitatis quoque veneratione quarundam nuptiis abstinere necesse est. Ut ecce privignam aut nurum uxorem ducere non licet, quia utraeque filiae loco sunt.	Z szacunku do powinowactwa konieczne jest powstrzymanie się od niektórych małżeństw. Tak więc pasierbicy i synowej nie można pojąć za żonę, ponieważ obie zajmują miejsce córki.
45. Adhuc sub iudice lis est.	Dotychczas spór jest przed sądem.
46. Adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere.	Zdrowy rozsądek pozwala bronić się w obliczu niebezpieczeństwa.
47. Advocatus non accusat.	Adwokat nie oskarża.
48. Advocatus, sed non latro.	Adwokat obrońcą człowieka, a nie jego czynów. (Adwokat, ale nie łotr.)
49. Aequior est dispositio legis quam hominis.	Decyzja prawa jest bardziej bezstronna niż decyzja człowieka.
50. Aequitas enim lucet ipsa per sese.	Sprawiedliwość świeci sama przez się.
51. Aequitas non facti ius, sed iuri auxiliatur	Słuszność nie stanowi prawa, lecz prawo wspomaga.
52. Aequitas sequitur legem.	Sprawiedliwość idzie za prawem.(Słuszność

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	podąża za ustawą.)
53. Aequo animo poenam, qui meruere, ferant.	Niech ze spokojem znoszą karę ci, którzy na nią zasłużyli.
54. Aequum est peccatis veniam poscentem reddere rursus.	Słusznie jest wybaczać winy proszącemu o przebaczenie.
55. Aequum et bonum est lex legum.	Sprawiedliwość i dobro to prawo praw.
56. Affectus punitur, etsi non sequatur effectus.	Zamiar jest karalny nawet wtedy, gdy nie nastąpił skutek.
57. Affines sunt viri et uxoris cognati.	Powinowatymi są krewni męża i żony.
58. Affirmanti incumbit probatio.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.
59. Affirmantis est probare.	Ciężar dowodu spoczywa na twierdzącym.
60. Agentes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i ich współnicy podlegają tej samej karze.
61. Aliena negotia exacto officio geruntur.	Cudze sprawy prowadzi się z należytą starannością.
62. Alimenta cum vita finiuntur.	Obowiązek alimentacyjny wygasa wraz ze śmiercią.
63. Alter rixatur de lana saepe caprina.	Często niejeden toczy spór o głupstwo (o kozią wełnę).
64. Alterius contractu nemo obligatur.	Umowa nie zobowiązuje osoby trzeciej.
65. Alternae sunt vices rerum.	Zmienne są koleje spraw.
66. Amicius Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas.	Drogi mi Platon, drogi Sokrates, ale jeszcze droższa prawda.
67. Animi conscientia improbi excruciantur tum etiam poenae timore; qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando.	Niegodziwi cierpią udrękę sumienia również z powodu kary, którą już ponoszą, albo stale żywią obawę, by kiedyś jej nie ponieść.
68. Animus praesumitur ab effectu.	Ze skutku wywodzi się istnienie zamiaru.
69. Apices iuris non sunt iura.	Sztuczki prawne to nie prawo.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
70. Appellandi usus quam sit frequens quamque necessarius, nemo est qui nesciat, quippe cum iniquitatem iudicantium vel imperitiam recorrigat.	Każdy wie jak częsta i konieczna jest apelacja, skoro poprawia ona niesprawiedliwość sądzących lub brak doświadczenia.
71. Appellatione extinguitur iudicatum.	Wyrok zostaje zniesiony przez apelację.
72. Applicatio est vita regulae.	Stosowanie prawa jest życiem normy prawnej.
73. Apud bonum iudicem argumenta plus quam testes valent.	Dla dobrego sędziego większe znaczenie mają argumenty aniżeli świadkowie.
74. Arbitrium est iudicium.	Orzeczenie rozjemcze ma moc wyroku sądowego.
75. Argumenta non numeranda, sed ponderanda sunt.	Dowodów nie należy liczyć, lecz ważyć.
76. Arma in armatos sumere iura sinunt.	Prawa dopuszczają podniesienie broni przeciw uzbrojonym.
77. Armaturam in lingua habet.	Ma broń w języku.
78. Auctor legis semper est impernas.	Twórca prawa zawsze jest tym, który ma władzę.
79. Audi alteram partem.	Wysłuchaj drugiej strony.
80. Audi multa, loquere pauca.	Słuchaj dużo, mów mało.
81. Audiatur et altera pars.	Niech będzie wysłuchana druga strona.
82. Audienda et altera pars.	Niech zostanie wysłuchana i druga strona.
83. Auro quaeque ianua panditur.	Przed złotem wszystkie drzwi stoją otworem.
84. Auro solent adamantinae etiam perfringi fores.	Złoto wyważa nawet stalowe drzwi.
85. Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.	Za złotem idzie prawo, a bez prawa wkrótce i przyzwoitość.
86. Aut dedere, aut iudicare.	Albo wydaj, albo osądź.
87. Avaritia hominem ad quodvis malefium impellit.	Chciwość popycha człowieka do wszelkich występków.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
88.	Bene bonis, male malis.	Dobrze powinno dziać się dobrym, źle złym.
89.	Bene iudicat, qui distinguit.	Dobrze sędzi ten, kto potrafi rozróżniać.
90.	Beneficium legis non debet esse captiosum.	Dobrodziejstwo prawa nie powinno działać na niekorzyść.
91.	Benignius leges interpretandae sunt, quo voluntas earum conservetur.	Ustawy wtedy są właściwie interpretowane, gdy zachowuje się ich ducha. (Prawa należy tłumaczyć łagodniej, by zachować ich cel.)
92.	Bis de eadem re agere non licet.	Nie można procesować się dwa razy w tej samej sprawie.
93.	Bis de eadem re agi non potest.	Nie można procesować się dwa razy o to samo.
94.	Bis de eadem re ne sit actio.	Skarga nie przysługuje dwa razy w tej samej sprawie.
95.	Boni iudicis est lites dirimere.	Dobrego sędziego cechuje umiejętność łagodzenia sporów.
96.	Bonum ex malo non fit.	Dobro nie rodzi się ze zła.
97.	Bonus iudex damnat improbanda, non odit.	Dobry sędzia karze niegodziwości bez nienawiści.
98.	Bonus iudex varie personis causisque constituet.	Dobry sędzia rozstrzyga różnie, stosownie do osób i przypadków.
99.	Bos in lingua.	Nie ma odwagi mówić tego, co myśli. (Wół na języku.)
100.	Carcer ad homines custodiendos, non ad puniendos, dari debet.	Areszt powinien służyć do zatrzymywania ludzi, a nie do karania.
101.	Casus a nullo praestatur.	Za wypadek się nie odpowiada.
102.	Casus est maior vis cui humana infirmitas resistere non potest.	Siła wyższa to zdarzenie, któremu słabość ludzka nie jest w stanie się oprzeć.
103.	Casus fortuitus a mora excusat.	Przypadek losowy usprawiedliwia zwłokę.
104.	Causa causae est etiam causa causati.	Przyczyna przyczyny jest również przyczyną skutku.
105.	Causa cognita possunt multi absolvi, incognita quidem condemnari nemo potest.	Po rozpoznaniu sprawy wielu może być zwolnionych, bez rozpoznania nikt nie może

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	być skazany.
106. Causa criminalis non praeiudicat civili.	Sprawa karna nie ma wpływu na wynik sprawy cywilnej.
107. Causa finita est.	Sprawa została zakończona.
108. Causa in praeteritum, poena in futurum confertur.	Przyczyna odnosi się do przeszłości, kara do przyszłości.
109. Causarum cognitio cognitionem eventorum facit.	Poznanie przyczyny powoduje poznanie skutków.
110. Cautio medicina est arresti.	Kaucja to lekarstwo na areszt.
111. Celare fraudem fraus est.	Ukrywanie oszustwa jest oszustwem.
112. Certum est, quia impossibile est.	Jest prawdziwe ponieważ jest niemożliwe.
113. Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.	To pewne, że ten przekracza ustawę, kto rozumiejąc jej słowa, działa wbrew jej zamysłowi.
114. Cessante causa cessat effectus.	Z ustaniem przyczyny ustaje skutek.
115. Cessante ratione legis cessat ipsa lex.	Gdy ustaje przyczyna wydania ustawy, traci moc i sama ustawa.
116. Charta non erubescit.	Papier wszystko przyjmie. (Papier się nie rumieni.)
117. Civitatis autem mores magis corrigit parcitas animadversionum.	Obyczaje społeczeństwa bardziej poprawia wstrzeźliwość w wymierzaniu kar.
118. Clara non sunt interpretanda.	To co jasne, nie wymaga interpretacji.
119. Coactio non est imputabilis.	Przymusu nie zalicza się do zawinienia.
120. Coactus tamen voluit.	Zmuszony mimo to chciał.
121. Cogitationis poenam nemo patitur.	Nikogo nie karze się za myśli.
122. Collegium non moritur.	Korporacja nie umiera.
123. Commodum ex iniuria non oritur.	Korzyść nie rodzi się z bezprawia.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
124.	Comparatio non est ratio.	Porównanie nie jest dowodem.
125.	Condiciones contra leges vel bonos mores pro non scriptis habentur.	Warunki sprzeczne z prawem i dobrymi obyczajami uważa się za niedodane.
126.	Confessio est optima probatio.	Przyznanie się jest najlepszym dowodem.
127.	Confessio est regina probationum.	Przyznanie się do winy to królowa dowodów.
128.	Confessio non est probatio.	Przyznanie się do winy nie jest dowodem.
129.	Confessus pro iudicato habetur.	Przyznającego się do winy uważa się za skazanego.
130.	Connexorum idem est iudicium.	Sprawy pozostające w związku przynależą do jednego procesu.
131.	Consensus facit legem.	Zgoda tworzy prawo.
132.	Constitutio respicit futura et non praeterita.	Ustawa spogląda w przyszłość, nie w przeszłość.
133.	Consuetudinis ususque longaevis non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat aut legem.	Powaga zwyczaju i długotrwałej praktyki nie jest mała, jednakże nie aż tak duża, by mogła uchylić rozsądek lub ustawę.
134.	Consuetudo debet esse certa, nam incerta pro nulla habetur.	Zwyczaj powinien być trwały, nietrwały bowiem nie ma waloru prawa.
135.	Consuetudo et mos vim legis habere videntur.	Zwyczaj i obyczaj zdają się mieć siłę prawa.
136.	Consuetudo legis habet vigorem.	Zwyczaj ma moc prawa.
137.	Consuetudo pro lege servetur.	Zwyczaj jest traktowany jak prawo.
138.	Contra facta non valent argumenta.	Wobec faktów argumenty nie mają znaczenia.
139.	Contra legem facere.	Działać niezgodnie z prawem.
140.	Contra legem facit, qui id facit quod lex prohibet, in fraudem vero, qui salvis verbis legis sententiam eius circumvenit.	Wbrew ustawie postępuje ten, kto czyni to, czego ustawa zabrania; z ominięciem ustawy działa zaś ten, kto przestrzegając jej słów, sprzeniewierza się jej intencji.
141.	Contra negantem principia non est	Z kimś, kto neguje zasady, nie należy

---

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
	disputandum.	dyskutować.
142.	Contra scriptum testimonium non scriptum non profertur.	Przeciw dokumentowi dowód niepisany jest niedopuszczalny.
143.	Contra vim non valet ius.	Prawo ustępuje przed przemocą.
144.	Contractus ab initio voluntatis est, ex post facto necessitatis.	Zawarcie kontraktu jest dobrowolne, ale wykonanie przymusowe.
145.	Contumeliam si dicis, audies.	Jeśli mówisz obelgę, obelgę usłyszysz.
146.	Conventio est lex.	Umowa ma siłę prawa.
147.	Conventio omnis intellegitur rebus sic stantibus.	Każda umowa ma moc, o ile okoliczności, przy których była zawarta, nie uległy zmianie.
148.	Conventionis verbum generale est ad omnia pertinens, de quibus negotii contrahendi transigendique causa consentiunt qui inter se agunt.	Termin "porozumienie" ma charakter ogólny i służy do określenia tych wszystkich przypadków w których strony dochodzą do porozumienia między sobą w celu zawarcia czynności prawej.
149.	Corpus humanum nullam recipit aestimationem.	Ciała człowieka nie da się wycenić.
150.	Corruptio optimi pessima.	Przekupienie najlepszego jest szczytem zła.
151.	Corruptissima res publica plurimae leges.	Najwięcej ustaw wydaje się w skorumpowanym państwie.
152.	Crede experto.	Wierz biegłemu.
153.	Credenda est scriptura.	Należy dawać wiarę dokumentom.
154.	Credo, quia impossibile.	Wierzę, gdyż to jest niemożliwe.
155.	Crimen contrahitursi et voluntas nocendi intercedet.	Przestępstwo popełnia się, gdy występuje zamiar wyrządzenia szkody.
156.	Crimen grave non potest esse impunibile.	Ciężkie przestępstwo nie może ująć bezkarnie.
157.	Crimen ibi puniendum, ubi commissum.	Za przestępstwo należy karać tam, gdzie je popełniono.
158.	Crimene ab uno disce omnes.	Po tej jednej zbrodni poznasz wszystkich.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
159.	Crimina morte extinguuntur.	Przestępstwa wygasają wskutek śmierci sprawcy.
160.	Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.	Komu wolno więcej, tym bardziej wolno mniej.
161.	Cui prodest scelus, is fecit.	Ten popełnił zbrodnię, komu przyniosła korzyść.
162.	Cui prodest?	Komu przynosi to korzyść?
163.	Cuilibet in arte sua credendum.	Każdemu należy wierzyć w sprawach jego rzemiosła.
164.	Cuius est condere, eius est abrogate.	Kto może stanowić prawo, ten może je uchylić.
165.	Cuius est solum, eius est usque ad coelum.	Czyja jest ziemia, tego władza nad nią sięga aż do nieba.
166.	Cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare.	Każdy człowiek może się mylić, ale tylko głupiec trwa w błędzie.
167.	Culpa caret qui scit, sed prohibere non potest.	Nie można przypisać winy temu, kto wprawdzie wie, lecz nie może zapobiec.
168.	Culpa lata dolo aequiperatur.	Ciężkie niedbalstwo równa się podstępowi.
169.	Culpam autem esse, quod cum a diligente provideri poterit et non esset provisum.	Niedbalstwo jest zaś wtedy, gdy nie przedsięwzięto tego, co zapobiegliwy człowiek mógł przedsięwziąć.
170.	Culpam poena premit comes.	Winie depcze po piętach kara.
171.	Cum finis est licitus, etiam media sunt licita.	Gdy cel godziwy, godziwe są i środki.
172.	Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio.	Gdy w słowach nie ma żadnej dwuznaczności, nie należy podnosić kwestii woli.
173.	Cum raptor omnino furtum facit, manifestus fur existimandus est.	Ponieważ rozbójnik w każdym przypadku dopuszcza się kradzieży, należy go traktować jak złodzieja zuchwałego (jawnego).
174.	Cum sapiente loquens perpauca utere verbis.	W rozmowie z mądrym używaj niewielu słów.
175.	Cum sunt partium iura obscura, reo favendum est potius quam actori.	Gdy prawa stron są niejasne, należy sprzyjać raczej oskarżonemu niż oskarżycielowi.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
176.	Curantes iura iuuanat.	Prawo sprzyja tym, którzy o nie dbają.
177.	Curatorem habenti curator non datur.	Nie daje się kuratora temu, kto go już ma.
178.	Curia parlamenti suis propriis legibus subsistit.	Parlament funkcjonuje według własnych zasad.
179.	Currit tempus contra desides et sui iuris contemptores.	Termin biegnie przeciwko opieszałym i zaniedbującym swe prawa.
180.	Da mihi factum, dabo tibi ius.	Daj mi fakt, a dam ci prawo.
181.	Damnum aut casu fit aut culpa.	Szkoda może być zawiniona lub przypadkowa.
182.	Damnum infectum est damnum nondum factum, quod futurum veremur.	Szkoda zagrażająca to szkoda, która jeszcze nie powstała, a której wystąpienia obawiamy się w przyszłości.
183.	Damnum sine iniuria esse potest.	Szkoda może wystąpić bez naruszenia prawa.
184.	Data merces est erroris mei magna.	Wysoka była cena mego błędu.
185.	De fide et officio iudicis non recipitur quaestio.	Nie rozprawia się o wiarygodności i urzędzie sędziego.
186.	De hoc satis!	Dość już o tym!
187.	De internis non iudicat praetor.	Sędzia nie sądzi ludzkich myśli.
188.	De maiore et minore non variant iura.	Prawa nie zmieniają się w zależności od większego lub mniejszego znaczenia osoby.
189.	De minimis non curat lex.	Ustawa nie troszczy się o drobiazgi.
190.	De minimis non curat praetor.	Sędzia nie dba o błahostki.
191.	De similibus idem est iudicium.	W podobnych sprawach powinno zapadać podobne rozstrzygnięcie.
192.	De principiis non est disputandum.	O zasadach się nie dyskutuje.
193.	De sua malitia nemo debet commodum reportare.	Nikt nie powinien czerpać korzyści z popełnionego osobiście bezprawia.
194.	Debet quis iuri subiacere, ubi deliquit.	Podlega się prawu miejsca dokonania przestępstwa.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
195.	Delicta parentum liberis non nocent.	Przestępstwa rodziców nie szkodzą dzieciom.
196.	Delictum iteratum gravius est.	Cięższe jest powtórne przestępstwo.
197.	Delinquitur aut proposito aut impetu aut casu.	Przestępstwo popełnia się umyślnie, w afekcie lub przypadkowo.
198.	Depositum est, quod custodiendum alicui datum est.	Depozytem jest, to co zostało oddane komuś do strzeżenia.
199.	Deus ex machina.	niespodziewanie; nagle (Bóg z maszyny)
200.	Dicta factis discrepant.	Słowa przeczą czynom.
201.	Dies a media nocte incipit et sequentis noctis media parte finitur.	Dzień mierzy się od północy do północy następczej.
202.	Difficile est crimen non prodere vultu.	Trudno nie zdradzić zbrodni wyrazem twarzy.
203.	Diuturna consuetudo pro iure et lege in his quae non ex scripto descendunt observari solet.	Długotrwały zwyczaj zwykło się stosować jako prawo i ustawę w tych przypadkach, w których brak prawa pisanego.
204.	Dolo facti qui petit quod redditurus est.	Działa podstępnie ten, kto żąda tego, co będzie musiał zwrócić.
205.	Dolus non praesumitur.	Nie domniemywa się złego zamiaru.
206.	Dolus omnimodo puniatur.	Podstęp jest karany w każdym przypadku.
207.	Dolus semper praestatur.	Za podstęp zawsze się odpowiada.
208.	Dominus membrorum suorum nemo videtur.	Nikt nie uchodzi za właściciela członków swego ciała.
209.	Dormitat aliquando leges, numquam moriuntur.	Prawa czasem śpią, ale nie umierają nigdy.
210.	Dubitando ad veritatem venimus.	Przez wątpienie dochodzimy do prawdy.
211.	Duobus litigantibus tertius gaudet.	Gdzie dwóch się kłóci, tam trzeci korzysta.
212.	Dura lex, sed lex.	Surowe (twarde) prawo, ale prawo.
213.	Durante causa durat effectus.	Dopóki działa przyczyna, trwa i skutek.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
214.	Ebrietas est metropolis omnium vitiorum.	Pijaństwo to siedlisko wszystkich występków.
215.	Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.	Ciężar dowodu spoczywa na tym, kto twierdzi, a nie na tym, kto zaprzecza.
216.	Eius est interpretari leges, cuius est condere.	Do tego należy interpretacja ustaw, kto je stanowi.
217.	Eius est tollere legem, cuius est condere.	Ten może uchylić prawo, kto je ogłosił.
218.	Electa una via non datur recursus ad alteram.	Wybór jednego środka prawnego wyłącza możliwość użycia drugiego.
219.	Emptor curiosus esse debet.	Nabywca powinien być dociekliwy.
220.	Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem.	Bytów nie należy mnożyć ponad konieczność.
221.	Errantis nulla voluntas est.	Działający pod wpływem błędu nie ma wolnej woli.
222.	Error iuris nocet.	Błąd co do prawa szkodzi.
223.	Est enim certissima iuris regula ex maleficiis poenales actiones in heredem nec competere, nec dari solere.	Jest bowiem bardzo pewna reguła prawna, że powództwa karne z czynów niedozwolonych ani nie przysługują, ani zwykło się je przyznawać przeciw spadkobiercy.
224.	Et non facere facere est.	Powstrzymanie się od działania jest również działaniem.
225.	Et qui hominem non occidit, sed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum.	Tego kto nie zabija człowieka, ale rani po to, by zabić, należy skazać jako winnego zabójstwa.
226.	Et tu, Brute, contra me?	I ty, Brutusie, przeciw mnie?
227.	Etiam innocentes cogit mentiri dolor.	Ból zmusza do kłamstwa nawet niewinnych.
228.	Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	Tego, który jest poinformowany, nie należy więcej powiadamiać.
229.	Ex facto ius oritur.	Prawo powstaje z faktu.
230.	Ex frequenti delicto augetur poena.	Wobec wielokrotnego przestępstwa, podwyższa się wymiar kary.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
231. Ex his, quae forte uno aliquo casu accidere posunt, iura non constituuntur.	Praw nie ustanawia się dla tych przypadków, które zdarzyć się mogą tylko raz.
232. Ex iniuria ius non oritur.	Prawo nie rodzi się z bezprawia.
233. Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.	Głupota języka jest sprawcą licznych przykrości.
234. Ex maleficio non oritur contractus.	Kontrakt nie rodzi się z czynu bezprawnego.
235. Ex malis eligere minima oportet.	Trzeba wybierać najmniejsze zło.
236. Ex malitia nemo commodum habere debet.	Nikt nie powinien czerpać korzyści z czynu złego.
237. Ex pacto illicito non oritur actio.	Z niedozwolonej umowy nie rodzi się skarga.
238. Ex singulis causis singulae poenae irrogantur.	W indywidualnych przypadkach nakłada się indywidualne kary.
239. Ex turpi causa non oritur actio.	Z niegodziwej sprawy roszczenie nie powstaje.
240. Ex uno disce omnes.	Na podstawie jednego sądź o wszystkich.
241. Exceptio confirmat regulam.	Wyjątek potwierdza regułę.
242. Exceptio est strictissimae interpretationis.	Wyjątek powinien być interpretowany ściśle.
243. Exclusa censentur omnia, quae lex enumerando non inclusit.	Należy uznać za wyłączone wszystko to, czego ustawowe wyliczenie nie włączyło.
244. Executio iuris non habet iniuriam.	Wykonanie prawa nie jest bezprawiem.
245. Exempla illustrant, non probant.	Przykłady objaśniają, a nie dowodzą.
246. Exemplo deterriti delinquent minus.	Kogo odstraszył przykład, popełnia mniej przestępstw.
247. Exemptionem rei indicatae obstare, quotiens eadem quaestio inter easdem personas revocatur.	Zarzut sprawy osądzonej stoi zawsze na przeszkodzie, o ile wznawia się tę samą sprawę między tymi samymi osobami.
248. Exerendae sunt leges.	Praw należy przestrzegać.
249. Exigua est virtus praestare silentia rebus; at contra gravis est culpa tacenda loqui.	Mała to cnota dochować tajemnicy; natomiast ciężką jest winą wygadać się o tym, o czym

---

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	powinno się milczeć.
250. Existimatio est dignitatis inlaesae status, legibus ac moribus comprobatus, qui ex delicto nostro auctoritate legum aut minuitur aut consumitur.	Cześć obywatelska jest to stan nienaruszonej godności, uznany przez ustawy i obyczaje, który z mocy ustaw może ulec ograniczeniu lub utracie przez nasze przestępstwo.
251. Expedit rei publicae, ut finis sit litium.	Dla państwa korzystne jest, aby procesy nie trwały zbyt długo.
252. Experto credite.	Ufajcie doświadczonemu.
253. Expressio specialis omnem impedit extensionem.	Dokładne wyrażenie wyklucza wykładnię rozszerzającą.
254. Extinguitur crimen mortalitate.	Wraz ze śmiercią wygasa przestępstwo.
255. Extrema necessitas extremis nititur rationibus.	Ostateczna konieczność posługuje się ostatecznymi argumentami.
256. Extremis malis extrema remedia.	Na wyjątkowe zło wyjątkowy lek.
257. Facientes et consentientes pari poena plectuntur.	Sprawcy i współnicy podlegają jednakowej karze.
258. Facile dictu, difficile factu.	Łatwo powiedzieć, trudno zrobić.
259. Facilius iudex quam testis reiicitur.	Łatwiej jest wyłączyć z procesu sędziego aniżeli świadka.
260. Facta non praesumuntur, sed probantur.	Faktów się nie zakłada, lecz ich dowodzi.
261. Facta probantur, iura novit curia.	Fakty wymagają udowodnienia, przepisy prawa zna sąd.
262. Facta sunt verbis difficiliora.	Czyny są trudniejsze od słów.
263. Facta, non verba!	Czynów, nie słów!
264. Factum executoris factum partis.	Czynność przedstawiciela jest czynnością strony.
265. Factum obiit, monumenta manent.	Czyn przeminął, wspomnienia o nim pozostają.
266. Factum, non fabula.	Niewiarygodne a jednak prawdziwe.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
267.	Facultas probationum non est angustanda.	Możliwość przeprowadzenia dowodu nie powinna być ograniczana.
268.	Falsa demonstratio non nocet.	Niewłaściwe (fałszywe) oznaczenie nie szkodzi.
269.	Falsum in uno, falsum in omnibus.	Fałszywe w jednej sprawie; fałszywe we wszystkich
270.	Fama crescit eundo.	Plotka rozrasta się po drodze.
271.	Fama nihil est celerius.	Nic szybszego nad plotkę.
272.	Fama volat.	Plotka roznosi się błyskawicznie.
273.	Familias conservari publice interest.	Utrzymywanie rodziny leży w ogólnym interesie.
274.	Fatetur facinus, qui iudicium fugit.	Przyznaje się do winy, kto unika sądu.
275.	Fere in omnibus poenalibus iudiciis et aetati et imprudentiae succurritur.	Prawie we wszystkich procesach karnych uwzględnia się zarówno wiek, jak i brak doświadczenia.
276.	Festinatio iudiciorum noverca.	Sędzia nie powinien się spieszyć. (Pośpiech jest macochą sądu.)
277.	Fiat iustitia, pereat mundus!	Niech stanie się sprawiedliwość, choćby miał zginąć świat!
278.	Fiat iustitia, ruat coelum!	Niech stanie się sprawiedliwość, choćby miało zawalić się niebo!
279.	Fiat lux!	Niech prawda wyjdzie na jaw!
280.	Fictio cessat, ubi veritas locum habere potest.	Fikcja ustaje, gdy jej miejsce może zająć prawda.
281.	Fictio non operatur ultra casum fictum.	Fikcja nie wywiera skutków prawnych poza przypadkiem, dla którego została ustanowiona.
282.	Fides bona contraria est fraudi et dolo.	Dobra wiara jest przeciwieństwem oszustwa i podstępu.
283.	Fides scripturae est indivisibilis.	Prawdziwość dokumentu jest niepodzielna.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
284. Finis coronat opus.	Koniec wieńczy dzieło.
285. Fiscus non erubescit.	Skarb państwa nie zna wstydu.
286. Fiscus semper idoneus successor sit et solvendo.	Skarb państwa jest zawsze zdolny do dziedziczenia i wypłacalny.
287. Fiscus semper rapax.	Skarb państwa zawsze chciwy.
288. Forma legalis forma essentialis.	Forma prawna jest istotną częścią czynności prawnej.
289. Fortior est custodia legis quam hominis.	Silniejsza jest ochrona prawna niż ludzka.
290. Fortiter in re, suaviter in modo.	Stanowczo w rzeczy, łagodnie w sposobie.
291. Fratris vel sororis filiam uxorem ducere non licet.	Bratanicy lub siostrzenicy ni wolno pojąć za żonę.
292. Fraus est accipere, quod non possis reddere.	Oszustwem jest przyjęcie tego, czego nie mógłbyś zwrócić.
293. Fraus est celare fraudem.	Oszustwem jest ukrywać oszustwo.
294. Fraus et ius numquam cohabitant.	Oszustwo i prawo nigdy nie mieszkają razem.
295. Fraus in auctorem recidit.	Oszustwo uderza w samego sprawcę.
296. Fraus latet in generalibus.	Oszustwo kryje się w ogólnikach.
297. Fraus numquam praesumitur.	Nigdy nie domniemywa się oszustwa.
298. Fraus sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest.	Występek może być bez kary, kara nie może być bez występku.
299. Frustra probatur quod probatum non relevat.	Próżny dowód, który nie odnosi się do sprawy.
300. Fugienda semper iniuria est.	Wyrządzenia krzywdy należy zawsze unikać.
301. Fur est qui dolo malo rem alienam contrectat.	Złodziejem jest ten, kto w złym zamiarze zagarnia cudzą rzecz.
302. Fur semper moram facere videtur.	Złodziej zawsze jest traktowany tak, jakby znajdował się w zwłóce.
303. Furiosi nulla voluntas est.	Chory umysłowo nie ma woli.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
304. Furiosus absentis loco est.	Sytuacja prawna chorego umysłowo jest podobna do sytuacji prawnej nieobecnego.
305. Furiosus nullum negotium gerere potest, quia non intellegit quid agat.	Chory umysłowo nie może dokonywać żadnej czynności prawnej, ponieważ nie rozumie, co czyni.
306. Furtum est contrectatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus eius possessionisve.	Kradzież jest to bezprawne zagarnięcie rzeczy dla osiągnięcia korzyści, i to bądź z samej rzeczy, bądź jej używania, bądź posiadania.
307. Furtum ex affectu consistit.	Kradzież zależy od zamiaru.
308. Furtum sine affectu furandi non committitur.	Kradzieży nie popełnia się bez zamiaru jej dokonania.
309. Geminat peccatum, quem delicti non pudet.	Podwaja swą winę, kto nie wstydy się przestępstwa.
310. Generaliter iniuria dicitur omne quod non iure fit: specialiter (...) contumelia.	Ogólnie terminem "iniuria" określa się wszystko, co jest czynione niezgodnie z prawem, w szczególności (...) zniewagę.
311. Generi per speciem derogatur.	Prawo szczególne uchyla ogólne.
312. Genus perire non censetur.	Gatunek nie ginie.
313. Gladiator in arena consilium capit.	Gładiator decyduje się na arenie.
314. Gloria peccati nulla petenda sui est.	Nie należy chlubić się grzechem.
315. Gradatim est appellandum.	Środki odwoławcze należy wnosić stopniowo.
316. Gradus adfinitati nulli sunt.	W powinowactwie nie ma stopni.
317. Gradus cognationis alii superioris ordinis sunt, alii inferioris, alii ex transverso sive a latere, superioris ordinis sunt parentes, inferioris liberi, ex transverso sive a latere fratres et sorores liberique eorum.	Stopnie pokrewieństwa inne są w linii wstępnej i zstępnej, inne wreszcie w linii bocznej, w linii wstępnej są rodzice, w linii zstępnej dzieci, a w linii bocznej bracia i siostry oraz ich dzieci.
318. Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.	Badacze litery prawa (gramatycy) sprzeczzają się i dotychczas spór jest u sędziego.
319. Gravior culpa, gravior poena.	Większa wina, surowsza kara.
320. Habemus confitentem reum.	Mamy oskarżonego uznającego winę.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
321. Habemus optimum testem confitentem reum.	Najlepszym świadkiem jest przyznający się do winy oskarżony.
322. Haec lex valet in omnes.	To prawo dotyczy wszystkich.
323. Hannibal ante portas.	stan zagrożenia; niebezpieczeństwo (Hanibal u bram)
324. Heres sustinet personam defuncti.	Spadkobierca podtrzymuje sytuację prawną zmarłego.
325. Hic haeret aqua.	W tym sęk. (Tu woda stanęła.)
326. Hoc opus, hic labor est.	Oto trudności, oto kłopot.
327. Hominem homini incommodo suum commodum augere est contra naturam.	Jest to wbrew naturze, by człowiek pomnażał swoją korzyść ze stratą drugiego człowieka.
328. Hominem homini insidiari nefas est.	Jest rzeczą niegodziwą, aby człowiek zasadzał się na człowieka.
329. Homini mendaci, etiamisi vera dicit, nemo credit.	Nikt nie wierzy kłamcy, choćby mówił prawdę.
330. Hominis est errare, insipientis in errore perseverare.	Rzeczą ludzką jest błędzić, rzeczą głupców jest trwać w błędzie.
331. Hominum causa omne ius constitutum est.	Wszelkie prawo jest stanowione ze względu na człowieka.
332. Homo est animal politicum et sociale.	Człowiek jest zwierzęciem politycznym i społecznym.
333. Homo est dominus membrorum suorum.	Człowiek panuje nad swoimi członkami.
334. Homo homini lupus est.	Człowiek człowiekowi wilkiem.
335. Homo homini monstrum est.	Człowiek człowiekowi potworem.
336. Homo improbus beatus non est.	Człowiek nieuczciwy nie jest szczęśliwy.
337. Homo sum, nihil humani a me alienum esse puto.	Jestem człowiekiem i nic co ludzkie nie jest mi obce.
338. Honestum non est semper, quod licet.	Nie zawsze uczciwe jest to, co jest dozwolone.
339. Honor habet onus.	Godność (funkcja) nakłada ciężary.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
340.	Honores mutant mores.	Godności (funkcje) zmieniają człowieka.
341.	Hostes vulnerati - fratres.	Ranieni nieprzyjaciele to bracia.
342.	Humanum est errare.	Błądzić jest rzeczą ludzką.
343.	Ibi debet quis puniri, ubi quis deliquit.	Ukarać należy kogoś tam, gdzie dopuścił się przestępstwa.
344.	Ibi potest valere populus, ubi valent leges.	Tam może być mocny naród, gdzie mocne są prawa.
345.	Ibi sit poena, ubi et noxa.	Niech tam będzie kara, gdzie było przestępstwo.
346.	Id facere laus est, quod decet, non quod licet.	Chwalebną jest rzeczą czynić to, co wypada, nie to, co wolno.
347.	Id quod erat demonstrandum.	To czego należało dowieść.
348.	Id quod interest, non solum ex damno dato constat, sed etiam ex lucro cessante.	Przy szacowaniu wysokości odszkodowania bierze się pod uwagę nie tylko wyrządzoną szkodę, lecz także utracony zysk.
349.	Idem est non esse et non probari.	Na jedno wychodzi nie istnieć i nie być dowiedzionym.
350.	Ignorantia facti excusat.	Nieznajomość stanu faktycznego jest okolicznością usprawiedliwiającą.
351.	Ignorantia facti, non iuris excusat.	Usprawiedliwia nieznajomość faktu, nie prawa.
352.	Ignorantia iudicis foret calamitas innocentis.	Niewiedza sędziego jest zgubą niewinnego.
353.	Ignorantia iuris nocet, ignorantia facti non nocet.	Nieznajomość prawa szkodzi, nieznajomość faktu nie szkodzi.
354.	Ignorantia iuris nocet.	Nieznajomość prawa (ustawy) szkodzi.
355.	Ignorantia legis excusat neminem.	Nieznajomość ustawy nie usprawiedliwia nikogo.
356.	Ignorantia legis nocet.	Nieznajomość ustawy szkodzi.
357.	Ignorantia non est argumentum.	Niewiedza nie jest dowodem (argumentem).

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
358. Ignorantiam allegans eam probare debet.	Kto powołuje się na niewiedzę, ten powinien ją udowodnić.
359. Illud quoque a veteribus praeceptum est neminem sibi ipsum causam possessionis mutare posse.	Już starzy prawnicy przyjęli zasadę, iż nikt samowolnie nie może sobie zmienić podstawy posiadania.
360. Immodica ira gignit insaniam.	Niepohamowany gniew rodzi szaleństwo.
361. Imperare sibi maximum est imperium.	Panować nad sobą to najwyższa władza.
362. Imperia legum potentiora quam hominum.	Władza praw jest potężniejsza niż władza ludzi.
363. Imperitia pro culpa habetur.	Brak doświadczenia uważany jest za winę.
364. Impium praesidium praescriptio.	Przedawnienie jest niegodziwym środkiem obrony.
365. Impossibilis condicio pro non scripta habetur.	Warunek niemożliwy do spełnienia traktuje się jako niezapisany.
366. Impossibilium nulla obligatio est.	Zobowiązanie do wykonania świadczenia niemożliwego jest nieważne.
367. Improbi semper sunt in metu, ne poena afficiantur aliquando.	Ludzie nieuczciwi są ciągle w strachu, aby nie byli kiedyś ukarani.
368. Impunitas semper ad deteriora invitat.	Bezkarność zawsze zachęca do gorszego.
369. Impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega karze ten, kto bez niedbalstwa i podstępnie przypadkowo wyrządza szkodę.
370. In ambigua voce legis ea potius accipienda est significatio, quae vitio caret, praesertim cum etiam voluntas legis ex hoc colligi possit.	W przypadku dwuznacznego brzmienia ustawy należy wybrać to znaczenie, które jest wolne od wady, zwłaszcza gdy z tego można także wnioskować o woli ustawy.
371. In claris non fit interpretatio.	W sprawach jasnych nie dokonuje się interpretacji.
372. In criminalibus probationes debent esse luce clariores.	Dowody w sprawach karnych powinny być jaśniejsze od światła.
373. In criminalibus voluntas pro facto reputabitur.	W prawie karnym zamiar traktowany jest jako czyn.
374. In dubiis absterne.	W sprawach wątpliwych wstrzymaj się.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
375.	In dubiis benigniora.	W razie wątpliwości bardziej zycżliwie.
376.	In dubiis clementia.	W sprawach wątpliwych traktuj łagodnie.
377.	In dubiis lenius.	W sprawach wątpliwych łagodniej.
378.	In dubiis libertas.	W sprawach wątpliwych [rozstrzygaj] na korzyść wolności.
379.	In dubiis mitius.	W sprawach wątpliwych traktuj łagodniej.
380.	In dubiis reus est absolvendus.	W sprawach wątpliwych oskarżony jest zwalniany.
381.	In dubio pro reo iudicandum est.	W razie wątpliwości należy rozstrzygać na korzyść oskarżonego.
382.	In dubio pro reo.	W razie wątpliwości [rozstrzygać należy] na korzyść oskarżonego.
383.	In dubis lenius.	W sprawach wątpliwych [traktuj] łagodniej.
384.	In excedentis litibus eandem vim obtinent tam fides instrumentorum quam depositiones testium.	W rozstrzyganych sporach taką samą moc dowodową mają dokumenty, co zeznania świadków.
385.	In favorem libertatis omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść wolności.
386.	In favorem vitae, libertatis et innocentiae omnia iura clamant.	Wszystkie prawa opowiadają się na korzyść życia, wolności i niewinności.
387.	in flagranti crimine comprehensi	schwytni na gorącym uczynku, w chwili popełnienia przestępstwa
388.	In iudicando criminosa est celeritas.	W sądzie pośpiech jest przestępstwem.
389.	In iudice nulla mora est.	Sędzia nie pozostaje w zwłoce.
390.	In iudiciis non est acceptio personarum habenda.	W sądach nie należy mieć względu na osoby.
391.	In legibus fundamentum rei publicae.	W prawach podstawa państwa.
392.	In legibus magis simplicitas quam difficultas placet.	W ustawach lepsza jest prostota niż zawłość.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
393.	In maiore minus inest.	W większym tkwi też mniejsze.
394.	In maleficiis voluntas spectatur, non eventus.	Przy przestępstwach bierze się pod uwagę chęć, nie wydarzenie.
395.	In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.	Przy przestępstwach bierze się pod uwagę chęć, nie wynik.
396.	in manifesto scelere deprehendere	złapać na gorącym uczynku
397.	In medio stat veritas.	Prawda leży pośrodku.
398.	In medium quaerebant.	Szukali ugody.
399.	In omnibus quidem, maxime tamen in iure, aequitas spectanda est.	We wszystkich sprawach, szczególnie w prawie, należy mieć na względzie słuszość.
400.	In pari delicto potior est conditio possidentis, defendentis.	W równym przestępstwie lepsza jest sytuacja oskarżonego.
401.	In parvulis nulla deprehenditur culpa.	Dzieciom nie przypisuje się winy.
402.	In poenalibus causis benignius interpretandum est.	W sprawach karnych należy interpretować łagodniej.
403.	In poenam heres non succedit.	Spadkobierca nie dziedziczy kary.
404.	In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus iustus est quam tutius.	W sprawach wątpliwych iść za łagodniejszą interpretacją jest zarówno bardziej słuszne, jak i bardziej przezorne.
405.	In teste et vitae qualitas spectari debet et dignitas.	U świadka powinno się oceniać i sposób życia, i godność.
406.	Incerta pro nullis habentur.	Niepewne nie ma znaczenia.
407.	Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita iudicare vel respondere.	Nieprawidłowe jest wydawanie wyroku lub opinii prawnej bez uwzględnienia całości ustawy, wyłącznie na podstawie jednego jej fragmentu.
408.	Inde datae leges, ne fortior omnia posset.	Prawa dane są po to, aby silniejszy nie mógł wszystkiego.
409.	Infamibus portae non pateant dignitatum.	Drzwi do sprawowania urzędów niechaj nie stoją otworem przed niegodnymi.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
410. Infans et qui infanti proximus est non multum a furioso differt, quia huius aetati pupilli nullum intellectum habent.	Dziecko i ten kto jest wiekiem bardzo bliski dziecku, niewiele różni się od chorego umysłowo, ponieważ podopieczni w tym wieku nie mają żadnego rozeznania.
411. Infinita aestimatio est libertatis.	Bezgraniczny szacunek dla wolności.
412. Inimico testi credere non oporet.	Nieprzyjaznemu świadkowi nie należy wierzyć.
413. Initio caedis orto difficilis modus.	Kiedy się zacznie karać śmiercią, trudno zachować miarę.
414. Iniuria ex affectu consistit.	Krzywda zależy od zamiaru.
415. Iniuria ex eo dicta est, quod non iure fiat; omne enim quod non iure fit, iniuria fieri dicitur.	Bezprawie stąd bierze swą nazwę, że dzieje się coś niezgodnie z prawem; mówi się bowiem, iż wszystko, co dzieje się niezgodnie z prawem, staje się bezprawiem.
416. Iniuria non excusat iniuriam.	Bezprawie nie usprawiedliwia bezprawia.
417. Iniuriam patimur aut in corpus aut extra corpus: in corpus verberibus et illatione sturpi, extra corpus conviciis et famosis libellis.	Zniewagi doznajemy albo fizycznie, albo niefizycznie. Fizycznie: przez uderzenie i dokonywanie gwałtu; niefizycznie: przez obelgi i zniesławiające listy (pisma).
418. Iniuriam qui facturus est, iam facit.	Kto ma zamiar wyrządzić krzywdę, już ją wyrządza.
419. Innocens fortunam non testes timet.	Niewinny obawia się złego losu, a nie świadków.
420. Insipientis est in errore perseverare.	Rzeczą głupców jest obstawać przy błędzie.
421. Inter arma silent leges.	Podczas wojny milczą prawa.
422. Interest omnium recte facere.	Wszystkim zależy na właściwym postępowaniu.
423. Interest rei publicae, ne maleficia remaneant impunita.	W interesie państwa leży, by czyny bezprawne nie pozostały bez kary.
424. Interpretatio cessat in claris.	Wykładnia kończy się wtedy, gdy osiągamy jasność.
425. Inutilis quaestio solvitur silentio.	Na bezsensowne pytania odpowiada się milczeniem.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
426.	Inveterata consuetudo pro lege non inertio custoditur.	Dawny, zakorzeniony zwyczaj słusznie przestrzegany jest jako prawo.
427.	Invitus agere nemo cogitur.	Nikogo nie zmusza się do wniesienia oskarżenia (powództwa) wbrew woli.
428.	Invitus liberari potest.	Można zostać uwolnionym wbrew swej woli.
429.	Invitus nemo rem cogitur defendere.	Nikogo wbrew woli nie zmusza się do obrony swej sprawy.
430.	Invitus procurationem suscipere nemo cogitur.	Nikogo wbrew jego woli nie zmusza się do podjęcia się pełnomocnictwa.
431.	Is fecit, cui prodest.	Uczył ten, komu przyniosło to korzyść.
432.	Istitia non debet claudicare.	Sprawiedliwość nie powinna kuleć.
433.	Ita lex scripta est.	Tak jest napisana ustawa.
434.	Itaque impunitus est, qui sine culpa et dolo malo casu quodam damnum committit.	Nie podlega więc karze, kto bez niedbalstwa i bez złej woli wyrządza szkodę wskutek jakiegoś przypadku.
435.	Itaque si servum tuum latronem insidiantem mihi occidero, securus ero: nam adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere.	Jeśli więc zabiję twojego niewolnika jako czyhającego na mnie rozbójnika, nie odpowiadam, ponieważ prawo naturalne zezwala nam bronić się przed niebezpieczeństwem.
436.	Iudex aequitatem semper spectare debet.	Sędzia powinien mieć zawsze na uwadze zasadę słuszności.
437.	Iudex damnatur, cum nocens absolvitur.	Sędziego się potępia, jeśli winowajca uszedł kary.
438.	Iudex est lex loquens.	Sędzia jest mówiącą ustawą.
439.	Iudex non debet lege clementior esse.	Sędzia nie powinien być łagodniejszy niż prawo.
440.	Iudex non potest esse testis in propria causa.	Sędzia nie może być świadkiem we własnej sprawie.
441.	Iudicatum titulus est optimus.	Najlepszym tytułem prawnym jest wyrok.
442.	Iudicis est innocentiae subvenire.	Obowiązkiem sędziego jest przychodzić z pomocą niewinnemu.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
443. Iudicis est ius dicere, non dare.	Zadaniem sędziego jest wymierzanie sprawiedliwości, a nie tworzenie prawa.
444. Iudicis est recti nec munere, nec prece flecti.	Cechą sprawiedliwego sędziego jest nie dać się ująć ani darem, ani prośbą.
445. Iudicis est semper in causis verum sequi.	Obowiązkiem sędziego jest iść w sprawach zawsze za prawdą.
446. Iudicium nihil est nisi publica merces.	Sąd nie jest niczym innym jak publicznym targiem.
447. Iudicium non debet esse illusorium.	Wyrok nie powinien być pozorny.
448. Iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.	Praw nie ustanawia się dla poszczególnych osób, lecz dla ogółu.
449. Iura novit curia.	Sąd zna prawo.
450. Iura scripta vigilantibus sunt.	Prawa są pisane dla znających prawo (dla czuwających).
451. Iure naturae aequum est neminem cum alterius determinento et iniuria fieri locupletioem.	Według prawa natury słusznym jest, aby nikt nie bogacił się ze szkodą i krzywdą drugiego.
452. Iure suo utendo nemini fiat iniuria.	Gdy się korzysta ze swego prawa, niech nikomu nie dzieje się krzywda.
453. Iure suo uti nemo cogitur.	Nikt nie jest zobowiązany do korzystania ze swego prawa.
454. Iuris effectus in executione consistit.	Skuteczność prawa leży w jego wykonaniu.
455. Iuris executio non habet iniuriam.	Wykonanie prawa nie czyni krzywdy.
456. Iuris ignorantia nocet, facti non nocet.	Nieznajomość prawa szkodzi, nieznajomość faktu nie szkodzi.
457. Iuris ignorantia non excusat.	Nieznajomość prawa nie usprawiedliwia (nie może być wymówką).
458. Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.	Nakazy prawa są te: uczciwie żyć, nie szkodzić drugiemu, oddawać każdemu to, co mu się należy.
459. Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti	Mądrość prawnicza jest znajomością spraw boskich i ludzkich, wiedzą o tym,

---

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
scientia.	co sprawiedliwe i niesprawiedliwe.
460. Iurisdictio sine modica coercitione nulla est.	Sądownictwo nie istnieje bez umiarkowanych środków przymusu.
461. Ius ad finem dat ius ad media.	Prawo do realizacji celu uprawnia do zastosowania odpowiednich środków.
462. Ius est ars boni et aequi.	Prawo jest sztuką stosowania tego, co dobre i słuszne.
463. Ius et fraus numquam cohabitant.	Prawo i oszukaństwo nie mogą współistnieć.
464. Ius et furi dicitur.	Nawet złodziejowi należy się sprawiedliwość przed sądem.
465. Ius fecit.	Prawo tak ustanowiło.
466. Ius non docet, sed iubet.	Prawo nie poucza, lecz nakazuje.
467. Ius patronis eget.	Prawo potrzebuje patronów.
468. Ius publicum privatorum pactis mutari non potest.	Prawo publiczne nie może ulec zmianie na skutek umów osób prywatnych.
469. Ius respicit aequitatem.	Prawo ma na względzie słuszość.
470. Ius summum saepe summa est malitia.	Często pełnia praw to pełnia niesprawiedliwości.
471. Iuste creditur, quod communiter creditur.	Słusznie uważa się za prawdę to, co powszechnie jest uważane za prawdę.
472. Iustitia civitatis fundamentum.	Sprawiedliwość podwaliną państwa.
473. Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.	Sprawiedliwość jest stałą i trwałą wolą przyznawania każdemu, co mu się należy.
474. Iustitia est fundamentum regnorum.	Sprawiedliwość jest podstawą państw (królestw).
475. Iustitia nemini neganda.	Nikommu nie należy odmawiać sprawiedliwości.
476. Iustitia non novit patrem nec matrem, solam veritatem spectat.	Sprawiedliwość nie zna ojca ani matki, ma wzgląd jedynie na prawdę.
477. Iustitiae dilatio est quaedam negatio.	Zwłoka w wymiarze sprawiedliwości jest

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	pewnego rodzaju jego odmową.
478. Iustitias vestras iudicabo.	Osądzę waszą sprawiedliwość.
479. Iuvenale vitium est regere non posse impetum.	Jest to błąd młodzieńczy, nie móc pohamować popędu.
480. Lata culpa est nimia neglegentia, id est non intellegere quod omnes intellegunt.	Culpa lata jest rażącym niedbalstwem, to jest niezrozumienie tego, co wszyscy rozumieją.
481. Legalitas regnorum fundamentum.	Praworządność podstawą państwowości.
482. Legati iure gentium sancit sunt.	Na mocy prawa międzynarodowego przedstawiciele państwa obcego są nietykalni.
483. Lege brevem esse oportet, quo fcilius ab imperitis teneatur.	Prawo powinno być zwięzłe, aby łatwiej mogli zapamiętać je niedoświadczeni.
484. Lege non distinguente nec nostrum est distinguere.	Tam gdzie ustawa nie rozróżnia, nie naszą rzeczą jest wprowadzać rozróżnienie.
485. Lege totum, si vis scire totum.	Czytaj całość ustawy, jeśli chcesz znać całość.
486. Legem brevem esse oportet.	Ustawa powinna być zwięzła.
487. Legem mutum esse magistratum.	Prawo jest milczącym urzędnikiem.
488. Legem nocens veretur, fortunam innocens.	Winny lęka się prawa, niewinny losu.
489. Leges bonae ex malis moribus procreantur.	Dobre ustawy rodzą się ze złych zwyczajów.
490. Leges breves sunt, quo facilius teneantur.	Niechaj ustawy będą krótkie, by były łatwiejsze do zapamiętania.
491. Leges cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur.	Prawa mówią ze wszystkimi zawsze jednym i tym samym językiem.
492. Leges fundamentum libertatis.	Prawa są fundamentem woności.
493. Leges intellegi ab omnibus debent.	Ustawy powinny być zrozumiałe dla wszystkich.
494. Leges omnium salutem sigulorum salutis anteponunt.	Prawo stawia dobro ogółu ponad dobro jednostki.
495. Leges posteriores priores contrarias abrogant.	Ustawy późniejsze znoszą wcześniejsze przeciwne.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
496.	Leges quoque proficiunt ad bonos mores.	Prawa także przyczyniają się do dobrych obyczajów.
497.	Leges salubriores sunt inopi quam potenti.	Prawa przydatniejsze są dla biednego niż możnego.
498.	Legibus et praemia proposita sunt virtutibus, et supplicia vitiis.	Prawa stawiają przed oczyma i nagrody dla cnót, i kary dla występków.
499.	Legibus idcirco omnes servimus, ut liberi esse possimus.	Dlatego wszyscy służymy prawu, abyśmy mogli być wolni.
500.	Legibus, non exemplis iudicandum.	Sądzić należy według ustaw, a nie według precedensów.
501.	Legis constructio non facit iniuriam.	Interpretacja ustawy nie jest bezprawiem.
502.	Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire.	Prawo ma moc: nakazywać, zakazywać, pozwalać, karać.
503.	Legum corrector usus.	Zwyczaj korektorem ustaw.
504.	Legum nos esse servos oportet, ut liberi simus.	Trzeba, abyśmy byli niewolnikami praw, abyśmy byli wolni.
505.	Leves homines futuri sunt improvidi.	Ludzie lekkomyślni będą ludźmi nieprzewidującymi.
506.	Lex benignior retro agit.	Ustawa korzystniejsza działa wstecz.
507.	Lex citius tolerare vult privatum damnum quam publicum malum.	Prawo bardziej jest skłonne tolerować szkodę prywatną niż zło publiczne.
508.	Lex consumens derogat legi consumptae.	Przepis pochłaniający wyłącza stosowanie przepisu pochłoniętego.
509.	Lex dubia non obligat.	Prawo wątpliwe nie ma mocy obowiązującej.
510.	Lex est aranei tela.	Prawo jest jak pajęczyna.
511.	Lex est exercitus iudicum tutissimus ductor.	Ustawa jest najpewniejszym przewodnikiem pracy sędziów.
512.	Lex est recta ratio imperans honesta.	Prawo jest słuszną racją nakazującą to, co szlachetne.
513.	Lex Europae derogat legi nationali.	Prawo europejskie uchyla prawo krajowe.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
514.	Lex fingit, ubi subsistit aequitas.	Ustawa tworzy fikcję tam, gdzie istnieje słuszność.
515.	Lex iniusta non est lex.	Ustawa niesprawiedliwa nie jest prawem.
516.	Lex iubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria.	Prawo nakazuje to, co należy czynić, a zabrania rzeczy przeciwnych.
517.	Lex iubet, non disputat.	Prawo nakazuje, nie dyskutuje.
518.	Lex iusta libertati, aequalitati et fraternitati praesidio est.	Sprawiedliwe prawo stoi na straży wolności, równości i braterstwa.
519.	Lex iusto non est posita.	Prawo nie dla sprawiedliwego jest ustanowione.
520.	Lex lege tollitur.	Ustawa uchyla ustawę.
521.	Lex mitior retro agit.	Ustawa względniejsza działa wstecz.
522.	Lex moneat, non doceat.	Ustawa niech nakazuje, a nie poucza.
523.	Lex necessitatis est lex temporis.	Ustawa wydana w chwili konieczności jest ustawą chwilową.
524.	Lex neminem cogit ad impossibilia.	Prawo nikogo nie zmusza do rzeczy niemożliwych.
525.	Lex nihili frustra facti.	Ustawa niczego nie czyni na próżno.
526.	Lex non debet deficere conquerentibus in iustitia exhibenda.	Prawo nie powinno opuszczać tych, którzy szukają sprawiedliwości.
527.	Lex non debet esse ludibrio.	Ustawa nie powinna być przedmiotem drwin.
528.	Lex non distinguit.	Ustawa nie rozróżnia.
529.	Lex non obligat nisi promulgata.	Ustawa nie obowiązuje, jeżeli nie jest ogłoszona.
530.	Lex posterior ad priores trahi nequit.	Ustawa późniejsza nie może być interpretowana według sensu ustawy wcześniejszej.
531.	Lex posterior derogat legi priori.	Ustawa późniejsza uchyla wcześniejszą.
532.	Lex posterior generalis non derogat legi	Ustawa późniejsza ogólna nie znosi

---

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
	priori speciali.	wcześniejszej ustawy szczególnej.
533.	Lex primaria derogat legi subsidiariae.	Ustawa zasadnicza uchyla ustawę posiłkową. (Przepis pierwotny wyłącza przepis posiłkowy.)
534.	Lex prospicit, non respicit.	Ustawa patrzy do przodu, nie wstecz.
535.	Lex retro non agit.	Prawo nie działa wstecz.
536.	Lex semper dabit remedium.	Prawo zawsze znajdzie środek zaradczy.
537.	Lex semper intendit, quod conventi rationi.	Prawo zawsze przewiuje to, co zgadza się z rozumem.
538.	Lex severior poenalis retro non agit.	Ustawa karna surowsza nie działa wstecz.
539.	Lex specialis derogat legi generali.	Ustawa szczególna uchyla ustawę ogólną.
540.	Lex superior derogat legi inferiori.	Ustawa wyższa uchyla ustawę niższą.
541.	Lex videt iratum, iratus legem non videt.	Prawo widzi gniewnego, gniewny prawa nie widzi.
542.	Liberae sunt nostrae cogitationes.	Nasze myśli są wolne (swobodne).
543.	Licita sunt, quae non prohibentur.	Dozwolone jest to, co nie jest zabronione.
544.	Lis litem genrat.	Spór rodzi spór.
545.	Loquitur quidquid in buccam venit.	Plecie co ślina na język przyniesie.
546.	Magis creditur duobus testibus affirmantibus, quam mille negantibus.	Bardziej się wierzy dwóm świadkom twierdzącym niż tysiącom przeczących.
547.	Magistratum lex esse loquentem, legem autem mutum magistratum.	Urzędnik jest mówiącym prawem, prawo zaś niemym urzędnikiem.
548.	Magna culpa dolus est.	Wielkie zaniedbanie równa się złemu zamiarowi.
549.	Magna neglegentia culpa est.	Wielkie zaniedbanie jest winą.
550.	Magna vis veritas, quae facile se per se ipsa defendit.	Wielka moc prawdy, która łatwo się broni sama przez się.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
551.	Magnum est emolumentum iustitia.	Bardzo zyskownym zajęciem jest wymiar sprawiedliwości.
552.	Mala causa silenda est.	W złej sprawie najlepiej milczeć.
553.	Mala fides superveniens non nocet.	Późniejsza zła wiara nie szkodzi.
554.	Mala grammatica non vitiat chartam.	Błędy gramatyczne nie osłabiają mocy obowiązującej dokumentu.
555.	Male enim nostro iure uti non debemus.	Nie powinniśmy bowiem robić złego użytku z przysługującego nam prawa.
556.	Male nostro iure uti non debemus.	Nie powinno się robić złego użytku z przysługującego prawa.
557.	Male parta male dilabuntur.	Źle zdobyte, nie służą.
558.	Male verum examinat omnis corruptus iudex.	Źle bada prawdę każdy przekupny sędzia.
559.	Maleficiorum societas nulla est.	Związek przestępców nie jest spółką.
560.	Malitia supplet aetatem.	Natężenie zła uzupełnia wiek.
561.	Malorum poena praesidium est bonis.	Karanie złych to ochrona dobrych.
562.	Malum consilium consultori pessimum.	Zła rada najbardziej szkodzi doradcy.
563.	Malus usus abolendus est.	Należy zwalczać złe zwyczaje.
564.	Mandatarius terminos sibi positos transgredi non potest.	Zleceniobiorca nie może przekraczać granic mu wyznaczonych.
565.	Manifesta non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
566.	Manus manum lavat.	Ręka rękę myje.
567.	Mater semper certa est.	Matka jest zawsze pewna.
568.	Maxima debetur puero reverentia.	Dziecku należy się najwyższe poszanowanie.
569.	Maxima pericula semper dant veniam culpae.	Bardzo wielkie niebezpieczeństwo zawsze usprawiedliwia winę.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
570.	Maxime in iure aequitas spectanda est.	W prawie należy najbardziej zważać na sprawiedliwość.
571.	Maximum ius est saepe maxima iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi często do wielkiej niesprawiedliwości.
572.	Maximum solacium est vacere culpa.	Największą pociechą jest brak winy.
573.	Melior est condicio defendentis.	Korzystniejsze jest położenie broniącego się.
574.	Meminerimus etiam adversus infimos iustitiam esse servandum.	Pamiętajmy, że nawet wobec najniżej stojących należy zachować sprawiedliwość.
575.	Mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus.	Kłamcy nie wierzymy, nawet gdy mówi prawdę.
576.	Mendax in uno, mendax in omnibus.	Kłamca w jednej sprawie jest kłamcą we wszystkich.
577.	Mera mendacia narras.	Opowiadasz czyste kłamstwa.
578.	Minima non curat praetor.	Sędzia (pretor) nie dba o drobnostki.
579.	Minime sunt mutanda, quae interpretationem certam semper habuerunt.	Jak najmniej należy zmieniać to, co zawsze miało jednoznaczną interpretację.
580.	Minimum malum fit contemnendo maximum.	Małe zło, lekceważone, staje się wielkim.
581.	Minus malum permittitur, ut evitetur maius.	Pozwala się na mniejsze zło, aby uniknąć większego.
582.	More vulgi suum quisque flagitium aliis obiectat.	Powszechnym jest (na podobieństwo pospółstwa), że każdy swoją zbrodnię zarzuca innym.
583.	Mores bonos mala vitiant consortia.	Dobre obyczaje psuje złe towarzystwo.
584.	Mors omnia iura solvit.	Śmierć znosi wszelkie prawa.
585.	Mortui poenam non dant.	Umarli nie ponoszą kary.
586.	Multa scelera legem et iudicem effugiunt.	Wiele zbrodni uchodzi przed prawem i sędzią.
587.	Multa, non multum.	Wiele słów, mało treści. (Wiele, ale nie za dużo.)

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
588.	Multi multa sciunt, nemo omnia.	Wielu wie dużo, nikt wszystkiego.
589.	Multi non omnes.	Wielu to nie wszyscy.
590.	Multiplicata transgressione crescat poenae inflictio.	Przy powtórnyim złamaniu prawa niech wzrasta wymiar kary.
591.	Multis minatur, qui uni facit iniuriam.	Wielu zagraża ten, kto jednemu wyrządza krzywdę.
592.	Multitudo errantium non parit errori patrocinium.	To, że wielu błędzi, nie czyni błędu wybaczalnym.
593.	Multo quam ferrum lingua atrocior ferit.	Ostry język znacznie bardziej tnie niż żelazo.
594.	Multos fortuna liberat poena, metu neminem.	Los wielu zwalnia od kary, nikogo jednak od strachu.
595.	Multum in parvo.	Dużo treści w niewielu słowach. (Dużo w małym.)
596.	Munera sumpta ligant.	Przyjęty podarek zobowiązuje.
597.	Mutata ratione legis mutatur et lex ipsa.	Gdy zmienia się racja wydania prawa, zmienia się też samo prawo.
598.	Nam et de furo pacisci lex permittit.	Albowiem także w związku z odpowiedzialnością za kradzież ustawa zezwala zawierać nieformalny układ.
599.	Nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletioem.	Albowiem jest słuszne z natury, by nikt nie stał się bogatszym ze szkodą drugiego.
600.	Nam videri me dolum malum facere, qui ex aliena iactura lucrum quaeram.	Uważam za działającego bezprawnie tego, kto czerpie korzyść ze szkody drugiego.
601.	Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur.	Dziecko poczęte traktuje się jak już narodzone ilekroć chodzi o jego korzyść.
602.	Ne alter pro altero puniatur.	Nie można jednego karać za drugiego.
603.	Ne bis in idem crimen iudicetur.	Niech nikogo nie sędzi się dwa razy za to samo przestępstwo.
604.	Ne bis in idem crimen procedatur.	Nie można dwa razy orzekać w tej samej sprawie.
605.	Ne bis in idem.	Nie należy orzekać dwa razy w tej samej

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	sprawie.
606. Ne cede malis.	Nie ustępuj przed złem.
607. Ne eat iudex ultra petita partium.	Niech sędzia nie wychodzi poza żądanie stron.
608. Ne quis sit iudex in propria causa!	Niech nikt nie będzie sędzią we własnej sprawie!
609. Ne scutica dignum horribili sectere flagello.	Zasługującego na ramię nie karz batogiem.
610. Nec caput nec pes sermoni adparet.	W tej mowie nie widać ani głowy, ani nóg.
611. Nec esse ullum magnum malum praeter culpam.	Nie ma większego nieszczęścia niż wina.
612. Nec temere, nec timide.	Ani zuchwale, ani tchórzliwie.
613. Nec umquam ad praeteritum, sed ad futurum poena refertur.	Kara odnosi się zawsze nie do przeszłości, lecz do przyszłości.
614. Nec utendum iurisdictioni, ubi legibus agi potest.	Nie należy rozkazywać tam, gdzie można użyć prawa.
615. Nec veniam effuso sanguine casus habet.	Nie ma pobłażliwości tam, gdzie nastąpił rozlew krwi.
616. Nec vox omnis iudicis iudicati continet auctoritatem.	Nie każde zdanie sędziego ma powagę wyroku.
617. Necessitas caret lege.	W sytuacji przymusowej nie ma prawa. (Konieczność nie zna prawa.)
618. Necessitas cogit ad turpia.	Konieczność zmusza do czynów haniebnych.
619. Necessitas dat legem, non ipsa accipit.	Konieczność tworzy prawo, sama go nie uznaje.
620. Necessitas legem frangit.	Konieczność łamie prawo.
621. Necessitas non habet legem.	Konieczność nie zna prawa.
622. Necessitas probandi incumbit illi, qui agit.	Konieczność dowodu obciąża tego, kto oskarża.
623. Necessitas ultimum et maximum telum.	Konieczność jest ostatnią i najpotężniejszą bronią.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
624.	Nefas est nocere patriae, ergo civi quoque, nam hic pars patriae est.	Nie godzi się wyrządzać szkody ojczyźnie, a więc również współobywatelowi, bo ten jest częścią ojczyzny.
625.	Negantis nulla probatio.	Zaprzeczający nie musi nic udowadniać.
626.	Negantis probatio nulla est.	Zaprzeczenie nie jest żadnym dowodem.
627.	Negatio duplex est affirmatio.	Podwójne przeczenie stanowi twierdzenie.
628.	Negativa non sunt probanda.	Zaprzeczeń się nie dowodzi.
629.	Neminem captivabimus, nisi iure victum.	Nikogo nie będziemy więzili bez prawomocnego wyroku.
630.	Neminem id agere, ut ex alterius praedatur inscitia.	Nikt nie powinien czynić czegoś, co przynosiłoby korzyść z nieświadomości drugiego.
631.	Neminem laede.	Nie krzywdź nikogo.
632.	Neminem laedit, qui suo iure utitur.	Nikomui nie szkodzi ten, kto korzysta ze swojego prawa.
633.	Neminem oportet esse sapientiozem legibus.	Nikomui nie przystoi być mądrzejszym od ustaw.
634.	Nemini fraus sua debet patrocinari.	Nikogo nie powinno ochraniać jego oszustwo.
635.	Nemini vox deneganda.	Nikomui nie można odmówić głosu.
636.	Nemo bis punitur pro eodem delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
637.	Nemo commodando rem facit eius, cui commodat.	Nikt nie przekazuje na własność swojej rzeczy, gdy ją komuś użycza.
638.	Nemo compellitur contrahere.	Nikogo nie zmusza się do zawarcia umowy.
639.	Nemo cum damno alterius locupletior fieri debet.	Nikt nie powinien stać się bogatszym kosztem krzywdy drugiego.
640.	Nemo damnun facti, nisi qui id fecit, quod facere ius non habet.	Nie czyni szkody nikt prócz tego, kto czyni to, czego czynić nie ma prawa.
641.	Nemo de domo sua extrahi debet.	Nikogo nie wolno porywać siłą z jego domu.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
642.	Nemo de improbitate sua consequitur actionem.	Nikt z nieuczciwości swojej nie nabywa skargi.
643.	Nemo debet bis puniri pro uno delicto.	Nikt nie może być karany dwa razy za ten sam czyn zabroniony.
644.	Nemo diu gaudet, qui bellum incepit iniquum.	Nikt nie cieszy się długo, kto zaczął niesprawiedliwą wojnę.
645.	Nemo duarum civitatum civis esse potest.	Nikt nie może być obywatelem dwóch państw.
646.	Nemo est iudex in propria causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
647.	Nemo est iudex in propria causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
648.	Nemo est supra leges.	Nikt nie jest ponad prawem.
649.	Nemo ex facto alterius praegravari debet.	Nikt nie może być obciążony działaniem drugiego.
650.	Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest.	Nikt nie może poprzez delikt uczynić lepszym swego położenia.
651.	Nemo id ius, quod non habet, amittere potest.	Nikt nie może utracić prawa, którego nie ma.
652.	Nemo iudex idoneus in propria causa.	Nikt nie jest odpowiednim sędzią we własnej sprawie.
653.	Nemo iudex in sua causa.	Nikt nie może być sędzią we własnej sprawie.
654.	Nemo iudex sine actore.	Nie ma sędziego bez oskarżyciela (powoda).
655.	Nemo iure suo uti cogitur.	Nikt nie jest zmuszany do tego, by korzystać ze swego prawa.
656.	Nemo ius sibi dicere potest.	Nikt nie może stanowić prawa dla siebie.
657.	Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet.	Nikt nie może przenosić na drugiego więcej prawa niż sam ma.
658.	Nemo potestas commodum capere de iniuria sua propria.	Nikt nie może czerpać korzyści z bezprawia przez siebie popełnionego.
659.	Nemo prohibetur pluribus defensionibus uti.	Nikommu nie zakazuje się posługiwania wieloma środkami obrony.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
660.	Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur.	Nikt roztropny nie karze dlatego, że popełniono czyn zabroniony, lecz po to, by go nie popełniać.
661.	Nemo punitur pro alieno delicto.	Nikogo nie karze się za cudze przestępstwo.
662.	Nemo repente fuit turpissimus.	Nikt nagle nie stał się szubrawcem.
663.	Nemo sibi ipse causam possessionis mutare potest.	Nikt sam nie może zmienić sobie podstawy posiadania.
664.	Nemo simul actor et iudex.	Nikt nie jest jednocześnie oskarżycielem (powodem) i sędzią.
665.	Nemo suo iure uti debet, ut alteri laedat.	Nikt nie powinien korzystać ze swego prawa tak, żeby szkodzić drugiemu.
666.	Nemo tenetur se ipsum accusare.	Nikogo nie można zmusić do oskarżania siebie.
667.	Nemo testis in propria causa.	Nikt nie jest świadkiem we własnej sprawie.
668.	Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt et consentiunt.	Wydaje się, że nikt nie oszukuje tych, którzy o tym wiedzą i na to się godzą.
669.	Nihil ad rem.	To nie ma nic do rzeczy.
670.	Nihil commune habet proprietas cum possessione.	Własność nie ma nic wspólnego z posiadaniem.
671.	Nihil efficient admonitiones ad motae gravibus vitiis.	Na nic zdadzą się upomnienia stosowane do ciężkich błędów.
672.	Nihil est facilius factu quam iniuria.	Najłatwiej jest wyrządzić krzywdę.
673.	Nihil fit sine causa.	Nic nie dzieje się bez przyczyny.
674.	Nihil iniquius venali iustitia.	Nic nie jest bardziej niegodziwe niż sprzedajny wymiar sprawiedliwości.
675.	Nihil iustitia diuturnius.	Nic nie jest bardziej długotrwałe od sprawiedliwości.
676.	Nihil probat, qui nimium probat.	Niczego nie dowiedzie, kto chce zbyt wiele dowieść.
677.	Nil ad rem.	To nie ma nic do rzeczy.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
678.	Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.	Nie ma wartości przykład, który jedno sporne pytanie rozwiązuje przy pomocy drugiego pytania spornego.
679.	Nil melius quam cum ratione tacere.	Nic nie ma lepszego nad rozsądne milczenie.
680.	Nil minus quam irasci punientem decet.	Nic mniej nie przystoi wykonującemu karę jak gniew.
681.	Nil nisi verum.	Nic poza prawdą.
682.	Nimum in altercando veritas amittitur.	W sporze zbyt gwałtownym ginie prawda.
683.	Nolenti non fita gratia.	Łaski nie wyświadcza się temu, kto jej nie pragnie.
684.	Nomen "iuris" est a "iustitia" derivatum.	Nazwa „prawo” pochodzi od słowa „sprawiedliwość”.
685.	Nominta sunt odiosa.	Wymienianie nazwisk jest niewskazane, może spowodować przykrości.
686.	Non ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
687.	Non adnumerare verba, sed appendere oporet.	Słów nie należy liczyć, lecz je ważyć.
688.	Non bene, quae fuerit res male parta, perit.	Marnie przepada mienie w zły sposób nabyte.
689.	Non continuo, si mein gregem sicariorum contuli, sum sicarius.	Jeżeli znalazłem się w otoczeniu zbójców, to nie jestem zaraz sam zbójcą.
690.	Non debet lucrari ex alieno damno.	Nie można się wzbogacić z cudzej szkody.
691.	Non diu latent scelera.	Zbrodnie niedługo pozostają w ukryciu.
692.	Non est remedium adversus sycophantae morsum.	Nie ma lekarstwa na ukąszenie złego języka.
693.	Non ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est regula fiat.	Reguły nie tworzą prawa, lecz się z niego wywodzą.
694.	Non ex rumore statuendum.	Nie należy postanawiać na podstawie pogłosek.
695.	Non exemplis, sed legibus iudicandum est.	Należy orzekać na podstawie ustaw, a nie naśladować wcześniejsze rozstrzygnięcia.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
696.	Non facit fraudem, qui facit, quod debet.	Nie czyni bezprawia, kto spełnia swą powinność.
697.	Non multa, sed multum.	Krótko, ale treściwie.
698.	Non nova, sed nove.	Rzecz nie nowa, ale podana w nowy sposób.
699.	Non numeranda sed ponderanda sunt argumenta.	Argumenty należy oceniać nie według liczby, ale wagi.
700.	Non omne quod licet honestum est.	Nie wszystko co dozwolone jest uczciwe.
701.	Non quantitas, sed qualitas.	Nie ilość, lecz jakość.
702.	Non ratione imperii, sed imperio rationis.	Nie z racji władzy, ale z nakazu rozumu.
703.	Non rex est lex, sed lex est rex.	Nie król jest prawem, ale prawo królem.
704.	Non sufficit iudex sciat, sed ordine iurisdictionis scire oportet.	Nie wystarczy, by sędzia wiedział, lecz trzeba, by nabył wiedzę w drodze postępowania sądowego.
705.	Non sunt iudicandae leges.	Ustaw nie należy osądzać.
706.	Non tam facile, parricidium excusari potest, quam fieri.	Nie tak łatwo usprawiedliwić zabójstwo krewnego, jak go dokonać.
707.	Non verbis, sed actis.	Nie słowami, ale czynami.
708.	Non videtur vim facere, qui iure suo utitur.	Wydaje się, że nie dopuszcza się przemocy, kto działa zgodnie ze swym prawem.
709.	Nona ad rogata respondendum semper est.	Nie zawsze należy odpowiadać na pytania.
710.	Notoria non egent probatione.	Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu.
711.	Nova constitutio futuris formam imponere debet, non praeteritis.	Nowa ustawa powinna regulować przyszłość, a nie przeszłość.
712.	Nova, sed non nova.	Rzecz nie nowa, ale podana w sposób nowy.
713.	Novus rex, nova lex.	Nowa władza, nowe prawo.
714.	Noxa caput sequitur.	Odpowiedzialność za szkodę podopiecznego ponosi zwierzchnik rodziny.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
715.	Nudum latro transmittit.	Rozbójnik pozostawia w spokoju biednego (pomija golasa).
716.	Nulla exculpatio sine lege.	Nie ma ekskulpacji bez podstawy prawnej.
717.	Nulla iniuria est, quae in volentem fiat.	Nie ma żadnej krzywdy, która byłaby wyrządzona temu, który jej chce.
718.	Nulla poena sine culpa.	Nie ma kary bez winy.
719.	Nulla poena sine iudicio.	Nie ma kary bez sądu.
720.	Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez ustawy.
721.	Nulla poena sine lege.	Nie ma kary bez przepisu ustawowego.
722.	Nulla potentia super leges esse debet.	Żadna władza nie powinna być ponad prawem.
723.	Nulla regula sine exceptione.	Nie ma reguły bez wyjątku.
724.	Nulla regula sine exceptione.	Nie ma reguły bez wyjątków.
725.	Nulla voluntas errantis est.	Kto działa pod wpływem błędu nie ma woli.
726.	Nullum crimen nulla poena sine praevia lege poenali.	Nie ma przestępstwa i nie ma kary bez wcześniejszej ustawy karnej.
727.	Nullum crimen sine culpa.	Nie ma przestępstwa bez winy.
728.	Nullum crimen sine lege certa.	Nie ma przestępstwa bez dokładnego opisu w ustawie.
729.	Nullum crimen sine lege poenali anteriori.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
730.	Nullum crimen sine lege poenali.	Nie ma przestępstwa bez ustawy karnej.
731.	Nullum crimen sine lege previa.	Nie ma przestępstwa bez wcześniejszej ustawy karnej.
732.	Nullum crimen sine lege scripta.	Nie ma przestępstwa bez prawa spisanego w formie ustawy.
733.	Nullum crimen sine lege.	Nie ma przestępstwa bez ustawy.
734.	Nullum crimen sine periculo sociali.	Nie ma przestępstwa bez społecznego

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	niebezpieczeństwa czynu.
735. Nullum crimen sine poena.	Nie ma przestępstwa bez kary.
736. Nullum scelus rationem habet.	Żadna zbrodnia nie ma uzasadnienia.
737. Nullum sine auctoramento malum est.	Nie ma złego bez zapłaty.
738. Nullus describatur reus, priusquam convincatur.	Nikogo nie wolno uznawać za winnego przed skazaniem.
739. Nullus idoneus testis in re sua intellegitur.	Nikt nie może być świadkiem w swojej sprawie.
740. Nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur.	Nie działa postępnie ten, kto robi użytek z przysługującego mu prawa.
741. Numquam nuda traditio transfert dominium.	Samo wydanie rzeczy nie przenosi własności.
742. Oblivio signum neglegentiae.	Zapominanie jest oznaką niedbalstwa.
743. Obtemperandum est consuetudini rationabili tamquam legi.	Rozumnemu zwyczajowi należy być posłusznym tak jak ustawie.
744. Occasio furem facit.	Okazja czyni złodzieja.
745. Occidit, qui non servat periturum, ubi potest.	Zabija, kto nie udziela pomocy tam, gdzie może.
746. Oculum pro oculo, dentem pro dente.	Oko za oko, ząb za ząb.
747. Odiosa et inhonesta non sunt in lege praesumenda.	Nie należy domniemywać, że w ustawie znajdują się treści złe i nieuczciwe.
748. Officii necessitas excusat.	Działania konieczne podejmowane urzędowo usprawiliwiają.
749. Officium suum nemini debet esse damnosum.	Wykonywanie obowiązków służbowych nie powinno nikogo narażać na szkody.
750. Omne ius aut necessitas fecit aut consensus constituit aut flammavit consuetudo.	Wszelkie prawo albo stworzyła konieczność, albo ustanowiła zgoda ludzi, albo utrwalił zwyczaj.
751. Omne ius hominum causa constitutum est.	Wszelkie prawo zostało ustanowione ze względu na ludzi.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
752. Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius.	Wszelkie zło w zarodku łatwo daje się stłumić, zastarzałe staje się zazwyczaj silniejsze.
753. Omne nefas veris abluitur lacrimis.	Znamię wszelkiego występku zmywają szczere łzy.
754. Omne simile claudicat.	Porównanie nie jest argumentem. (Każde porównanie kuleje.)
755. Omnes homines aequales sunt.	Wszyscy ludzie są równi.
756. Omnes populi legibus aut moribus reguntur.	Wszystkie narody rządzą się prawami lub obyczajami.
757. Omnia praesumuntur legitime facta, donec probetur contrarium.	Domniemywa się, że wszystko zostało dokonane zgodnie z prawem, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.
758. Omnia scelera, etiam ante effectum operis, quantum culpae satis est, perfecta sunt.	Wszelkie zbrodnie zostają dokonane nawet przed popełnieniem czynu, jeżeli istniała zbrodnicza intencja.
759. Omnia sunt incerta, cum a iure discesseris.	Wszystko jest niepewne, kiedy oddalisz się od prawa.
760. Omnia tempus habent.	Wszystko ma swój czas.
761. Omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam.	Dla wszystkich prawych obywateli korzystne jest bezpieczeństwo państwa.
762. Omnis autem et animadversio et castigatio contumelia vacare debet.	Wszelkie zarówno dochodzenie jak i kara mają być wolne od zniewagi.
763. Omnis definitio periculosa est.	Wszelka definicja jest niebezpieczna.
764. Omnis interpretatio vel declarat vel extendit vel restringit.	Każda wykładnia albo wyjaśnia, albo rozszerza, albo zawęża.
765. Omnis labor optat praemium.	Każda praca wymaga wynagrodzenia.
766. Omnis litigator victus debet impensis.	Każdy przegrany w procesie powinien ponieść jego koszty.
767. Optima est lex quae minimum relinquit arbitrio iudicis.	Najlepsza jest ustawa, która najmniej zostawia swobodnej ocenie sędziego.
768. Optima est lex quae minimum relinquit arbitrio iudicis; optimus iudex qui	Najlepsza jest ustawa, która najmniej zostawia swobodnej ocenie sędziego; najlepszym jest sędzia, który najmniej zostawia własnej

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
minimumsibi.	ocenie.
769. Optimus testis confitens reus.	Najlepszym świadkiem jest oskarżony przyznający się do winy.
770. Opus iustitiae pax.	Dziełem sprawiedliwości jest pokój.
771. Oratio pro domo sua.	Mowa we własnej obronie. (Mowa w interesie swego domu.)
772. orator est vir bonus, dicendi peritus.	Mówca to człowiek prawy, biegły w mówieniu.
773. Oratorem irasci minime decet, simulare non dedecet.	Mówcy najmniej wypada się gniewać, ale udawać gniew przystoi.
774. Otia danta vitia.	Nieróbstwo powoduje występki.
775. Pacta sunt servanda.	Umów należy dotrzymywać.
776. Pacta, quae turpem causam continent, non sunt observanda.	Umowy zawarte dla haniebnej przyczyny nie powinny być respektowane.
777. Par delinquentis et suasoris culpa est.	Wina sprawcy i podżegacza jest równa.
778. Par pari refertur.	Płaci się równym za równe.
779. Paria est non esse et non probari.	Nie istnieć i nie być udowodnionym oznacza to samo.
780. Patere legem, quam ipse fecisti.	Poddaj się prawu, które sam ustanowiłeś.
781. Patere legem, quam ipse tuleris.	Poddaj się prawu, które sam ustanowiłeś.
782. Patet processus in infinitum.	Proces będzie trwał w nieskończoność.
783. Patria potestas in pietate debet, non atrocitate consistere.	Władza ojcowska powinna opierać się na miłości, nie na okrucieństwie.
784. Patroni petulantiam litigator luit.	Strona ponosi konsekwencje swawoli adwokata.
785. Paucis temeritas est bono, multis malo.	Lekkomyślność niewielu ludziom wychodzi na dobre, wielu - na złe.
786. Pax optima rerum.	Pokój to najlepsza rzecz.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
787. Pactis standum est.	Umów należy dotrzymywać.
788. Peccantes coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant.	Oskarżaj przestępców w obecności wszystkich, aby i inni się bali.
789. Per me licet.	Ja się nie sprzeciwiam.
790. Per poenam reparatur aequalitas.	Karząc przywraca się równowagę.
791. Perditissima res publica plurimae leges.	Państwo nierządne wydaje bardzo dużo ustaw.
792. Pereat mundus, fiat iustitia.	Niech zginie świat, byleby sprawiedliwości stało się zadość
793. Periculum est emptoris.	Ryzyko ponosi nabywca.
794. Periculum in mora.	Niebezpieczeństwo w zwłóce.
795. Perspicendum est iudicanti, ne quid aut durius aut remissus constituatur, quam causa deposcit.	Zadaniem sędziego jest baczyć, by nie orzeczono kary surowszej lub łagodniejszej, niż wymaga sprawa.
796. Perspicua vera non sunt probanda.	Prawdy oczywiste nie wymagają dowodu.
797. Petere licet.	Prosić zawsze wolno.
798. Pirata est hostis humani generis.	Pirat jest wrogiem rodzaju ludzkiego.
799. Placet lex et rata esto.	Układ mi odpowiada i niech obowiązuje.
800. Plus cautionis in re est quam in persona.	Rzecz stanowi lepsze zabezpieczenie niż osoba.
801. Plus est in re, quam in existimatione mentis.	Większe znaczenie ma faktyczny stan rzeczy, niż jego wyobrażenie.
802. Plus est oculatus testis unus quam auriti decem.	Więcej znaczy jeden świadek naoczny niż dziesięciu ze słyszenia.
803. Plus exempla quam peccata nocent.	Złe przykłady więcej szkodzą aniżeli same występki.
804. Poena ad paucos, ut metus ad omnes perveniat.	Karę wymierza się nielicznym, aby strach oddziaływał na wszystkich.
805. Poena constituitur in emendationem hominum.	Kary ustanawia się dla poprawy człowieka.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
806.	Poena debet commensurari delicto.	Kara powinna odpowiadać wadze przestępstwa.
807.	Poena est aestimatio delicti.	Kara jest miarą przestępstwa.
808.	Poena est noxae vindicta.	Kara jest odpłatą za szkodę.
809.	Poena ex delicto defuncti heres teneri non debet.	Kara za przestępstwo popełnione przez zmarłego nie powinna obciążać jego dziedziców.
810.	Poena maior absorbet minore.	Kara cięższa pochłania lżejszą.
811.	Poena sequitur scelus.	Kara idzie za zbrodnią.
812.	Poena sine fraude esse non potest.	Nie może być kary bez przestępstwa.
813.	Poenae mora longa.	Długo czeka się na karę.
814.	Poenae potius molliendae sunt quam asperandae.	Kary powinny być raczej łagodzone niż zaostrzane.
815.	Poenalia sunt restringenda.	W prawie karnym obowiązuje wykładnia zawężająca.
816.	Poenam heres non succedit.	Dziedzic nie dziedziczy kary.
817.	Poenitentia sera raro est vera.	Późna skrucha rzadko jest szczerą.
818.	Politia legibus, non leges politiae adaptandae.	Polityka powinna dopasowywać się do ustaw, a nie ustawy do polityki.
819.	Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.	Dowody trzeba ważyć, a nie liczyć.
820.	Possessor male fidei ullo tempore non praescribit.	Posiadacz w złej wierze bez względu na czas nie może zasiedzieć rzeczy.
821.	Posterior leges plus valent quam quae ante eas fuerunt.	Późniejsze ustawy znaczą więcej niż te, które były przed nimi.
822.	Potentia non est nisi ad bonum.	Władza nie służy niczemu innemu jak dobru.
823.	Potestas stricte interpretetur.	Zakres władzy powinien być interpretowany w sposób ścisły.
824.	Praecepta iuris sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.	Zasady prawa są te: żyć uczciwie, drugiemu nie szkodzić, oddać każdemu, co mu się

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	należy.
825. Praescriptio patrona generis humani.	Przedawnienie patronką rodzaju ludzkiego.
826. Praesentia corporis tollit errorem nominis.	Obecność rzeczy znosi błąd co do jej nazwy.
827. Praesumitur pro iustitia sententiae.	Domniemywa się, że wyrok jest sprawiedliwy.
828. Praesumptio cedit veritati.	Domniemanie ustępuje prawdzie.
829. Praesumptio iuris plena probatio.	Domniemanie prawne ma wartość pełnego dowodu w postępowaniu sądowym.
830. Praetor ius dicere potest, facere non potest.	Sędzia może egzekwować prawo, tworzyć go nie może.
831. Pretia rerum non ex affectione seu utilitate singulorum, sed communiter funguntur.	Ceny rzeczy mają wartość rynkową, a nie uczuciową lub ze względu na ich przydatność dla jednostek.
832. Prima est haec ultio, quod se iudice nemo nocens absolvitur.	To jest pierwszą zemstą, że we własnym sumieniu nikt winny nie bywa uwolniony.
833. Primo falli incommodum est, secundo stultum, tertio turpe.	Dać się oszukać po raz pierwszy to nieprzyjemność, po raz drugi to głupota, po raz trzeci to hańba.
834. Prius quam exaudias, ne iudices.	Nie sądz, zanim nie wysłuchasz.
835. Pro libertate vitae periculo decertandum est.	W obronie wolności należy toczyć walkę choćby z narażeniem życia.
836. Pro mensura delicti puniendum est.	Karać należy wzięwszy pod uwagę wagę przestępstwa.
837. Probatio incubit ei, qui dicit, non ei, qui negat.	Ciężar dowodzenia spoczywa na tym, kto twierdzi, nie na tym, kto zaprzecza.
838. Prohibenda autem maxime est ira in puniundo.	W karaniu najbardziej należy powściągać gniew.
839. Prohibenda est ira in puniundo.	Karząc nie wolno się gniewać.
840. Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem.	Prawo publiczne dotyczy Państwa Rzymskiego, a prawo prywatne korzyści jednostek.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
841.	Quae ab initio non valent, ex post facto convalescere non possunt.	Nie można po fakcie uzdrowić czynności, które od początku są nieważne.
842.	Quae contra legis prohibitionem fiunt, pro infectis habentur.	Czynności dokonane wbrew zakazowi ustawy, uważa się za niebyłe.
843.	Quae in curia acta sunt, rite agi praesumitur.	Domniemywa się, że czynności dokonane w sądzie spełniają wymogi formalne.
844.	Quae non posuisti, ne tollas!	Czegoś nie położył, nie bierz!
845.	Quae personae sunt, ad heredem non transeunt.	To, co jest ściśle związane z osobą zmarłego nie przechodzi na dziedziców.
846.	Quae publice fiunt, nulli licet ignorare.	Nikomnie wolno nie znać tego, co się dokonuje publicznie.
847.	Quae rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata sunt.	To, czego zabrania natura rzeczy nie powinno być usankcjonowane w żadnej ustawie.
848.	Quae simulatae geruntur, pro infectis habentur.	Czynności symulowane uważa się za niebyłe.
849.	Quae tua sunt, tibi habe quae mea, redde mihi.	To, co twoje sobie zachowaj, a co moje, oddaj mi.
850.	Quaeras de dubiis, legem bene discere si vis!	Doszukujesz się wątpliwości, przeczytaj uważnie ustawę, jeśli chcesz dobrze wiedzieć!
851.	Quaestio fit de legibus, non de personis.	Rzecz w tym, jakie są prawa, a nie kim są osoby.
852.	Quaevis actio praescriptione extinguitur.	Każda skarga wygasa na skutek przedawnienia.
853.	Qualia extrema, talia media.	Jakie potrzeby, takie środki.
854.	Quando aliquid prohibetur, prohibetur et omne, per quod devenitur ad illud.	Gdy coś jest zakazane, zakazane jest wszystko, co do tego zmierza.
855.	Qui accusare volunt, probationes habere debent.	Kto chce oskarżać powinien mieć dowód.
856.	Qui certus est, certiorari ulterius non oportet.	Kto jest powiadomiony, nie musi być powiadamiany ponownie.
857.	Qui dat finem, dat media ad finem necessaria.	Kto wyznacza cel, daje środki potrzebne do jego osiągnięcia.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
858.	Qui dicit de uno, negat de altero.	Kto twierdzi jedno, zaprzecza drugiemu.
859.	Qui errat consentire non videtur.	Kto błądzi, ten nie uchodzi za wyrażającego zgodę.
860.	Qui excipit, probare debeat, quod excipitur.	Kto podnosi zarzut procesowy, powinien go poprzeć dowodami.
861.	Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum.	Kto działa przez inną osobę, to tak samo, jak gdyby działał osobiście.
862.	Qui finem vult idem vult ad finem necessaria.	Kto chce celu, chce również tego, co jest konieczne aby go osiągnąć.
863.	Qui hominem occiderit, punitur non habita differentia, cuius condicionis hominem interemit.	Kto zabija człowieka ponosi karę bez względu na pozycję społeczną ofiary.
864.	Qui hominem occidit, sed si non occidendi animo id admisit, absolvi solet.	Kto zabija człowieka, jeśli dokonał tego bez zamiaru zabójstwa, winien być uniewinniony.
865.	Qui iure suo utitur, neminem laedit.	Kto korzysta ze swego prawa, nikomu nie szkodzi.
866.	Qui licet quod est plus utique quod est minus.	Kto może więcej, ten może i mniej.
867.	Qui mandat, ipse fecisse videtur.	Kto coś nakazuje, sam uważany jest za sprawcę.
868.	Qui monet, quasi adiuvat.	Kto udziela rady, to tak, jakby udzielał pomocy.
869.	Qui nimium probat, nihili probat.	Kto zbyt wiele dowodzi, nie dowodzi niczego.
870.	Qui non appellat, approbare videtur sententiam.	Kto się nie odwołuje, ten akceptuje wyrok.
871.	Qui non negat, fatetur.	Kto nie kwestionuje, uznaje.
872.	Qui peccat ebrius, luat sobrius.	Kto grzeszy po pijanemu, pokutuje na trzeźwo.
873.	Qui per alium facit, per ipsum facere videtur.	Kto działa przez innego, sam uchodzi za działającego.
874.	Qui plus potest, minus potest.	Kto może więcej, może mniej.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
875.	Qui provocat, nondum damnatus videtur.	Nie uważa się kogoś za skazanego, dopóki odwołuje się od wyroku.
876.	Qui res alienas rapit, tenetur etiam furti.	Kto rabuje cudze rzeczy, odpowiada też za kradzież.
877.	Qui semel malus, semper malus.	Kto raz okazał się zły, jest nim zawsze.
878.	Qui statuit aliquid parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuit.	Kto wydał wyrok nie wysłuchawszy drugiej strony, choć orzekł sprawiedliwie, nie był sprawiedliwy.
879.	Qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam.	Kto korzysta ze swego prawa, nikomu nie szkodzi.
880.	Qui tacet consentire videtur.	Kto milczy, ten się zgadza.
881.	Qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est eum non negare.	Kto milczy, jeszcze się nie zgadza, jednakże prawdą jest, że nie zaprzecza.
882.	Qui vim facit, dolo malo facit.	Kto stosuje przemoc, działa bezprawnie.
883.	Qui vult decipi, decipiatur.	Kto chce być oszukany, niech nim będzie.
884.	Quia appellatio quidem iniquitatis sententiae querellam.	Ponieważ w apelacji zaskarża się niesprawiedliwość wyroku.
885.	Quicumque turpi fraude semel innotuit, etiamisi verum dicit, amitti fidem.	Ktokolwiek raz dał się poznać jako sprawca haniebnego oszustwa, ten choćby mówił prawdę, traci wiarygodność.
886.	Quicumque aliquid statuerit, parte inaudita altera, aequum licet statuerit, haud aequus fuerit.	Ktokolwiek miałby wydać wyrok, pozostawiając jedną ze stron niewysłuchaną, nie będzie działał sprawiedliwie, nawet jeśli jego wyrok faktycznie czyni sprawiedliwość.
887.	Quid ad rem?	Co to ma do rzeczy?
888.	Quid est rei?	O co chodzi?
889.	Quid hoc sibi vult?	Co to ma znaczyć?
890.	Quid iuris?	A co na to prawo?
891.	Quid sunt leges sine moribus.	Co są warte prawa bez moralności.
892.	Quidquid in occulto est, in apicium proferte	Cokolwiek jest w ukryciu, czas wydobędzie

---

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
	aetas.	na światło słoneczne.
893.	Quidquid non discutiur, iustitia non putatur.	Cokolwiek nie jest rozważone, nie może uchodzić za sprawiedliwe.
894.	Quiescere iuventus nescit.	Młodzież nie umie trwać w spokoju.
895.	Quis hoc credat?	Kto w to uwierzy?
896.	Quis, quid, ubi, quibus, auxiliis, cur, quomodo, quando?	Kto, co, gdzie, jakimi środkami, dlaczego, w jaki sposób, kiedy?
897.	Quisque praesumitur bonus ac iustus, donec probetur contrarium.	Każdy dopóty uchodzi za dobrego i prawego, dopóki nie udowodni mu się czegoś przeciwnego.
898.	Quo iure?	Jakim prawem?
899.	Quo modo?	W jaki sposób?
900.	Quod ab initio vitiosum est, tractu temporis convallescere non potest.	Co od początku jest występne, z biegiem czasu nie zdoła zmienić się na lepsze.
901.	Quod ad ius naturale attinet, omnes homines aequales sunt.	Zgodnie z prawem naturalnym wszyscy ludzie są równi.
902.	Quod dixi, dixi.	Co powiedziałem, to powiedziałem, obstaję przy swoim.
903.	Quod erat demonstrandum. (q.e.d.)	Co było do udowodnienia.
904.	Quod erat faciendum.	Co trzeba było uczynić.
905.	Quod est absurdum. (q.e.a.)	Co jest absurdem.
906.	Quod est impossibile. (q.e.i.)	Co jest niemożliwe.
907.	Quod est violentum, non est durable.	Co jest wymuszone siłą, nie jest długotrwałe.
908.	Quod iuratum est, id servandum est.	Co zostało zaprzysiężone, tego należy dotrzymać.
909.	Quod lege non prohibitum, licitum est.	Czego prawo nie zakazuje, jest dozwolone.
910.	Quod lege permittente fit, poenam non meretur.	Czynność dokonana za zezwoleniem ustawy, nie zasługuje na karę.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
911. Quod medicamenta morbis exhibent, hoc iura negotis.	Tym czym dla chorób są lekarstwa, dla spraw są prawa.
912. Quod metus causa gestum erit, ratum non habeo.	Co zostanie wykonane pod wpływem strachu, nie będzie przeze mnie uznane.
913. Quod non est in actis, non est in mundo	Czego nie ma w aktach, tego nie ma w świecie.
914. Quod non est licitum lege, necessitas facit licitum.	To co jest prawnie zabronione, konieczność czyni dozwolonym.
915. Quod non legitur, non creditur.	Co nie jest odczytane, temu się nie wierzy.
916. Quod pater in reatu criminis alicuius est, filiis impedimento ad honores esse non debet.	Fakt oskarżenia ojca o przestępstwo kryminalne nie powinien przeszkadzać synowi w dostępie do urzędów.
917. Quod quis per alium fecit, ipse fecit.	Kto działa przez innego, jakby działał sam.
918. Quod subintellegitur, non deest.	Co istnieje w domyśle, nie jest nieistniejące.
919. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.	Czego nie chcesz by stało się tobie, nie czyń drugiemu.
920. Quos verba non sanat, carcer sanat, quos carcer non sanat, virga sanat.	Kogo nie poprawiają napomnienia słowne, poprawi więzienie, a kogo więzienie nie poprawi, poprawi różga.
921. Quot capita, tot sensus.	Ile głów, tyle opinii.
922. Quot delicta tot poenae.	Ile przewinień, tyle kar.
923. Quot homines tot sententiae.	Ilu ludzi, tyle opinii.
924. Raro antecedentem scelestum deseruit pede poena claudo.	Kara, chociaż chroma (kulejąca), rzadko nie dosięgnęła idącego przed nią zbrodniarza.
925. Ratio est anima legis.	Rozum jest duszą prawa.
926. Ratio legis est anima legis.	Sens ustawy jest jej duszą.
927. Receptores non minus delinquent quam latrones.	Paserzy popełniają nie mniejsze przestępstwo niż rozbójnicy.
928. Recognitio nihil dat novi.	Potwierdzenie zeznania nie wnosi nic nowego.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
929.	Reformatio in peius iudici appellato non licet.	Sądowi apelacyjnemu nie wolno zmieniać wyroku na niekorzyść oskarżonego.
930.	Regina probationum confessio.	Przyznanie się to królowa dowodów.
931.	Regula est quae rem, quae est, breviter enarrat. Non ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est, regula fiat.	Zasadą jest to, co krótko opisuje stan rzeczy. Prawo nie wyprowadza się z zasady, lecz z obowiązującego prawa powstaje zasada.
932.	Rem actu tetigisti.	Trafiłeś w sedno sprawy.
933.	Reprehensio calumnia vacare debet.	Nagana winna być wolna od potwarzy.
934.	Rerum ordo confunditur, si unicuique iurisdictio non servetur.	Porządek rzeczy ulega zaburzeniu, jeżeli ochrona prawna nie zostaje zapewniona każdemu.
935.	Res clamat ad dominum.	Rzecz zabrana zawsze chce wrócić do swego właściciela.
936.	Res iudicata alii non nocet.	Wyrok nie szkodzi osobom trzecim.
937.	Res iudicata pro veritate accipitur.	Rzecz osądzoną przyjmuje się za prawdę.
938.	Res iudicata pro veritate habetur.	Co osądzone, jest uważane za prawdę.
939.	Res iudicatas restaurari exemplo grave est.	Trudno jest przywrócić stan sprzed wyroku.
940.	Res perit domino.	Szkoda wynikła z utraty rzeczy obciąża właściciela.
941.	Reum non audiri, latrocinium est, non iudicium.	Nie wysłuchać oskarżonego to bezprawie, a nie sąd.
942.	Reus iisdem privilegiis utitur quibus et actor.	Oskarżony (pозwany) korzysta z tych samych przywilejów co oskarżyciel (powód).
943.	Reus non tenetur loqui contra se.	Oskarżony nie jest zobowiązany zeznawać przeciw sobie.
944.	Rixari de asini umbra.	Spierać się o błahostkę. (Spierać się o cień osła.)
945.	Roma locuta, causa finita.	Rzym orzekł, sprawa skończona.
946.	Saepe nihil inimicitius homini, quam sibi ipse.	Często nic bardziej wrogiego dla człowieka niż on sam.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
947. Salus populi suprema lex esto.	Dobro ludu niechaj będzie najwyższą ustawą.
948. Salus publica suprema lex esto.	Dobro publiczne niechaj będzie najwyższą ustawą.
949. Salus publica suprema lex.	Dobro publiczne najwyższym prawem.
950. Salus rei publicae suprema lex esto.	Dobro państwa niechaj będzie najwyższą ustawą.
951. Sancti habeantur legati.	Posłów należy uważać za nietykalnych (uświęconych).
952. Sanctiones vocamus legum eas partes, quibus poenae constituuntur.	Sankcjami nazywamy te części ustaw, w których ustanowione są kary.
953. Sapiens nihil affirmat, quod non probet.	Mądry człowiek nie twierdzi niczego, czego nie zdołałby dowieść.
954. Sapientis est mutare consilium.	Rzeczą mądrego jest zmieniać zdanie.
955. Sapientis iudicis est semper cogitare, quid lex cogat.	Mądry sędzia powinien stale rozważać to, co nakazuje prawo.
956. Satis est satius.	Dość to już za dużo.
957. Satius enim est impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare.	Lepiej jest uwolnić popełniającego przestępstwo niż skazać niewinnego.
958. Scelera impetu, bona consilia mora valescunt.	Zbrodnie rosą z pośpiechem, dobre zamiary powoli.
959. Scelerum mater avarita.	Chciwość matką zbrodni.
960. Scio me nihil scire.	Wiem, że nic nie wiem.
961. Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem.	Znać ustawy to nie trzymać się ich słów, ale rozumieć sens i znaczenie.
962. Scit bonus iudex non tam quid, quam qua damnet, cernere.	Dobry sędzia mniejszą wagę przykładą do tego, za co skaże, niż do tego, w jaki sposób.
963. Scripta publica probant se ipsa.	Dokumenty publiczne same z siebie są dowodami.
964. Scriptura non valeat nisi in qua annus et dies evidenter ostenditur.	Dokument niech będzie nieważny jeżeli nie wskazuje wyraźnie roku i dnia sporządzenia.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
965.	Scripturae fiunt ut quod actum est per eas facilius probari possit.	Dokumenty sporządza się, by czynności sporządzane w sposób formalny dały się łatwiej udowodnić.
966.	Se damnat iudex, innocentem qui opprimit.	Siebie samego skazuje sędzia, który uciska niewinnego.
967.	Sed et posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint.	Lecz i ustawy późniejsze odnoszą się do wcześniejszych, chyba że są z nimi sprzeczne.
968.	Semel absolutus, semper absolutus	Raz uniewinniony, na zawsze uniewinniony.
969.	Semel commissa poena non evanescit.	Raz wymierzona kara nie popada w zapomnienie.
970.	Semel emissum volat irrevocabile verbum.	Raz rzucone słowo ulatuje i nie może być cofnięte.
971.	Semel malus, semper malus.	Kto raz postąpił źle, jest zawsze uważany za złego.
972.	Semper aliquid haeret.	Z oszczerstwa zawsze coś przyłgnie.
973.	Semper enim moram fur facere videatur.	Zawsze bowiem złodziej pozostaje w zwłóce.
974.	Semper oportet ostendi originale.	Zawsze należy okazywać oryginał.
975.	Sensum non verba spectamus.	Patrzymy na sens, a nie na słowa.
976.	Sententia debet esse conformis libello.	Wyrok powinien odpowiadać oskarżeniu (powództwu).
977.	Sententia facit ius.	Wyrok stanowi (tworzy) prawo.
978.	Sententia ius facit inter partes.	Wyrok stanowi (tworzy) prawo pomiędzy stronami.
979.	Sententia, quae dicta fueteri, cum scripta non esset, nec nomen quidem sententiae habere mereatur.	Wyrok, który został ogłoszony, jeśli nie został spisany, nie zasługuje na miano wyroku.
980.	Sera tamen tacitis poena venit pedibus.	Późno, ale jednak cichymi krokami nadchodzi kara.
981.	Servi legum sumus, ut liberi esse possimus.	Jesteśmy sługami prawa, abyśmy mogli być wolni.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

	Paremie łacińskie	Znaczenie
982.	Si in ius vocat ito.	Jeśli oskarżyciel (powód) wzywa przed sąd, oskarżony (pozwany) niech idzie.
983.	Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est iudiciumque.	Jeśli ktoś kogoś dotknie złośliwym wierszem, niech wie, że jest prawo i sąd.
984.	Si poenitet, haud nocet error.	Jeśli jest skrucha, błąd nie szkodzi.
985.	Si quid non apparet, non ius deficit, sed probatio.	Jeśli coś nie jest jasne, to nie jest to niedoskonałość prawa lecz dowodu.
986.	Si quis de maleficio fateatur, non semper ei fides habenda est: nonnumquam enim aut qua alia de causa in se confitetur.	Jeśli ktoś przyznał się do przestępstwa, nie zawsze należy dać mu wiarę: czasami bowiem przyznaje się pod wpływem groźby lub jakiegokolwiek innej przyczyny.
987.	Si vis pacem, cole iustitiam.	Jeśli chcesz pokoju pielęgnuj sprawiedliwość.
988.	Sibi primo auxilium eripere est leges tollere.	Znieść prawa to tyle, co siebie samego pozbawić pomocy.
989.	Sibi quisque peccat.	Każdy grzeszy za siebie, na swoje konto.
990.	Signum retinet signantum.	Podpis wiąże podpisującego.
991.	Simplicitas legibus amica.	Prostota przyjaciółką ustaw.
992.	Sin autem, cum posset adprehendere, maluit occidere, magis est, ut iniuria fecisse videatur.	Jeżeli wolał zabić, gdy mógł tylko pochwycić, uważa się, iż popełnił raczej czyn bezprawny.
993.	Socius fit culpa, qui nocentem liberat.	Kto winnego uwalnia, staje się współwinny.
994.	Sola cogitatio furti faciendi non facit furem.	Sam zamiar popełnienia kradzieży nie czyni jeszcze złodziejem.
995.	Solent mendaces luere poenas malefici.	Kłamcy zwykle ponoszą karę złooczyńcy.
996.	Stabit praesumptio, donec probetur contrarium.	Domniemanie będzie obowiązywać, dopóki nie zostanie udowodnione twierdzenie przeciwne.
997.	Stultum est quaeri de adversis, ubi culpa tua est.	Jeśli wina jest u ciebie, głupio jest szukać jej u innych.
998.	Suam mutare sententiam neminem posse.	Nikt nie może zmienić wydanego przez siebie wyroku.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
999. Suam quisque culpam auctores ad negotia transferunt.	Sprawcy własną winę przenoszą na okoliczności.
1000. Suaviter in modo, fortiter in re.	Delikatnie co formy, mocno co do treści.
1001. Sub iudice lis est.	Sprawa jeszcze w sądzie, nie rozstrzygnięta.
1002. Sublata causa tollitur effectus.	Z usunięciem przyczyn ginie skutek.
1003. Succurrendum semper parti maxime laboranti est.	Należy zawsze pomagać stronie będącej w najcięższym położeniu.
1004. Summum ius summa iniuria.	Zbyt surowe stosowanie prawa prowadzi do niesprawiedliwości. (Najwyższe prawo, najwyższą krzywdą.)
1005. Suo quisque metu pericula metitur.	Każdy mierzy niebezpieczeństwo miarą własnego strachu.
1006. Suorum quisque verborum optimus interpres.	Każdy jest najlepszym interpretatorem swych słów.
1007. Super omnia veritas.	Prawda ponad wszystko.
1008. Superfluum est privatum testimonium, cum publica monumenta sufficiunt.	Zbyteczne jest zeznanie prywatne, kiedy wystarczą dokumenty publiczne.
1009. Suum cuique.	Każdemu, co mu się należy.
1010. Tam de se iudex iudicat quam de reo.	Sędzia wydaje wyrok zarówno na oskarżonego, jak i na siebie.
1011. Tam multae sceleris facies.	Tak wiele jest twarzy zbrodni.
1012. Tandem bona causa triumphat.	Wreszcie słuszna sprawa zwycięża.
1013. Tanta est potentia veritatis, ut se ipsa sua claritate defendat.	Taka jest potęga prawdy, że broni się sama swoją przejrzystością.
1014. Tantum devolutum, quantum appellatum.	Sprawa w takim zakresie przechodzi do sądu wyższej instancji, na ile zostało to określone w apelacji.
1015. Temporis filia veritas.	Prawda jest córką czasu.
1016. Teneros animos aliena opprobria saepe absterrent vitiiis.	Napomnienia innych często odstrasząją młode dusze od złego.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
1017. Tertium datur.	Jest trzecie wyjście.
1018. Tertium non datur.	Trzecie wyjście nie jest możliwe.
1019. Testes et documenta per productionem fiunt communia.	Przywołani w procesie świadkowie i dokumenty stają się wspólni.
1020. Testibus non testimoniis creditur.	Wierzy się świadkom, nie ich świadectwom.
1021. Testimonium unius non valet.	Świadectwo jednego tylko świadka nie znaczy.
1022. Testis causam suae absentiae iudici notam facere debet.	Świadek powinien wyjaśnić sędziemu przyczynę swej nieobecności na rozprawie.
1023. Testis non est iudicare.	Sądzenie nie należy do świadków.
1024. Testis rite citatus pareat.	Świadek prawidłowo wezwany powinien się stawić.
1025. Testis unus testis nullus.	Jeden świadek to żaden świadek.
1026. Tetigisti acu.	Trafiłeś w sedno sprawy. (Dotknąłeś igłą).
1027. Transactio est instar rei iudicatae.	Uгода jest natychmiastowym osądzeniem sprawy.
1028. Transactio est timor litis.	Uгода to strach przed sporem.
1029. Tres faciunt collegium.	Trzech tworzy związek.
1030. Tria verba non potest iungere.	Osoba będąca złym mówcą. (Nie potrafi skleić trzech słów.)
1031. Tria videnda sunt oratori: quid dicat et quo quidque loco et quo modo.	Mówca winien zadbać o trzy rzeczy: co mówi, gdzie to mówi i w jaki sposób.
1032. Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.	Tam prawo jest deptane, gdzie przemoc dominuje.
1033. Turpitudinem suam nemo detegere tenetur.	Nikt nie jest zobowiązany do ujawnienia swego wykroczenia.
1034. Tutor incertus dari non potest.	Nie można ustanowić opiekunem osoby nieokreślonej.
1035. Tutor personae, non rei vel causae datur.	Opiekuna ustanawia się dla osoby, a nie rzeczy

---

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	czy sprawy.
1036. Tutor personam pupilli auget.	Opiekun wspomaga osobę pupila.
1037. Ubi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet.	Gdzie proces raz się rozpoczął, tam też powinien znaleźć koniec.
1038. Ubi aequitas evidens poscit, subveniendum est.	Należy pomagać tam, gdzie słuszność ewidentnie się tego domaga.
1039. Ubi autem et dantis et accipientis turpitudine versatur, non posse repeti dicimus: veluti si pecunia detur, ut male iudicetur.	Powiadaj, że nie można domagać się zwrotu, gdy haniebne zachowanie występuje zarówno po stronie dającego jak i biorącego: na przykład, jeśli dano pieniądze, aby niesprawiedliwie wyrokowano.
1040. Ubi cessat ratio legis, cessat ipsa lex.	Gdzie ustaje sens ustawy, ustaje sama ustawa.
1041. Ubi civitas, ibi ius.	Gdzie państwo, tam prawo.
1042. Ubi culpa est, ibi poena subesse debet.	Gdzie jest wina, tam powinna być kara.
1043. Ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.	W takich samych okolicznościach należy stosować takie same rozwiązania prawne.
1044. Ubi est confessio, ibi est remissio.	Gdzie jest przyznanie się, tam jest i przebaczenie.
1045. Ubi iudicat, qui accusat, vis, non lex valet.	Gdzie, sędzi oskarżyciel, obowiązuje siła, nie prawo.
1046. Ubi ius incertum, ibi ius nullum.	Gdzie prawo niepewne, tam nie ma prawa.
1047. Ubi ius incertum, ibi ius nullum.	Gdzie prawo niepewne, tam żadne prawo.
1048. Ubi ius, ibi onus.	Gdzie prawo, tam obowiązek.
1049. Ubi ius, ibi remedium.	Gdzie prawo, tam środek zaradczy.
1050. Ubi ius, ibi societas.	Gdzie prawo, tam społeczeństwo.
1051. Ubi lex, ibi poena.	Gdzie prawo, tam i kara.
1052. Ubi non est culpa, ibi non est delictum.	Gdzie brak winy tam nie ma przestępstwa.
1053. Ubi peccat aetas maior, male discit minor.	Gdzie grzeszy starość, tam młodość uczy się

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
	zła.
1054. Ubi periculum, ibi lex.	Gdzie jest niebezpieczeństwo, tam jest i ustawa.
1055. Ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis?	Na coż słowa tam, gdzie są dowody rzeczowe?
1056. Ubi societas, ibi ius.	Gdzie społeczeństwo, tam i prawo.
1057. Ultimum supplicium esse mortem solam interpretamur.	Jako najwyższą karę rozumiemy jedynie karę śmierci.
1058. Una atque eadem voce lex omnibus loqui debet.	Prawo powinno mówić do wszystkich jednym i tym samym językiem.
1059. Una via ex multis.	Droga jedna z wielu.
1060. Unam tollendo legem ceteras infirmatis.	Znosząc jedno prawo osłabiacie inne.
1061. Unicuique sua mora nocet.	Każdemu szkodzi jego własna zwłoka.
1062. Universitas non delinquit.	Ogół nie popełnia przewinień.
1063. Unum castigabis, centum emendabis.	Jednego skarcisz, stu poprawisz.
1064. Unus testis, nullus testis.	Jeden świadek to żaden świadek.
1065. Usus est unus legum corrector.	Zwyczaj jest jedynym korektorem prawa.
1066. Ut enim magistratibus leges, sic populo praesunt magistratus.	Jak bowiem ustawy stoją nad urzędnikami, tak urzędnicy nad ludem.
1067. Uti, non abuti.	Używać, nie nadużywać.
1068. Uti via publica nemo recte prohibetur.	Nikommu nie zakazuje się właściwego korzystania z drogi publicznej.
1069. Vanae voces populi non sunt audiendae.	Wydając wyrok nie należy słuchać zwodniczych opinii ludu.
1070. Variante causa variatur effectus.	Zmiana przyczyny powoduje zmianę skutku.
1071. Vel etiam potest dividi possessionis genus in duas species, ut possideatur aut bona fide aut non bona fide.	Można także całe posiadanie podzielić na dwie kategorie, iż posiada się albo w dobrej wierze, albo bez dobrej wiary.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
1072. Venales sunt sententiae, quae in mercedem a corruptis iudicibus proferuntur.	Sprzedajne są wyroki, które są ogłaszane za zapłatą przez skorumpowanych sędziów.
1073. Venia dignus est humanus error.	Ludzki błąd zasługuje na wybaczenie.
1074. Veniae facilitas incentivum est delinquendi.	Łatwość przebaczenia zachęca do przestępstwa.
1075. Verba cum effectu accipienda.	Słowa należy rozumieć zgodnie z ich znaczeniem.
1076. Verba et voces praeterea que nihil.	Słowa i słowa, nic ponadto.
1077. Verba facere mortuo.	Przemawiać do ściany. (Przemawiać do nieboszczyka.)
1078. Verba innocenti reperire facile est.	Niewinnemu łatwo jest znaleźć słowa wyjaśnienia.
1079. Verba volant, scripta manet.	Słowa ulatują, pismo pozostaje.
1080. Verbis legis tanaciter inhaerendum.	Należy mocno trzymać się słów ustawy.
1081. Veritas convicii non excusat iniuriam.	Wiara w prawdziwość wygłaszanych słów nie usprawiedliwia zniewagi.
1082. Veritas est adaequatio rei et intellectus.	Prawda jest to zgodność rzeczy i myśli.
1083. Veritas in omnem partem sui eadem est.	Prawda jest z każdej swej strony taka sama.
1084. Veritas vincit.	Prawda zwycięża.
1085. Veritas visu et mora, falsa fastinatione et incertis valescunt.	Prawda wychodzi na jaw naocznie i powoli, fałsz utwierdza się przez pośpiech i niepewność.
1086. Veritatem sequi est tueri iustitiam.	Iść za prawdą to zachowywać sprawiedliwość.
1087. Veritatis simplex oratio.	Prosta jest mowa prawdy.
1088. Versari in re illicita imputantur omnia quae sequuntur ex delicto.	Działającemu w złym zamarze przypisuje się wszystkie następstwa czynu.
1089. Versio interlinearis.	Czytaj między wierszami.
1090. Verte, si placet. (v.s.pl.)	Odwróć, proszę.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
1091. Verum plus uno esse non potest.	Więcej niż jednej prawdy być nie może.
1092. Verum tacere et falsum asserere paria sunt.	Tym samym jest przemilczeć prawdę, co twierdzić nieprawdę.
1093. Veterem ferendo iniuriam invitas novam.	Znosząc starą krzywdę zapraszałybyś do wyrządzenia ci nowej.
1094. Victus victori in expensis est condemnandus.	Pokonanego w sporze należy obciążyć kosztami procesu.
1095. Vigilantibus leges sunt scriptae.	Ustawy są napisane dla czuwających.
1096. Vim vi defendere omnes leges omniaque iura permittunt.	Wszystkie ustawy i wszystkie prawa pozwalają bronić przed siłą za pomocą siły.
1097. Vim vi repellere licet.	Siłę wolno odeprzeć siłą.
1098. Vim volumus extinguere, ius valeat necesse est.	Chcąc unicestwić gwałt, konieczne jest, aby prawo miało moc.
1099. Vincit omnia veritas.	Prawda wszystko zwycięża.
1100. Vincula da linguae vel tibi vinc(u)la dabit.	Więzy nałoż na język, albo on nałoży więzy na ciebie.
1101. Vindicata hominem sceleratum aliquando consequetur.	Kara (zemsta) dosięgnie kiedyś zbrodniarza.
1102. Vis maior est vis, cui resisti non potest.	Siła wyższa to siła, której niepodobna się oprzeć.
1103. Vis maior excusat.	Siła wyższa usprawiedliwia.
1104. Vis maior, cui humana infirmitas resistere non potest.	Siła wyższa, której ludzka słabość nie jest w stanie się oprzeć.
1105. Vis vi repellitur.	Gwałt gwałtem się odpiera.
1106. Vis vim vi repellit.	Gwałt odpiera gwałtem gwałtem.
1107. Vitia sine praeceptore discuntur.	Występków uczymy się bez nauczyciela.
1108. Volenti non fit iniuria.	Chcącemu nie dzieje się krzywda.
1109. Voluntas habetur pro facto.	Wola jest uważana za czyn.

Spis alfabetyczny paremii łacińskich

Paremie łacińskie	Znaczenie
1110. Voluptatis vel affectionis aestimatio non habebitur.	Przy oszacowywaniu wartości rzeczy nie będzie brana pod uwagę przyjemność lub przywiązanie.
1111. Vox unius, vox nullius.	Głos jednego, to żaden głos.
1112. Xenia et dona excaecant oculos iudicum.	Upominki i dary zaślepiają oczy sędziów.

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

a casu ad casum
a contrario

a die

a fortiori

a iudicio provocare

a linea

a maximis ad minima

a mente discedere

a minori ad maius

a natura rei

a notioribus ad ignotiora

a novo

a posteriori

a priori

a priori

a propositio aberrare

a propositio digredi

a verbis ad verbera

ab absurdo

ab aeterno

ab ante

ab extra

ab hinc

ab hodierno

ab illo tempore

ab initio (ab init.)

ab intra

ab Iove principium

ab irato

ab ovo

ab re

ab teste inquirere

ab teste quaerere

abactor

abditus

abducere

abductio

abductor

aberratio ictus

aberratio sexualis

abigere

abolere actionem

abolitio facti

abortio

abortire

Znaczenie

od przypadku do przypadku

z przeciwieństwa; wychodząc z przeciwnego założenia;
przeciwym sposobem; przeciwnie
od tego dnia

tym bardziej; od mocniejszej strony

apelować od wyroku

od nowego wiersza; od początku wiersza

od największego do najmniejszego

stracić przytomność

od mniejszego do większego

z natury rzeczy

od znanego do nieznanego

od nowa

z późniejszego; z następstwa

z wcześniejszego; z założenia

z góry

odbiec od tematu

odbiec od tematu

od słów do rękoczynów

do (od) absurdu

od zawsze

od stanu poprzedniego

od zewnątrz

stąd

od dziś

od tej pory

od początku

od wewnątrz

od sprawy najważniejszej (od Jowisza)

w gniewie

od samego początku (od jajka)

od rzeczy

przesłuchać świadka

przesłuchać świadka

porywacz

tajny

porwać

porwanie

porywacz

odchylenie działania

zбочenie płciowe

zagarniać; przywłaszczać

umorzyć sprawę

amnestia

aborcja; poronienie

poronić

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

abortum facere	usunąć ciążę; poronić
abortum pati	poronić
abortus	aborcja; poronienie
abortus criminalis	kryminalnie bezprawne przerwanie ciąży
abrogatio	uchylenie (ustawy)
absconditus	tajny
absente reo	pod nieobecność oskarżonego
absentia	nieobecność; niestawiennictwo
absolvere	uniewinniać
absque nota	książka bez daty i miejsca wydania
abusus	wyzysk
accessit	przystał; przyłączył się
accusare	oskarżać
accusatio	oskarżenie
accusator	oskarżyciel
acerba et contumeliosa verba	inwektywa
acta	protokół
acta iudicialia	akta sądowe
actio de maiestate	proces o obrazę majestatu
actio poenales	powództwo o ukaranie; skarga o ukaranie sprawcy przestępstwa
actio popularis	skarga w obronie interesu publicznego
actio reipersecutoriae	powództwo odszkodowawcze; powództwo adhezyjne
actio	czynność
actiones iuris	akty prawne; działania prawne
actis testantibus	jak świadczą akta
activum	strona czynna; strona działająca
actor publicus	prokurator
actum ut supra	dokonane jak wyżej
aculeus	bodziec
ad absurdum	do (od) niedorzeczności
ad acta (a.a.)	odłożyć do akt; sprawa załatwiona (do akt)
ad amussim	wedle przepisu; wedle reguły
ad aperturam libri	bez przygotowania (z otwartej książki)
ad captandam benevolentiam	dla pozyskania życzliwości
ad casum	stosownie do danego przypadku
ad deliberandum	do zastanowienia; do rozpatrzenia; do namysłu; do rozważenia
ad disputandum	do (od) dyskusji
ad eventum	forma czynności prawnej zastrzeżona dla wywołania określonych skutków prawnych
ad exemplum	na przykład; dla przykładu
ad extra	na zewnątrz
ad extremum	do końca; do ostateczności
ad feliciora tempora	do lepszych czasów
ad finem	do końca

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

ad fontes	do (od) źródeł
ad hoc	doraźnie
ad hominem argumentum	argument do osoby; dowodzenie dostosowane do poziomu interlokutora
ad infinitum	w nieskończoność
ad initium (ad init.)	do początku; na początku
ad inquirendum	do zbadania
ad interim	tymczasowo
ad intra	do wnętrza
ad litem	do sprawy; do sporu sądowego
ad litteram	dosłownie; dokładnie
ad manus proprias	do rąk własnych
ad mendacia confugere	uciec się do kłamstwa
ad nequitiam abducere	sprowadzić na złą drogę
ad notam	do wiadomości
ad oculos	na oczach; naocznie
ad ostentationem	na pokaz
ad personam	ze względu na osobę
ad probationem	forma czynności prawnej zastrzeżona dla celów dowodowych
ad publicandum	do powszechnej wiadomości
ad referendum	do przedstawienia; do zreferowania; do dalszego rozważenia
ad rem	do rzeczy; do sedna sprawy
ad sanitatem redire	wrócić do przytomności
ad sanitatem reverti	wrócić do przytomności
ad se vindicare	przywłaszczyć
ad solemnitatem	forma czynności prawnej zastrzeżona pod rygorem nieważności
ad tempus	na czas
ad valorem	według wartości; według rzeczywistej ceny
ad verbum	dosłownie
ad vocem	w nawiązaniu do; nawiązując do poprzedniej wypowiedzi; przychodzi mi na myśl
ademptata pudicitia	obraza skromności kobiecej lub młodocianych
adiutor	poplecznik; pomocnik
admissum	występek; zbrodnia; przestępstwo
admonere	pouczyć
adnotatio (adn.)	notatka
adoptatio	adopcja
adulescens	nieletni
adulterare	fałszować; fabrykować; podrobić
adulteratio veritatis	fałszerstwo
adulterator nummorum	fałszerz pieniędzy
adversari	przeciwstawić się; sprzeciwiać się
adversarius	przeciwnik; strona przeciwna
adversum esse	sprzeciwiać się

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

adversus leges
 advocatus
 aeqabilitas
 aequitas
 aequivalens
 aëronavis abstractio a praestituto cursu
 aestimare
 aeternis vinculis punire
 afflicatio
 affligere
 agens
 agere desinere
 aggressor
 aggressura
 agitare
 agitare
 agnatio
 agressurus
 alcohol
 alcoholismus
 alia res
 alias
 alibi

 alienatio mentis
 allocutio
 alter ego
 altera pars
 altercatio
 alterna iurgia indere
 alumnus
 amatorius
 amentia
 amnestia
 amor sceleratus habendi
 amplitudo
 analogia
 analogia iuris
 analogia legis
 andertiora verba
 angere
 angor
 animadversio
 animam iam agens
 animi defectio
 animi motus

Znaczenie

przeciw prawu
 obrońca; adwokat
 bezstronność
 sprawiedliwość
 ekwiwalent; nawiązka
 porwanie samolotu
 opiniować
 skazać na dożywotnie pozbawienie wolności
 trwoga
 prześladować; dręczyć
 czynnik napędzający; czynnik kierujący
 zakończyć praktykę adwokacką
 agresor; napastnik
 napad rabunkowy; rozbój
 niepokoić
 przygotowanie
 pokrewieństwo
 agresywny
 alkohol
 alkoholizm
 inna historia
 kiedy indziej; albo; inaczej
 bytność w innym miejscu podczas popełnienia
 przestępstwa jako dowód niewinności (gdzie indziej)
 postradanie zmysłów
 przemowa do kogoś
 przedstawiciel (drugi ja)
 przeciwnik w sporze; druga strona
 zatarg
 wyklócać się
 wychowanek
 erotyczny
 niepoczytalność
 amnestia; ułaskawienie
 zbrodnicza żądza posiadania
 powaga; autorytet
 podobieństwo
 analogia z prawa
 analogia z ustawy
 słowa, które palą
 molestować; niepokoić
 niepokój; trwoga
 sankcja
 konający; umierający
 utrata przytomności
 afekt

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

animo aeger
 animo linqui
 animum donis tentare
 animus
 animus
 animus furandi
 animus malus
 animus nocendi
 animus occidendi
 animus rem sibi habendi
 animus sui compos
 annexus
 anni currentis
 anni futuri
 anni praeteriti
 anno (a.)
 anno currente (a.c.)
 annotatio emendatoria
 annus probationis
 ante litem
 ante omnia
 antestari
 anxietas
 anxietudo
 apertus
 apices iuris
 appellare
 appellatio
 appellationem admittere
 appellationem interponere
 appellationem recipere
 appellatorius
 appetere vitam
 approximative
 apud iudices
 apud se esse
 aqua haeret
 arbiter
 arbiter litis
 arbitris remotis
 arbitrium
 arbitrium
 arbitrium liberum
 arcana imperii
 arcanum
 arcessere

Znaczenie

chory umysłowo
 stracić przytomność
 proponować łapówkę
 wola; zamiar
 psychika; temperament
 zamiar dokonania kradzieży
 zły zamiar
 zamiar szkodenia; chęć naruszenia prawa
 zamiar dokonania zabójstwa
 wola zatrzymania rzeczy dla siebie
 przytomność; pełnia władzy umysłowej
 zabór; zagarnięcie
 roku bieżącego
 roku przyszłego
 roku przeszłego
 w roku
 w roku bieżącym
 sprostowanie
 rok próby
 przed zaistnieniem sporu
 przede wszystkim
 wzywać na świadka
 trwoga
 trwoga
 jawny
 sztuczki prawnicze; subtelności prawa
 apelować
 apelacja
 przyjąć apelację
 wnieść apelację
 przyjąć apelację
 apelacyjny; odwoławczy
 nastawać na życie
 w przybliżeniu
 przed sądem
 być przy zdrowych zmysłach (być u siebie)
 sprawa nie idzie; są trudności (woda się zatrzymuje)
 sędzia polubowny; mediator; sędzia rozjemczy; rozjemca
 sędzia polubowny; mediator; sędzia rozjemczy; rozjemca
 bez świadków; w cztery oczy
 władza decydowania
 sąd rozjemczy; sąd polubowny
 wolna wola
 tajemnice państwowe
 tajemnica
 wzywać na rozprawę

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

argenti circumductio
 argentum
 arguere
 argumenta ad auditores
 argumenta delere
 argumenta iuris puniendi
 argumentatio
 argumenti causa
 argumentis confirmare
 argumento esse
 argumento ex ...
 argumentum
 argumentum a cohaerentia

 argumentum a completudine
 argumentum a consensu gentium
 argumentum a contrario

 argumentum a fortiori
 argumentum a maiori ad minus
 argumentum a minori ad maius
 argumentum a rerum natura
 argumentum a rubrica

 argumentum a silentio
 argumentum a simili
 argumentum ab aeterno
 argumentum ab auctoritate
 argumentum ab effectu
 argumentum ab exemplo
 argumentum ab impossibili
 argumentum ab inconvenienti
 argumentum ab utili
 argumentum ad absurdum
 argumentum ad auditorem
 argumentum ad baculum
 argumentum ad captandum vulgus
 argumentum ad consequentiam
 argumentum ad crumillam

 argumentum ad exemplum
 argumentum ad hominem

 argumentum ad homonimem
 argumentum ad ignorantiam
 argumentum ad imperium
 argumentum ad invidiam

Znaczenie

defraudacja
 srebro
 zarzucać; przedstawiać zarzuty
 argumenty odwołujące się do słuchaczy
 zacierać ślady
 racja bytu prawa karnego
 argumentacja; dowodzenie; uzasadnienie
 dla dowodu; jako dowód
 uzasadniać
 posłużyć za dowód
 argument z ...
 uzasadnienie
 argument z niesprzeczności; wnioskowanie z niesprzeczności
 argument z zupełności; wnioskowanie z zupełności
 argument z powszechnej zgody ludów
 argument z przeciwieństwa; wnioskowanie z przeciwieństwa
 argument z silniejszego; wnioskowanie z silniejszego
 wnioskowanie z większego na mniejsze
 wnioskowanie z mniejszego na większe
 argument z natury rzeczy; wnioskowanie z natury rzeczy
 argument z systematyki (z rubryki); wnioskowanie z systematyki
 argument z milczenia
 argument z podobieństwa; wnioskowanie z podobieństwa
 argument z wieczności
 argument odwołujący się do autorytetu
 argument ze skuteczności
 argument z przykładu
 argument z niemożliwego
 argument z niezgodności
 argument z użyteczności
 argument z doprowadzenia do absurdu
 argument odwołujący się do słuchaczy
 argument siły; uciekać się do kija jako argumentu
 argument populistyczny; argument dla pozyskania tłumu
 argument z następstw (konsekwencji)
 argument odwołujący się do wartości materialnych (do mieszka)
 argument odwołujący się do przykładu
 argument odwołujący się do człowieka; argument dostosowany do konkretnego człowieka
 argument odwołujący się do dwuznaczności
 argument odwołujący się do niewiedzy
 argument odwołujący się do rozkazu
 argument obliczony na uprzedzenie słuchacza do danej

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

argumentum ad iudicium	osoby (odwołujący się do nienawiści)
argumentum ad lapidem	argument odwołujący się do rozsądku
argumentum ad metum	argument do kamienia
argumentum ad misericordiam	argument odwołujący się do trwogi
argumentum ad nauseam	argument odwołujący się do litości
argumentum ad novitam	argument odwołujący się do odrazy
argumentum ad numeram	argument odwołujący się do nowości
argumentum ad oculos	argument odwołujący się do wyliczenia
argumentum ad orationem	argument odwołujący się do oczu
argumentum ad passiones	argument odwołujący się do przemówienia
argumentum ad personam	argument odwołujący się do namiętności
	argument odwołujący się do osoby (zarzut natury osobistej)
argumentum ad populum	argument odwołujący się do ludu; argument demagogiczny
argumentum ad pudorem	argument odwołujący się do wstydu
argumentum ad quietem	argument odwołujący się do spokoju
argumentum ad rem	argument odwołujący się do meritum sprawy; dowód oparty na prawdziwej okoliczności
argumentum ad reverentiam	argument odwołujący się do szacunku
argumentum ad ridiculum	argument odwołujący się do śmieszności
argumentum ad socordiam	argument odwołujący się do opieszałości
argumentum ad superstitionem	argument odnoszący się do przesądu
argumentum ad temperantiam	argument odnoszący się do umiarkowania
argumentum ad vanitatem	argument odnoszący się do próżności słuchaczy (pochlebstwo)
argumentum ad verecundiam	argument odnoszący się do autorytetu (poważania); powołanie się na autorytet
argumentum ad vertiginem	argument odnoszący się do lekkomyślności
argumentum aptum	dowód niezbity
argumentum argentarium	argument pieniężny; łapówka
argumentum baculinum	ultimatum (argument w postaci kija)
argumentum certum	argument nie do obalenia
argumentum clarum	dowód niezbity
argumentum ex concessis	argument z przyzwolenia
argumentum ex consensu gentium	argument wynikający z powszechnej zgody
argumentum ex silentio	argument wyprowadzony z milczenia
argumentum falsum	dowód fałszywy
argumentum grave	dowód niezbity
argumentum magnum	dowód naoczny
argumentum per eloquentiam	argument wynikający z elokwencji
argumentum probabile	argument o pozorach prawdopodobieństwa
armisticium	zawieszenie broni
arripere	porwać; zagarniać; przywłaszczać
ars bene dicendi	sztuka dobrego mówienia
ars dicendi	krasomówstwo
ars orandi	krasomówstwo

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

ars oratoria
 ars rhetorica
 artis dicendi artifex
 artis dicendi peritus
 asper
 asperitas
 assecla
 assectatio
 assecuratio furti resarciendi
 assessor
 assignare
 astute
 astutus
 atrocitas
 atrox
 auctorem ad verbum transcribere neque
 nominare
 auctoritas
 auctoritas
 auctoritas iuris
 auctoritas prudentium
 auctoritas rei iudicatae
 audita querela
 auferre
 aurum
 auscultare
 auscultatio
 aut - aut
 authenticum
 auxilium
 avaritia
 aversor
 avertere periculum
 axioma
 axioma medium
 ballistula ignifera
 ballistula ignivoma
 bannitio
 beatum scelus

 belli indicito
 bellum
 bellum civile
 bellum inferre
 bellum internecivum
 bellum intestinum

Znaczenie

krasomówstwo; sztuka oratorska
 krasomówstwo
 krasomówca
 krasomówca
 okrutny
 okrucieństwo
 poplecznik; pomocnik
 obserwacja
 ubezpieczenie od kradzieży
 ławnik
 przyłożyć pieczęć
 podstępnie
 podstępny
 okrucieństwo
 okrutny
 dopuścić się plagiatu

 mir
 powaga; autorytet
 powaga prawa
 powaga opinii uczonych prawników
 powaga rzeczy osądzonej
 po wysłuchaniu przewodu sądowego
 rabować
 złoto
 podsłuchać
 podsłuch
 albo - albo
 autentyczny dokument
 pomocnictwo fizyczne do przestępstwa
 żądza zysku
 defraudant
 zażegnać niebezpieczeństwo
 pewnik; fakt niepodważalny
 uogólnienie na podstawie doświadczenia
 pistolet
 pistolet
 wygnanie
 błogosławione przestępstwo; przestępstwo ze szlachetnych
 pobudek
 wypowiedzenie wojny
 wojna
 wojna domowa
 wypowiedzieć wojnę
 wojna wyniszczająca
 wojna domowa

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

bellum iustum	wojna sprawiedliwa
bellum letale	wojna śmiertelna
bellum mortiferum	wojna śmiertcionośna
bellum omnium contra omnes	wojna wszystkich przeciw wszystkim
bellum quod ultro infertur	wojna napastnicza
bellum ultro illatum	wojna napastnicza
bene existimari	mieć dobrą reputację
bene potus	nietrzeźwy
beneficiarius	korzystający z przywileju
beneficium	dobrodziejstwo; przywilej
beneficium iuris	dobrodziejstwo prawa
benevole lector	łaskawy czytelniku
benigna interpretatio	przychylna interpretacja; życzliwa interpretacja
benignus	ludzki; przyjazny; łaskawy
bigamia	dwużeństwo; bigamia
bigamus	bigamista
biocolyta	policjant
bona	majątek; mienie; dobra; własność
bona confiscata	dobra skonfiskowane
bona fide	w dobrej wierze
bona fides	dobra wiara
bona immobilia	nieruchomości
bona mente	z czystym sumieniem
bona mobilia	ruchomości; dobra ruchome
bona peritura	dobra zniszczalne; dobra doczesne
bonam famam deperdere	tracić dobre imię
boni mores	dobrze obyczaje
bono animo	z czystym sumieniem
bono sensu	w dobrym znaczeniu
bonum	dobro; rzecz
bonum commune	dobro wspólne; dobro powszechne
bonum publicum	dobro publiczne
bonus eventus	pomyślne zdarzenie; dobry wynik
brevi manu	od ręki; bez formalności; w skrócie; odręcznie; stenograficznie
brevis	tymczasowy
cadever	zwłoki
caede facere	mordować; zabijać; uśmiercać
caedere	mordować; zabijać; uśmiercać
caedes	morderstwo; zabójstwo
calamitas	strata
calculus Minervae	akt niewinnienia przy równości głosów albo przy jednym więcej przeciw oskarżonemu
callide	podstępnie
callidus	podstępny
calumnia	kalumnia; potwarz; oszczerstwo; fałszywe oskarżenie

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

calumniari	zniesławiać; znieważać
calumniator	oszczerca; rzucający fałszywe oskarżenia
calumniosus	oszczerczy
capacitas doli	świadomość umyślności
capitalia ausus	kryminalista
capitalis	kryminalny
capiti insidias facere	nastawać na życie
capitis absolvere	uwalniać od kary śmierci
capitis damnare	skazać na karę śmierci
capitis deminutio	ścięcie; unicestwienie
capitis periculum	niebezpieczeństwo utraty życia
caput (cap.)	rozdział
caput causae	punkt główny sprawy
carcer	więzienie; areszt
carcerarius	więzienny
carceris cella viritim distributa	izolatka więzienna
cardinalis	zasadniczy
cardo causae	punkt główny sprawy
carissa	kuplerstwo
carnifex	oprawca
castigare	udzielać nagany
castigatio	nagana
castra deserere	dezertować
casus	przypadek; zdarzenie; sprawa; przypadek prawny; wydarzenie
casus belli	powód rozpoczęcia wojny; powód wypowiedzenia wojny
casus delicti	przypadek naruszenia prawa
casus fatalis	przypadek losowy
casus fortuitus	wydarzenie przypadkowe
casus improvisus	przypadek nieprzewidziany
casus maior	zdarzenie nadzwyczajne
casus mixtus	przypadek mieszany
casus perplexus	przypadek zawiły
causa	pretekst; przyczyna; pobudka; powód
causa	rozprawa
causa cadere	przegrać proces
causa causarum	przyczyna przyczyn
causa criminalis	sprawa karna; sprawa kryminalna
causa efficiens	przyczyna sprawcza
causa facilis	łatwa sprawa
causa facinoris	pobudka czynu występnego
causa finita	sprawa zakończona
causa formalis	przyczyna formalna
causa in personam	sprawa przeciwko osobie
causa in rem	postępowanie w sprawie
causa incognita	bez śledztwa

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

causa iusta
 causa materialis
 causa proxima
 causa ramota
 causa sine qua non
 causa sufficiens
 causa sui
 causae maiores
 causae maiores
 causae minores
 causae minores
 causalis
 causam agere
 causam cognoscere
 causam defendere
 causam perdere
 causam vincere
 causas agere
 causas agere coepisse
 causidicus
 causificari
 cautio de periculo furti
 cautio furti resarciendi
 celare
 cella
 cellula
 cernificina
 certae fidei documentum
 certiozem facere
 ceteris paribus

 charta nummaria
 chirographum
 chirographum apponere
 circa (ca)
 circuitus verborum
 circulus in definiendo
 circulus in demonstrando
 circulus in probando

 circulus vitiosus
 circumstantia
 citissime
 cito
 civiliter mortuus
 civitas

Znaczenie

słuszną przyczyną
 przyczyną materialną
 przyczyną najbliższą
 przyczyną dalszą
 przyczyną niezbędną; przyczyną konieczną
 dostateczną przyczyną
 przyczyną samej siebie
 ważne okoliczności
 przestępstwa większej wagi
 pomniejsze okoliczności
 przestępstwa mniejszej wagi
 kauzalny
 prowadzić proces (sprawę)
 prowadzić śledztwo
 bronić sprawy
 przegrywać proces (sprawę)
 obronić sprawę w sądzie
 praktykować prawo
 zacząć praktykę adwokacką
 adwokat; mecenas
 usprawiedliwiać
 ubezpieczenie od kradzieży
 ubezpieczenie od kradzieży
 zatajać
 cela
 cela
 kaźń
 autentyczny dokument
 zawiadamiać
 przy takich samych pozostałych
 okolicznościach/warunkach
 banknot
 podpis
 podpisać
 około; mniej więcej
 omówienie
 błędne koło w definiowaniu
 błędne koło w dowodzeniu
 błędne koło przez użycie wniosku jako przesłanki;
 błędne koło przez użycie konkluzji jako argumentu
 błędne koło; błędne rozumowanie
 okoliczność
 niezwłocznie; jak najprędzej
 szybko; bez zwłoki
 pozbawiony praw publicznych
 państwo

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie****Znaczenie**

clades	szkoda
clam ac furtim merces importare et exportare	uprawiać kontrabandę
clam exportare	szmuglować; przemycać
clam importare	szmuglować; przemycać
clam in vecta	kontrabanda
clandestinus	tajny
clara intervalla	chwile przytomności u chorych umysłowo
clarescere	rozjaśniać; wyjaśniać; klarować
clarus	widoczny; oczywisty
classicus testis	wiarygodny świadek
clausula	cela
clausula rebus sic stantibus	zastrzeżenie, że układ obowiązuje tak długo, jak długo nie zmieniły się warunki
clavis falsa	wytrych
cleptomania	kleptomania
cleptomania affectus	kleptoman
coactum facere	działać pod przymusem
coargutor	współoskarżyciel; oskarżyciel posiłkowy
coartare	zadzierzgnąć
coactor delicti	współsprawca przestępstwa
cocainum	kokaina
cocitator	podżegacz
codex	zbiór ustaw; zbiór praw
cogere	zmuszać
cogitare	przemyśleć
cogitare	zły zamiar
cogitate	umyślnie
cognati	dalsza rodzina
cognatio	pokrewieństwo
cognitio	rozpoznanie
cognitor civitatis	prokurator
coitus	stosunek seksualny
collectanea	pisma, ustępy zebrane z różnych utworów i autorów
colligare	obezwładnić
commenta opinionis	urojenie
commentarii	protokół
commenticia suspicio	bezpodstawne podejrzenie
commentum	nieprawda
comminatio	groźba
comminuere	podważać
commissum	konfiskata
commodum	korzyść
commotio	afekt
commotio cerebri	wstrząs mózgu
commoveri magna animi perturbatione	być w silnym afekcie
commune bonum	dobro powszechne

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

communi consensu
 communis opinio
 compacisci
 compacto
 compensatio
 compescere
 compescere
 compilare
 compos mentis
 compositio
 comprehendere
 comprehensio
 comprobare
 compromissum
 conari
 conatus
 conatus delicti
 conatus delinquendi
 conatus propinquus
 conatus proximus
 conatus remotus
 concedere
 conciliatio
 conciliator
 concitare
 concitatio
 concitator
 concordat cum originali
 concordia
 condemnare
 condemnatio
 condemnere
 condicio sufficiens
 conductio furtiva
 conditio iuris
 conditio sine qua non
 condonare
 confer (cf)
 conferre culpam
 confinatio
 confirmare
 confirmatio
 confiscare
 confiscatio
 confiteor
 confiteri

Znaczenie

za zgodą powszechną
 opinia powszechna
 zawrzeć układ
 według umowy
 ekwiwalent; nawiązka; zadośćuczynienie
 obezwładnić
 więzić
 okraść; obrabować
 będący przy zdrowych zmysłach
 okup
 zatrzymać; aresztować
 ujęcie; zatrzymanie
 weryfikować
 umowa
 usiłować
 usiłowanie
 usiłowanie przestępstwa
 usiłowanie przestępstwa
 usiłowanie bliskie
 usiłowanie najbliższe
 usiłowanie oddalone
 przebaczać
 mediacja
 mediator
 podżęgać; prowokować
 afekt
 podżegacz; prowokator
 zgodność z oryginałem
 jednomyślność; ugoda
 potępić
 potępienie
 skazać
 warunek wystarczający
 prawo dochodzenia zwrotu skradzionego mienia
 warunek wynikający z samego prawa
 warunek konieczny; warunek nieodzowny
 przebaczać
 porównaj
 rzucać winę
 internowanie
 podtrzymać twierdzenie
 uzasadnienie
 konfiskować
 konfiskata
 przyznaję się; wyznaję
 przyznać się; wyjaśniać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

confutare
 coniunx
 connexitas causarum
 consanguinei
 consanguinitas
 conscientia
 conscientia culpae
 conscientia de culpa
 conscientia mala angli
 conscium sibi esse culpae
 consecutio
 consensio
 consensu omnium
 consensus
 consequentia
 considerare
 consignare
 consilia mala
 consilia palam initia
 consiliari
 consilio
 consilium
 consilium abeundi
 consilium habere
 consortio
 consortium
 conspiratio
 conspuere
 conspurcare
 constitutio
 constuprare
 consultare
 consultatio
 consulto
 consulto facere
 consummatio delicti
 contemplari
 contendere
 contendere
 contestari
 conticere
 contio
 contra
 contra
 contra aquam remigare

Znaczenie

odeprzeć argument
 żona
 łączność spraw
 dalsza rodzina
 pokrewieństwo
 sumienie; świadomość
 poczucie winy
 poczucie winy
 mieć nieczyste sumienie
 poczuwać się do winy
 następstwo; skutek
 jednomyślność
 za zgodą wszystkich
 jednomyślność
 następstwo; skutek
 przemyśleć
 pieczętować
 złe zamiary
 jawność działania
 naradzać się
 umyślnie
 narada
 pomocnictwo psychiczne do przestępstwa
 rada usunięcia się, wycofania
 odbyć naradę
 współudział
 współudział
 porozumienie przestępcze
 opluć
 zgwałcić
 ustawa
 zgwałcić
 naradzać się
 narada
 umyślnie
 działać z premedytacją
 dokonanie przestępstwa
 śledzić
 podtrzymać twierdzenie
 usiłować
 wezwać na świadka
 zatajać
 przemowa
 przeciwnie; sprzecznie; wbrew
 sprzeciw
 płynąć pod prąd

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

contra bonos mores
 contra facere
 contra ius commune
 contra ius et fas
 contra legem
 contra leges facere
 contra naturam
 contra praescriptum
 contra rationem
 contractum
 contradicere
 contradictio
 contradictio explicita
 contradictio implicita
 contradictio in adiecto
 contradictio in se
 contradictio in subiecto
 contradictio in terminis
 contrariis reiectiis
 controversia
 contumelia
 contumeliam facere
 contumeliose laedere
 contumeliosus
 conturbare
 conturbatio
 contusio
 conventio
 conventum
 conviciari
 convicium
 copia verborum
 copiosus
 coram omnibus initiis
 corporis temperatio sanguine abundans
 corpus
 corpus delicti

 corpus exanime
 corpus iuris
 corpus mortui
 corpus mortuum
 correctis corrigendis imprimatur (corr. corr. impr.)
 correctura iurium
 corripere

Znaczenie

wbrew dobrym obyczajom
 przeciwdziałać
 wbrew prawu powszechnemu
 przeciw prawu ludzkiemu i boskiemu
 wbrew ustawie; sprzecznie z prawem
 obrazić prawo; postąpić wbrew prawu
 wbrew naturze; przeciw naturze
 wbrew przepisowi
 przeciw rozumowi; wbrew zdrowemu rozsądkowi
 umowa
 sprzeciwiać się
 sprzeczność; twierdzenie przeciwne
 wyraźna sprzeczność
 ukryta sprzeczność
 sprzeczność w przydawce
 sprzeczność sama w sobie
 sprzeczność w samym przedmiocie
 sprzeczność w zestawieniu terminów (określeń)
 po odrzuceniu tezy przeciwnej
 rzecz sporna; zatarg
 inwektywa; obelga; zniewaga
 ubliżać
 ubliżać
 obelżywy
 niepokoić
 niepokój
 uszkodzenie
 ugoda; umowa
 umowa
 zniesławiać; znieważać
 inwektywa; obelga; zniewaga
 mnogość słów
 elokwentny
 jawność działania
 porywczy temperament
 ciało; materia; treść
 przedmiot będący dowodem popełnienia przestępstwa
 i świadczący o jego popełnieniu
 zwłoki
 zbiór praw
 zwłoki
 zwłoki
 wolno drukować po przeprowadzeniu koniecznych
 poprawek
 usunięcie sprzeczności w prawie
 porwać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie**

corrumpere
 corrumpere
 corrumpi
 corruptela
 corruptio
 crapula
 crassa ignorantia
 credibilis
 crimen
 crimen continuatum
 crimen deferre
 crimen laesae maiestatis
 crimen productis testibus probare
 crimina atrocia
 crimina atrocissima
 crimina extraordinaria
 crimina levia
 crimina ordinaria
 crimina publica
 criminalis
 criminari
 criminatio
 criminatio falsa
 criminator
 crimini dare
 criminus
 criminum delator
 criminum index
 crudelis
 crudelitas
 cruentare
 cruror
 crux interpretum
 culpa
 culpa dolo exorta
 culpa in contrahendo
 culpa in custodiendo
 culpa in eligendo
 culpa lata
 culpa levis
 culpa levis in abstracto
 culpa levis in concreto
 culpa levissima
 culpabilis
 culpae conscientia angere
 culpam conferre

Znaczenie

korumpować; przekupić
 wykolejać; sprowadzać na złą drogę; demoralizować
 dać się przekupić; dać się skorumpować
 korupcja; łapownictwo; przekupstwo
 demoralizacja
 odurzenie alkoholem; upojenie alkoholowe
 ordynarna niewiedza
 wiarygodny
 przestępstwo; zbrodnia
 przestępstwo ciągłe
 oskarżać
 zbrodnia obrazy majestatu
 dowieść winy opierając się na świadkach
 przestępstwa ciężkie
 przestępstwa najcięższe
 przestępstwa nadzwyczajne
 przestępstwa lekkie
 przestępstwa zwyczajne
 przestępstwa publiczne
 kryminalny
 fałszywie oskarżyć
 oszczerstwo; fałszywe oskarżenie; potwarz
 kalumnia
 oszczerca
 poczytać za winę
 zbrodniczy
 denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
 denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
 okrutny
 okrucieństwo
 zranić
 krew
 miejsce trudne do wyjaśnienia (krzyż tłumacza)
 wina
 wina kombinowana
 zawinione naruszenie umowy
 wina w nadzorze
 wina w doborze
 rażące niedbalstwo; ciężkie niedbalstwo
 mała wina
 zaniedbanie wzorcowej staranności
 zaniedbanie staranności we własnych sprawach
 niedbalstwo najłżejsze
 karygodny
 mieć nieczyste sumienie
 obciążyć winą

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

culpam conferre
 culpam sustinere
 cultro percutere
 cum animo corrigendi
 cum debita reverentia
 cum figuris
 cum grano salis
 cum multis aliis
 cum notis variorum scriptorum
 cum omni formalitate
 cum summa laude
 cunabula iuris
 cura
 cura
 curatore uti
 currente calamo
 curriculum vitae (cv)
 cursor
 custodes publici
 custodia
 custodiae publicae cella viritum distributa
 custodire
 custos publicus
 dactyloscopia
 damnare
 damnare pecunia
 damnatio
 damno affectus
 damno afficere
 damnum
 damnum
 damnum accipere
 damnum capere
 damnum emergens
 damnum facere
 damnum infectum
 damnum inferre
 damnum iniuria datum

 damnum pecuniarium
 dare in tormenta
 datum questionis
 delicta propria
 de actu et visu
 de auditu
 de casu ad casum

Znaczenie

oskarżać
 ponieść winę
 dźgnąć nożem
 w zamiarze (celu) wychowawczym
 z należnym poważaniem
 z ilustracjami
 z rezerwą; z odrobiną sceptyzmu
 z wielu innymi rzeczami
 z uwagami różnych pisarzy
 z zachowaniem wszelkich formalności
 z najwyższą pochwałą
 podstawy prawa (kolebka wiedzy prawniczej)
 dbałość; troska; opieka
 kuratela; nadzór; piecza
 być pod kuratelą
 szybkim piórem
 przebieg życia; życiorys
 goniec pocztowy
 policja
 więzienie
 izolatka więzienna
 więzić
 policjant
 daktyloskopia
 skazać; potępić
 skazać na karę pieniężną
 potępienie
 pokrzywdzony; uszkodzony
 narobić szkody
 szkoda; strata; uszkodzenie
 kara pieniężna
 ponieść stratę
 ponieść stratę
 szkoda rzeczywista
 ponieść stratę
 szkoda grożąca
 narobić szkody
 szkoda wyrządzona czynem bezprawnym; bezprawne
 wyrządzenie szkody
 grzywna
 torturować
 data wyznaczonej rozprawy sądowej
 przestępstwa indywidualne
 z doświadczenia i obserwacji
 ze słyszenia
 sporadycznie

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

de causis capitalibus disciplina
 de causis capitalibus doctrina
 de dato
 de facto
 de foro decedere
 de fortuna iudicare
 de industria
 de integro
 de iure
 de lege ferenda
 de lege lata
 de manu ad manum
 de me sine me
 de nomine
 de noviter
 de novo
 de plano
 de vi condemnare
 de visu
 de vita cedere
 de vita decedere
 debita iustitiae
 debitor
 deceptor
 discernere
 decessus
 decidere
 decipere
 declarare
 decoctor
 dedecus
 dedere tormentis
 deductio
 deductio ad absurdum
 defensio
 defensio
 defensiones
 defensor
 defensor
 deffere
 definiendum
 definiens
 definitio
 definitus
 deformitas
 degener

Znaczenie

kryminalistyka
 kryminalistyka
 poczynając od daty; od dnia wystawienia dokumentu
 faktycznie; istotnie; w rzeczywistości; w istocie
 zakończyć praktykę adwokacką
 decydować o losach
 umyślnie
 na nowo; od początku
 z mocy prawa
 co do przyszłego unormowania
 w odniesieniu do prawa obowiązującego
 z ręki do ręki
 o mnie beze mnie
 z nazwy; z imienia; nominalnie
 na nowo; od początku
 na nowo; od początku
 łatwo; bez trudności
 skazać za użycie przemocy
 z widzenia; naocznie
 umrzeć
 umrzeć
 obowiązki sprawiedliwości
 dłużnik
 aferzysta
 wydać wyrok; wymierzyć sprawiedliwość
 zgon
 ugodzić się; ustosunkować się
 oszukiwać; kantować
 dowieść
 defraudant pieniędzy państwowych
 zniewaga
 torturować
 dedukcja; wnioskowanie
 rozumowanie prowadzące do niedorzeczności
 defensywa; obrona
 obrona konieczna
 środki obrony
 obrońca
 popiecznik; pomocnik
 denuncjować; zawiadamić o przestępstwie
 człon definiowany; to co ma być zdefiniowane
 człon definiujący; to co definiuje
 definicja
 ustalony; stały; zdefiniowany
 nieprzyzwoitość
 zwyrodnialec; degenerat

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

degener homo	zwyrodnialec; degenerat
degeneratus	zwyrodnialec; degenerat
dehonestare	znieważać; zniesławiać
delatio	denuncjacja; zawiadomienie o przestępstwie
delator	denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
dele (d.)	zniszczyć; zetrzyj; skasuj
delere	niszczyć
deletum (d.)(del.)	skasowane; starte; zniszczone
deliberare	naradzać się
deliberatio	narada
delicta	przestępstwa prywatne
delicta communia	przestępstwa powszechne
delicta iuventutis	grzechy młodości
delicta omissionis	przestępstwa formalne z zaniechania
delicta per omissionem commissa	przestępstwa materialne z zaniechania
delicta privata	przestępstwa prywatne
delicti impetrare	uzyskać ulaskawienie
delicto flagranti	na gorącym uczynku
delictum	czyn zabroniony; delikt; wykroczenie; występpek; przestępstwo
delictum commissivum	przestępstwo z działania
delictum commune	przestępstwo powszechne
delictum consumatum	przestępstwo dokonane
delictum continuatum	przestępstwo ciągle
delictum iuris gentium	przestępstwo prawa międzynarodowego
delictum omissivum	przestępstwo z zaniechania
delictum permanens	przestępstwo trwałe
delictum proprium	przestępstwo indywidualne
delictum putativum	przestępstwo urojone
delictum sui generis	przestępstwo odrębnego (samodzielnego) typu
delictum tentatum	usiłowane przestępstwo
delirium ambitiosum	schizofrenia
delitescere	tuszować; zatuszować
delitigare	wykłócać się
dementia praecox	autyzm, schizofrenia
deminuere	podważać
demonstrare	dowieść; udowodniać
demonstratio ad oculos	dowód naoczny
denegare	dać odpowiedź negatywną
denuntiatio	list gończy
depacisci	zawrzeć układ
depeculari	okraść; rabować
deponere	deponować
deportatio	deportacja; zesłanie
depositor	deponent
depravare	wykolejać; sprowadzać na złą drogę; demoralizować;

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

depravatio	deprawować
depravatio morum	deprawacja; demoralizacja
depravere	deprawacja; demoralizacja
deprehendere in maleficio	fałszować
derogatio	ująć na gorącym uczynku
desertio	uchylenie (ustawy)
desertor	dezercja
despoliare	dezenter
destruere	rabować
desunt certa	zniszczyć
deterimentum carare	reszty brak
detinere	ponieść szkodę
detrimento affectus	zatrzymywać
detrimentum	pokrzywdzony; uszkodzony
detrimentum afferre	strata; szkoda
detrimentum dare	narobić szkody; szkodzić
detrimentum inferre	narobić szkody; szkodzić
detrimentum iniungere	narobić szkody; szkodzić
detritis verbis uti	narobić szkody; szkodzić
deturpare	mówić ogólnikami
devastare	deprawować; demoralizować
devirginere	zniszczyć
dextero tempore	zgwałcić
dicere causam	w dogodnym czasie
dicere contra	przewodzić sprawę przed sądem; reprezentować kogoś przed sądem
dicis causa	sprzeciwiać się
dicta probantia	dla pozorów; na pokaz
dictum acerbum	dowody słowne
dictum de dicto	gorzka prawda
diem supremum obire	opowiedziane ze słyszenia; opowiedziane na podstawie zasłyszanego
dies	umrzeć
dies cedens	dzień; data; termin
dies certa	dzień zaistnienia zdarzenia prawnego
dies constituta	ustalony termin
dies nefasti	termin; wyznaczony czas
dies non iuridicus	dni, kiedy sąd nie działa (dni niepomysłne)
dies praestituta	dni, kiedy sąd nie działa
dies ultima	termin; wyznaczony czas
difficile facere	termin ostateczny
difficultates	utrudniać
dignitas	niebezpieczeństwo
dignitas	godność
dignitas hominis	powaga; autorytet
	godność człowieka

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

diiudicare	sądzić
dilemma	dylemat
diligentia	dbałość; staranność; sumienność
diligentia debita	należyta staranność
diligentissimo	najwyższa staranność
dimicatio vitae	niebezpieczeństwo śmierci
directe	wprost; bezpośrednio
diripere	rabować
diritas	okrucieństwo
disceptator	sędzia polubowny; sędzia rozjemczy; mediator; rozjemca
discessus e vita	śmierć
disciplina	wychowanie
discrepare	różnić się w poglądach
discrimen	niebezpieczeństwo
disertus	elokwentny
disiungere	izolować
disponi	ustosunkować się
dispositio	dyspoozycja
disquisitio	dochodzenie sądowe; sądowe rozpoznanie sprawy
dissensio	zatarg
dissentire	być przeciwnego zdania; różnić się w poglądach
dissidere	być przeciwnego zdania; różnić się w poglądach
dissimulare	zatajać; tuszować; zatuszować
docens	wychowawczy
docere	wyjaśniać; objaśniać
doctrina de causis generibusque criminum	kryminologia
doctrina de causis generibusque scelerum	kryminologia
doctrina iuris	nauka prawa
doctus	specjalista
documenta illegitima	fałszywe dokumenty
documenta inquisitionis	akta sprawy karnej
documenta quaeastionis	akta sprawy karnej
documentis convincere	udowadniać
documentum	dokument; dokument urzędowy; pismo urzędowe
dolere	cierpieć; odczuwać ból
doli capax	skłonny do podstępu
dolo	podstępnie
dolor	ból fizyczny; cierpienie
dolore afficere	sprawić ból
dolores corporis	cierpienia cielesne
dolose	podstępnie
dolosus	oszukańczy; podstępny
dolus	podstęp; zły zamiar; oszustwo
dolus alternativus	zamiar przemienny
dolus antecedens	zamiar powstały przed popełnieniem czynu zabronionego
dolus coloratus	zamiar zabarwiony; zamiar o szczególnym zabarwieniu;

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

dolus cumulativus	zamiar kierunkowy
dolus deliberatus	zamiar kumulatywny
dolus directus	zamiar przemyślany
dolus directus repentinus	zamiar bezpośredni
dolus eventualis	zamiar bezpośredni nagły
dolus eventualis cumulativus	zamiar ewentualny wynikowy
dolus generalis	zamiar ewentualny kumulatywny
dolus indirectus	zamiar ogólny
dolus malus	zamiar pośredni
dolus praemeditatus	szczególnie zły zamiar
dolus quasi eventualis	zamiar rozmyślny (przemyślany)
dolus repentinus	zamiar niby ewentualny
dolus specialis	zamiar nagły
dolus superveniens	zamiar szczególny (kierunkowy)
dominium	zamiar powstały po popełnieniu czynu zabronionego
domum in triore	władza; panowanie
domus	forsowne najście cudzego domu
domus meretricia	rodzina
donis	dom publiczny
donis ad suam causam perducere	dawać łapówkę
donis corrumpere	dawać łapówkę
donis temptare	dawać łapówkę
dramatis personae	próbować przekupić
duplicatio poenae	uczestnicy zdarzenia
e contra	podwojenie kary
e contrario	przeciwnie; z przeciwnego stanowiska
e converso	wychodząc z przeciwnego stanowiska
ebrietas	odwrotnie
ebrius	odurzenie alkoholem; upojenie alkoholowe
edentare	nietrzeźwy
educans	wybijać zęby
educatio	wychowawczy
efflagitatio	wychowanie
effractorius	żądanie
effractor	włamywacz
effratura	włamanie
effrenatus	włamywacz
effringere	włamanie
elegantia iuris	włamanie
elegantia iuris	niekarany
elevare	włamywać się
elocutio	subtelność prawna
eloquentia	piękno formy słownej prawa
eloquentia	podważać
	wysłowienie
	elokwencja
	krasomówstwo

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

emendatio	sprostowanie
emere pretio	przekupić
emissarius	agent; szpieg
emolumentum	korzyść
eo ipso	tym samym
eo loco	w tym miejscu
eo modo	w ten sposób
eo nomine	pod tą nazwą
eo sensu	w tym znaczeniu
eo tempore	w tym czasie
ereptio	rozbój; rabunek
ereptor	rozbójnik; rabuś
erga omnes	wobec wszystkich
erga omnia	wobec wszystkiego
ergastulum et carnificina	miejsce kaźni
ergo	zatem; więc; dlatego
eriptur persona	prawdziwe oblicze
eroticus	erotyczny
errata	wykaz błędów; błąd
errata corrigenda	sprostowanie omyłek; błędy do poprawienia
erratum in ratione	błąd w rozumowaniu
erro	chuligan
error	błąd; błędne myślenie; pomyłka
error	omyłka
error	fałszywy pogląd
error decedendi	błąd orzeczenia
error facti	błąd co do stanu faktycznego
error fundamentalis	błąd podstawowy; błędne założenie
error in calculo	błąd rachunkowy
error in corpore hominis	błąd co do osoby
error in negotio	błąd dotyczący typu czynności prawnej
error in obiecto	pomyłka co do przedmiotu; omyłka co do rzeczy
error in persona	błąd co do osoby; pomyłka co do osoby
error in procedendo	pomyłka w procedowaniu
error in puniendo	błąd co do wymiaru kary
error in syllaba	błąd pisarski
error iuris	błąd co do prawa
error procedendi	błąd procedowania
et alii (et al.)	i inni
et cetera (etc.)	i tak dalej
et consortes	i współnicy; i współtowarzysze; wraz ze współnikami
et multa alia	i wiele innych
et quae sequuntur	i tak dalej
et sequentia	i następne
et sic de similibus	i tak o podobnych
et sic in infinitum	i tak w nieskończoność

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

et sic porro (e.s.p.)	i tak dalej
et vice versa	i na odwrót
euthanasia	eutanazja
eventus	następstwo; skutek
eventus	wydarzenie
evertere	niszczyć
evidens	widoczny; oczywisty
evidentia	oczywistość
ex abrupto	niespodziewanie; nagle; bez przygotowania
ex accidenti	z przypadku; przypadkiem
ex adverso	z przeciwnej strony
ex aequo	na równi; jednakowo
ex aequo et bono	na podstawie dobra i słuszności
ex ante	z góry; przed faktem
ex capite	z głowy; z pamięci
ex cathedra	z mocy autorytetu; z mocy zajmowanego stanowiska; urzędowo; w sposób przecinający dyskusję
ex composito	według umowy
ex consensu	za zgodą
ex consequenti	w konsekwencji; na drodze wnioskowania
ex consuetudine	z przyzwyczajenia
ex contractu	z kontraktu; z umowy
ex convento	według umowy
ex debito iustitiae	na mocy sprawiedliwości
ex definitione	na podstawie (mocy) definicji
ex definitione	z definicji
ex delicto	z czynu niedozwolonego
ex eadem causa	z tej samej przyczyny
ex fontibus	ze źródeł; według źródeł
ex gratia	z życzliwości; z przychylności
ex hoc nascitur	wyływa stąd wniosek
ex hypothesi	z założenia
ex ipso fonte	z samego źródła
ex iure	z mocy prawa; na mocy prawa
ex iusta causa	ze słusznego powodu; na podstawie słusznej przyczyny
ex lege	z mocy prawa
ex libris	z książek; z księgozbioru
ex mandato	na polecenie
ex more	zgodnie ze zwyczajem; według zwyczaju
ex necessitate	z konieczności
ex nunc	od teraz; od tej chwili; od teraz na przyszłość; od zaraz
ex officio	z urzędu; na mocy posiadanej władzy
ex pacto	z umowy; na mocy umowy; według umowy
ex parte	jednostronnie
ex post	z dołu; po fakcie
ex professo	z racji zawodu; ze znajomością rzeczy;

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

ex promptu	według swej specjalności; z powołania
ex propriis	bez przygotowania
ex proprio motu	z własnych środków
ex ratione legis	z własnej inicjatywy
ex silentio	według ustawodawcy; według ducha ustawy
ex tempore	z milczącej zgody
ex toto	bez przygotowania; stosownie do okoliczności
ex tunc	w całości; zupełnie; z całości
ex usu	od wtedy; od tamtej chwili; z mocą wsteczną
ex utraque parte	na mocy zwyczaju; z praktyki
ex vi termini	z obu stron; obustronnie
ex voto	zgodnie z literą prawa
exagitare	na zasadzie przyrzeczenia
examinare	prześladować; dręczyć
exarmatus	wziąć pod uwagę
exceptio	bezbronny
exceptio	wyjątek; zastrzeżenie; klauzula ograniczająca
exceptio	zarzut procesowy
exceptio doli	wyjątek
exceptio rei iudicatae	zarzut podstępny
exceptio veritatis	zarzut powagi rzeczy osądzonej
exceptis excipiendis	zarzut prawdziwości słów zniesławiających
excessus	z wyłączeniem; z wyłączeniem tego, co należy wyłączyć
excessus defensionis	odejście; odstępstwo; przekroczenie, przestępstwo
excitare	przekroczenie granic obrony koniecznej
excruciare	podżegać
excursus	maltretować
excusare	napad rabunkowy; rozbój
excusare	uniewinniać
excusatio	usprawiedliwiać
excusatione uti	usprawiedliwienie
exempli causa	usprawiedliwiać się
exempli gratia	na przykład; dla przykładu
exempli gratia (e.g.)	na przykład; dla przykładu
exemplis convincere	na przykład
exemplum afferre	udowadniać
exemplum commemorare	przytoczyć przykład
exemplum in contrarium	przytoczyć przykład
exemplum ponere	przykład przeciwieństwa
exhibere querellam	przytoczyć przykład
exhumare	wnieść zażalenie
exhumatio	ekshumować
exigere	ekshumacja
exigere supplicium	rekwirować
exilium	wykonywać wyrok śmierci
	kara wygnania z kraju

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

exilium	wygnanie
existimatio	pogląd
existimatio	reputacja
existimationem deperdere	tracić dobre imię
exitium	śmierć
exitus	następstwo; skutek
exitus letalis	zejście śmiertelne
exitus vitae	śmierć
exordium	wstęp
expedite	biegle; doskonale
experientia	doświadczenie
experimentare	robić eksperyment
experimentum	eksperyment
expertus	specjalista
expetere	domagać się
expiatio scelerum	ekspiacja za zbrodnie
explicit	ma się ku końcowi
explicite	jasno; wyraźnie
explorare	poszukiwać; badać; dochodzić
explorare	przeszukać
explorare	szpiegować
exploratio	śledztwo
explorator	agent
explorator	szpieg
expostulatio	żądanie
expressio	odcisk stempla
expressio specialis	wyrażenie ścisłe
expressis verbis	wymownymi słowami; dobitnymi słowami; wyraźnie; dobitnie; wprost; dokładnie
exprimere imaginem in cera	odcisnąć pieczęć
exprobare	zarzucać; przedstawiać zarzuty
exprobratio	zarzut
expurgare	uniewinniać
expurgare	usprawiedliwiać
exquirere	dociec; ustalić
exsecutio	egzekucja; wykonanie wyroku
exsilium	deportacja
exterrere	terroryzować
extincio	zgon
extra crimen esse	być wolnym od winy
extra culpam	bez winy
extra iocum	bez żartów; na serio
extra ordinem	poza porządkiem; wyjątkowo; nadzwyczajnie
extra periculum	być poza niebezpieczeństwem
extra territorium	poza terytorium; poza granicami
extraneus	nie posiadający znamienia wyróżniającego; nie mający

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

extrema	jakiejsz cechy; wyzuty z czegoś; nie należący do rodziny
extrema mortis colluctatio	ostateczność
extremum	konanie; umieranie
fac simile	kres; ostateczność; granica
facinorosus	dokładne odtworzenie podpisu (zrób podobne)
facinorosus	przestępczy
facinus	zbrodniczy
facinus committere	czyn; przestępstwo; występki; zbrodnia
facinus maioris abollae	dokonać zbrodni
facit	cięższa gatunkowo zbrodnia (czyn większego płaszcza)
facta concludentia	rezultat końcowy; suma
facta loguuntur	fakty dorozumiane; fakty konkludentne
facta notoria	fakty mówią same za siebie
factum	fakty powszechnie znane
factum irrevocabile	czyn
factum notorium	fakt dokonany
factum poena	fak powszechnie znany
facultas dicendi	czyn karygodny
facultas dicendi	krasomówstwo
facundia	talent oratorski
facundus	elokwencja; krasomówstwo
faex populi	elokwentny
falcarius	męty społeczne
fallacia	nożownik
fallacia	fałsz; kłamstwo
fallacia amphiboliae	oszustwo
fallacia compositionis et divisionis	błąd amfibolii (wieloznaczności)
fallacia consequentis	błąd połączenia i podziału
fallacia fictae universalitatis	błąd wynikania
fallacia non causae ut causae	błąd pospiesznego (nierzetelnego) uogólnienia
fallax	błąd przez potraktowanie czegoś, co nie jest przyczyną, jako przyczyny
fallere	oszukańczy
falli pati	oszukiwać; kantować
falsa accusatio	dać się oszukać
falsa dicere	fałszywe oskarżenie
falsa moneta	kłamać; mówić nieprawdę
falsa opinio	fałszywy pieniądz
falsarius	fałszywy pogląd; urojenie
false opinari	fałszerz
falsi crimen	uroić; być w błędzie
falsum	przestępstwo oszustwa
falsum iurare	fałsz; kłamstwo; nieprawda
falsus	fałszywie przysięgać
falsus procurator	oszukańczy
	obrońca działający bez umocowania

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

falsusu creditor
 fama
 fama clamosa
 fama abesse
 familia
 familiae ambitus
 fas atque nefas
 fateri
 fatigare
 fautor
 favor libertatis
 favor minoris
 feidum
 feritas
 festina lente
 fiat iustitia
 fictio iuris
 fide digna documenta afferre
 fide digna documenta ostendere
 fide mala
 fidem dare
 fidem interponere
 fides
 fides Graeca
 fides Punica
 filius
 fines poenarum
 fines verecundiae transire
 fingere
 finis primarius
 finis secundarius
 fiscus
 flagitare
 flagitatio
 flagitium
 flagrante delicto
 foedus
 folio recto
 folio verso
 fons et origo mali
 fons iurs
 fontes iuris
 fontes iuris cognoscendi
 fontes iuris oriundi
 forma ad probationem

Znaczenie

oszust; poplecznik; paser
 opinia; reputacja
 głośna, skandaliczna plotka
 szkodzić dobremu imieniu
 rodzina
 stosunki rodzinne
 dozwolone i niedozwolone
 przyznać się
 molestować
 poplecznik; pomocnik
 przychylność dla wolności
 przychylność dla małoletniego
 nawiązka; okup wypłacany pokrzywdzonemu
 okrucieństwo
 śpiesz się z rozwagą
 niech będzie wymierzona sprawiedliwość
 fikcja prawna
 udokumentować
 udokumentować
 w złej wierze
 dać poręczenie
 zapewnić komuś bezpieczeństwo osobiste
 przyrzeczenie
 wiarołomność (grecka wierność)
 wiarołomność (wierność punicka)
 syn
 istota, cel prawa karnego
 naruszyć granicę przyzwoitości
 zmyślać; kłamać
 cel główny
 cel poboczny
 skarb państwa; fiskus
 domagać się
 żądanie
 przestępstwo
 na gorącym uczynku; na miejscu zbrodni
 ugoda
 na wierzchniej stronie
 na odwrotnej stronie
 źródło i przyczyna zła
 źródło prawa
 źródła prawa
 źródła poznania prawa
 źródła tworzenia prawa
 forma czynności prawnej zastrzeżona dla celów dowodowych

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

forma ad solemnitatem	forma czynności prawnej zastrzeżona pod rygorem nieważności
fornicaria	nierządnicą; prostytutką
fornicatio	nierząd; prostytutka
fornicatrix	nierządnicą; prostytutką
forum	sprawa publiczna
forum	sąd właściwy do rozpoznania sprawy
forum attingere	zacząć praktykę adwokacką
forum delicti commissi	sąd właściwy ze względu na popełnienie czynu niedozwolonego
forum deprehensionis	sąd miejsca zatrzymania podejrzanego
forum domicilii	sąd właściwy ze względu na miejsce zamieszkania
forum externum	sąd zagraniczny
forum internum	sąd krajowy
frater mariti	szwagier
frater uxoris	szwagier
fratricida	bratobójca
fratricidium	bratobójstwo
fraudare	oszukiwać; kantować; malwersować
fraudatio	malwersacja
fraudator	oszust; malwersant
fraudator	niesumienny dłużnik
fraudem legis et honestatis	przeciw prawu i honorowi
fraudulentus	oszukańczy
fraus	oszustwo; malwersacja; szkoda; zły zamiar
fraus creditorum	działanie na szkodę wierzycieli
fraus pia	oszustwo w zbożnym celu
fredum	grzywna
frequentia criminum	przestępczość
frequentia scelerum	przestępczość
fructus	korzyść
fugitivus	dezertter
functus officio	będący poza służbą
fur	złodziej
fur manifestus	zuchwały złodziej; jawny złodziej; złodziej zatrzymany na gorącym uczynku
furandi libido	kleptomania
furari	wykradać
furem comprehendere	ująć złodzieja
furem prendere	łapać złodzieja
fures rapinas partiti sunt	złodzieje podzielili łupy
furor loquendi	pasja mówienia
furor scribendi	pasja pisania
furtim exportare	szmuglować; przemycać
furtim importare	szmuglować; przemycać
furtivus	tajny

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

furtum
furtum importata
furtum manifestum

furtum manifestum
furtum nec manifestum
furtum possessionis
furtum rei
furtum rei suae
furtum usus
ganea
ganeum
generalia
generalis
genesis
genocidio
gens
gentile
gentilicium
genus
gladiarius
gladii ius et potestas

globus latronum
gloria
glos
glossa
glossa interlinealis
glossa marginalis
gradatim
gradatio
grassator
grassatura
gratia
gratis
gratis dictum
gravamen
gravis notae maculae
gravissimum et fortissimum argumentum
gravissimus testis
gravitas
gravitas
gremium
grosso modo
habeas corpus

Znaczenie

kradzież; złodziejstwo
kontrabanda
kradzież ewidentna; kradzież z zatrzymaniem sprawcy na gorącym uczynku
kradzież z zatrzymaniem sprawcy na gorącym uczynku
kradzież bez zatrzymania sprawcy na gorącym uczynku
kradzież posiadania; krótkotrwałe użycie
kradzież rzeczy
kradzież rzeczy własnej
kradzież używania; krótkotrwałe użycie
dom publiczny
dom publiczny
zagadnienia ogólne
ogólny; powszechny
los człowieka; przeznaczenie człowieka
ludobójstwo
ród; rodzaj ludzki; społeczność; naród
nazwisko rodowe
nazwisko rodowe
rodzaj; gatunek; klasa rzeczy; grupa przynależności rzeczy
nożownik
prawo wydawania wyroków śmierci (prawo i władza miecza)
banda rozbójnicza
chwała; cześć
szwagierka
komentarz (objaśnienie) do orzeczenia sądowego
glosa zawarta między wierszami przepisów
glosa zawarta na marginesie tekstu przepisów
stopniowo; krok po kroku
stopniowanie
rozbójnik miejski
napad rabunkowy; rozbój
łaska; przywilej
za darmo; bezpłatnie
powiedzenie nie na temat
ciężar; zażalenie; część skargi
obciążony hańbą (obciążony wyraźną plamą)
główny dowód
naczelny świadek
godność
powaga; autorytet
zespół; ogół
w dużym przybliżeniu
normy gwarantujące wolność i nietykalność osobistą (abyś zachował nietykalność)

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

habeas corpus ad prosequendum	nakaz ścigania karnego
habere deliberationem	naradzać się
habilis	stosowny; zdolny (do czegoś); odpowiedni
habitus	zewnątrzny wygląd człowieka
habitus	stan
hac lege	na podstawie tego prawa
harpagare	wykradać
helleboro indiget	chory psychicznie (potrzebujący ciemierzycy)
heroinum	heroina
hoc anno	w tym roku
hoc est	to znaczy; to jest
hoc loco	w tym miejscu
hoc tempore	w tym czasie; obecnie
homicida	zabójca; morderca
homicidia	ludobójstwo
homicidium	morderstwo
homicidium	zabójstwo
homicidium necessarium	zabójstwo w obronie własnej (zabójstwo konieczne)
homines malefici	elementy przestępcze
homines nocentes	elementy przestępcze
hominium caedes et occisio	ludobójstwo
homo	człowiek; istota ludzka
homo ad fallendum paratus	oszust
homo agrestis	człowiek o przykrym usposobieniu
homo alieni iuris	człowiek ubezwłasnowolniony
homo alieni iuris	osoba podlegająca obcemu prawu
homo animo venali	łapownik
homo artifex	człowiek artysta
homo comprehensus	osoba aresztowana
homo creator	człowiek twórca
homo creator	kowal własnego losu (twórca samego siebie)
homo eruditus	człowiek wykształcony
homo facinorosus	zbrodniarz
homo fictus	postać fikcyjna
homo in vincula coniectus	osoba aresztowana
homo inurbanus	człowiek o przykrym usposobieniu
homo maleficus	zbrodniarz
homo nefarius	zbrodniarz
homo nequam	chuligan
homo perditus	wykolejeniec; człowiek zdemoralizowany
homo perversus	człowiek perwersyjny
homo rapax	człowiek zachłanny
homo sceleratus	zbrodniarz
homo sine ulla religione et fide	człowiek bez sumienia
homo sui iuris	człowiek mający zdolność doczynności prawnych; człowiek zdolny do poniesienia odpowiedzialności

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

homo terrificans	terrorysta
homo terrificus	terrorysta
homo trium litterarum	złodziej (człowiek oznaczany trzema literami "fur")
homo turpis	zły człowiek
homo urbanus	człowiek o miłym usposobieniu
homo venalis pecunia	łapownik
homo venalis pretio	łapownik
homo vivacior et improbulus	chuligan
homosexualismus	homoseksualizm
honestas	godność
honor	godność; zaszczyt; funkcja
hostis generis humani	wróg rodzaju ludzkiego
humanitas	człowieczeństwo; wychowanie
humanus	ludzki; człowieczy
hypothesis	hipoteza; przypuszczenie
hypotheticus	hipotetyczny; przypuszczalny
iactura	strata; szkoda
iactura rei familiaris	utrata majątku
iacturam facere	ponieść stratę
iaculum	pocisk
ibidem (ib.)	tamże; w tym samym dziele; w tym samym miejscu
icere	uderzać; zadawać cios
ictus cultri	pchnięcie nożem
ictus mortifer	śmiertelne pchnięcie
id est (i.e.)	to jest; to znaczy
idem (id.)	to samo; tenże; ten sam autor
idem per idem	to samo przez to samo
idem quod (i.q.)	to samo, co
ignem subdere	podpalić
ignem subicere	podpalić
ignominia	zniewaga; niesława
ignorando	nieświadomie
ignoratio elenchi	nieznajomość tezy dowodzonej
ignoscere	przebaczać
ignoscere	ułaskawić
ignotum per ignotius	określenie nieznanego przez jeszcze bardziej nieznanego
ignotum per ignotum	wyjaśnienie nieznanego przez nieznanego
ignotus	incognito
illidere	uderzać; zadawać cios
imaginatio	urojenie
imitari	podrobić
imminuere	podważać
impedimenta affinitatis	przeszkody pokrewieństwa duchowego
impedimenta consanguinitatis	przeszkody pokrewieństwa
impedire	utrudniać
impellere	prowokować

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

impensae	wydatki; nakłady
impensae necessariae	nakłady konieczne
impensae voluptariae	nakłady zbędne
imperitia	nieumiejętność
imperium	państwo
implicite	włącznie; domyślnie; ciemno; niewyraźnie; pośrednio
imponderabilia	wartości moralne; rzeczy nieuchwytnie ale istotne (wartości nie dające się zważyć)
impos animi	słaby na umyśle; upośledzony
impressio	gwałt; przemoc
impressio	odcisk; ślad
impressum	stempel; pieczęć
imprimatur	można drukować; niech będzie wydrukowane
imprimere sigillum	odcisnąć pieczęć
improbatio	nagana
improbatio	sprzeciw
impubes	małoletni
impudentia	nieprzyzwoitość
impudicit	nieprzyzwoitość
impudicitia	nierząd; prostytutka
impulsio	provokacja
impulsor	podżegacz; provokator
impulsus	provokacja
impunis	bezkarny
impunitas	ułaskawienie
impunitatem dare	ułaskawić
impunitatem omnibus largiri	ogłosić amnestię ogólną
impunitus	bezkarny
in absentia	pod nieobecność; podczas nieobecności
in abstracto	odrębnie; w oderwaniu od rzeczywistości; abstrakcyjnie
in acta publica referre	protokołować
in actu	w działaniu
in agone spiritus ultimo esse	konać; umierać
in albis	książka nieoprawna
in ambiguo	w razie wątpliwości
in aqua scribis	pisane na wodzie
in articulo mortis	w obliczu bliskiej śmierci
in banco iudicis	na ławie sądowej
in bello	w czasie wojny
in brevi	w krótkich słowach
in camera	przy drzwiach zamkniętych (w izbie)
in casum necessitatis	w razie konieczności
in cauda venenum	jad w ogonie
in commentarios referre	protokołować
in concreto	konkretnie; w danym przypadku; w określonej sytuacji; w określonym wypadku

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

in contumaciam	wobec oporu; zaocznie
in corpore	w całości; w komplecie; w pełnym składzie
in crimen vocare	oskarżać
in custodia legis	pod ochroną prawa
in custodia retinere	zatrzymywać; aresztować
in custodiam dare	zatrzymywać; aresztować
in deposito	dla zabezpieczenia; w depozycie
in dubio	w razie wątpliwości
in dubio minus	w razie wątpliwości należy zasądzić mniej
in dubio mitius	w razie wątpliwości łagodniej
in dubio pars mitior sequenda	w razie wątpliwości należy podążyć za rozwiązaniem łagodniejszym
in dubio pro fisco	w razie wątpliwości na korzyść fiskusa
in dubio pro libertate	w razie wątpliwości na rzecz wolności
in dubio pro libertate	w razie wątpliwości należy rozstrzygnąć na korzyść wolności
in dubio pro possessore	w wątpliwości należy opowiadać się za posiadaczem
in dubio pro tributario	w razie wątpliwości na korzyść podatnika
in duplum	podwójnie, w dwójnasób
in effectu	w wyniku
in effigie	wykonanie wyroku pod nieobecność skazanego
in errore esse	być w błędzie
in extenso	w całości; dokładnie
in extenso	w całości
in extremis	w ostateczności; w krańcowej sytuacji
in facto	faktycznie; w rzeczywistości
in favorem	na korzyść
in fine	na końcu
in fine	na końcu strony; na końcu rozdziału
in flagranti	na gorącym uczynku
in forma speciali	w szczególnej formie
in foro conscientiae	przed sądem sumienia
in foro esse	praktykować prawo
in foro externo	zewnętrzne
in foro interno	wewnętrzne
in foro versari	praktykować prawo
in fraudem fisci	na szkodę Skarbu Państwa
in fraudem legis	w celu obejścia ustawy
in fraudem legis et honestatis	wbrew prawy i uczciwości
in fundo	w więzieniu (w więzy)
in genere	w ogólności; w ogóle
in globo	w całości
in gremio	razem; wspólnie
in integrum restitutio	przywrócenie do stanu pierwotnego
in iudicio cadere	przegrać proces
in iudicium ducere	oskarżać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

in iudicium vocare
 in limine
 in loco
 in loco delicti
 in loco parentis
 in maiorem cautelam
 in malam partem
 in manifesto facinore comprehendere
 in manifesto facinore deprehendere
 in margine
 in medias res
 in merito
 in minus
 in nomine
 in nomine
 in omen eventum
 in omnem eventum
 in oppositio
 in optima forma
 in paucis
 in pectore
 in periculo mortis
 in persona
 in personam
 in pleno
 in plus
 in praesenti
 in praesentia
 in praxi
 in primis
 in principio
 in pristinum statum restituere
 in propria persona
 in quaestione dicere
 in re
 in rem
 in rerum natura
 in sensu sano
 in sensu strictiore
 in sensu stricto
 in spe
 in specie
 in statu dormiendi
 in statu nascendi
 in statu praesenti

Znaczenie

wnieść akt oskarżenia; oskarżać
 na początku procesu (u progu)
 w miejscu; zamiast
 w miejscu przestępstwa
 zamiast rodzica
 dla większego bezpieczeństwa
 w sposób szkodliwy; w sposób nieprzychylny
 złapać na gorącym uczynku
 złapać na gorącym uczynku
 na marginesie
 w istotę; w sedno rzeczy (w środek rzeczy)
 merytorycznie; w samej treści
 na niekorzyść
 w imieniu; z polecenia
 w imieniu; z polecenia
 na wszelki wypadek
 na wszelki wypadek
 w przeciwieństwie; w odróżnieniu
 w najlepszej formie; w najlepszej postaci
 w krótkich słowach
 sekretnie
 w obliczu bliskiej śmierci
 osobiście
 w odniesieniu do osoby
 w komplecie; w pełnym składzie
 na korzyść
 obecnie; w chwili obecnej
 w obecności
 w rzeczywistości (w praktyce)
 przede wszystkim; zwłaszcza
 w zasadzie; na początku
 przywrócić do dawnego stanu
 we własnej osobie
 zeznawać w śledztwie
 w samej rzeczy
 w odniesieniu do rzeczy (sprawy)
 w rzeczywistości (w naturze rzeczy)
 w dobrym znaczeniu
 w ściślejszym znaczeniu
 w ścisłym znaczeniu
 w przyszłości; w nadziei
 w szczególności
 w stanie uśpienia
 w chwili powstawania; w stadium początkowym; w stanie
 rodzenia się
 w stanie obecnym

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

in statu quo ante
 in statu quo nunc
 in suma
 in supremo vitae agone esse
 in suspenso
 in suspicionem adducere
 in suspicionem cadere
 in suspicionem venire
 in suspicionem vocari
 in tabulas referre
 in tabulis consignare
 in tergo
 in terminis
 in terrorem
 in terrorem conicere
 in toto
 in transitu
 in tribunali provocationum iudex
 in usu
 in utramque partem
 in utrumque paratus
 in verso
 in vincula conicere
 in vituperationem cadere
 in vituperationem incidere
 in vituperationem venire
 in vivo
 inanis
 incendere
 incendiarius
 incendii auctor
 incerta incertioribus explicare
 incestum
 incestum facere
 incestuosus
 incestus
 incitamentum
 incitare
 includere
 incognito

 incolumitas
 incommodo afficere
 incommodum
 incommodum afferre
 incompatibilia

Znaczenie

w stanie poprzednim
 w stanie obecnym
 razem; w całości
 konać; umierać
 w zawieszeniu; w niepewności; bez decyzji
 rzucić podejrzenie
 ściągnąć na siebie podejrzenie
 ściągnąć na siebie podejrzenie
 ściągnąć na siebie podejrzenie
 protokołować
 protokołować
 na odwrocie; na odwrotnej stronie
 we właściwym czasie
 dla ostrzeżenia
 terroryzować
 w całości
 w tranzycie; przejazdem
 sędzia sądu apelacyjnego
 w użyciu; w praktyce
 za i przeciw
 przygotowany na każdą możliwość
 na odwrocie; na odwrotnej stronie
 aresztować; osadzać w więzieniu
 otrzymywać naganę
 otrzymywać naganę
 otrzymywać naganę
 na żywym ciele; na żywym organizmie
 bezskuteczny
 podpalić
 podpalacz
 podpalacz
 wątpliwe wyjaśniać jeszcze bardziej wątpliwymi
 kazirodztwo
 dopuścić się kazirodztwa
 kazirodczy
 kazirodztwo
 bodziec
 podżegać; prowokować
 więzić
 skrycie; pod przybranym nazwiskiem; nie ujawniając
 nazwiska; nie dając się poznać
 bezpieczeństwo
 sprawić przykrość
 przykrość; szkoda
 sprawić przykrość; wyrządzić szkodę
 rzeczy (dowody) nie pasujące do siebie wzajemnie

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
inconsiderantia	lekkomyślność
inculcata tutela	obrona konieczna
incusare	oskarżać
incusatio	oskarżenie
indagare	poszukiwać; badać; dochodzić; dociekać; ustalać
indagatio	śledztwo; dochodzenie
indagatio	poszukiwanie; dochodzenie; dociekanie; ustalanie
index	agent; wywiadowca
index	zdrajca; szpieg
indicare	denuncjować; zawiadamiać o przestępstwie
indicia	poszlaki
indicium	doniesienie; zawiadomienie o przestępstwie
indicium	zawiadomienie
indicium deferre	zawiadamiać
indicium facere	zeznawać
indicta causa	bez zbadania sprawy; bez rozprawy sądowej
indignatio	zgorszenie
indirecte	pośrednio
individualitas	osobowość
inductio	indukcja; naprowadzanie
inedita	utwory literackie niewydane
inefficax	bezskuteczny
inepta dicere	mówić niedorzeczności
ineptiae	niedorzeczność
inermis	bezbronny
inexpugnabilis probatio	niewątpliwy dowód
infamare	zniesławiać
infamia	niesławą; zła reputacja; utrata czci
infamia affectu esse	być okrytym niesławą
infamia civilis	pozbawienie praw obywatelskich
inferre damnum	wyrządzać szkodę
infidelitas	perfidia; premedytacja
infinitio	negacja
infitari	nie przyznać się
inflammare	podpalić
infra (inf.)	poniżej; na dole
ingenium	psychika
ingenium	temperament
ingenium atrox	czarny charakter
ingenium malum	zły charakter
ingenium oratorium	krasomówstwo
ingenium vehemens et acere	porywczy temperament
ingerere contumelias	rzucić obelgi
ingigne ferre	zgorszyć
inhumanus	okrutny
iniquitas	niesprawiedliwość

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

initio (init.)
 iniura realis
 iniuria
 iniuria afficere
 iniuria atrox
 iniuria verbalis
 iniuriam facere
 iniuriam sibi illatam esse existimare
 iniuriam sibi illatam esse putare
 iniustitia
 inornatus
 inquietare
 inquirere
 inquisitio
 inquisitio
 inquisitio
 inquisitor
 inquisitor
 insectatio
 insectatio
 inserere ignem
 insidere
 insidiae
 insidiae
 insidiari
 insidiator
 insignia dignitatis
 insimulare
 insimulatio
 insocialis
 inspectio
 instigare
 instigator
 instinator
 instituens
 institutio
 institutum
 instrumenta communicationis socialis
 instrumentum signatorium
 insulare
 intellegens
 intellegentia
 intelligens
 intendere
 intentio
 intentionem habere

Znaczenie

na początku
 krzywda wyrządzona czynem
 zniewaga; krzywda; przemoc; bezprawie
 wyrządzać krzywdę
 okrutna zniewaga
 krzywda wyrządzona słowem
 popełnić niegodziwość
 poczuć się skrzywdzonym
 poczuć się skrzywdzonym
 niesprawiedliwość
 negliż
 niepokoić
 przeszukać; rewidować; poszukiwać; badać; dochodzić
 poszukiwanie; dochodzenie; dociekanie; rozpoznanie
 przeszukanie; rewizja
 śledztwo; dochodzenie; dochodzenie sądowe
 agent; szpieg
 sędzia śledczy
 pogoń; pościg
 prześladowanie
 zaproszyć ogień
 zasadzać się; zacząć się
 zamach
 zasadzka
 zasadzać się; zacząć się
 zamachowiec
 oznaki godności
 oskarżać
 zarzut
 aspołeczny
 przeszukanie; rewizja
 podżegać
 podżegacz
 podżegacz
 wychowawczy
 wychowanie
 przepis prawny
 środki społecznego przekazu
 stempel; pieczętka
 izolować
 rzeczoznawca
 świadomość
 świadomy
 usiłować
 zamiar
 mieć zamiar

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

inter	pośród; między; pomiędzy; w trakcie; w ciągu
inter absentes	pomiędzy nieobecnymi
inter alia	między innymi
inter nos	między nami; w cztery oczy; pomiędzy nami
inter nos loquendo	mówiąc między nami
inter partes	pomiędzy stronami
inter praesentes	pomiędzy obecnymi
interemptor	zabójca; morderca
interemptrix	zabójczyni; morderczyni
interfectio	zabójstwo; morderstwo
interfector	zabójca; morderca
interfector sui	samobójca
interfectorix	zabójczyni; morderczyni
interficere	zabijać; mordować; uśmiercać
interim	tymczasem; stan tymczasowy
interitus	zgon
intermori	konać; umierać
intermoriens	konający; umierający
internecio	mord zbiorowy
interpolare	fałszować
interpretatio stricta	wykładnia ścisła
interrogatio	przesłuchanie
intertrimentum	defraudacja; malwersacja; strata
intertrimentum	strata
intraneus	wyróżniony spośród tłumu; osoba o szczególnych, wskazanych w ustawie właściwościach
inultus	bezkarny
inurere iniuriam	wyrządzać krzywdę
invasor	agresor
invenire	wykrywać
investigare	dociec; ustalić; natrafić na ślady
investigare	poszukiwać; badać; dochodzić
investigatio	śledztwo; dochodzenie
investigatio	poszukiwanie; dochodzenie; dociekanie
investigator	prowadzący postępowanie przygotowawcze; agent policyjny
invidia gliscit	nienawiść narasta
inviolabilis	nietykalny
inviolatus	nietykalny
invitum facere	działać pod przymusem
ipso facto	tym samym; na mocy samego faktu
ipso iure	z mocy samego prawa
irato	w afekcie, w złości
irreparabile damnum	strata niepowetowana
irritare	prowokować
irritus	bezskuteczny

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie****Znaczenie**

irruere	włamywać się
irrupere	włamywać się
item (i.)	także; również; tak samo
iter delicti	formy stadialne czynu zabronionego
iteratum delictum	recydywa
iteratum facinus	recydywa
iudex	sędzia
iudex corruptus	sędzia skorumpowany
iudex inhabilis	sędzia niezdolny do orzekania; sędzia wyłączony se sprawy
iudex suspectus	sędzia podejrzany
iudicare	opiniować
iudicare	sądzić; wydać wyrok
iudicatura	orzecznictwo
iudicem esse	osądzać
iudices appellationem damanti reppulerunt	sąd odrzucił apelację
iudices provocationem damanti reppulerunt	sąd odrzucił apelację
iudicibus tradere	oddać w ręce sprawiedliwości
iudicium	opinia; pogląd
iudicium	sądownictwo
iudicium committere	sądzić
iudicium contrarium	powództwo wzajemne
iudicium exercere	sądzić; osądzać
iudicium facere	sądzić
iudicium habere	toczyć proces
iudicum	rozprawa
iudicum pugnae	pojedynek sądowy
iudicum, ad quod provocari potest	sąd apelacyjny
iudicum, ad quod provocatione certatur	sąd apelacyjny
iugulare	mordować; zabijać; podciąć gardło
iunctim	łącznie
iura, quae homini debentur	prawa człowieka
iurare	przysięgać
iure	zgodnie z prawem
iure caduco	gwałtem; przemocą; siłą; bez podstawy prawnej (prawem kaduka)
iure et facto	z prawa i stanu faktycznego
iure iurando alligare	związywać przysięgą
iuris consultus	radca prawny; prawnik
iuris dictionis potestas	sądownictwo
iuris peritus	prawnik
iuris vincula	więzy prawa
iurisdictio	sądownictwo; prawo wymierzania sprawiedliwości
iurisprudentes	uczni prawnicy; znawcy prawa
iurisprudentia	prawoznawstwo; nauka prawa
iurista	prawnik

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

iuro	przysięgam na to
ius	prawo; uprawnienie
ius agere	sądzić
ius asyli	prawo azylu; prawo schronienia
ius canonicum	prawo kanoniczne
ius coercendi	prawo nakładania kar
ius cogens	prawo bezwzględnie obowiązujące
ius commune	prawo powszechne
ius criminale	prawo karne
ius dicere	sądzić; wymierzać sprawiedliwość
ius ex non scripto	prawo zwyczajowe
ius generis humani	prawo rodzaju ludzkiego
ius gentium	prawo międzynarodowe
ius gladii	prawo miecza; prawo karania śmiercią
ius humanum	prawo ludzkie
ius imperii	prawo rozkazywania
ius in re	prawo do rzeczy
ius infinitum	prawo nieograniczone
ius iudicarium	prawo sądowe
ius iurandum	przysięga
ius iurandum dare	przysięgać
ius iurandum interponere	przysięgać
ius iurandum iurare	przysięgać
ius moderandi	prawo ustalania wysokości odszkodowania
ius naturae	prawa natury
ius naturale	prawo naturalne
ius non scriptum	prawo niepisane; prawo zwyczajowe
ius non scriptum	prawo zwyczajowe
ius omnibus nationibus commune	prawo międzynarodowe
ius poenale	prawo karne
ius possidendi	prawo posiadania
ius postulandi	prawo do występowania przed sądem
ius proprietatis	prawo własności
ius provocandi	prawo odwołania się
ius provocationis	prawo apelacji; prawo odwołania się
ius publicum	prawo publiczne
ius puniendi	prawo karania
ius reddere	wydać wyrok
ius reos tradendi	prawo ekstradycji
ius scriptum	prawo pisane
ius singulare	prawo szczególne; prawo wyjątkowe
ius statuendi	prawo stanowienia prawa
ius strictum	prawo surowe
ius talionis	prawo odwetu
ius tribuere	wymierzyć sprawiedliwość
ius universale	prawo obowiązujące na terenie całego państwa

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

ius violare	pogwałcić prawo; naruszyć prawo
ius vitae ac necis	prawo życia i śmierci
iusta causa	słuszna przyczyna; słuszna sprawa; przyczyna oparta o prawo
iustitia	sprawiedliwość
iustitia	wymiar sprawiedliwości
iustus	prawny; prawomocny; należny; słuszny; formalny; zgodny z prawem
iuvenes	młodzież
iuventa	młodzież
iuventus	młodzież
iuxta legem	według ustawy; zgodnie z przepisami ustawy
kalendae	pierwszy dzień miesiąca
kalendarium	kalendarz
laborare	być w niebezpieczeństwie
lacerare	okaleczyć
laceratio	uszkodzenie ciała; okaleczenie; uraz
laedere	znieważyć; zranić
laesa maiestas	zdrada stanu; obraza majestatu
laesio	uszkodzenie ciała; uraz
lanius	oprawca
lapides loquitur	niebezpieczny dla słuchaczy (mówi kamieniami)
lapsus	omyłka; mimowolny błąd
lapsus calami	mimowolny błąd w piśmie; literówka
lapsus linguae	błąd w mowie; przejęzyczenie
lapsus memoriae	błąd pamięci
lapsus temporis	błąd wynikający z upływu czasu
largitio	przekupstwo
largitio corruptelaque	łapówka
largitione	dawać łapówkę
largitione corrumpere	dawać łapówkę
largitioni resistere	nie dać się przekupić
largitionibus moveri	dać się przekupić; dać się skorumpować
lascivus	lubieżny
lato sensu	w szerokim rozumieniu; w szerokim sensie
latro	przestępca; gangster; bandyta; rozbójnik; rabuś; rozbojarz
latrocinatio	rozbój; bandytyzm
latrocinium	rozbój; rabunek
latronem comprehendere	ująć złodzieja
latronum caput	kierujący grupą przestępczą
lavare manus	uchylać się od odpowiedzialności (umywać ręce)
lector benevolvo salutem (L.B.S.)	pozdrowienia dla życzliwego czytelnika
lector salutem (L.S.)	pozdrowienia dla czytelnika
legatus	poseł
legatus popularis	poseł
lege artis	prawidłowo; według reguł sztuki;

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
lege et consuetudine	zgodnie z zasadami sztuki
lege factus	według prawa i obyczaju
lege necessitatis	prawny
legem abrogare	prawem konieczności; prawem potrzeby
legem colere	znieść ustawę
legem conservare	przestrzegać prawa
legem ferre	przestrzegać prawa
legem observare	wnieść projekt ustawy
legem rogare	przestrzegać prawa
legem tollere	wnieść projekt ustawy
leges	znieść ustawę
leges Draconis	ustawy; zbiór ustaw
legibus constitutus	prawa okrutne; drakońskie
legibus solutus	prawny
legis	niezwiązany prawami; niepodlegający prawom
legis auctor	ustawa; prawo
legis conditor	prawodawca; ustawodawca
legis dispositio	prawodawca
legis lator	przepis ustawowy; norma ustawowa
legis modo	prawodawca; ustawodawca
legislatio	według litery prawa
legislator	prawodawstwo; ustawodawstwo
legitimitio	prawodawca; ustawodawca
legitimitio ad causam	przyznanie uprawnienia; legitymacja
legitimitio ad processum	legitymacja do działania w sprawie
legitime	legitymacja procesowa
legitimum facere	zgodnie z prawem
legitimus	uprawomocnić
legum auctor	prawny; prawomocny; ustawowy
legum conditor	prawodawca; ustawodawca
legum doctor (L.L.D.)	prawodawca; ustawodawca
legum ferendarum auctoritas	doktor prawa
legum ferendarum potestas	władza prawodawcza; władza ustawodawcza
legum lator	władza prawodawcza; władza ustawodawcza
legum magister (L.L.M.)	prawodawca; ustawodawca
legum praesidium	magister prawa
legum scribendarum auctoritatis	ochrona prawa
lena	władza prawodawcza; władza ustawodawcza
leno	kuplerstwo
lenoniae aedes	stręczyciel
letalis	dom publiczny
letum	śmiertelny
levare	śmierć; zgon
levir	podwazać
levitas	szwagier
	lekkomyślność

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
lex	ustawa; prawo; przepis prawny
lex abrogata	ustawa uchylona
lex ferenda	ustawa, która ma być uchwalona w przyszłości
lex fori	prawo miejsca sądu, gdzie toczy się proces
lex generalis	ustawa ogólna
lex lata	ustawa ustanowiona; ustawa obowiązująca
lex loci	prawo właściwe dla danego miejsca
lex mortua	martwa litera prawa
lex non scripta	prawo niepisane; prawo zwyczajowe
lex oblivionis	prawo amnestii
lex patriae	prawo ojczyste
lex posterior	ustawa późniejsza
lex prior	ustawa wcześniejsza
lex scripta	prawo pisane
lex specialis	ustawa szczególna; ustawa specjalna; przepis szczególny; przepis specjalny
lex subsidiaria	ustawa subsydiarna; przepis subsydiarny
lex talionis	prawo talionu
libellum appellationis	apelacja
liber	niezawisły
liber (l.)	księga; książka
liber citatus (l.c.) (l.cit.)	książka cytowana
liberare	uniewinniać
libere	bez przymusu
libertas	wolność
libertas in legibus	wolność pod panowanie prawa
liberum arbitrium	wolność
libidinosus	erotyczny; lubieżny
libidinum deversorium	dom publiczny
libido	popęd płciowy
limina imperii	granice władzy
linguae acerbae esse	odznaczać się ostrością języka
liquet	jasne; dowiedzione
lis	rozprawa
lis	zatarg
lis amissa	przegrana sądowa
lis pendens	zawisłość sprawy
lis perdita	przegrana sądowa
lite pendente	w czasie trwania sporu; w czasie procesu
litis contestatio	wdanie się w spór
litis sumptus	koszty sądowe
litterae	dokument
litterae transituales	paszport
litteras corrumpere	podrobić dokumenty
litteras interlineare	podrobić dokumenty
litteras interpolare	podrobić dokumenty

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

litteras reddere
 loci sanctitatem violare
 loco citato (l.c.) (l.cit.)
 locum citare
 locum laudare
 locus delicti
 locus fixus
 locus sigilli
 logica
 lucida intervalla
 lucri causa
 lucrum
 lucrum cessans
 lupanar
 luxuria
 machinator
 machinator
 magna pars
 magnum bonum
 magnum ignotum
 magnum opus
 maiestas
 mala fama
 mala fide
 mala fides
 mala nota
 malae artes
 maledictum
 maledictus
 malefacere
 maleficia
 maleficia
 maleficium
 malo animo
 malum
 malum in se
 malum necessarium
 malum prohibitum
 malus
 malversatio
 mania persecutiva
 mania
 manica
 manifestum furtum
 manifestus
 manu armata

Znaczenie

doręczyć list
 profanować
 w miejscu cytowanym
 przytoczyć cytat
 przytoczyć cytat
 miejsce popełnienia czynu niedozwolonego
 miejsce stałego zamieszkania
 miejsce pieczęci
 logika
 chwile przytomności
 dla zysku
 korzyść
 utracony zysk
 dom publiczny
 lekkomyślność
 podżegacz; prowokator
 podżegacz; prowokator
 duża część; większa część
 wielkie dobro
 wielka niewiadoma
 wielkie dzieło
 powaga; autorytet
 zła reputacja
 w złej wierze; w nieuczciwych zamiarach
 zła wiara; zdrada
 zła opinia
 niedozwolone środki
 przekleństwo; obelżywy wyraz
 obelżywy
 wyrządzać szkodę
 przestępstwa prywatne
 przestępstwa prywatne
 przestępstwo; występki
 w złej intencji; w złym zamiarze
 zło; zły czyn
 czyn zły sam w sobie
 zło konieczne
 zły czyn, który jest zakazany przez prawo
 zły; szkodliwy; występny
 oszustwo
 mania prześladowcza
 obłąd; szaleństwo
 kajdanki
 kradzież jawna
 jawny
 zbrojna ręka

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

manu intrepida
 manu propria (mpp)(m.pr.)
 manu scriptum
 manu sua
 manu tua
 manualis ballistula
 manuballista ignivoma
 manuballistula
 manum simulare
 manumea
 manus
 manus afferre
 manus dare
 manus publicum
 manus sibi inferre
 marginalia
 marginalis
 materia tractanda
 matricida
 matricidium
 matrimonium multiplex
 matrimonium
 maximo cum studio
 maximum et fortissimum argumentum
 me iudice
 mediatatum facere
 meditari
 meliora proponere
 membris capi
 membrum ruptum
 memorabilia
 memorabilis
 memoria bona praeditum esse
 memoria vigere
 memoriae amissio
 memorandum
 menda tollere
 mendacium
 mendacium dicere
 mendax
 mendum
 mens
 mens
 mens legis
 mens rea
 mense (m.)

Znaczenie

bez wahania; bez wątpliwości (pewną ręką)
 własnoręcznie
 rękopis; manuskrypt (pisane ręką)
 własnoręcznie
 własnoręcznie
 własnoręcznie
 pistolet
 karabin
 pistolet
 fałszować pismo
 własnoręcznie
 charakter pisma
 pobić
 doręczyć
 ciężar publiczny; danina publiczna
 popełnić samobójstwo
 uwagi na marginesie; rzeczy mniej ważne
 marginesowy
 sprawa do omówienia
 matkobójca
 matkobójstwo
 poligamia
 małżeństwo
 z najwyższą starannością
 główny dowód
 według mnie; według mojego osądu; według mojej opinii
 działać z premedytacją
 przemyśleć
 przedstawić lepsze propozycje
 okaleczać
 okaleczenie połączone z utratą części ciała
 rzeczy godne zapamiętania; sprawy godne zapamiętania
 godny pamięci
 mieć dobrą pamięć
 mieć dobrą pamięć
 amnezja
 to co należy zapamiętać; notatka dla pamięci
 poprawiać omyłki
 fałsz; kłamstwo; nieprawda
 kłamać
 kłamca
 omyłka
 osobowość; psychika
 myśl; umysł; rozum
 intencja ustawy; intencja ustawodawcy
 zamiar; intencja przestępcza
 w miesiącu

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie****Znaczenie**

mente captus	ograniczony umysłowo
mente deseri	stracić przytomność
mentiri	kłamać; mówić nieprawdę; zmyślać
mentis	psychoza
mentis compos	zdrowy na umyśle
mentis habitus	mentalność
mentis penetrabilia	najgłębsze zakamarki umysłu
mercari pretio	przekupić
mercede	dawać łapówkę
mercede corrumpere	dawać łapówkę
merces causidici	należność adwokata
merces interdictae	kontrabanda; przemyt
merces prohibitae	kontrabanda; przemyt
merces vetitae	kontrabanda; przemyt
meretricium	nierząd; prostytutka
meretrix	nierządnicą; prostytutka
meritae remissio	przebaczenie
meritum	istota sprawy
merx vetita	kontrabanda; przemyt
metu perterre	terroryzować
metuere	obawiać się
metus	obawa; strach; trwoga
metus causa	z obawy; ze strachu
minae	groźba
minatio	groźba
minima de malis	najmniejsze zło
minimum	najmniej
minuere	podważać
miscellanea	zbiór tekstów lub utworów różnych autorów i rozmaitej treści
miseria	bieda; nędza
miseriordia	miłosierdzie; współczucie; litość
missile	pocisk
mite ingenium	spokojny temperament
mixtum compositum	mieszanina wyrazów bez ładu i składu
modus	sposób; metoda
modus agendi	sposób postępowania
modus cogitandi	sposób myślenia
modus faciendi	sposób działania
modus loquendi	sposób wyrażania się
modus operandi	sposób działania
modus ponendo ponens	sposób przez stwierdzenie stwierdzający
modus ponendo tollens	sposób przez stwierdzenie przeczący
modus probandi	sposób dowodzenia
modus procedendi	sposób procedowania; tryb postępowania
modus tollendo ponens	sposób przez zaprzeczenie stwierdzający

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

modus tollendo tollens
 modus vivendi
 molestia
 molestia
 molestia afficere
 molestia affici
 molestia poenae
 molestiam accipere
 molestiam afferre
 molestiam afferre
 molestiam capere
 molestiam exhibere
 molestiam exhibere
 moliri
 mollissima fandi tempora
 moneta chartacea
 monitio
 monitus
 mora
 moratorium
 morbus mentalis
 more suo
 mores
 mores corrupti
 mores depravati
 mori
 moribundus
 moris
 moros sponte sumpta
 moros voluntaria
 mors
 mors subita
 mors violenta
 mors voluntaria
 mortalis
 mortem afferens
 mortem sibi consciscere
 mortem sponte sumere
 mortifer
 mortis agon
 morum depravatio
 morum perversitas
 mos
 mos maiorum
 motu proprio
 motus

Znaczenie

sposób przez zaprzeczenie zaprzeczający
 sposób życia; sposób współżycia z innymi
 cierpienie
 przykrość
 sprawić przykrość
 doznać przykrości
 uciążliwość kary
 doznać przykrości
 molestować
 sprawić przykrość
 doznać przykrości
 molestować
 sprawić przykrość
 usiłować
 najodpowiedniejszy czas do zabrania głosu
 banknot
 upomnienie
 upomnienie
 zwłoka; opóźnienie
 odroczenie terminu
 choroba umysłowa; choroba psychiczna
 na swój sposób; po swojemu
 zwyczaj; obyczaj
 amoralność
 perwersja; demoralizacja
 umrzeć
 konający; umierający
 zwyczaj; obyczaj
 samobójstwo
 samobójstwo
 śmierć; zgon
 nagła śmierć
 gwałtowna śmierć
 samobójstwo
 śmiertelny
 śmiertelny
 odebrać sobie życie
 popełnić samobójstwo
 śmiertelny
 konanie; umieranie
 deprawacja; perwersja; amoralność
 perwersja; amoralność; deprawacja
 zwyczaj; obyczaj
 dawny (przodków) zwyczaj
 z własnej woli
 niepokój

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie****Znaczenie**

mucro	sztylet
multa	grzywna; kara pieniężna
multa paucis	dużo w niewielu słowach
multam irrogare	nakładać karę
multam sufferre non posse	nie móc zapłacić grzywny
multare	ukarać
multorum hominum caedes	ludobójstwo
munus	służba; sprawowanie urzędu
mutatio controversiae	zmiana przedmiotu sporu
mutatis mutandis	zmieniając to, co powinno być zmienione; po dokonaniu niezbędnych zmian; z uwzględnieniem niezbędnych zmian; z uwzględnieniem istniejących różnic
mutilare	okaleczyć
mutilari	okaleczać
mutilatio	okaleczenie
mutum silentium	milcząca zgoda; obustronne milczenie
mutuus	wzajemny; dwustronny
mutuus consensus	obustronna zgoda; wzajemne przyzwolenie
mutuus dissensus	obustronna niezgoda
narcomania	narkomania
narrata refero	powtarzam, co opowiadano
nasciturus	plód poczęty (jeszcze nie narodzony)
natura	temperament
natura delicti	charakter przestępstwa
natura humana	człowieczeństwo; natura ludzka
natura rerum	natura rzeczy; charakter rzeczy
naturae concedere	umrzeć śmiercią naturalną
natus	syn
ne varietur	bez zmian; nie dokonywać zmian
nebulo	chuligan
nec optimus, nec pessimus	ani najlepszy, ani najgorszy; średni
nec plus ultra	nic nadto; ani kroku dalej; szczyt doskonałości
necare	zamordować
necator	morderca
necere	zabijać; mordować; uśmiercać
necessitas	przymus
necessitudo	ostateczność
nectere	więzić
nefarius	przestępczy
nefas	przestępstwo; występki
negatio	negacja
neglectio	zaniedbanie
neglectus	zaniedbanie
negligentia	zaniedbanie; niedbalstwo
negligentia diligens	staranne niedbalstwo
nego consequentiam	negacja konsekwencji

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

nego maiorem
 nego minore
 negotiorum gestio
 negotium
 negotium accidentalia
 negotium claudicans
 negotium essentialia
 negotium necessarium
 negotium non existens
 negotium nullum
 nemine contradicente (ne. con.)
 nemine dissentiente
 nemine excepto
 neminem captivabimus

 nemini notus
 nepothismus
 nervus probandi
 nex
 nexus causalis
 nihil obstat
 nihil supra
 nihil supra
 nihili novi
 nisi lex aliter iubet
 nismus
 niti
 nocere
 nocte socia
 nolens sed casu
 nolens volens
 nolle prosequi
 nomen
 nomen bonum
 nomen commenticium
 nomen deffere
 nomen fictum
 nomen nescio (n.n.)

 nomen nominandum
 nomen omen

 nomen subscriptum
 nomen suum subscribere
 nominis delatio
 nominis delator

Znaczenie

negacja przesłanki większej
 negacja przesłanki mniejszej
 prowadzenie cudzych spraw bez pełnomocnictwa
 czynność prawna; proces; sprawa
 składniki dodatkowe czynności prawnej
 wadliwa czynność prawna
 istotne składniki czynności prawnej
 nagła sprawa; sprawa niecierpiąca zwłoki
 czynność prawna nieistniejąca
 czynność prawna nieważna
 uchwalone jednogłośnie; wobec braku sprzeciwu
 uchwalone jednogłośnie; wobec braku sprzeciwu
 nie wyłączając nikogo
 prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego
 (nikogo nie uwięzimy)
 incognito
 nepotyzm
 dowód główny; argument podstawowy
 zabójstwo; morderstwo; gwałtowna śmierć
 związek przyczynowy
 nic nie stoi na przeszkodzie; nie ma przeszkód
 nic ponadto; doskonale
 nic ponadto
 nic nowego
 o ile ustawa nie stanowi inaczej
 usiłowanie
 usiłować
 szkodzić
 pod osłoną nocy
 niechący lecz przypadkiem
 chcąc nie chcąc
 nie chcieć ścigać; zaprzestać sprawy sądowej
 nazwisko; opinia; reputacja
 dobre imię
 pseudonim
 denuncjować; zawiadamiać o przestępstwie
 pseudonim
 osoba nieznaną; niewiadomego imienia; nazwisko
 nieznaną
 imię nieznaną, ale które powinno być wymienione
 imię wroźbą; imię (nazwa) ujawnia charakter osoby
 (rzeczy)
 podpis
 podpisać
 denuncjacja; zawiadomienie o przestępstwie
 denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

nominis index
 non causa pro causa
 non compos mentis
 non ego in culpa sum
 non facere
 non ignarus
 non licet
 non liquet (n.l.)
 non nocere
 non notus (n.n.)
 non nova, sed nove
 non perducere ad effectum
 non plus ultra
 non sequitur
 non tractabilis
 nondum adulta aetae
 norma puniendi
 nota bene (n.b.)
 notam imprimere
 notare
 notificatio
 notum facere
 novum
 novum iudicium
 noxa
 noxia
 nuda veritas
 nudare
 nudis verbis
 nuditas
 nulla bona
 nulla disciplina coërcitus
 nulla ratione
 nullitas ipso iure
 nullius momenti
 numerus clausus

 nummarius
 nummi
 nummi
 nummi adulterini
 nummi extrerarum gentium
 nummos adulterare
 nummus chartarius
 nunc
 nuntiare

Znaczenie

denuncjator; zawiadamiający o przestępstwie
 niby-przyczyna zamiast przyczyny
 niepoczytalny; niespełna rozumu
 to nie moja wina
 zaniechanie
 świadomy
 nie wolno; nie można; nie godzi się
 niejasne; nie jest jasne
 nie szkodzić
 osoba nieznaną; nieznaną; nienotowany
 rzecz nie nowa, ale podana w nowy sposób
 niedoprowadzenie do skutku; czynny żal skuteczny
 nic nadto; ani kroku dalej; szczyt doskonałości
 nie wynika
 nietykalny
 małoletni
 zakazy karne
 nawiasem mówiąc; zauważ dobrze
 podstemplować
 podstemplować
 zawiadomienie
 podać do wiadomości
 nowość; coś nowego
 nowe orzeczenie sądowe
 uszkodzenie; szkoda
 uszkodzenie; szkoda
 naga prawda
 obrabować
 wprost (nagimi słowami)
 nagość; golizna
 bez żadnego majątku
 niekarany
 bez żadnej podstawy
 nieważność z mocy prawa
 nieważny; niewywołujący skutków prawnych
 liczba zamknięta; wyliczenie enumeratywne; lista
 zamknięta; wyliczenie ograniczone
 przekupny
 pieniądz
 waluta
 pieniądze fałszywe
 waluta obca
 fałszować pieniądze
 banknot
 obecnie
 zawiadamiać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
nuntiatio	zawiadomienie
nuntium	zawiadomienie
nuntiuns	zawiadomienie o przestępstwie; doniesienie
nupta	żona
nurus	synowa
ob eam rem	z tego powodu
ob turpem causam	dla haniebnej przyczyny
obesse	szkodzić
obiit (Ob.)	zmarł
obiter dicta	nawiasem mówiąc; powiedziane mimochodem
obiter dictum	nawiasem mówiąc; powiedziane mimochodem
obitus	śmierć
obiurgare	udzielać nagany
obiurgatio	inwektywa
obiurgatio	nagana
obligatio ex delicto	zobowiązanie powstałe z czynu niedozwolonego
obloqui	sprzeciwiać się
obluctari	sprzeciwiać się
obniti	sprzeciwiać się
obolivio	amnezja
obolivio	amnezja
obscaenus	wulgarny
obscena	rzeczy nieprzyzwoite; rzeczy sprośne
obscenitas	nieprzyzwoitość
obscenus	nieprzyzwoity
obscurum per obscurius	niejasne tłumaczyć jeszcze mniej zrozumiałym
observatio	obserwacja
obses	poręczyciel
obsignare	pieczętować
obsignatus	opatrzone pieczęcią; opatrzone pieczęcią
obsistere	stawiać opór; sprzeciwiać się
obtrectatio	oszczerstwo
obtrectator	oszczerca
occasio	sposobność
occasionem habere	mieć sposobność; mieć okazję
occassio legis	okazja wydania ustawy
occidere	zabijać; mordować; uśmiercać
occultare	zatajać
occultum	tajemnica
occultus	tajny
occupare	zagarniać; przywłaszczać
occupatio	zabór; zagarnięcie
odium	nienawiść
offendere	znieważać; urazić; obrazić
offensionem commovens	gorszacy
officere	szkodzić

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

officium
 offusum (off.)
 oleum in igne
 omissio
 omittit (om.)
 omnes causae
 omni casu
 omni modo
 omnibus vestigiis inquirere
 omnibus vestigiis insistere
 omnium consensu
 oneri esse
 onus probandi
 ope exteptionis
 ope iudicis
 ope legis
 opera omnia
 opera selecta
 opere citato (op. cit.)
 opere laudato (op. l.)
 opinio
 opinio communis
 opinio iuris
 opprimere
 opprobrium
 oppugnare pecunia
 optima fide
 optima forma
 optimo modo
 optimum
 optio
 opus
 opus citatum (op. cit.)
 opus supra cetera (O.s.c.)
 oratio
 orator
 oratorius
 ordini procpicere
 ordo processus
 ore rotundo
 orum
 os
 os fractum
 ostendere
 pacisci
 pacta conventa

Znaczenie

służba; praca urzędowa
 niejasne (rozlane)
 zaostrzać sytuację
 zaniechanie; zaniedbanie
 pomija
 ogół spraw
 w każdym przypadku
 wszelkimi sposobami
 inwigilować
 inwigilować
 za zgodą wszystkich; jednomyślnie
 molestować
 ciężar dowodzenia; obowiązek udowodnienia winy
 za pomocą zarzutu procesowego
 na podstawie zarządzenia sędziego
 na podstawie ustawy
 dzieła wszystkie
 dzieła wybrane; wybór
 w dziele cytowanym
 w dziele cytowanym
 opinia; pogląd
 powszechna opinia; powszechny pogląd
 przekonanie prawne; pogląd prawny
 udusić
 obelga
 próbować przekupić
 w najlepszej wierze
 w najlepszej postaci
 w najlepszy sposób
 najlepsze
 wolność wyboru
 dzieło; rzecz; praca; czyn
 dzieło cytowane
 dzieło ponad inne, doskonałe
 przemowa
 mówca
 krasomówczy
 pilnować porządku
 porządek procesu
 okrągłymi słowami; okrągłymi zdaniem; pełnym głosem
 majątek; mienie; dobra
 twarz
 złamanie kości
 dowieść
 zawrzeć umowę
 uzgodnione układy

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

pactio	ugoda; umowa
pactionem facere	ugodzić się
pactionem inire	ugodzić się
pactum	ugoda
pactum	umowa
pactum illicitum	układ niedopuszczalny; układ nielegalny
pactum in onus tertii	umowa na niekorzyść osoby trzeciej
pagina	strona; numeracja stron
palaestra	palestra
panicus terror	paniczny lęk
paragraphus	paragraf
paranoia	bezprawie
pari ratione	z tego samego powodu; z tego samego względu
parricida	zabójca osoby bliskiej; ojcobójca
parricidium	zabójstwo osoby bliskiej; morderstwo osoby bliskiej; ojcobójstwo; morderstwo człowieka wolnego
parricidium committere	zabijać osobę najbliższą; mordować osobę najbliższą; uśmiercać osobę najbliższą
parricidium patriae	zdrada stanu
pars	strona procesu
pars altera	przeciwna strona procesu
pars contraria	przeciwna strona procesu
partes datae	służba; praca urzędowa
particeps criminis	uczestnik zbrodni; współsprawca
particula veri	częstka prawdy
partum abigere	usunąć ciężę
passim	w różnych miejscach; tu i ówdzie
passio	bierność
passus	fragment tekstu
pathologia	patologia
pathologicus	patologiczny
pati	cierpieć; odczuwać ból
patronus	obrońca
paucis verbis	w kilku słowach; krótko mówiąc
pavor	strach; trwoga
peccata adolescentiae	grzechy młodości
peccatum	wykroczenie; występki
peculator	defraudant pieniędzy państwowych
peculatum facere	defraudować środki publiczne; dopuszczać się malwersacji środków publicznych; popełnić nadużycie finansowe
peculatus	defraudacja pieniędzy państwowych; kradzież pieniędzy publicznych
pecunia	kara pieniężna
pecunia	pieniądz; waluta
pecunia corrumpere	przekupstwo
pecunia corrumpere	dawać łapówkę
pecunia donis	przekupić

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
pecunia largitione	przekupić
pecunia pretio	przekupić
pecuniam accipere	dać się przekupić; dać się skorumpować
pecuniam avertere	defraudować
pecuniam migration insumptam restituere	zwrócić koszty podróży
pecuniarum subsidium	środki finansowe
pecunias e publico intercipere	dopuszczać się malwersacji
pede poena claudo	nierychliwa kara
peierare	falszywie przysięgać
pendente lite	w czasie trwania sporu; w czasie procesu
per abusum	przez nadużycie
per accidens	przez przypadek
per acclamationem	przez aklamację; jednogłośnie
per analogiam	przez podobieństwo; przez analogię
per annum (p.a.)	rocznie
per capita	na głowę; na osobę
per consensum	za zgodą
per consequens	konsekwentnie
per continuitatem	z racji ciągłości
per contra	z drugiej strony
per curiam	przez sąd
per denuntiationem	z doniesienia
per errorem	przez pomyłkę
per exemplum	na przykład
per expressum	dosłownie
per facta concludentia	wyrażenie woli przez czynność faktyczną; przez dorozumiane oświadczenie woli dozwolonymi lub niedozwolonymi środkami; wszelkimi sposobami
per fas et nefas	z łaski; łaskawiej; z przychylności; przychylniej
per favorem	przez wnioskowanie
per inductionem	tymczasowo
per interim	z nienawiści
per invidiam	rozwlekłe; szeroko (długo i szeroko)
per longum et latum	na wzór; na sposób
per modum	bezprawnie; niegodziwie
per nefas	ze względu na pokrewieństwo
per nexum sanguinis	przez posłańca
per nuntium	z powodu śmierci
per obitum	przy okazji
per occasionem	w ogóle; w każdym przypadku
per omnia	na podstawie pełnomocnictwa; w zastępstwie;
per procura (per pro.)	na mocy pełnomocnictwa
per procurationem	przez pełnomocnika
per rem iudicatam	prawomocnie
per salutem	przeskakując

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

per scrutinium	przez tajne głosowanie
per se	samo przez się; samo w sobie
per testes	na podstawie zeznań świadków
per vim	przemocą; z użyciem przemocy
per vim adigere	zmuszać
peractis peragendis	po wykonaniu tego, co należało wykonać
peragitare	niepokoić
percontatio	przesłuchanie; wywiad; rozpytanie
percussor	zabójca
percutere	uderzać; zadawać cios
perditus	człowiek zdemoralizowany; wykolejeniec
perduellio	zdrada główna
perduellio	zdrada kraju
perfidia	premedytacja; perfidia
perfidiosus	wyrachowany; perfidny
perfidum sacramentum	krzywoprzysięstwo
perfidus	perfidny; wyrachowany
perfringere	uszkodzić
periclitari	być w niebezpieczeństwie
periculi sui falsa opinione pati	cierpieć na manię prześladowczą
periculum	niebezpieczeństwo
peritorum investigatio	ekspertyza
peritus	świadomy
periurare	fałszywie przysięgać
periurium	fałszywie przysięgać; krzywoprzysięstwo
periurius	krzywoprzysięzca
permissionem loquendi dare	udzielić głosu
permotio	afekt
permovere	porwać
perpendere	przemyśleć
perscribere	protokołować
perscrutari	przeszukać
persecutio	pogoń
persecutio	prześladowanie
persona	osoba; postać
persona suspecta	osoba podejrzana
persona turpis	osoba niegodziwa
personalitas	osobowość
perspicuitas	oczywistość
persuadere	namawiać, nakłaniać
perturbatio	afekt; psychoza; niepokój
perversitas	perwersja
pessimi exempli	gorszący
pestilens	toksyczny
petitio principii	żądanie podstawy; wskazywanie na bezpodstawność
pia fraus	podstęp w szlachetnym celu (podstęp w zbożnym celu)

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

pirata
 pius dolus
 placida mors
 plagiarius
 plagium
 plagium
 pleno iure
 plerumque fit
 pluralitas
 plures simul uxores habere
 plus minus
 plus ultra
 poena
 poena afficere
 poena capitis
 poena exilii
 poena eximi
 poena gladii
 poena legitima
 poena liberare
 poena pecuniaria
 poena pecuniaria multare
 poena talionis
 poena vacuus
 poena
 poenae infamantes
 poenae iudiciales
 poenae remissio
 poenalis
 poenalitas
 poenam augere
 poenam dare
 poenam inferre
 poenam pendere
 poenam persolvere
 poenam subire
 polliceri
 pollicitatio
 polluere
 polygamia
 populari
 pornographia
 portorii fraudatio
 poscere
 possessio iniusta
 possessio malae fidei

Znaczenie

pirat; rozbójnik morski
 podstęp w szlachetnym celu (podstęp w zbożnym celu)
 eutanazja
 plagiator
 plagiat; kradzież intelektualna
 plagiat
 w pełnym prawie
 najczęściej bywa
 większość
 żyć w poligamii
 mniej więcej
 wciąż więcej; wciąż dalej
 kara; sankcja
 wymierzyć karę; ukarać
 kara śmierci
 kara wygnania
 zostawać zwolnionym od kary
 kara ścięcia za pomocą miecza
 kara ustawowa
 ułaskawić
 grzywna; kara pieniężna
 ukarać grzywną
 kara odwetu
 bezkarny
 kara
 kary zniesławiające
 grzywna na rzecz sądu
 przebaczenie
 dotyczący kary
 karalność
 obostrzyć karę
 ponieść karę
 wymierzyć karę
 ponieść karę
 ponieść karę
 poddać się karze
 przyrzec
 przyrzeczenie
 profanować
 poligamia
 rabować
 pornografia
 kontrabanda
 domagać się
 posiadanie niezgodne z prawem
 posiadanie w złej wierze

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

possessiones
 possessor malae fidei
 post factum
 post festum
 post hoc, ergo propter hoc
 post postscriptum (p.p.s.)
 post scriptum (p.s.)
 post verba verbera
 postulare
 postulatio
 potentia abuti
 potio alcoholica
 praeceptum iuris
 praecipere
 praeda
 praedatio
 praedator
 praedatorius
 praedem esse
 praedictum
 praedo

 praedonum gregalium princeps
 praedro gregalis
 praemandata
 praemandatis requisitio
 praemeditatio
 praeparatum facere
 praes
 praescriptio temporis
 praesidium
 praesumptio
 praesumptio iuris
 praesumptio iuris ac de iure
 praesumptio iuris tantum
 praeter legem
 praeter naturam
 praeter omnium opinionem
 praeter propter
 praetermissis praetemittendis (p.p.)
 praetermisso titulo (p.t.)
 praetexere
 praevaricari
 pravum iudicium
 premere
 prescriptor

Znaczenie

posiadanie
 posiadacz w złej wierze
 po fakcie; po dokonanym czynie
 za późno (po święcie)
 po tym, zatem na skutek tego
 pod dopiskiem; po dopisku
 dopisek (po liście)
 po słowach bijatyka
 domagać się
 zażalenie; żądanie
 nadużywać władzy
 napój alkoholowy
 przepis prawa
 pouczyć
 łup
 rabunek
 przestępca rozbójniczy; rozbojarz; rozbójnik; rabuś
 rabunkowy
 poręczyć
 umowa
 przestępca rozbójniczy; rozbojarz; rozbójnik; rabuś;
 bandyta
 kierujący grupą przestępczą
 przestępca; gangster; bandyta
 list gończy
 poszukiwanie listem gończym
 premedytacja
 działać z premedytacją
 poręczyciel
 przedawnienie
 obrona
 domniemanie; urojenie
 domniemanie prawne
 domniemanie prawne niewzruszalne
 domniemanie prawne wzruszalne
 obok prawa; z ominięciem prawa
 wbrew naturze
 wbrew powszechnej opinii
 mniej więcej; około
 opuściwszy to, co należało opuścić
 opuściwszy tytuł
 zmyślać
 zaniedbywać obowiązki
 fałszywy pogląd
 prześladować; dręczyć
 protokolant

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

pretium	wartość; cena; zapłata
pretium affectionis	wartość emocjonalna
pretium causidici	należność adwokata
prima facie	na pierwszy rzut oka
primo	po pierwsze
primo loco	na pierwszym miejscu
primum	przede wszystkim
principiis argumentatio	dedukcja
principiis ratiocinatio	dedukcja
principium exclusi tertii	prawo wyłączonego środka
pro anno (pr.a.)	rocznie
pro bono publico	dla dobra publicznego
pro certo	na pewno
pro contra	z drugiej strony
pro didnitate	na korzyść godności
pro domo sua	w swojej sprawie (w obronie własnego domu)
pro et contra	za i przeciw
pro forma	dla pozorów; dla formy
pro futuro	na przyszłość
pro libertate	na korzyść wolności; za wolność
pro memoria	dla przypomnienia
pro nihilo	bez powodu
pro parte	w części; częściowo; proporcjonalnie; stosownie
pro publico bono	dla dobra ogółu; dla dobra publicznego
pro rata	w części; częściowo; proporcjonalnie; stosownie
pro rata temporis	stosownie do upływu czasu
pro re nata	w zależności od okoliczności
pro tanto	proporcjonalnie
pro tempore	stosownie do czasu
pro tempore et pro re	stosownie do czasu i sprawy
pro tempore	stosownie do okoliczności; stosownie do czasu; czasowo
probabile ex vita	prawdopodobne na podstawie dotychczasowego życia
probabilis	podejrzanego
probabilitas	prawdopodobny; wiarygodny
probare	prawdopodobieństwo
probatio	dowieść; udowodniać; uzasadniać; weryfikować
probatio	dowodzenie
probatio liquidissima	dowodzenie; udowodnienie; weryfikacja
probatum est	bardzo wyraźny dowód
probrosus	zostało dowiedzione; udowodniono
probrum	obelżywy
processus in infinitum	inwektywa; obelga
procul dubio	postępowanie bez końca; dowodzenie w nieskończoność
proditor	bez wątplenia
profanare	zdrajca
	profanować; znieważać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
profanatio	profanacja
profanum facere	profanować
profanus	profan
profitere	zeznać dobrowolnie
prolocutores	rzecznicy stron
promissio	przyrzeczenie
promissum	przyrzeczenie
promittere	przyrzec
pronuntiatio	wyłoszenie
propinqui	dalsza rodzina
propinquitas	pokrewieństwo
propria manu	własnoręcznie (własną ręką)
propria manu factus	własnoręczny
propria verborum sententia	znaczenie literalne
propricida	samobójca
propricidium	samobójstwo
proprietas	własność
proprio motu	z własnej inicjatywy
propungnaculum	usprawiedliwienie
proscribere	konfiskować
proscriptio	proskrypcja; wyjęcie spod prawa; utrata praw
prostibilitis	niezadnica; prostytutka
prostituta	niezadnica; prostytutka
prostitutio	niezad; prostytutcja; oddawanie się niezadowi
prostitutus	nieprzyzwoity
provocare	zażalać się
provocare	provokować
provocatio	zażalenie
provocatio	provokacja
provocatio a iudicum sententia	apelacja od wyroku sądowego
provocationem interponere	wnieść apelację
provocator	provokator
proximo (prox.)	najbliżej
psychiater	psychiatra
psychiaterus	psychiatra
psychologia criminalis	kryminologia
psychologus	psycholog
psychosis	psychoza
publica verba	banaly
publicae securitatis administratio	policja
publicae securitatis cura	policja
publicae securitatis custos	policjant
publicana	niezadnica; prostytutka
publicare	konfiskować
publicatio	konfiskata
publice significare	podać do publicznej wiadomości

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie****Znaczenie**

puerilis	nieletni
pugio	sztylet
pugna	bójka
pulsare	pobić; uderzyć kogoś
punctum controversiae	punkt sporny
punctum puncti	istota sprawy; najważniejszy punkt
punctum quaestionis	sedno sprawy; istota sprawy
punctum salientes	punkt główny; punkt zasadniczy
punibilis	karalny
punica fides	słowo wiarołomne (punickie słowo)
punire	ukarać
pura veritas	naga (czysta) prawda
putativus	urojony
quae cum ita sint	wobec tego; ponieważ rzeczy tak się mają
quaesitor	sędzia śledczy
quaestio	dochodzenie sądowe; śledztwo
quaestio	przesłuchanie
quaestio	pytanie; zagadnienie
quaestio facti	zagadnienie faktyczne; pytanie dotyczące przebiegu wydarzenia
quaestio iuris	zagadnienie prawne; pytanie dotyczące strony prawnej
quaestio lance et licio	przeszukanie z przepaską na biodrach i z misą w rękach
quaestiones facti	kwestie faktyczne
quaestiones iuris	kwestie prawne
quaestum corpore facere	prostytuować się; kupczyć ciałem
quaestus	korzyść
quantum libet (q.l.)	do woli
quantum placet (q.p.)	ile się podoba
quasi	jakby; jakoby; rzekomo
querella	zażalenie
querimonia	zażalenie
qui accusatur	oskarżony
qui alieni operis se auctorem esse praedicat	plagiator
qui carcere retinetur	osoba aresztowana
qui dona a corruptore accipit	łapownik
qui hominem liberum dolo sciens morti duit	ten, który świadomie i ze złym zamiarem spowodował śmierć wolnego człowieka
qui in crimen recidit	recydywista
qui in sua potestate est.	niezawisły
qui incendi initium facit	podpalacz
qui iudicat	sędzia
qui iudicium exercet	sędzia
qui leges condidit	prawodawca
qui leges scriptis	prawodawca
qui medicamentis narcoticis uti solet	narkoman; uzależniony od narkotyków
qui medicamentis psychotropicis uti solet	narkoman; uzależniony od środków psychotropowych

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

qui munera a corruptore accipit
 qui offensionem offert
 qui offensioni est
 qui pecuniam a corruptore accipit
 qui pro quo
 qui regi non potest
 qui saepius eadem in re delinquit
 qui scelere se astrinxit
 qui scelus admisit
 qui scelus patravit
 qui sponte mortem sumit
 qui sui iuris nondum est
 qui tacenda anuntiat
 qui tacenda profert
 qui terrendi ratione abutitur
 qui una cum accusatore accusat
 qui una cum accusatore coarguit
 quidquid est proprium
 quod nego
 quod vide (q.v.)
 quomodo
 rapax
 rapere
 rapere in ius
 rapina
 rapina
 raptor
 raptus
 ratio
 ratio
 ratio decidendi
 ratio dilucida
 ratio dubitandi
 ratio falsa
 ratio iuris
 ratio iustifica
 ratio legis

 ratio scripta
 ratio suasoria
 ratio sufficiens

 ratio ultima
 ratione iuris
 ratione loci
 ratione materiae

Znaczenie

łapownik
 gorszący
 gorszący
 łapownik
 jeden zamiast drugiego; pomyłka co do osoby
 niekarany
 recydywista
 sprawca zbrodni
 sprawca zbrodni
 sprawca zbrodni
 samobójca
 nieletni
 niedyskretny; ujawniający tajemnicę
 niedyskretny; ujawniający tajemnicę
 terrorysta
 współoskarżyciel; oskarżyciel posiłkowy
 współoskarżyciel; oskarżyciel posiłkowy
 własność
 temu zaprzeczam
 co zobacz; odsyłacz
 w jaki sposób
 rabunkowy
 porwać; zagarniać; przywłaszczać; rabować
 pozwać do sądu
 łup
 przestępstwo rozbójnicze; rabunek
 rozbójnik; rozbojarz; rabuś
 porwanie
 rozumowanie; wyjaśnienie
 powód; przyczyna
 podstawa decyzji; podstawa rozstrzygnięcia
 dowód niezbity
 podstawa do wyrażenia wątpliwości
 dowód fałszywy
 sens prawa
 racja usprawiedliwiająca; powód usprawiedliwiający
 uzasadnienie ustawy; uzasadnienie ustawowe; duch
 ustawy; sens ustawy; cel ustawy
 uzasadnienie na piśmie
 racja przekonywająca; powód przekonywający
 racja wystarczająca; powód wystarczający; dostateczny
 powód
 racja ostateczna
 według prawa
 według miejsca
 według przedmiotu

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

ratione personae
 ratione temporis
 ratione valoris
 rationem afferre
 rationem ducere
 rationem habere
 rationem ostendere
 rationem reddere iubere
 rationem refutare
 rationem reicere
 rationes causa
 rationes causae
 ratus
 re et corpore
 realitas
 reatus
 rebus sic stantibus
 recensuit (rec.)
 recognitio
 Recognitio nihil dat novi.
 recompensatio
 reconciliare
 reconditus
 recta via
 recte
 recto
 recuperator
 recusare
 recusatio
 reddere
 reductio
 reductio ad absurdum

 refectio
 reformatio in peius
 refutare
 refutare
 refutatio
 regina probationum
 regressus ad infinitum
 rei capitalis affinis
 rei capitalis damnatus
 rei peritus
 rei sanctitatem violare
 relata refero
 relegatio

Znaczenie

według podmiotu; według osoby
 według czasu
 według wartości
 przytoczyć dowód
 uwzględniać
 kalkulować; planować; uwzględniać
 przytoczyć dowód
 pociągnąć do odpowiedzialności
 obalać dowód
 obalać dowód
 przyczyna sprawy
 przyczyny sprawy
 prawomocny
 na majątku i ciele
 rzeczywistość
 wykroczenie; występki
 w takim stanie rzeczy; gdy sprawy tak stoją
 ocenił
 weryfikacja
 Potwierdzenie zeznania nie wnosi nic nowego.
 nawiązka; rekompensata; ekwiwalent
 doprowadzić do zgody
 tajny
 prostą drogą; bez wybiegów
 słusznie; poprawnie
 na stronie czołowej karty
 sędzia polubowny; mediator
 dać odpowiedź negatywną
 negatywna odpowiedź
 doręczyć
 redukcja; wnioskowanie redukcyjne
 sprowadzenie do absurdu; sprowadzenie
 do niedorzeczności
 rekonstrukcja
 zmiana na gorsze; zmiana na niekorzystne
 odeprzeć argument
 odpowiadać na zarzuty
 odparcie argumentów
 królowa dowodów
 cofanie się w nieskończoność
 kryminalista
 skazany kryminalista
 rzeczoznawca
 profanować
 powtarzam, co opowiadano
 deportacja

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

reluctari
 rem contrahere
 rem et fortunas amittere
 reorum traditio
 reorum traditionem petere
 rependere damnum
 rependere detrimentum
 reperire
 repertorium
 repetitum delictum
 repetitum facinus
 reprehendere
 reprehendi
 reprehensio
 repudiare
 repudiatio
 rerum ante actarum oblivio
 rerum cognitor
 rerum peritus
 res
 res
 res
 res
 res ad manus atque ad pungam venit
 res adversae
 res ampla domi
 res angusta domi
 res communis
 res controversa
 res corporalis
 res dubia
 res explorata
 res extra commercium
 res facilis
 res horrenda
 res horribilis
 res immobilis
 res in commercio
 res incorporalis
 res integra
 res iudicata

 res litigiosa
 res mobilis
 res occulta
 res propria

Znaczenie

stawiać opór
 zawrzeć umowę
 stracić całe mienie
 ekstradycja
 domagać się ekstradycji
 naprawić szkodę
 naprawić szkodę
 wykrywać
 spis spraw
 recydywa
 recydywa
 udzielać nagany
 otrzymywać nagany
 nagana
 dać odpowiedź negatywną
 negatywna odpowiedź
 amnestia
 agent; wywiadowca
 rzeczoznawca
 rzecz; przedmiot
 uprawnienie; stosunek prawny
 okoliczność
 rozprawa
 dochodzi do bójki
 niepowodzenie; niepomyślna sytuacja
 dobre warunki domowe
 ciężkie warunki domowe
 dobro wspólne
 rzecz sporna
 rzecz materialna
 rzecz wątpliwa
 pewnik; fakt niepodważalny
 rzecz wyłączona z obrotu
 łatwa sprawa
 potworność
 potworność
 rzecz nieruchoma; nieruchomość
 rzecz dopuszczona do obrotu
 dobro niematerialne
 nienaruszona postać rzeczy
 rzecz osądzona; powaga rzeczy osądzonej; sprawa zakończona prawomocnym wyrokiem
 przedmiot sporu; rzecz sporna
 rzecz ruchoma; ruchomość
 tajemnica
 własność

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

res publica
 res publica
 res scelere productae
 res vera
 res veritatis specie fucata
 res veritatis specie tecta
 rescriptio
 reservatis reservandis
 resistere
 respectare
 respectum habere
 Respice finem!
 respicere
 respondere
 responsum
 responsum dare
 responsum statim datum
 restitutio in integrum
 restitutio in integrum
 rethoricus
 retinere
 retorsio argumenti
 reus
 revelare
 rhetor
 rigor mortis
 rixa
 rixam ciere
 rixam facere
 rumor publicus
 rusticanum dictum
 sacrificium intellectus
 sacrosanctus
 sadiana libido
 sadismus
 saevitia
 saevus
 salus
 salutem dicti (s.d.)
 salutis prospicere
 salutis discrimen
 salva fide
 salvo errore et omissione (s.e.e.o.)
 salvo iure
 salvo pleno titulo (s.p.t.)
 salvus conductus

Znaczenie

rzecz publiczna
 państwo
 przedmioty pochodzące z przestępstwa
 rzeczywistość; naprawdę; rzeczywiście
 falsyfikat
 falsyfikat
 odpowiedź pisemna
 przy zastrzeżeniu tego, co powinno być zastrzeżone
 stawiać opór; przeciwdziałać; sprzeciwiać się
 uwzględniać
 uwzględniać
 Patrz końca!
 uwzględniać
 udzielić odpowiedzi
 odpowiedź
 udzielić odpowiedzi
 natychmiastowa odpowiedź
 przywrócenie do stanu pierwotnego
 wznowienie procesu
 krasomówczy
 więzić
 zawrócenie argumentu
 oskarżony
 wykrywać
 krasomówca
 stężenie ciała wywołane śmiercią
 bójka
 wszcząć bójkę
 wszcząć bójkę
 publiczne przekonanie; fama
 prostackie powiedzenie
 rezygnacja z własnego przekonania
 nietykalny
 sadyzm
 sadyzm
 okrucieństwo
 okrutny
 bezpieczeństwo
 pozdrawia
 czuwać nad bezpieczeństwem
 niebezpieczeństwo utraty życia
 z czystym sumieniem
 z możliwością błędu i przeoczenia
 bez naruszenia prawa; z zastrzeżeniem praw
 z zachowaniem pełnego tytułu
 list żelazny

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

sanctitas
 sanctus
 sanguinis profusio
 sanguis
 sanitas mentis
 satisfactio
 sauciare
 sauciatio
 saucius
 scelaris instrumenta
 scelera quibus venia peccatorum data est
 sceleratus
 sceleratus amor habendi
 sceleris conscientia angi
 sceleris plenus
 scelestus
 sceletus
 scelus
 scelus committere
 schedarum theca
 schizophrenia
 scidarum theca
 sciens
 scilicet (sc.)
 sclopetum
 scripta furantem pro suis praedicare
 scriptoris imitatio
 scriptorum furtum
 scriptura
 scrutari
 scrutari
 scrutatio
 scrutinium
 se defendendo
 se defendere
 se excusare
 se opponere
 se purgare
 secundum legem
 secernere
 secludere
 secretum
 secretus
 sectio
 secundum artem
 secundum legem

Znaczenie

nietykalność (świętość)
 nietykalny (święty)
 utrata krwi
 krew
 przytomność; pełnia władzy umysłowej
 zadośćuczynienie
 ranić; zranić
 uraz
 ranny
 przedmioty służące do popełnienia przestępstwa
 przestępstwa objęte amnestią
 przestępczy; zbrodniczy
 zbrodnicza żądza posiadania
 mieć nieczyste sumienie
 zbrodniczy
 przestępczy; zbrodniczy
 ludzki szkielet; kościotrup
 przestępstwo; zbrodnia
 popełnić zbrodnię
 kartoteka
 schizofrenia
 kartoteka
 świadomy
 to jest; mianowicie
 karabin; strzelba
 dopuścić się plagiatu
 plagiat literacki
 plagiat literacki
 charakter pisma
 poszukiwać; badać; dochodzić
 przeszukiwać; rewidować
 przeszukanie; rewizja
 śledztwo sądowe
 w samoobronie
 odpowiadać przed sądem
 usprawiedliwiać się
 przeciwstawić się
 usprawiedliwiać się
 zgodnie z prawem
 izolować
 izolować
 tajemnica
 poufny; tajny
 obdukcja
 zgodnie z regułami sztuki
 zgodnie z ustawą; według litery prawa

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

secundum ordinem
 secundum quid
 securitas
 seditionis concitator
 seditionum auctor
 semiplena probatio
 semper eadem
 semper fugiosus
 semper idem
 sensibus subiectus
 sensu largo
 sensu lato
 sensu proprio
 sensu strictiore
 sensu stricto
 sensus
 sensus communis
 sententia
 sententia capitalis
 sententia contraria
 sententia non existens
 sententia
 sententiam dicere
 sententiam ferre
 sententio definitiva
 sententio interlocutoria
 sentiendi ratio
 separare
 sequens (sq.)
 sequentes (s.q.q.)
 sequitur
 sermonem aucupari
 sermonem sublegere
 si fabula vera
 sibi arrogare
 sibi assumere
 sibi mortem consciscere
 sibi necem consciscere
 sibi vindicare
 sic
 sic dicta
 sic et simpliciter
 sica
 sicarius
 siccarius
 sigilla imprimere

Znaczenie

zgodnie z porządkiem; z zachowaniem porządku
 do pewnego stopnia
 bezpieczeństwo
 stalker; burzyciel spokoju
 stalker; burzyciel spokoju
 uprawdopodobnienie
 zawsze to samo
 wieczny uciekinier
 zawsze ten sam; zawsze to samo
 erotyczny
 w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
 w szerokim znaczeniu; w szerokim rozumieniu
 w znaczeniu właściwym
 w ściślejszym znaczeniu
 w ścisłym znaczeniu
 świadomość
 zdrowy rozsądek; rozum powszechny
 pogląd
 wyrok śmierci
 odmienna opinia
 orzeczenie nieistniejące
 wyrok; opinia
 głosować
 sądzić
 orzeczenie ostateczne
 orzeczenie w kwestii incydentalnej
 mentalność
 izolować
 następny
 następni
 wypływa stąd wniosek
 podsłuchać
 podsłuchać
 jeśli to prawda co mówią
 przywłaszczyć
 przywłaszczyć
 popełnić samobójstwo
 popełnić samobójstwo
 przywłaszczyć
 dosłownie; słowo w słowo
 tak zwane
 tak, i wyłącznie tak
 sztylet
 rozbójnik
 zabójca zawodowy; morderca zawodowy
 przyłożyć pieczęć; pieczętować

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

sigillum
 sigillum appendere
 sigillum confessionis
 signare
 signo munire
 signum
 signum imprimere
 signum mali
 signum temporis
 silenda
 sine die
 sine dubio
 sine effectu
 sine ira et studio
 sine ira et studio iudicium facere
 sine lege
 sine loco (s.l.)
 sine mora
 sine spe
 sine tempore (s.t.)
 sit ut est
 sit venia verbo
 sobrietas
 societas
 societas
 sollicitare pecunia
 sollicitare
 sollicitudo
 sons
 soror uxoris
 sororis maritus
 speciali studio excultus
 spectare
 speculator
 spiritus movens
 spolia opima
 spoliare
 spoliatio
 sponsor
 sponsorem esse
 sponte sua
 sponte sua et voluntate
 stare decisis
 statu quo ante
 statu quo nunc
 status belli

Znaczenie

pieczętka; pieczęć; stempel
 przyłożyć pieczęć
 tajemnica spowiedzi
 stemplować; pieczętować
 stemplować; pieczętować
 pieczętka; pieczęć; stempel
 stemplować; pieczętować; podstemplować
 zły znak
 znak czasu; zamię czasu
 tajemnica
 bez daty; bez oznaczonego dnia
 bez wątpienia
 bez skutku; bez wpływu
 bezstronnie; bez gniewu i zawziętości
 sądzić bezstronnie
 bez ustawy; bez prawa
 bez oznaczenia miejsca
 bez zwłoki
 beznadziejnie; bez nadziei
 ściśle punktualnie
 niech będzie tak, jak jest
 za pozwoleniem
 trzeźwość
 społeczeństwo; wspólnota
 spółka; stowarzyszenie
 próbować przekupić
 niepokoić
 trwoga; niepokój
 winny
 szwagierka
 szwagier
 specjalista
 śledzić; uwzględniać
 agent; szpieg
 główny sprawca; motor działania; siła sprawcza
 obfite łupy
 obrabować; okraść
 rabunek
 poręczyciel
 poręczyć
 z własnej woli; bez przymusu
 z własnej woli i chęci
 stać przy podjętych postanowieniach
 w stanie poprzednim
 w obecnym stanie
 stan wojny; stan wojenny

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

status civitatis
 status controversiae
 status nascendi
 status personalis
 status praesens
 status quo
 status quo ante
 stenographia
 stenographus
 stimulus
 strangulare
 stricte
 stupor
 stuprare
 stuprare feminam
 stuprare mulierem
 stuprare virginem
 sturpum
 sua manu
 sua sponte
 sub alia forma

 sub alia specie

 sub colore iuris
 sub condicione
 sub ferula
 sub finem (s.f.)
 sub hac condicione
 sub iudice
 sub lege libertas
 sub mortis poena
 sub oculis
 sub poena
 sub poena infamiae
 sub poena mortis
 sub secreto
 sub sigillo confessionis
 sub silentio
 sub specie
 sub suo periculo
 sub voce (s.v.)
 subauscultare
 subauscultatio
 subigere
 sublevare

Znaczenie

obywatelstwo
 przedmiot sprawy; przedmiot sporu
 stan rodzenia się; stan powstawania
 stan cywilny
 aktualny stan rzeczy; stan obecny
 obecny stan rzeczy; stan, w jakim coś się znajduje
 poprzedni stan rzeczy; stan dawniejszy
 stenografia
 stenograf
 bodziec
 udusić
 dokładnie
 odurzenie
 zgwałcić
 zgwałcić kobietę
 zgwałcić kobietę
 zgwałcić kobietę
 zgwałcenie
 własnoręcznie (własną ręką)
 z własnej woli; bez przymusu
 z innego punktu widzenia; pod inną postacią;
 w innym kształcie
 z innego punktu widzenia; pod inną postacią;
 w innym kształcie
 pod pozorem prawa
 pod warunkiem
 pod przymusem (pod różgą)
 pod koniec
 pod tym warunkiem
 sprawa w toku (przed sędzią)
 wolność pod panowaniem prawa
 pod karą śmierci
 jawnie; na oczach
 pod karą
 pod zagrożeniem karą utraty czci
 pod zagrożeniem karą śmierci
 w tajemnicy; dyskretnie
 pod pieczęcią tajemnicy spowiedzi
 milcząco; w sekrecie
 pod postacią; pod pozorem
 na własne ryzyko
 pod nazwą; pod słowem; pod hasłem
 podsłuchać
 podsłuch
 zmuszać
 podważać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
subnotare	podpisać
suboles virilis	syn
subscriptio manualis	własnoręczny podpis
subscriptio nominis	podpis
subsidio venire	przyjść z pomocą
succendere	podpalić
sucus orationis	kwintesencja mowy
sufficit	wystarczy
suffocare	dusić; udusić
suffocator	duciciel
suggestio falsi	podsuniecie błędu; wprowadzenie w błąd
sui generis	swego rodzaju, w swoim rodzaju; swoisty
sui iuris	zdolny do czynności prawnych
sui potens	niezawisły
suicida	samobójca
suicidium	samobójstwo
sumere supplicium	wykonywać wyrok śmierci
summa necessitas	stan wyższej konieczności
summa potestas	najwyższa władza
summa summarum	podsumowując; ostatecznie; wszystko razem
summum bonum	najwyższe dobro
sumptum inferre	obciążyć kosztami
sumptus tolerare	ponieść koszty
suo morte defungi	umrzeć śmiercią naturalną
suo tempore	we właściwym czasie
superscriptum (superscr.)	napisane wyżej
supplicio afficere	ukarać śmiercią
supplicio affici	ponieść karę śmierci
supplicium	kara śmierci
supplicium sumere	wykonać karę śmierci
suppressio	malwersacja
suppressio veri	tłumienie prawdy
supra (sup.)	wyżej; powyżej
suprema lex	najwyższe prawo
suspectare	podejrzewać
suspectum esse	być podejrzanym
suspectum habere	podejrzewać
suspectus	podejrzany
suspiciari	podejrzewać
suspicio	podejrzenie; poszlaka
suspicio tenuissima	poszlaka wątpliwa
suspicione a se remove	uwolnić się od podejrzenia
suspicione se exsolvere	uwolnić się od podejrzenia
suspicionem augere	utwierdzać w podejrzeniu
suspicionem excitare	budzić podejrzenie
suspicionem habere	podejrzewać

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

suspicionem inferre
 suspicionem inicere
 suspicionem movere
 suspicioni dedere
 suspiciosus
 suum facere
 syngraphus
 tabulae publicae
 tabellarius
 tabula
 tabulae
 tabulas corrumpere
 tabulas interlineare
 tabulas interpolare
 tacitis custodiis observari
 tacitis custodiis observatus
 tacito consensu
 talio
 talionis poena
 tecto nomine
 tectus
 telum
 temerare
 temeritas
 tempore criminis
 tempore opportuno
 tempore procedendi
 temporum ratione habita
 temptare
 temptatio
 tempus
 tempus
 tempus delicti
 tempus in lite conterere
 temulentus
 tenator
 tentamina
 terminus a quo
 terminus ad quem

 terminus ante quem
 terminus iuris
 terminus post quem

 terminus praeclusivus
 terminus technicus

Znaczenie

wzbudzić podejrzenie
 budzić podejrzenie
 budzić podejrzenie
 narazić na podejrzenia
 podejrzany
 przywłaszczyć
 paszport
 dokumenty urzędowe
 doręczyciel
 dokument
 protokół
 podrobić dokumenty
 podrobić dokumenty
 podrobić dokumenty
 być inwigilowanym
 inwigilowany
 za milczącą zgodą
 nawiązka; odpłata
 kara odwetowa
 bezimiennie; ukrywszy swoje nazwisko
 tajny
 pocisk
 znieważać
 lekkomyślność
 czas popełnienia przestępstwa
 w stosownym czasie; w odpowiednim czasie
 czas procedowania, czas trwania procesu
 wzięwszy pod uwagę okoliczności czasu
 usiłować
 usiłowanie
 okoliczność
 tymczasowy
 czas popełnienia czynu zabronionego
 wyklócać się
 nietrzeźwy
 podżegacz; prowokator; kusiciel
 usiłowanie
 termin początkowy; data, od której coś się zaczyna
 termin końcowy; czas, do którego się oblicza;
 punkt końcowy
 termin, przed którym coś nastąpiło lub ma nastąpić
 termin prawny
 termin, po którym coś ma nastąpić; czas, po którego
 upłynięciu coś ma nastąpić
 termin ostateczny; termin prekluzyjny
 wyrażenie fachowe; wyrażenie techniczne

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie	Znaczenie
termocrates	terrorysta
terrere	terroryzować
territare	terroryzować
terror	strach; trwoga
terrorem afferre	terroryzować
terrorem incutere	terroryzować
terrorem inferre	terroryzować
terrorem inicere	terroryzować
tertium comparationis	podstawa porównania
tertium quid	coś pośredniego; coś trzeciego
testamentum falsum	fałszywy testament
testari	wezwać na świadka
testem esse	służyć jako dowód
testem interrogare	przesłuchać świadka
testem interrogare	przesłuchać świadka
testes rogati	świadkowie przywołani
testimonium	świadcstwo; oświadczenie; dowód; dokument urzędowy
testimonium mortis	akt zgonu
testimonium pauperatis	świadcstwo ubóstwa
testis	świadek
testis classicus	świadek wiarygodny
testis oculatus	naoczny świadek
testis principalis	główny świadek
textus	kontekst
thema probandi	przedmiot dowodzenia
theoria iuridica	teoria prawna
timere	obawiać się
timor	obawa; strach; trwoga
titulus legitimus	tytuł prawny
toga	toga
tormenta	tortura
tormenta admovere	tortuować
tortor carnifex	dręczyciel
toto titulo (t.t.)	z pełnym tytułem
toxicomania	narkomania
toxicum	trucizna
toxicus	toksyczny
traditor	zdrajca
transcriptio textus pronunciationis notarum	transkrypcja
ope	
transfuga	dezertter
transfugium	dezercja
translator	tłumacz
tribunal provocationum	sąd apelacyjny
trucidare	zabijać; mordować; uśmiercać
tumultum inicere civitatit	naruszyć spokój publiczny

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

tundere
 turbulentum tempus praeteritum
 turpitude
 tutela
 tutela legitima
 tutor
 tutore uti
 tutorem dare
 tutorem instituere
 uberrima fides
 ubi supra
 ultima ratio

ultimum supplicium
 una voce
 unanimitas
 unanimiter
 unitas actus, loci et temporis
 universos certiores facere
 uno actu
 uno animo
 uno ictu
 uno impetu
 uno verbo
 unum et idem
 unum et necessarium
 unum idemque
 usque ad finem
 usque ad nauseam
 usurpatio iuris
 usus
 usus curiae
 usus fori
 usus loquendi
 ut exemplum docet
 ut fertur
 ut infra
 ut infra (u.i.)
 ut ita dicam
 ut loquitur vulgus
 ut retro (u.r.)
 ut sequitur (u.s.)
 ut supra (ut s.)
 uti doctis placet
 utili documento esse
 utilitas

Znaczenie

uderzać; zadawać cios
 burzliwa przeszłość
 nieprzyzwoitość
 kuratela
 opieka ustawowa
 opiekun prawny; kurator; obrońca
 być pod kuratelą
 wyznaczyć kuratelę
 wyznaczyć kuratelę
 dobra wiara; uczciwe zamiary
 powyżej
 ostateczny środek; decydujący argument; argument
 ostateczny
 kara śmierci
 jednogłośnie (jednym głosem)
 jednomyślność
 jednomyślnie
 jedność czynu, miejsca i czasu
 podać do publicznej wiadomości
 jednym nieprzerwanym działaniem
 jednomyślnie
 jednym uderzeniem; jednym ciosem
 jednym natarciem; jednym zamachem
 jednym słowem; krótko mówiąc
 jedno i to samo
 jedno, ale konieczne; jedno i konieczne
 jedno i to samo
 aż do końca
 aż do mdłości; aż do obrzydzenia
 przywłaszczenie prawa
 zwyczaj; praktyka
 praktyka sądowa; zwyczaj sądowy
 praktyka sądowa; zwyczaj sądowy
 biegłość w mówieniu
 jak uczy przykład
 jak mówią
 jak niżej
 jak niżej
 że tak powiem
 jak się powszechnie twierdzi
 jak na poprzedniej stronie
 jak następuje; jak dalej
 jak wyżej
 jak twierdzą uczeni (jak się uczonym zdaje)
 dostać dobrą nauzkę
 korzyść

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich**Zwroty i terminy łacińskie****Znaczenie**

utilitas privata	interes prywatny
utilitas publica	interes publiczny
uxor	żona
uxor fratris	szwagierka
vacat	wolne miejsce
vacatio legis	okres pomiędzy ogłoszeniem a wejściem w życie ustawy; spoczywanie ustawy (próżnowanie ustawy)
vadem esse	poręczyć
vadimonium	termin stawienia się
validum facere	uprawomocnić
vana opinio	urojenie
vana suspicio	bezpodstawne podejrzenie
vanus	bezskuteczny
varia lecito (v.l.)	różne odczytywanie tekstu
varia	różności; różności; różne rzeczy
variae sunt rerum figurae	różne są postacie spraw; różnie się sprawy układają
variorum	z różnych
vas	poręczyciel
vecordia	niepoczytalność
vectigalium fraudatio	kontrabanda
venalis	przekupny
veneficus	toksyczny
veneno intercipere	truć; otruć
veneno interficere	truć; otruć
veneno interimere	truć; otruć
veneno necare	truć; otruć
veneno occidere	truć; otruć
veneno tollere	truć; otruć
venenum	trucizna
venenum haurire	truć się
venenum repentinum	silna trucizna
venenum sumere	truć się
venenum validum	silna tucizna
venenum velox	silna trucizna
venia	przebaczenie
venia	ułaskawienie
venia praeteritorum	amnestia; ułaskawienie
venia primum deliquenti	przebaczenie przestępcy, który pierwszy raz popełnił przestępstwo
venia sit	za pozwoleniem; niech będzie wolno
venia sit dicto	niech będzie wolno powiedzieć
veniam dare	przebacać
veniam dare	ułaskawić
veniam impetrare	uzyskać przebaczenie
veniam impetrare	uzyskać ułaskawienie
veniam petere	prosić o przebaczenie

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Venus vulgivaga
 verax
 verba ac litteras legis sequi
 verba ad fallendum instructa
 verba afferre
 verba dolentia
 verba legis
 verba ponere
 verba praescripta
 verba proferre
 verba sua considerare
 verba veritatis
 verbalis
 verbatim et litteratim
 verbatim et litteratim
 verberare
 verbi causa
 verbi gratia (v.g.)
 verbis conceptis iurare
 veridicus
 verificare
 verisimilis
 verisimilitudo
 veritas
 veritas lux mea
 veritas ut se habet
 veritatem imitari
 versimilen reddere
 versio
 versio interlinearis
 verso folio
 versus (v.)
 versus (v.)
 versute
 versutus
 verum
 verum dicere
 vesania
 vestem excutere
 vestigium
 vestis domestica
 veteris styli (v.s.)
 vetustate abrogari
 vetustate derogari
 vexare
 vexata quaestio

Znaczenie

prostytutka; nierządnicą (włócząca się Wenus)
 prawdomówny
 trzymać się litery prawa
 oszukańcze słowa
 przytoczyć słowa
 bolesne słowa
 litera prawa; brzmienie ustawy
 przytoczyć słowa
 wskazane słowa
 przytoczyć słowa
 liczyć się ze słowami
 słowa prawdy
 dosłowny
 dosłownie i literalnie
 dosłownie; słowo w słowo
 pobić; bolesne pobicie
 dla przykładu
 na przykład
 przysięgać słowami ustalonej formuły
 prawdomówny
 weryfikować
 prawdopodobny; wiarygodny
 prawdopodobieństwo
 prawda
 prawda moim światłem
 prawda obiektywna
 odtwarzać rzeczywistość
 uprawdopodobnić
 wersja
 treść umieszczona między wierszami
 na odwrotnej stronie kartki
 wiersz
 naprzeciw; w kierunku; przeciw
 podstępnie
 podstępny
 pewnik; fakt niepodważalny
 mówić prawdę
 niepoczytalność
 przeszukać osobę; rewidować osobę
 poszlaka
 negliż
 według starego stylu
 przedawnić się
 przedawnić się
 maltretować; prześladować; dręczyć; niepokoić
 roztrząsane pytania

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

Znaczenie

vexatio	maltretowanie; prześladowanie; dręczenie; niepokojenie
vexator	dręczyciel; prześladowca
vi	przemocą
vi et armis	gwałtem i zbrojnie
vi mandati	z mocy polecenia; z mocy rozkazu
vi praesidii	z prawa przysługującemu przewodniczącemu
vi rescripti	z mocy rozkazu
via facti	faktycznie
via iuris	prawnie
via legis	legalnie
via negationis	przez zaprzeczenie
via privata	nieformalnie
vice	zamiast
vice versa	na odwrót; nawzajem; przeciwnie
victima	pokrzywdzony; ofiara
vide (v.)	patrz; zobacz
vide infra (v.i.)	patrz poniżej
vide supra (v.s.)	patrz powyżej
videlicet	mianowicie
vim adhibere	stosować przemoc
vim afferre	stosować przemoc; pobić
vim facere	dokonać aktu przemocy; stosować przemoc
vim inferre	dokonać aktu przemocy; stosować przemoc
vincire	więzić
vincula	więzienie
vinculis liberare	uwolnić z więzienia
violare	profanować; zgwałcić; znieważać
violare feminam	zgwałcić kobietę
violare mulierem	zgwałcić kobietę
violare virginem	zgwałcić kobietę
violatio legis	złamanie ustawy
violatio	pogwałcenie; przekroczenie; naruszenie; profanacja
violatum	występek
violentia	gwałt; przemoc
violentum stuprum	zgwałcenie; zhańbienie
vir disertus	krasomówca
vir eloquens	krasomówca
vir eloquentissimus	krasomówca
vir exercitatus in dicendo	krasomówca
vir facundia praestans	krasomówca
vir facundus	krasomówca
vir validus	krasomówca
virgo (intacta)	dziewica
virtue officii	z racji obowiązku
virus	trucizna
vis	siła; przemoc; przymus; bezprawie

Spis alfabetyczny zwrotów i terminów łacińskich

Zwroty i terminy łacińskie

vis absoluta
vis armata
vis compulsiva
vis dicendi
vis legis
vis maior
vis probandi
vis probationis
visum, repertum

vita egredi
vita excedere
vita exire
vitae discrimen
vitae habilis
vitae insidias facere
vitae periculum
vitam amittere
vitia aetatis
vitia iuventutis
vitiare
vitiare feminam
vitiare mulierem
vitiare virginem
vituperare
vituperari
vituperatio
vituperationem subire
viva voce
vivere ex rapto
volens nolens
volumen (vol.)
volumina legum
voluntaria morte obire
voluntariam mortem sibi consciscere
votum separatum
vulgivaga
vulgo
vulnerare
vulneratio
vulneratus
vulnere afficere
vulnus dolorem efficiens
vulnus inferre

Znaczenie

przymus fizyczny
siła zbrojna
przymus psychiczny
krasomówstwo
siła ustawy; siła prawa; na mocy prawa
siła wyższa
siła dowodów
siła dowodzenia; siła argumentacji
obdukcja lekarska; obdukcja sądowa
(obejrzano, znaleziono)
umrzeć
umrzeć
umrzeć
niebezpieczeństwo utraty życia
noworodek zdolny do życia
nastawać na życie
niebezpieczeństwo utraty życia
stracić życie
błędy właściwe wiekowi
błędy młodości
fałszować
zgwałcić kobietę
zgwałcić kobietę
zgwałcić kobietę
udzielać nagany
otrzymywać naganę
nagana
otrzymywać naganę
żywym głosem; ustnym zaświadczeniem
żyć z rozboju
chcąc nie chcąc
pismo; tom; wolumin
zbiory praw; księgi praw
popęłnić samobójstwo
popęłnić samobójstwo
zdanie odrębne
 prostytutka; nierządnic
zwykle; pospolicie; kolokwialnie
ranić; zranić
uraz
ranny
ranić; zranić
bolesna rana
ranić; zranić

BIBLIOGRAFIA

1. Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2009.
2. Bojarski W., Dajczak W., Sokala A., *Verba iuris. Reguły i kazusy prawa rzymskiego*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 1995.
3. Janicka D., *Nauka o winie i karze w dziejach klasycznej szkoły prawa karnego w Niemczech w I połowie XIX wieku*, Wydawnictwo Wydawnictwo UMK, Toruń 1998 r.
4. Jędraszko C., *Łacina na co dzień*, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 1968, 1997.
5. Kelly J. M., *Historia zachodniej teorii prawa*, Wydawnictwo WAM, Karków 2006.
6. Kolańczyk K., *Prawo rzymskie*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2001/2007.
7. *Łacińska terminologia prawnicza*, red. J. Zajadło, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
8. Maciejewski T., *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2011.
9. *Mały słownik polsko-łaciński*, red. L. Winniczuk, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1994.
10. Menge H., Kopia H., *Słownik łacińsko - polski*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1986.
11. Michalunio C., *Dicta. Zbiór łacińskich sentencji, przysłów, zwrotów, powiedzeń*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2011.
12. Rozwadowski W., *Prawo rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Wydawnictwo Ars Boni et Aequi, Poznań 1992.
13. Sójka-Zielińska K., *Historia prawa*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2009.
14. Świąćicka P., *Rzymskie prawo prywatne*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2011.

15. Warylewski J., *Kara. Podstawy filozoficzne i historyczne*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2007.